

Evaluatie Wet hervorming herziening ten voordele

Mr. dr. J.S. Nan

Mr. dr. N.L. Holvast

Mr. dr. S.M.A. Lestrade

Prof. mr. P.A.M. Mevis

Prof. dr. P. Mascini

Contactgegevens, augustus 2018:

Mr. dr. Joost Nan (nan@law.eur.nl)

Mr. dr. Nina Holvast (holvast@law.eur.nl)

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), ministerie van Justitie & Veiligheid.

© 2018, WODC, ministerie van Justitie & Veiligheid. Auteursrechten voorbehouden.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	8
Lijst met afkortingen.....	9
Hoofdstuk 1 Inleiding.....	10
1.1 Aanleiding voor het onderzoek	10
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen.....	11
1.3 Opzet en methode	12
1.3.1 Analyse verzoeken van een nader onderzoek	12
1.3.2 Analyse van herzieningsaanvragen	13
1.3.3 Interviews met betrokkenen.....	14
1.3.4 Expertmeeting.....	14
1.3.5 Beoordelen van de doeltreffendheid van de wet.....	15
1.3.6 Begeleidingscommissie	17
1.4 Leeswijzer.....	17
Hoofdstuk 2 Achtergronden, juridisch kader en doelstellingen van de Wet hervorming herziening ten voordele	18
2.1 Inleiding	18
2.2 Een nader onderzoek door de procureur-generaal	19
2.2.1 Inleiding	19
2.2.2 Ontvankelijkheidsvereisten van het verzoek tot een nader onderzoek	20
2.2.3 De Adviescommissie afgesloten strafzaken	22
2.2.4 De beslissing van de procureur-generaal	25
2.2.5 Het nader onderzoek	27
2.2.6 Na het nader onderzoek.....	28
2.3 Novumcriterium; gegeven versus omstandigheid.....	29
2.3.1 Inleiding op het begrip novum	29
2.3.2 Oud recht I; ‘eenige omstandigheid’ in enge zin.....	34
2.3.3 Oud recht II; ‘eenige omstandigheid’ in ruime zin	35
2.3.4 Het nieuwe novum; een gegeven	36

2.3.5	(Omvang) verruiming	38
2.3.6	De Hoge Raad.....	43
2.3.7	De deskundige.....	44
2.4	Overige wijzigingen in de regeling	46
2.4.1	Verplichte procesvertegenwoordiging	46
2.4.2	Overleggen bescheiden in plaats van een opgave van bewijsmiddelen	47
2.4.3	Geslaagde klacht EHRM	48
2.4.4	Lagere straf na verwijzing ingeval van een novum	49
2.4.5	Informatie voor slachtoffers en nabestaanden.....	49
2.4.6	Schadevergoeding en proceskosten toegewezen aan de benadeelde partij	51
2.4.7	Buiten het onderzoek vallende overige wijzigingen.....	51
2.4.8	Enkele procedurele uitgangspunten in de herzieningsprocedure	52
2.5	Doelstellingen en toetsing van de doeltreffendheid van de wet.....	53
2.5.1	Algemeen	53
2.5.2	Een nader onderzoek.....	53
2.5.3	Gewijzigd novumcriterium	54
2.5.4	Overige wijzigingen.....	55
Hoofdstuk 3 Verzoeken tot een nader onderzoek		58
3.1	Inleiding	58
3.2	Cijfers en duiding daarvan	58
3.2.1	Toestroom zaken	60
3.2.2	Ontvankelijkheid van het verzoek.....	62
3.2.3	Toegewezen verzoeken en uitgevoerd nader onderzoek.....	63
3.2.4	Afgewezen verzoeken	64
3.2.5	Indienen herzieningsaanvraag door de procureur-generaal	64
3.2.6	Adviesvragen aan de ACAS.....	65
3.2.7	Adviezen van de ACAS	65
3.2.8	Duur van de afhandeling van verzoeken	66
3.2.9	Reactie raadsman op ACAS-advies.....	67

3.2.10	Duur van het uitvoeren van het nader onderzoek.....	67
3.3	Bevindingen over de mogelijkheid tot een nader onderzoek in de praktijk	68
3.3.1	Redenen voor het (niet) indienen van een verzoek tot een nader onderzoek	68
3.3.2	Inhoud van de verzoeken	69
3.3.3	Redenen voor het toe-/afwijzen en niet-ontvankelijk verklaren van verzoeken tot een nader onderzoek	70
3.3.4	Instellen van onderzoeksteam en uitvoeren tot een nader onderzoek.....	70
3.3.5	Werklast op het parket	72
3.3.6	Visies van betrokkenen op de duur van proces.....	72
3.3.7	Taak ACAS.....	73
3.3.8	Samenstelling ACAS.....	75
3.3.9	Bevoegdheden ACAS en zelf onderzoek uitvoeren.....	75
3.3.10	Tussenrapportages.....	76
3.3.11	Werklast en honorering van de ACAS.....	76
3.3.12	Grenzen en drempels voor het verzoeken tot een nader onderzoek.....	76
3.3.13	Afwezigheid rechtsmiddel tegen afwijzing procureur-generaal	78
3.4	Deelbevindingen	79
Hoofdstuk 4 Herzieningsaanvragen: het (nieuwe) novum en andere gronden.....		81
4.1	Inleiding	81
4.2	Cijfers en duiding daarvan	81
4.2.1	Aantal herzieningsaanvragen.....	81
4.2.2	Basis herzieningsaanvragen	85
4.2.3	Beslissingen op herzieningsaanvragen	88
4.2.4	Doorlooptijden.....	92
4.3	Kwalitatieve bevindingen novumbegrip.....	93
4.3.1	Was de wettelijke verruiming noodzakelijk?.....	93
4.3.2	Meerwaarde	94
4.3.3	Omvang van de verruiming	95
4.3.4	Duiding van de verruiming door het deskundigeninzicht.....	96

4.3.5	Uitbreiding van het novumcriterium?	97
4.4	Deelbevindingen	98
Hoofdstuk 5 Overige onderdelen van de wetwijziging		101
5.1	Inleiding	101
5.2	Verplichte procesvertegenwoordiging en financiering daarvan	101
5.3	Overleggen bescheiden in plaats van bewijsmiddelen.....	105
5.4	Geslaagde klacht EHRM	105
5.5	Lagere straf na verwijzing	106
5.6	Informatie voor slachtoffers en nabestaanden.....	107
5.7	Schadevergoeding en proceskosten toegewezen aan de benadeelde partij	109
5.8	Deelbevindingen	110
Hoofdstuk 6 Conclusies.....		111
6.1	Inleiding	111
6.2	Beantwoording deelvragen 1, 2 en 3	111
6.3	De nieuwe mogelijkheid voor een nader onderzoek	124
6.3.1	Algemene waardering	124
6.3.2	Tot op heden spaarzaam gebruik	125
6.3.3	De ACAS	126
6.3.4	Werklast.....	129
6.3.5	Na het verzoek en het eventuele nader onderzoek.....	130
6.3.6	Beoordeling doeltreffendheid van een nader onderzoek.....	130
6.4	Verruimde novumbegrip.....	132
6.4.1	Algemene waardering, noodzaak en omvang van de wijziging van het novumcriterium	132
6.4.2	Verdere verruiming gewenst?.....	134
6.4.3	Beoordeling doeltreffendheid van het verruimde novumbegrip	135
6.5	Overige wijzigingen.....	137
6.5.1	Verplichte procesvertegenwoordiging	137
6.5.2	Bescheiden.....	138

6.5.3	Kring medeplegers-derden.....	139
6.5.4	Lagere straf in herziening	139
6.5.5	Schadevergoeding benadeelde partij	139
6.5.6	Informatieverschaffing	140
6.5.7	Varia.....	140
6.6	Algemeen oordeel over de doeltreffendheid van de Wet hervorming herziening ten voordele.....	141
6.7	Aanbevelingen.....	144
Samenvatting		146
	Aanleiding voor het onderzoek	146
	Probleemstelling en onderzoeksvragen.....	146
	Opzet en methode	147
	Een verzoek tot een nader onderzoek door de procureur-generaal; het juridisch kader	148
	Het nader onderzoek.....	149
	Novumcriterium; gegeven versus omstandigheid; het juridisch kader	150
	Overige wijzigingen in de regeling	151
	Empirische bevindingen over de verzoeken tot een nader onderzoek	151
	Empirische bevindingen over de herzieningsaanvragen en het gewijzigde novumcriterium.....	152
	Empirische bevindingen overige wetwijzigingen	154
	Conclusies	155
	Aanbevelingen.....	160
Summary.....		162
	Background to the evaluation	162
	The definition of a problem and the research questions	162
	Structure and method.....	163
	Requests for further investigation by the procurator general; the legal framework.....	164
	Further investigation	165
	New evidence criterion; given versus circumstance; the legal framework	166
	Other amendments in the provisions.....	167

Empirical findings in respect of requests for further investigation	167
Empirical findings in respect of review applications and the amended new evidence criterion	168
Empirical findings other legislative amendments.....	170
Conclusions.....	171
Recommendations.....	176
Literatuurlijst.....	178
Bijlagen	180
Bijlage 1: Overzicht verzoeken tot nader onderzoek	181
Bijlage 2: Overzicht aanvragen Hoge Raad	185
Bijlage 3: Respondentenlijst	228
Bijlage 4: Topiclijst vragen onderzoek evaluatie Wet hervorming herziening ten voordele	229
Bijlage 5: Lijst met experts.....	232
Bijlage 6: Samenstelling begeleidingscommissie	233
Bijlage 7: Samenstelling ACAS in 2017	234
Bijlage 8: Lijst met vijf belangrijke herzieningszaken	235

Voorwoord

Op 1 oktober 2012 trad de Wet hervorming herziening ten voordele in werking (*Stb.* 2012, 275). De wet bevat de bepaling dat zij vijf jaar na de inwerkingtreding zal worden geëvalueerd op haar doeltreffendheid en op de effecten van de wet in de praktijk. Deze evaluatie is uitgevoerd door onderzoekers van de Erasmus School of Law in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Dit rapport doet hier verslag van.

Het rapport had niet tot stand kunnen komen zonder medewerking van verschillende personen en instanties. Wij willen allereerst alle respondenten die voor het onderzoek zijn geïnterviewd hartelijk danken. Ook gaat onze dank uit naar de deelnemers aan de expertmeeting. We zijn hen zeer erkentelijk voor de tijd die ze hebben genomen om in interviews en tijdens de expertmeeting met ons van gedachten te wisselen over de gevolgen van de wetswijziging. Verder willen wij bij de Hoge Raad in het bijzonder Joyce Hart, Verena Sebel en Thijs van Bree bedanken voor hun hulp bij het uitzoeken en ter beschikking stellen van informatie over de door ons onderzochte zaken.

De begeleidingscommissie onder voorzitterschap van prof. mr. Mols heeft ook een belangrijke rol gespeeld in de totstandkoming van het rapport. Wij danken de leden van de begeleidingscommissie zeer voor het constructieve commentaar en de prettige samenwerking.

Tot slot een bijzonder woord van dank aan student-assistenten Eline Berger en Haris Sabanovic die ons zeer goed hebben ondersteund bij de onderzoekswerkzaamheden. Ook danken wij Anne Castermans, Chantal van der Vis en Laura Hollander voor de ondersteuning bij de redactie van het rapport.

De onderzoekers

Lijst met afkortingen

ACAS	Adviescommissie afgesloten strafzaken
A-G	Advocaat-generaal
CEAS	Commissie evaluatie afgesloten strafzaken
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
NFI	Nederlands Forensisch Instituut
N-O	Niet-ontvankelijk
OW	Opiumwet
P-G	Procureur-generaal
RWM	Regeling wapens en munitie
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
WWM	Wet wapens en munitie

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Het buitengewone rechtsmiddel herziening ten voordele van een gewezen verdachte is geregeld in artikel 457 e.v. Sv. Voornamelijk vanwege bekende rechterlijke dwalingen als de Puttense moordzaak, de Schiedammerparkmoord, de zaak van Ina Post en de zaak van Lucia de B. – en in zekere zin ook de aanhoudende aandacht voor de Deventer moordzaak – bleek het bestaande stelsel van 1926 (met als voorloper die van 1899) uit juridisch en publiek oogpunt langzamerhand onhoudbaar. De Hoge Raad moest zich soms in bochten wringen om aan een herzieningsgrond te komen. Het zijn vooral deze zaken geweest die niet alleen verandering brachten in de manier van de opsporing, maar ook in de wijze van toepassing van herziening als modaliteit van correctie op die rechtsgang in geval van fouten. Het doel van de Wet hervorming herziening ten voordele¹ was de mogelijkheden voor herziening te verruimen. Deze wet van 18 juni 2012, *Stb.* 2012/275 trad krachtens het Besluit van 12 september 2012 op 1 oktober 2012 in werking.²

De wetgever heeft daarbij de volgende algemene overwegingen gegeven. De wetswijziging zou een betere balans moeten creëren tussen rechtsbescherming tegen onjuiste veroordelingen enerzijds en het idee van rechtszekerheid door een rechtsgang die eindig is anderzijds. Een goede balans tussen beide beginselen zou ook het vertrouwen in de rechtspraak ten goede komen, maar herziening moest een bijzonder rechtsmiddel blijven.³

De herzieningsregeling heeft met de Wet hervorming herziening ten voordele een aantal belangrijke wijzigingen ondergaan. In hoofdstuk 2 worden de achtergronden en het juridisch kader van de wet uiteengezet en worden de doelen van de verschillende onderdelen van de wet gedestilleerd. In de kern behelst de hervorming allereerst de geheel nieuwe procedure aangaande de mogelijkheid voor de gewezen verdachte om voorafgaand aan een herzieningsaanvraag de procureur-generaal in ernstige zaken te verzoeken om een nader onderzoek te doen, dit ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag. Eerst was nadere informatie-inwinning pas mogelijk nadat een herzieningsaanvraag was ingediend. Dit was een knelpunt. Er bestond weliswaar een mogelijkheid om onderzoek te verzoeken aan de Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken (CEAS), maar deze voorziening was van tijdelijke aard.

Een tweede belangrijk onderdeel betreft de wijziging van het novumcriterium. Niet langer werd wettelijk gezien een nieuwe omstandigheid van feitelijke aard verlangd. Ook een gegeven dat niet van feitelijke aard is, kan thans een novum opleveren. Hierbij valt vooral te denken aan een

¹ Zie voor de naamgeving ARTIKEL III van de wet.

² *Stb.* 2012/404.

³ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 5.

nieuw of gewijzigd inzicht van een deskundige, op basis waarvan lijkt te moeten worden aangenomen dat een veroordeling onjuist is.

Naast bovengenoemde punten, voorzagt de wet ook in enkele andere, minder ingrijpende wijzigingen. Deze vormen het derde deel van onderzoek. De belangrijkste is de verplichte procesvertegenwoordiging van een gewezen verdachte ten aanzien van het indienen van een verzoek tot een nader onderzoek of een herzieningsaanvraag.

Wettelijk voorgeschreven evaluatie

In ARTIKEL IA van de Wet hervorming herziening ten voordele is een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de wet in de praktijk voorgeschreven:

“Onze Minister van Veiligheid en Justitie zendt binnen vijf jaar na de inwerkingtreding van deze wet aan de Staten-Generaal een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van deze wet in de praktijk.”

Het onderhavige onderzoek betreft deze evaluatie, in opdracht van het WODC.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen

In dit onderzoek is gewerkt vanuit de volgende probleemstelling:

In welke opzichten en in welke mate is de Wet hervorming herziening ten voordele doeltreffend en wat zijn eventuele neveneffecten van de wet?

Naar aanleiding van deze probleemstelling zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat is de aard en omvang van het gebruik van de nieuwe mogelijkheden/elementen van de Wet hervorming herziening ten voordele? Om welk type zaken gaat het daarbij?
2. Wat zijn – onder de nieuwe wet – de aantallen en doorlooptijden per type zaken en per fase van:
 - verzoeken tot een nader onderzoek;
 - adviesaanvragen aan de ACAS;
 - adviezen van de ACAS;
 - nadere onderzoeken door de procureur-generaal bij de Hoge Raad, onder te verdelen in onderzoek door:
 - de procureur-generaal zelf;
 - de rechter-commissaris;
 - het onderzoeksteam;
 - herzieningsaanvragen onder te verdelen in:
 - aanvragen op grond van een gegeven dat valt onder het nieuwe novumbegrip;
 - aanvragen waarbij gebruik is gemaakt van de nieuwe onderzoeksmogelijkheden;
 - overige herzieningsaanvragen?

3. Wat zijn de redenen voor niet-ontvankelijkverklaring, afwijzing of toewijzing van:
 - verzoeken tot een nader onderzoek;
 - herzieningsaanvragen die zijn gedaan na een nader onderzoek;
 - herzieningsaanvragen die zijn gedaan na afwijzing van een nader onderzoek?
4. Wat zijn de effecten van de wet, zijn er onbedoelde effecten van de wet en welke belemmeringen treden op bij de uitvoering (bijv. ten aanzien van het novumcriterium, de drempel voor de mogelijkheid van een nader onderzoek, termijnen/doorlooptijden, verplichte procesvertegenwoordiging, financiële drempels/claims, aanzuigende werking of andere)?
5. Hoe worden de mogelijkheden van de wet en de uitvoering daarvan door betrokkenen gewaardeerd en welke criteria leggen zij daarbij aan?
6. Worden, door de uitvoering van de wet, in de praktijk de doelen van de wet behaald? Wat is de onderbouwing voor dit oordeel?

1.3 Opzet en methode

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is een literatuurstudie uitgevoerd en daarnaast een uitgebreid empirisch onderzoek. Dit laatste kan worden onderscheiden in een kwantitatief en een kwalitatief gedeelte. Het kwantitatieve gedeelte had vooral ten doel om verheldering te bieden over de aard en omvang van de gewijzigde mogelijkheden die de wet biedt en de beschrijving van hoe dit proces verloopt. Dit onderdeel wordt beschreven in paragraaf 1.3.1 en 1.3.2. Het kwalitatieve gedeelte beoogt vooral te kijken naar de bedoelde en onbedoelde effecten van de wet en hoe deze worden gewaardeerd door de betrokkenen bij de procedure. Dit wordt beschreven in paragraaf 1.3.3 en 1.3.4. In paragraaf 1.3.5 wordt aangegeven hoe wij de doeltreffendheid van de Wet hervorming herziening ten voordele zullen onderzoeken.

1.3.1 Analyse verzoeken van een nader onderzoek

Om onderzoeksvragen 1, 2 en 3 te beantwoorden met betrekking tot de nieuwe onderzoeksmogelijkheden zijn voor de periode oktober 2012 tot en met december 2017 de 29 ACAS-rapporten en 33 beslissingen van de procureur-generaal aangaande de verzoeken tot een nader onderzoek geanalyseerd. Om het beeld met betrekking tot de 42 ingediende verzoeken compleet te krijgen zijn van de acht lopende verzoeken tevens de verzoekschriften bekeken om alle relevante informatie aan te vullen. Voor al deze verzoeken is nagegaan of de verzoeken aan de ACAS zijn voorgelegd (en of dit ook verplicht was). Verder zijn de adviezen van de ACAS en de beslissingen van de procureur-generaal inhoudelijk bekeken. Ter vergelijking zijn de verzoeken om nader onderzoek aan de CEAS (periode april 2006-oktober 2012) eveneens in de analyse betrokken. Ook zijn de doorlooptijden van de verschillende onderdelen uitgerekend. Bovendien is nagegaan wie de betrokken advocaat was, of diegene ook gebruik heeft gemaakt van de

mogelijkheid om een reactie te schrijven op het ACAS-advies en wat die reactie vervolgens inhield. Net als bij de herzieningsaanvragen is nagegaan of de verzoeken om een nader onderzoek betrekking hadden op het aantonen van een novum dat onder de oude wet niet, maar thans wel als novum kan worden gekwalificeerd. Als een verzoek tot een nader onderzoek werd toegewezen, is nagegaan welk onderzoek is uitgevoerd. Tevens is bij alle verzoeken nagegaan of er na afloop van de beslissing, en eventueel na het verrichten van een nader onderzoek, een herzieningsaanvraag is ingediend. De kernbevindingen van deze analyse zijn opgenomen in een schema in bijlage 1.

1.3.2 Analyse van herzieningsaanvragen

Om onderzoeksvragen 1, 2 en 3 te beantwoorden met betrekking tot het onderdeel nieuw novumbegrip zijn alle 194 gewezen arresten naar aanleiding van de ingediende herzieningsaanvragen in de periode oktober 2012 tot en met december 2017 geanalyseerd. Het grootste gedeelte van de aanvragen kon via Rechtspraak.nl worden ingezien. De aanvragen die niet gepubliceerd waren op Rechtspraak.nl, zijn op ons verzoek door de Hoge Raad beschikbaar gesteld. Telkens is nagegaan welke stappen allemaal hebben plaatsgevonden in de procedure en wat de doorlooptijden daarvan waren.⁴ Verder is achterhaald om wat voor soort delicten het gaat en of de aanvragen gegrond, ongegrond of niet-ontvankelijk werden verklaard. Vervolgens zijn de zaken geanalyseerd om na te gaan of het novum op basis waarvan herziening werd gevraagd ook onder de oude wet al als novum gekwalificeerd zou kunnen worden of dat (in ieder geval een deel van) de aanvraag gebaseerd is op een novum dat slechts onder de nieuwe wet als zodanig geldt. Om na te gaan of er veel variatie is in de advocaten die herzieningsaanvragen indienen (en na te gaan of er bepaalde advocaten zijn die veelvuldig aanvragen indienen) en om respondenten voor het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek te selecteren, is ook bijgehouden door welke advocaten de aanvragen werden ingediend. Van de aanvragen die (mogelijk) vallen onder het nieuwe novumcriterium is nagegaan hoe de procedures van deze aanvragen verder zijn verlopen. Bij deze aanvragen is het hele dossier bestudeerd bij de Hoge Raad (de herzieningsaanvraag inclusief onderbouwing met stukken, de conclusie van de advocaat-generaal en de uitspraak van de Hoge Raad). Ook de dossiers van de herzieningszaken waarin een nader onderzoek door de Hoge Raad is verzocht, zijn geanalyseerd. Tot slot zijn de dossiers opgevraagd van de zaken ten aanzien waarvan op basis van de uitspraak van de Hoge Raad niet met zekerheid vastgesteld kon worden op welke herzieningsgrond de herzieningsaanvraag was gebaseerd (sub a, b, of c). In bijlage 2 is een schema opgenomen met alle empirische kerndegevins. Om deze cijfers te duiden worden ze in de analyse vergeleken met de periode van zes jaar voorafgaand aan de wetwijziging.

⁴ Waar gemiddelde cijfers per jaar worden gegeven, is eerst het gemiddelde per maand uitgerekend en dat met twaalf vermenigvuldigd voor een jaargemiddelde. Er is derhalve rekening gehouden met het feit dat de periode van onderzoek loopt van oktober 2012 (de datum van de inwerkingtreding van de wetwijziging herziening ten voordele) tot en met december 2017, hetgeen neerkomt op vijf jaar en drie maanden.

1.3.3 Interviews met betrokkenen

Om onderzoeksvragen 4 en 5 te beantwoorden zijn interviews gehouden met vertegenwoordigers van de bij herziening en verzoeken om een nader onderzoek betrokken organen. Het betreft zowel degenen die beslissen en adviseren omtrent de verzoeken en aanvragen, als degenen die het nader onderzoek uitvoerden en de advocaten die de verzoeken/aanvragen indienden. Ook is een gewezen verdachte geïnterviewd en zijn twee wetenschappers geïnterviewd die zich bezighouden met het doen van onderzoek naar potentiële herzieningszaken. In totaal zijn 25 interviews gehouden met 28 respondenten. Een lijst met de respondenten is opgenomen in bijlage 3. Omdat het een kleine groep betrokkenen betrof, met slechts enkele potentiële respondenten per categorie (soms zelfs maar één, in het geval van de procureur-generaal), was het niet wenselijk om de bevindingen geanonimiseerd te presenteren. Om die reden zijn de respondenten – met hun instemming – op naam geïnterviewd. De enige uitzondering daarop is de gewezen verdachte, van wie de naam niet kenbaar wordt gemaakt.

De meeste interviews werden gehouden met één respondent tegelijkertijd. Twee interviews werden gehouden met meerdere (eenmaal twee en eenmaal drie) respondenten op hetzelfde moment. Van de kant van de onderzoekers waren met uitzondering van één interview telkens twee personen aanwezig. Eén onderzoeker die het interview afnam en één iemand die aantekeningen maakte. Voor de zekerheid werden de interviews tevens opgenomen. De interviews duurden meestal zo'n anderhalf uur. Het kortste interview duurde ongeveer één uur en het langste ruim twee uur. De interviews vonden doorgaans plaats op de werkplek van de respondent. Een enkele keer werd op een andere locatie afgesproken, zoals bij iemand thuis of op de Erasmus Universiteit Rotterdam. Het betroffen half-gestructureerde interviews op basis van een topiclist die steeds werd aangepast, afhankelijk van de relevantie van bepaalde onderwerpen voor het interview met de specifieke respondent. Een volledige, algemene lijst met topics is opgenomen in bijlage 4. De respondenten werden zowel algemene vragen gesteld over de wetwijziging als meer concrete vragen op basis van hun betrokkenheid en ervaringen in bepaalde zaken. Daarbij dienden de gegevens uit de kwantitatieve analyse mede als input.

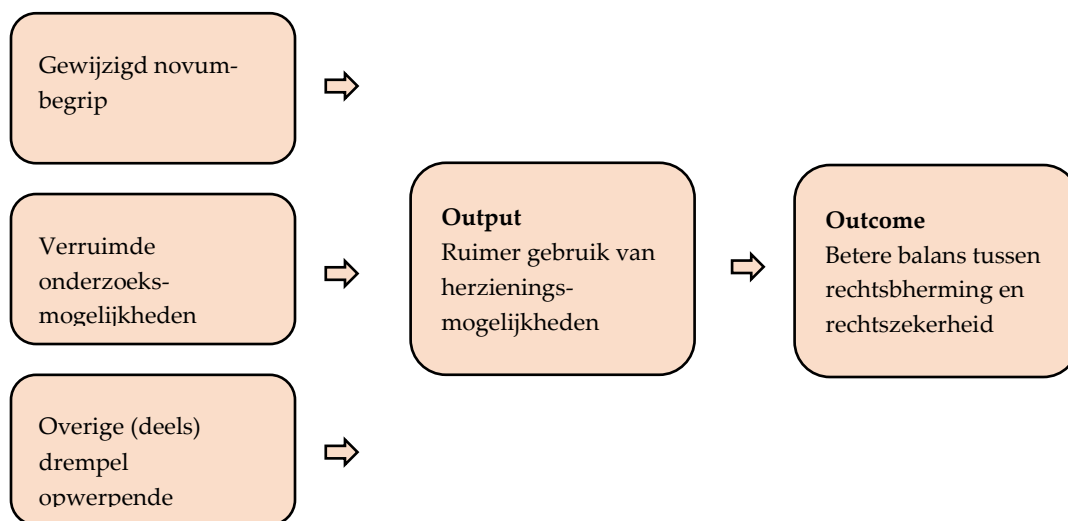
1.3.4 Expertmeeting

Om te reflecteren op de bevindingen uit de kwantitatieve analyse en om de resultaten uit het kwalitatieve onderzoek te staven, is in de eindfase van het onderzoek een expertmeeting gehouden. Daarin werden de voorlopige bevindingen besproken met een groep ervaren mensen uit de praktijk en de wetenschap. Dit bracht zowel een aanvulling op als een verdieping van de bevindingen. In totaal namen zeven experts deel aan deze bijeenkomst. De namen van de experts zijn opgenomen in bijlage 5. De bijeenkomst duurde twee uur en vond plaats aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Bij de bespreking van de (empirische) bevindingen komen waar relevant de inzichten vanuit de expertmeeting terug.

1.3.5 Beoordelen van de doeltreffendheid van de wet

In evaluatieonderzoek is het gebruikelijk om de doelen van de wet te achterhalen en een beleids- of wetgevingstheorie op te stellen om te kunnen evalueren.⁵ Algemeen wordt bij het opstellen van nieuwe wetten al rekening gehouden met het uitgangspunt dat de doelen van de wet duidelijk omschreven moeten zijn, omdat dat een evaluatie van de wet makkelijker maakt. Aldus moet bekend zijn wat de doelen van de wet zijn en waarom men denkt dat deze met behulp van deze wet kunnen worden bereikt.⁶ In de parlementaire geschiedenis zijn die doelen te vinden, te beginnen bij de tekst van het oorspronkelijke wetsvoorstel en de memorie van toelichting hierop. In figuur 1.1 is de wetgevingstheorie zoals wij deze uit de memorie van toelichting afleiden weergegeven (zie daarvoor nader hoofdstuk 2).

Figuur 1.1 Wetgevingstheorie

In algemene zin is het rechtsmiddel herziening in het leven geroepen om mogelijk onjuiste veroordelingen alsnog aan te passen zodat de juiste beslissing in de zaak alsnog genomen kan worden, ondanks de eerdere onherroepelijkheid van de uitspraak indachtig het adagium *lites finiri oportet*. De outcome van de wetswijziging zou dan ook moeten zijn dat er een betere balans wordt gecreëerd tussen rechtsbescherming tegen onjuiste veroordelingen enerzijds en het idee van rechtszekerheid door een rechtsgang die eindig is anderzijds.⁷ Een goede balans tussen beide beginselen zou ook het vertrouwen in de rechtspraak ten goede komen.⁸ Er wordt van uitgegaan

⁵ Zie o.a. C.M. Klein Haarhuis, *Evaluatievermogen bij beleidsdepartementen Praktijken rond uitvoering en gebruik van ex post beleids- en wetsevaluaties*, Den Haag: WODC 2016; Veerman, G.-J., Mulder, R. *Wetgeving met beleid: Bouwstenen voor een bruikbare wetgevingstheorie*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2010.

⁶ Zie daarover de diverse documenten via het Kenniscentrum Wetgeving en Juridische zaken (www.kwcj.nl).

⁷ *Kamerstukken II 1898/99*, 178, 3, p. 2.

⁸ *Kamerstukken II 2008/09*, 32045, 3, p. 5.

dat de juiste uitkomst in een of meer (feitelijke) instanties is bereikt, maar als daaraan voldoende kan worden getwijfeld, biedt herziening nog de mogelijkheid van correctie.⁹

Op hoofdlijnen beoogt de wet de rechtsbescherming van burgers die ten onrechte zijn veroordeeld te verbeteren door enkele wijzigingen door te voeren.¹⁰ Het is belangrijk op te merken dat de beslissing van de Hoge Raad over de herzieningsaanvraag niet steeds positief hoeft te zijn om de onderhavige wetswijzigingen doel te laten treffen, laat staan dat een latere uitspraak van de feitenrechter tot een gunstiger resultaat voor de gewezen verdachte dient te leiden. Waar het om gaat is dat door een nader onderzoek naar mogelijke nova en door de verruiming van het novumbegrip in meer gevallen een herzieningsaanvraag mogelijk is. Ook een ongegrondverklaring van de herziening of een handhaving van de oorspronkelijke uitspraak na een geslaagde herzieningsaanvraag met verwijzing kan eraan bijdragen dat de uitslag wordt geaccepteerd.

Het uitgangspunt van de wetswijziging was dus om de drempel voor herziening enigszins te verlagen en de mogelijkheden tot correctie van achteraf onjuist gebleken uitspraken te verbeteren.¹¹ Echter, om de balans tussen rechtsbescherming enerzijds en rechtszekerheid anderzijds te waarborgen zijn als 'tegenwicht' in de wet enkele drempels opgeworpen om een te grote toestroom van zaken te voorkomen (bijvoorbeeld alleen een nader onderzoek in 'zware' zaken en verplichte procesvertegenwoordiging). Andere onderdelen staan min of meer los van elkaar (denk aan de verruiming uitspraak EHRM als grond voor herziening, positie slachtoffers, betaalde vergoeding door de gewezen verdachte). Met al deze facetten moet rekening worden gehouden. Zodoende is de wet in zijn geheel doeltreffend als voormelde uitgangspunt van een verbetering van de mogelijkheden van correctie van een onjuiste beslissing wordt bereikt zonder dat de verruiming te veel afbreuk doet aan het rechtszekerheidsbeginsel dan wel onevenredig zwaarwegende neveneffecten heeft (zoals een te zware belasting van het parket of de Hoge Raad). Dit doet de wet door aan aantal specifieke wijzigingen aan te brengen, die ieder hun eigen subdoelen beogen te bereiken (output). In ons onderzoek zullen wij aandacht besteden aan de doeltreffendheid van de verschillende onderdelen, maar het draait er vooral om, om na te gaan of het pakket van maatregelen in zijn geheel bijdraagt aan een betere rechtsbescherming van ten onrechte veroordeelde verdachten. Omdat de wijzigingen niet allemaal direct met elkaar in verband staan, kan voor sommige subonderdelen alleen de doeltreffendheid van het subonderdeel worden gegeven.

⁹ Hierover onder andere Mevis 2011, p. 21-46 en de conclusie van advocaat-generaal Aben, ECLI:NL:PHR:2013:391, punt 2, bij HR 10 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:673, NJ 2014/373, m.nt. B.F. Keulen.

¹⁰ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 2.

¹¹ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 2.

1.3.6 Begeleidingscommissie

Het onderzoek werd begeleid door een vanwege het ministerie van Justitie en Veiligheid ingestelde begeleidingscommissie (zie voor de samenstelling bijlage 6). De onderzoekers en leden van de begeleidingscommissie kwamen in totaal vier maal bijeen. Eenmaal in de beginfase, eenmaal halverwege het onderzoek en tweemaal om het conceptrapport te bespreken. De onderzoekers zijn de leden van de begeleidingscommissie veel dank verschuldigd voor hun commentaar gedurende het verloop van het onderzoek en op het conceptrapport.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 schetst de achtergrond van de Wet hervorming herziening ten voordele, het juridisch kader van de doorgevoerde veranderingen en de doelstellingen van de hervorming. In hoofdstuk 3 worden de bevindingen uiteengezet over de nieuwe mogelijkheid van de gewezen verdachte om een verzoek tot een nader onderzoek te richten aan de procureur-generaal. In hoofdstuk 4 komen de bevindingen over de herzieningsaanvragen aan de orde, met in het bijzonder de wijziging van het novumbegrip. In deze beide hoofdstukken wordt eerst verslag gedaan van de cijfers en daarna van de resultaten uit de interviews, steeds met de deelbevindingen tot besluit. Hoofdstuk 5 beslaat de overige wijzigingen. De uiteindelijke conclusies worden getrokken in het zesde en laatste hoofdstuk.

Hoofdstuk 2 Achtergronden, juridisch kader en doelstellingen van de Wet hervorming herziening ten voordele

2.1 Inleiding

Het buitengewone rechtsmiddel herziening ten voordele van een gewezen verdachte is geregeld in artikel 457 e.v. Sv. Het kan worden aangewend als een gewone strafzaak onherroepelijk is afgedaan. Het betreft een bijzondere voorziening voor het geval dat na een uitspraak in eerste aanleg en eventueel na de gewone rechtsmiddelen hoger beroep en cassatie, mogelijkerwijs blijkt dat de uitkomst toch onjuist is. In algemene zin is het rechtsmiddel herziening in het leven geroepen om mogelijk onjuiste veroordelingen aan te passen, zodat de juiste beslissing in de zaak alsnog genomen kan worden, ondanks de eerdere onherroepelijkheid van de uitspraak. Enerzijds moet dus het gezag van gewijsde van de oorspronkelijke uitspraak gerespecteerd worden (*auctoritas rei iudicatae*). Van de juistheid van de uitspraak moet worden uitgegaan. Wat in de uitspraak is vastgesteld moet als waar worden aangenomen. Anderzijds kan het zijn dat de rechterlijke instantie die als laatste in feitelijke instantie recht heeft gedaan, het bij het verkeerde eind heeft gehad. De rechter kan hebben gedwaald, om welke reden dan ook. Als noodprocedure is er daarom in ons systeem de mogelijkheid om herziening van de onherroepelijke uitspraak te vragen aan de Hoge Raad, welke instantie van oudsher door de wet als de herzieningsrechter is aangewezen. Onrecht mag niet blijven bestaan.¹² Dat is een publiek belang, zodat niet alleen de gewezen verdachte (en na diens dood ook nabestaanden) zich tot de Hoge Raad kan wenden, maar ook de procureur-generaal. Er wordt van uitgegaan dat de juiste uitkomst in een of meer (feitelijke) instanties uiteindelijk is bereikt, maar als daaraan voldoende kan worden getwijfeld, biedt herziening nog de mogelijkheid van correctie.¹³

Het strafrechtelijke systeem moet wat dat betreft, kortom, twee heren dienen. Aan de ene kant behoort het systeem de zekerheid van het recht te garanderen. Er kan niet eindeloos doorgeprocedeerd worden (indachtig het adagium *lites finiri oportet*). Aan de andere kant moeten evident foute uitspraken gecorrigeerd kunnen worden, omdat er nu eenmaal fouten zullen worden gemaakt. Het rechterswerk is mensenwerk. Herziening als uitzondering op (de kracht van) een onherroepelijke veroordeling, kan dus niet bij elke twijfel aan de orde zijn. Herziening is na de behandeling in eerste aanleg, hoger beroep en cassatie geen vierde instantie (en dus geen derde feitelijke).

In dit hoofdstuk worden de achtergrond en het juridisch kader van de Wet hervorming herziening ten voordele besproken. Hierbij wordt ook teruggegrepen naar het oude recht en de

¹² Strijards 1989.

¹³ Hierover onder andere P.A.M. Mevis 2011 en de conclusie van advocaat-generaal Aben, ECLI:NL:PHR:2013:391, punt 2, bij HR 10 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:673, NJ 2014/373, m.nt. B.F. Keulen.

parlementaire geschiedenis van de Wet hervorming herziening ten voordele, dit om de nieuwe regels te plaatsen en om de bedoeling van de wetgever met de aanvullingen en wijzigingen van de regeling te achterhalen. Alleen dan kan immers de doeltreffendheid van de wet worden beoordeeld.

De wijzigingen die de wet teweeg heeft gebracht worden in dit onderzoek in drie delen onderverdeeld en besproken (wijzigingen naar aanleiding van twee knelpunten en overige wijzigingen). Het eerste deel ziet op de nieuwe mogelijkheid voor de gewezen verdachte om aan de procureur-generaal te verzoeken een nader onderzoek in te stellen naar een novum als grond voor herziening (paragraaf 2.2). Het tweede deel bespreekt de verandering van het novumbegrip (paragraaf 2.3). Het derde deel betreft de overige wijzigingen van de wet,¹⁴ alsmede een bespreking van een tweetal uitgangspunten die in herziening nog steeds gelden (paragraaf 2.4). Ten slotte kunnen de doelstellingen van de wet worden gedestilleerd op basis waarvan de doeltreffendheid van de wet is onderzocht (paragraaf 2.5). Er wordt geen bespreking van de gehele herzieningsregeling nagestreefd.

2.2 Een nader onderzoek door de procureur-generaal

2.2.1 Inleiding

Onder het oude recht was feitelijk onderzoek pas mogelijk nadat een herzieningsaanvraag van de veroordeelde of herzieningsvordering van de procureur-generaal ingediend en ontvankelijk was. In geval van een herzieningsaanvraag die leunde op een beweerdelijk novum (of uitspraak van het EHRM) kon de Hoge Raad, alvorens op de aanvraag te beslissen, desgewenst, door tussenkomst van de procureur-generaal, nadere berichten inwinnen (zie daarover artikel 462, eerste lid, (oud) Sv). Ook kon de Hoge Raad onderzoek dat in zijn ogen nodig was, opdragen aan een uit zijn midden benoemde raadsheer-commissaris of aan een rechter-commissaris, welk onderzoek gold als een gerechtelijk vooronderzoek (zie artikelen 465 en 466 (oud) Sv).

Onder de nieuwe regeling kan de gewezen verdachte zich tot de procureur-generaal wenden met het verzoek een nader onderzoek in te stellen ‘ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag’ (artikel 461, eerste lid, Sv).¹⁵ In het algemeen wilde de wetgever zo de bewijsnood van de gewezen verdachte iets verlichten en breder dan voorheen onderzoek naar potentieel novum mogelijk maken. Het betreft de situatie dat er gereede twijfel mogelijk is over de juistheid van de beslissing in de afgesloten strafzaak, maar er nog niet voldoende materiaal beschikbaar is om te kunnen beoordelen of een herzieningsaanvraag mogelijk zou zijn. De gewezen verdachte is niet altijd in

¹⁴ Aan het einde worden ook nog enkele kleine aanpassingen aangestipt die verder in het onderzoek niet terugkomen, omdat zij niet de effectiviteit van de wet raken.

¹⁵ Strikt genomen geeft de wet de gewezen verdachte geen mogelijkheid om bij het indienen van de herzieningsaanvraag te verzoeken om een nader onderzoek, maar in de praktijk gebeurt dat wel en daarop neemt de Hoge Raad ook een beslissing. Zie bijvoorbeeld HR 3 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:581, HR 10 januari 2017, ECLI:NL:HR:2017:31 en HR 12 september 2017, ECLI:NL:HR:2017:2322.

staat onderzoek zelf te verrichten. Als voorbeeld werd onderzoek naar DNA gegeven. De wetgever heeft ervoor gekozen een nader onderzoek via de procureur-generaal mogelijk te maken. De Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken (CEAS), die tot dan toe onderzoek deed naar aanleiding van een verzoek van een wetenschapper of een klokkenluider binnen de opsporing, bood slechts een tijdelijk oplossing.¹⁶ Een oordeel over de rol van de rechter mocht door haar niet worden gegeven, terwijl dat volgens de wetgever uiteindelijk wel zou moeten gebeuren. Daarnaast onderzocht de CEAS de vraag of er zich in de opsporing ernstige manco's hadden voorgedaan, hetgeen niet goed aansloot bij de gronden voor herziening. De wetgever koos voor een voorziening voor het nader onderzoek die (wel) was ingebed en voortbouwde op de bestaande herzieningsregeling.¹⁷

2.2.2 Ontvankelijkheidsvereisten van het verzoek tot een nader onderzoek

Algemeen; alleen aangaande een novum

De mogelijkheid van het indienen van een verzoek aan de procureur-generaal om een nader onderzoek te doen met het oog op een potentieel novum dat in herziening aan de Hoge Raad zou kunnen worden voorgelegd, vindt men in artikel 461, eerste lid, Sv.¹⁸ Het verzoek kan – logischerwijs – niet worden gedaan in geval van een uitspraak waarvan überhaupt geen herziening kan worden aangevraagd op basis van artikel 457 Sv.¹⁹ Ook kan enkel onderzoek worden gedaan naar de aanwezigheid van een novum (de herzieningsgrond van artikel 457, eerste lid, sub c, Sv).²⁰ De procureur-generaal kan, al staat dit niet met zoveel woorden in de wet, ook ambtshalve overgaan tot een nader onderzoek als er gereede twijfel mogelijk is over de juistheid van een afgesloten strafzaak.²¹

¹⁶ Mevis DD 2007/16.

¹⁷ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 8 en p. 15 e.v. Zie ook *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 6, p. 2 en 9 e.v. en *Kamerstukken II* 2011/12, 32044, 18, p. 47 e.v.

¹⁸ “Ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag kan een gewezen verdachte, die is veroordeeld voor een feit waarop naar de wettelijke omschrijving gevangenisstraf van twaalf jaren of meer is gesteld en waardoor de rechtsorde ernstig is geschokt, door zijn raadsman aan de procureur-generaal doen verzoeken een nader onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van een grond voor herziening als bedoeld in artikel 457, eerste lid, onder c.”

¹⁹ Denk bijvoorbeeld aan een uitspraak inzake het ontnemen van wederrechtelijk verkregen voordeel, HR 2 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2575.

²⁰ Het achterhalen van gegevens voor het bestaan van een reden voor herziening op grond van een conflict van rechtspraak (sub a) of een uitspraak van het EHRM (sub b) kan niet langs deze weg aan de procureur-generaal worden verzocht. Voor die herzieningsgronden kan wel juridisch getint onderzoek geboden zijn, maar is, anders dan voor het potentiële novum geldt, volgens de minister geen diepgaand feitenonderzoek nodig. Zie *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 8 en 32.

²¹ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 19.

Twaalfjaarsfeit en geschokte rechtsorde

Het verzoek tot een nader onderzoek naar een novum kan voorts niet voor elke veroordeling worden ingediend. Nadrukkelijk is een drempel ingebouwd waardoor deze mogelijkheid voorbehouden werd aan de gewezen verdachten in ernstigere zaken. De voorkeur werd eraan gegeven een diepgravend onderzoek te reserveren voor die zaken, in plaats van een nader onderzoek in veel gevallen, dat door overbelasting van het strafrechtelijke apparaat dan noodgedwongen oppervlakkig zou zijn. Een fout werd in die gevallen door mogelijke tunnelvisie en druk om de zaak snel op te lossen eerder voorstelbaar geacht. Bij minder ernstige zaken kan gewoon direct een herzieningsaanvraag worden ingediend en dan is een nader onderzoek (door of vanuit de procureur-generaal of de Hoge Raad) altijd nog mogelijk, aldus de minister.²² Een poging om per amendement deze drempel te schrappen, haalde het niet.²³

Het verzoeken van een nader onderzoek voorafgaand aan het indienen van een herzieningsaanvraag is daarom dus alleen mogelijk ten aanzien van een strafbaar feit waarop ten minste een wettelijk voorgeschreven gevangenisstraf van twaalf jaren is gesteld. Deze eis geldt in abstracto, zodat het niet uitmaakt of en welke straf uiteindelijk is opgelegd aan de gewezen verdachte.

Cumulatief wordt voorts vereist dat het strafbare feit in kwestie, in concreto de rechtsorde ernstig heeft geschokt. Dit laatste wordt bepaald naar het moment waarop het feit werd begaan, maar de gewezen verdachte hoeft niet aan te tonen dat de rechtsorde is geschokt. Waar het om gaat is dat dit vereiste, als het feit onvoldoende ernstig is geweest, een grond voor niet-ontvankelijkheid biedt.²⁴ Tijdens het wetgevingsoverleg benadrukte de staatssecretaris die koppeling van beide eisen, welke koppeling een automatische zou zijn in het Wetboek van Strafvordering (zoals bij de voorlopige hechtenis). De eis van een daadwerkelijk geschokte rechtsorde diende ervoor te zorgen dat feiten die onvoldoende ernstig zijn geweest (ongeacht de wettelijke strafbedreiging), buiten de regeling zouden vallen. Anders zou de regeling voor nagenoeg alle in het algemeen ernstig te achten feiten worden opengesteld.²⁵ De daadwerkelijk opgelegde sanctie kan in zoverre dus wel van belang zijn voor de ontvankelijkheid van het verzoek. Het is een indicatie van de ernst van de zaak en van de inbreuk die het feit toentertijd op de rechtsorde teweeg zal hebben gebracht. Datzelfde geldt voor de omstandigheid dat de gewezen verdachte op grond van de ernst van het strafbare feit in voorlopige hechtenis is genomen (artikel 67a, tweede lid, sub a, Sv). Maar ook als dat niet het geval is geweest, kan de rechtsorde geschokt zijn geweest door het feit.

²² *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 22 en Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 10.*

²³ *Kamerstukken II 2011/12, 32045, 13, Kamerstukken II 2011/12, 32045, 18, p. 5, 20, 24 en Handelingen II 2011/12, 38-13-30.*

²⁴ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 33.*

²⁵ *Kamerstukken II 2011/12, 32045, 18, p. 51.*

Schriftelijk en onderbouwd verzoek door de raadsman

Uit artikel 461, eerste lid, Sv volgt de verplichting van procesvertegenwoordiging. De gewezen verdachte kan alleen via een raadsman deze procedure voeren. Artikel 461, tweede lid, Sv stelt daarnaast formele en inhoudelijke eisen aan het verzoek. Het moet schriftelijk zijn en door de raadsman worden ondertekend. Het kan dus niet mondeling bij de procureur-generaal worden ingediend. Het verzoek is verder vormvrij, zodat bij gewone brief de procureur-generaal kan worden geadieerd.²⁶ Inhoudelijk wordt allereerst verlangd dat het verzoek een opgave behelst van de onderzoekshandelingen die dienen te worden verricht. De gewezen verdachte moet dus om een of meer specifiek aangeduide verrichtingen vragen.²⁷ Ten tweede dient een kopie van de uitspraak in kwestie te worden bijgevoegd. Het verzoek moet, ten derde, met redenen zijn omkleed. Verwacht wordt dus een afdoende onderbouwing waarom het verzochte kan dienen ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag. Deze eisen worden gesteld opdat het verzoek doelmatig kan worden afgehandeld en vormen daarnaast een ontvankelijkheidsdrempel.²⁸ De rechtsgeleerde raadsman zal gemakkelijker een gericht en gemotiveerd verzoek kunnen indienen dan de gewezen verdachte zelf. In zoverre sluit de verplichte procesvertegenwoordiging aan bij deze inhoudelijke ontvankelijkheidsvereisten.²⁹

In het verzoek zal de gewezen verdachte aannemelijk dienen te maken dat er grond is om over te gaan tot een nader onderzoek. De gewezen verdachte of zijn raadsman, noch de officier van justitie worden op het verzoek gehoord.³⁰

2.2.3 De Adviescommissie afgesloten strafzaken

Algemeen

De procureur-generaal kan alvorens te beslissen, op grond van artikel 462, eerste lid, Sv, ambtshalve of op verzoek van de gewezen verdachte, het verzoek voorleggen aan 'een commissie belast met de advisering over de wenselijkheid van een nader onderzoek'. Die commissie is de Adviescommissie afgesloten strafzaken (ACAS), in het leven geroepen door het Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken.³¹ De ACAS moet men niet een op een zien als de

²⁶ Van oudsher wilde de wetgever het de gewezen verdachte (en zijn raadsman) op dit vlak niet moeilijk maken. Zie Strijards 1989, p. 223-224 en Corstens 2011, p. 843.

²⁷ Het verzoek kan tevens strekken tot het instellen van een onderzoeksteam.

²⁸ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 33.

²⁹ De ervaring leerde al dat door de gewezen verdachte zelf ingediende herzieningsaanvragen veelal volkomen ongegrond waren en de tussenkomst van een raadsman onontbeerlijk was. Zie De Ranitz 1977, p. 108. De huidige drempel dat het verzoek tot een nader onderzoek, net als de herzieningsaanvraag, door een raadsman moet worden ingediend, wordt verder uitgebreid behandeld in paragraaf 2.4.1.

³⁰ *Kamerstukken I* 2011/12, 32045, C, p. 9.

³¹ Besluit van 12 september 2012, houdende regels over de commissie die adviseert over het doen van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 462, vierde lid, Sv (Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken), *Stb.* 2012, 404 en 405.

opvolgster van de CEAS, omdat de inbedding, taakomschrijving en bevoegdheden van beide commissies wezenlijk verschillen (zie hierna onder taakstelling en bevoegdheden).

Als sprake is van een zaak waarin een gevangenisstraf van zes jaren of meer is opgelegd, dan is ingevolge het tweede lid het inwinnen van advies bij de ACAS voor de procureur-generaal verplicht.³² De verplichting bestaat niet indien het verzoek niet-ontvankelijk of kennelijk ongegrond is, dan wel voor toewijzing vatbaar is.³³ Het amendement om de gewezen verdachte zich rechtstreeks te laten wenden tot de ACAS redde het niet, nadat het door de staatssecretaris al was ontraden.³⁴

De procureur-generaal kan overigens niet alleen op verzoek van de gewezen verdachte een nader onderzoek instellen, maar daartoe ook ambtshalve overgaan en zich wenden tot de ACAS. Dat kan hij ook als door de gewezen verdachte een (ontvankelijke) herzieningsaanvraag is ingediend (artikel 468, tweede lid, Sv). Ook kan de Hoge Raad de procureur-generaal daartoe de opdracht geven, hetzij aan het begin van de procedure aangaande de ontvankelijkheid (artikel 465, vijfde lid, Sv), hetzij ten aanzien van de inhoudelijke beoordeling van de herzieningsaanvraag (artikel 469, eerste lid, Sv).

Taakstelling en bevoegdheden

De ACAS heeft tot taak 'de procureur-generaal te adviseren over de wenselijkheid van een nader onderzoek' als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv (artikel 462, eerste lid, Sv, artikel 2 Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken en artikel 2.1 van het Huishoudelijk reglement van de Adviescommissie afgesloten strafzaken). Zij dient die taak op een onpartijdige en onafhankelijke wijze te verrichten, waarbij zij haar eigen werkwijze (en Huishoudelijk reglement) kan bepalen (artikel 4, eerste lid, en artikel 7, eerste lid, Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken). Volgens de Nota van Toelichting is de commissie in zoverre even vrij als de CEAS.³⁵

De ACAS staat echter ten dienste van de procureur-generaal, waar de CEAS rapporteerde aan het College van procureurs-generaal. Anders dan de CEAS heeft de ACAS niet tot taak zelf het

³² Oorspronkelijk was het de bedoeling de lat voor een verplichte inschakeling van de ACAS, met het oog op het voorkomen van een te grote toestroom, op tien jaren opgelegde gevangenisstraf te leggen. Middels een amendement is die verplichting voor meer gevallen gaan gelden, doordat de grens daarvan naar beneden is bijgesteld. De procureur-generaal is verplicht advies in te winnen bij de ACAS als aan de verzoeker een gevangenisstraf van ten minste zes jaren is opgelegd. Uit het wetgevingsoverleg wordt duidelijk dat de staatssecretaris, anders dan ten aanzien van het schrappen van de ontvankelijkheidseis van een twaalfjaarsfeit en geschokte rechtsorde, niet (mordicus) tegen deze voorgestelde verlaging was, mits de eerstgenoemde drempel zou blijven behouden. Het amendement werd hierop aangepast. De grens bleef volgens hem voldoende hoog. Zie *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 2* en *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3*, p. 34, alsmede amendement 13 en 19, *Kamerstukken II 2011/12, 32044*, 18, p. 56.

³³ Middels amendement is toegevoegd dat de procureur-generaal niet langs de ACAS hoeft als hij voornemens is het verzoek tot een nader onderzoek toe te wijzen, *Kamerstukken II 2011/12, 32045*, 15, onder I.

³⁴ *Kamerstukken II 2011/12, 32045*, 14, *Kamerstukken II 2011/12, 32045*, 18, p. 56 en *Handelingen II*, 2011/12, 38-13-30.

³⁵ *Kamerstukken II 2008/09, 32045*, 6, p. 5-6.

nader onderzoek te verrichten. Voorts zoekt zij, wederom anders dan de CEAS, niet naar ernstige manco's in de opsporing, maar onderzoekt zij de wenselijkheid van een nader onderzoek naar de aanwezigheid van een novum en adviseert zij hierover.³⁶ Niettemin heeft zij wel onderzoeksbevoegdheden om haar adviserende rol te vervullen,³⁷ waarbij ze zich zo nodig kan laten bijstaan door deskundigen die niet tot de ACAS behoren (artikel 7, tweede lid, Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken). De ACAS heeft op basis van artikel 8 Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken nog een aantal bevoegdheden. Zij kan zo veel als nodig kennisnemen van de processtukken, alsmede van stukken die met de strafzaak in verband staan (lid 1). Bij dit laatste kan worden gedacht aan het justitiedossier. De ACAS kan voorts bepaalde personen horen, te weten: opsporingsambtenaren, medewerkers van politie, van andere opsporingsdiensten, en van het openbaar ministerie, de rechter-commissaris of de raadsheer-commissaris die in de afgesloten strafzaak enig onderzoek heeft verricht en deskundigen (lid 2). Ten slotte is zij bevoegd een deskundige een opdracht te verstrekken, die aan haar rapporteert (lid 3). Verdergaand onderzoek verrichten, zoals laten plaatsvinden van een schouw, kan zij adviseren aan de procureur-generaal.³⁸

Inrichting van het advies

De adviezen van de ACAS volgen een vast stramien, dat beschreven staat in de notitie "format adviezen" van 22 maart 2013 (artikel 3.4 Huishoudelijk reglement). In het advies wordt in ieder geval ingegaan op de vraag of er mogelijkwijze sprake is van een grond tot herziening (dus een novum) en of het verzochte onderzoek hiervoor noodzakelijk is. De commissie kan adviseren om in het kader van een nader onderzoek de door haar wenselijk geoordeelde onderzoekshandelingen te doen uitvoeren (artikel 3.5 Huishoudelijk reglement). De ACAS is niet gebonden aan de inhoud van de adviesaanvraag door de procureur-generaal en evenmin aan de verzoeken om onderzoek die de raadsman van de veroordeelde heeft gesteld (artikel 3.2 Huishoudelijk reglement). Het advies is schriftelijk en openbaar (artikel 462, derde lid, Sv),³⁹ maar niet bindend.

³⁶ Hetgeen beter aansluit bij de uiteindelijke mogelijkheid om herziening aan te vragen, *Kamerstukken II 2008/09*, 32045, 3, p. 17. Zie over die aansluiting bij de wettelijke mogelijkheid de conclusie van de ACAS in nr. 029: "Naar het oordeel van de Commissie kan nader onderzoek, zoals door de advocaat voorgesteld, redelijkerwijs niet leiden tot een ernstig vermoeden als bedoeld in het tweede lid van artikel 457 Sv. De Commissie acht nader onderzoek langs de lijnen die in het verzoekschrift van mr. Hendriks zijn geschetst niet nodig, ofwel omdat zulk onderzoek niet raakt aan de gronden waarop verzoeker is veroordeeld, ofwel omdat de onderzoekswensen zijn gebaseerd op speculatieve of irrelevante uitgangspunten. Ook voor het overige ziet de Commissie geen aanknopingspunten voor nader onderzoek naar het bestaan van gronden voor herziening van de veroordeling."

³⁷ Zie ook *Kamerstukken II 2008/09*, 32045, 3, p. 21.

³⁸ *Kamerstukken II 2008/09*, 32045, 6, p. 11.

³⁹ Zie Rechtspraak.nl onder de Hoge Raad, verzoeken tot een nader onderzoek. De adviezen worden wel geanonimiseerd gepubliceerd, zie ook artikel 3.8 Huishoudelijk reglement.

Samenstelling

De samenstelling van de ACAS wordt geregeld in artikel 3 Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken. De leden van de ACAS worden, op voordracht van de procureur-generaal door de minister van (thans) Justitie en Veiligheid (artikel 5 Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken), benoemd op grond van de deskundigheid die nodig is voor een goede vervulling van de taak van de ACAS, alsmede op grond van hun brede maatschappelijke kennis en ervaring (lid 1). De ACAS bestaat volgens het Besluit uit vijf leden, te weten: twee deskundigen op een voor het werk van de ACAS relevant terrein van wetenschapsbeoefening, waarvan er één tevens voorzitter is, een deskundige op het terrein van de politiepraktijk, een advocaat en een lid van het openbaar ministerie (lid 2).⁴⁰ Er is bewust voor gekozen niet alleen juristen in de ACAS te laten plaatsnemen, maar bijvoorbeeld ook forensisch deskundigen.⁴¹ De voorzitter geeft leiding aan de werkzaamheden van de secretaris van de ACAS, die geen lid is van de ACAS (zie artikel 6 Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken). De ACAS kent voorts plaatsvervangende leden die een lid vervangen als die zich verschoont in een bepaalde zaak (artikelen 4 en 5 Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken). Alle leden worden benoemd voor een periode van vier tot zes jaar, met de mogelijkheid van eenmalige verlenging voor een gelijke periode (artikel 5, tweede lid, Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken).⁴² De huidige samenstelling van de ACAS is opgenomen in bijlage 7.

2.2.4 De beslissing van de procureur-generaal

Beslisboom en beoordelingsmaatstaf

De 'beslisboom' van de procureur-generaal is opgenomen in artikel 461, derde lid, Sv. Als het verzoek tot een nader onderzoek niet voldoet aan de hiervoor behandelde formaliteiten van artikel 461, leden 1 en 2 Sv, verklaart hij het niet-ontvankelijk (eerste volzin). In alle andere gevallen komt de inhoudelijke beoordeling aan de orde, waarbij de procureur-generaal het verzoek slechts kan afwijzen indien:

- er onvoldoende aanwijzingen zijn dat mogelijkerwijs sprake is van een grond tot herziening, of;
- het verzochte niet noodzakelijk is.

Uit zowel de tekst van de wet en de toelichting erop volgt dat de bedoeling van de minister was dat een ontvankelijk verzoek in beginsel zou worden toegewezen.⁴³ Wel is het zo dat de gewezen

⁴⁰ Het derde lid bepaalt nog dat niet voor benoeming als lid van de commissie in aanmerking komen politieambtenaren en ambtenaren die werken onder de verantwoordelijkheid van Onze Minister, met uitzondering van ambtenaren van het openbaar ministerie.

⁴¹ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 34-35* en *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 9*.

⁴² Hun ontslag wordt geregeld in artikel 5 Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken.

⁴³ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 4*.

verdachte uiteraard aannemelijk dient te maken dat er grond is tot een nader onderzoek. Dat houdt in dat hij aannemelijk maakt dat er aanwijzingen zijn dat er mogelijk sprake is van een novum, omdat herziening geen vierde instantie is. Het gevraagde onderzoek moet daarnaast dus redelijkerwijs noodzakelijk zijn.⁴⁴

Door een nader onderzoek kan gereede twijfel volgens de wetgever uitgroeien tot een ernstig vermoeden dat een vrijspraak zou zijn gevolgd als de rechter van het gegeven op de hoogte zou zijn geweest. Aanwijzingen voor een mogelijk novum zijn dus voldoende voor honorering van het verzoek. Maar die aanwijzingen mogen niet in het geheel ontbreken.⁴⁵ Duidelijk is dat het uitzonderlijke karakter van dit rechtsmiddel volgens de wetgever uitdrukkelijk behouden moest blijven. De nieuwe wettelijke regeling zou niet moeten uitnodigen tot *fishing expeditions* aan de zijde van de gewezen verdachte.⁴⁶

(Vormgeving) beslissing

Het vierde lid van artikel 461 Sv bevat nog een aantal voorschriften betreffende (de vormgeving van) de beslissing van de procureur-generaal. Zo moet hij 'zo spoedig mogelijk' beslissen. Een concrete termijn voor de beslissing is achterwege gebleven. De beslissing van de procureur-generaal moet voorts met redenen omkleed zijn. Dat betekent dat hij zijn oordeel van een motivering moet voorzien. Het advies van de ACAS is niet bindend.⁴⁷ Wel geldt in het bijzonder dat de procureur-generaal de reden vermeldt waarom hij eventueel afwijkt van het advies van de ACAS (zie artikel 462, derde lid, tweede volzin, Sv).⁴⁸ Tijdens de parlementaire behandeling kwam ook aan de orde dat de motiveringsplicht geldt als de procureur-generaal het verzoek afwijst.⁴⁹ Voor een toewijzing zal dat niet anders zijn.

De beslissing behoort schriftelijk ter kennis te worden gebracht van degene die het verzoek heeft ingediend. De raadsman van de gewezen verdachte is dus voor de procureur-generaal het aanspreekpunt. De procureur-generaal wendt zich niet direct tot de gewezen verdachte. De kennisgeving van de beslissing is verder vormvrij. De procureur-generaal bericht de raadsman per gewone brief. Wel dienen bij een toewijzing van het verzoek de te verrichten onderzoekshandelingen in de beslissing te worden vermeld, aldus nog steeds artikel 461, vierde lid, Sv.

⁴⁴ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 22-23 en 33.

⁴⁵ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 6, p. 4 en *Kamerstukken II* 2011/12, 32044, 18, p. 48 en 53.

⁴⁶ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 6, p. 2-3 en *Kamerstukken II* 2011/12, 32045, 13.

⁴⁷ Een andersluidend amendement, 10, haalde het niet. De staatssecretaris meende dat de procureur-generaal het advies wel moest meenemen, maar dat hij in zijn onafhankelijk positie de mogelijkheid moest hebben daarvan af te wijken, *Kamerstukken II* 2011/12, 32044, 18.

⁴⁸ Zie *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 34 en bijvoorbeeld *Kamerstukken II* 2011/12, 32044, 18, p. 65. Dat is evenwel nog niet voorgekomen.

⁴⁹ Over de motiveringsplicht *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 34 en *Kamerstukken I* 2011/12, 32045, C, p. 1.

Geen rechtsmiddel

Tijdens de parlementaire behandeling is nog discussie ontstaan over het opnemen van een rechtsmiddel voor de gewezen verdachte tegen een afwijzing van zijn verzoek tot een nader onderzoek. Het wetsvoorstel voorzag er niet in en dit berustte op een expliciete keuze. Na een afwijzing kon de gewezen verdachte volgens de minister altijd nog naar de Hoge Raad door middel van een herzieningsaanvraag. Op verzoek van de gewezen verdachte⁵⁰ of ambtshalve kon de procureur-generaal alsnog worden opgedragen een nader onderzoek te verrichten (respectievelijk artikel 465, vijfde lid, aangaande de ontvankelijkheid en artikel 469, eerste lid, Sv betreffende de inhoudelijke beoordeling). Ook kon de procureur-generaal zelf alsnog tot een nader onderzoek besluiten (artikel 468, tweede lid, Sv). De procedure zou door het voorzien in een beroepsmogelijkheid te zwaar worden opgetuigd.⁵¹ Een amendement om de gewezen verdachte toch de mogelijkheid te geven zich over de afwijzing te beklagen werd uiteindelijk ingetrokken.⁵² Wel werd door een opvolgend amendement in beide stadia van het geding (dus ten aanzien van de ontvankelijkheid en de inhoudelijke beoordeling) voor de Hoge Raad de mogelijkheid toegevoegd om niet alleen opdracht te geven tot een nader onderzoek, maar ook om advies in te winnen bij de ACAS.⁵³ De opdracht tot een nader onderzoek of het inwinnen van advies bij de ACAS is in beide gevallen gericht aan de procureur-generaal, ook al staat dat, anders dan in artikel 469, eerste lid, Sv, niet met zoveel woorden in artikel 465, vijfde lid, Sv.⁵⁴

2.2.5 Het nader onderzoek

Het uitvoeren van ‘een nader onderzoek’ wordt allereerst gereguleerd door artikel 463 Sv. Het bepaalt dat de procureur-generaal een onderzoek instelt. Hij kan daarbij bepaald onderzoek opdragen aan de rechter-commissaris in de rechtbank die nog geen kennis van de zaak heeft genomen (lid 1). Die kan bijvoorbeeld belangrijke getuigen onder ede horen, anders dan bijvoorbeeld de procureur-generaal.⁵⁵ Daarnaast kan de procureur-generaal zich laten bijstaan door een onderzoeksteam (lid 2). Dat onderzoeksteam wordt samengesteld uit opsporingsambtenaren en kan worden aangevuld met leden van het openbaar ministerie of deskundigen. Voor alle leden van het onderzoeksteam geldt dat zij niet eerder bij de zaak

⁵⁰ Hoewel de wet strikt genomen die mogelijkheid niet vermeld, wordt wel aangenomen dat op een dergelijk verzoek moet worden beslist, vlg. M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., *Het wetboek van strafvordering*, artikel 465 Sv, aant. 7 (online, actueel tot en met 20 april 2015).

⁵¹ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 21 en 37-38 en *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 6, p. 10.

⁵² *Kamerstukken II* 2011/12, 32045, 12 en *Kamerstukken II* 2011/12, 32044, 18, p. 55 en *Handelingen II* 2011/12, 38-13-30.

⁵³ *Kamerstukken II* 2011/12, 32045, 15 en *Handelingen II* 2011/12, 38-13-30. Zie respectievelijk artikel 465, vijfde lid, en artikel 469, eerste lid, Sv.

⁵⁴ Zie *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 21 (met betrekking tot de opdracht tot een nader onderzoek), alsmede M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., *Het wetboek van strafvordering*, artikel 465 Sv, aant. 7 (online, actueel tot en met 20 april 2015) (aangaande beide mogelijkheden).

⁵⁵ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 35.

betrokken mogen zijn geweest. De procureur-generaal kan de bijstand van het College van procureurs-generaal verzoeken bij het instellen van het onderzoeksteam en bij de uitvoering van het onderzoek. De leden van het onderzoeksteam worden door de procureur-generaal benoemd (lid 3). De procureur-generaal heeft de leiding over de werkzaamheden van het onderzoeksteam en is daarvoor verantwoordelijk (lid 4). Voor het verhoor van getuigen of deskundigen wordt de raadsman van de gewezen verdachte tot bijwoning uitgenodigd. De gewezen verdachte *kan* hiervoor worden uitgenodigd. Zowel de raadsman als de gewezen verdachte kan vragen opgeven (lid 5).⁵⁶

Ingevolge artikel 464, eerste lid, Sv zijn diverse bepalingen aangaande de verdachte, opsporingsambtenaren en opsporingsbevoegdheden van overeenkomstige toepassing (waarbij onder de verdachte in beginsel ook de gewezen verdachte wordt verstaan). Het gaat onder meer om inbeslagneming van voorwerpen, de handhaving der orde bij ambtsverrichtingen, doorzoeking ter vastlegging van gegevens, het vorderen van gegevens en het beschikbaar houden daarvan, de voeging en het bewaren van processen-verbaal en andere voorwerpen waaraan gegevens kunnen worden ontleend bij de processtukken. Het werd niet nodig geacht zwaardere, bijzondere opsporingsbevoegdheden als infiltratie, (burger)pseudokoop en het aftappen van telefoons mogelijk te maken en vrijheidsbenemende dwangmiddelen evenmin.⁵⁷ Artikel 464, tweede lid, Sv geeft de mogelijkheid via een algemene maatregel van bestuur nadere regels te stellen, maar daarvan is tot op heden nog geen gebruik gemaakt.

De wetgever heeft duidelijk gemaakt dat de procureur-generaal vrij is bepaald nader onderzoek te (laten) verrichten. Hij kan ook meer of ander onderzoek verrichten dan door de gewezen verdachte is verzocht, desnoods tegen diens wil in. Het gaat erom dat uiteindelijk een goede en grondige beoordeling van een eventuele herzieningsaanvraag mogelijk te maken.⁵⁸

Na voltooiing van de onderzoekshandelingen worden alle verkregen stukken bij de processtukken gevoegd en krijgt de gewezen verdachte als verzoeker een afschrift (artikel 463, zesde lid, Sv). Aangenomen mag worden dat deze naar diens raadsman worden verzonden.

2.2.6 Na het nader onderzoek

Er is geen bepaling die de procureur-generaal verplicht om vervolgens naar aanleiding van de resultaten van een nader onderzoek een beslissing te nemen om al dan niet een aanvraag tot herziening in te dienen. Hij hoeft de gewezen verdachte ook niet te informeren over het uitblijven dan wel indienen van een herzieningsaanvraag. Het is in beginsel aan de gewezen verdachte om bij de Hoge Raad een herzieningsaanvraag in te dienen. Het is natuurlijk wel mogelijk dat de

⁵⁶ Van overeenkomstige toepassing op die verhoren zijn artikelen 187, tweede en derde lid, 187b en 187d Sv.

⁵⁷ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 20 en 36.

⁵⁸ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 20.

procureur-generaal een herzieningsaanvraag indient (hij is daartoe bevoegd op grond van artikel 457, eerste lid, Sv) en dat is ook gebeurd.⁵⁹

2.3 *Novumcriterium; gegeven versus omstandigheid*

2.3.1 **Inleiding op het begrip novum**

Onder het huidige recht is de formulering dat de Hoge Raad op grond van een novum een uitspraak kan herzien (artikel 457, eerste lid, sub c, Sv):

“Indien er sprake is van een gegeven dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was en dat op zichzelf of in verband met de vroeger geleverde bewijzen met de uitspraak niet bestaanbaar schijnt, zodanig dat het ernstige vermoeden ontstaat dat indien dit gegeven bekend zou zijn geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid, hetzij tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, hetzij tot een ontslag van alle rechtsvervolging, hetzij tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, hetzij tot de toepassing van een minder zware strafbepaling.”

Eerder sprak de wet van ‘eene omstandigheid’.⁶⁰ De wijziging naar ‘een gegeven’ door de Wet hervorming herziening ten voordele komt in de volgende paragrafen aan de orde. Hier volgt eerst de bespreking van een tweetal belangrijke beperkingen aan de reikwijdte van het novumbegrip.

Deze moeten in ogenschouw worden genomen om de mate van de (beoogde) verruiming op dit punt te kunnen beoordelen. Het novumbegrip kent drie elementen,⁶¹ waarvan i) ‘een gegeven’ het hoofdelement is (was dus: omstandigheid). Het moet evenwel een gegeven zijn ii) waarmee de rechter niet bekend was en iii) waardoor het ernstige vermoeden ontstaat dat, ware dit gegeven wel bekend geweest, een andere, specifiek omschreven einduitspraak zou zijn gevolgd. De reikwijdte van het novumbegrip wordt aldus niet alleen door het element ‘gegeven’ in plaats van ‘omstandigheid’ omljnd, maar ook door de andere elementen en kan daarvan niet worden

⁵⁹ Zie de vordering van advocaat-generaal Aben van 8 juli 2014, parket bij de Hoge Raad 8 juli 2014, ECLI:NL:PHR:2014:689, leidende tot HR 26 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1326, NJ 2015/372, m.nt. B.F. Keulen.

⁶⁰ Onder het oude recht was bepaald dat in geval van een novum herziening kon worden aangevraagd (artikel 457, eerste lid, sub 2, (oud) Sv): “op grond van eenige omstandigheid die bij het onderzoek op de terechtzitting den rechter niet was gebleken en die op zich zelve of in verband met de vroeger geleverde bewijzen met de uitspraak niet bestaanbaar schijnt in dier voege dat ernstig vermoeden ontstaat dat ware zij bekend geweest, het onderzoek der zaak zou hebben geleid, hetzij tot vrijspraak van den veroordeelde, hetzij tot ontslag van rechtsvervolging op grond dat deze niet strafbaar was, hetzij tot niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, hetzij tot toepasselijkverklaring van eene minder zware strafbepaling”.

⁶¹ Strijards 1989, p. 149 noemt de bestanddelen.

los gezien.⁶² Pas als een gegeven aan al deze vereisten voldoet, is sprake van een novum. De volgende onderdelen van het novum zijn *niet* veranderd.

ii. Aan de rechter niet bekend

De eerste beperking is dat de aangevoerde informatie nog steeds *nieuw* moet zijn. De nieuwe gegevens mogen de feitenrechter nog niet zijn gebleken. Anders heeft de rechter die de veroordeling uitsprak, dat in zijn oordeel kunnen betrekken.⁶³ De minister was daarover direct heel duidelijk.⁶⁴ Per amendement is nog geprobeerd om dat te veranderen. De bedoeling van het amendement was om het criterium voor herziening ten voordele van een gewezen verdachte ook op dit punt te verruimen. Onder een novum zou niet alleen een gegeven dat bij het onderzoek op de terechtzitting niet bekend was bij de rechter moeten worden verstaan, maar ook een gegeven dat *“wél bij de rechter bekend was, maar wellicht door een verkeerd rechterlijke oordeel later met de uitspraak niet in overeenstemming blijkt, zodanig dat het ernstige vermoeden ontstaat dat de uitspraak eigenlijk anders zou moeten hebben geluid (vrijspraak, ontslag van alle rechtsvervolging, niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, hetzij toepassing van een minder zware strafbepaling). Ook feiten die ten tijde van de beoordeling wel reeds bekend waren bij de rechter, moesten volgens het amendement kunnen leiden tot herziening.”*⁶⁵ De wetgever was tegen deze verruiming van het novumbegrip, omdat herziening anders een verkapt hoger beroep, een soort vierde instantie, zou kunnen worden. Het gezag van gewijsde zou dan worden uitgehold. De voorgestelde verruiming spoorde niet met het uitzonderlijke karakter van dit rechtsmiddel.⁶⁶ Het amendement heeft het niet gehaald.⁶⁷

Het springende punt is de (on)bekendheid van de rechter met het nieuwe gegeven c.q. deskundigeninzicht. Sprake kan zijn van de vereiste nieuwheid, ook al is het gegeven (met specialistische kennis) uit het reeds bekende bewijsmateriaal te destilleren. Het moet in materiële zin nieuw zijn. De bron voor het gegeven mag de rechter al wel bekend zijn geweest. De eis van onbekendheid houdt volgens de wetgever namelijk niet in dat moet worden aangenomen dat de rechter met het gegeven bekend was, louter omdat het gegeven is terug te voeren op bewijsmateriaal dat aan de rechter is voorgelegd.⁶⁸ Het gegeven hoeft zich niet buiten het dossier

⁶² Vgl. ook de conclusies van advocaten-generaal Aben voor HR 10 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:673, NJ 2014/373, m.nt. B.F. Keulen en Bleichrodt voor HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, NJ 2016/305, m.nt. J.M. Reijntjes.

⁶³ Vgl. HR 18 maart 2008, ECLI:NL:HR:2008:BA1024, r.o. 6.2. en HR 17 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:605.

⁶⁴ Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 9.

⁶⁵ Kamerstukken II 2011/12, 32045, 16 (voor de voorloper, zie eerder Kamerstukken II 2011/12, 32045, 9).

⁶⁶ Kamerstukken II 2011/12, 32044, 18, p. 54, 24 en Kamerstukken I 2011/12, 32045, C, p. 5-6.

⁶⁷ Handelingen II 2011/12, 38-13-30.

⁶⁸ Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 28-29: *“Beslissend is of de gegevens die aan dit bewijsmateriaal kunnen worden ontleend al aan de rechter bekend waren. Dit is onder de bestaande redactie van het novumbegrip al het geval. Ook in de nieuwe redactie van het novumbegrip die nauw bij de bestaande redactie aansluit (<dat bij het onderzoek op de terechtzitting*

te bevinden.⁶⁹ Van belang is dat (nog steeds) wordt aangenomen dat niet alleen hetgeen ter terechtzitting is voorgevallen de rechter bekend is, maar ook alle stukken die zich in het dossier bevinden hem bekend zijn. De aanname blijft dat de rechter van al die stukken kennis heeft genomen.^{70 71}

iii. Het ernstige vermoeden dat tot een bepaalde, andere einduitspraak zou zijn gekomen

De tweede beperkende factor is dat niet elk nieuw gegeven een novum oplevert. Vanwege het novumbegrip is vereist dat daardoor het *ernstige vermoeden* ontstaat dat de rechter, als hij daarmee bekend zou zijn geweest, tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, een ontslag van alle rechtsvervolging, tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie of tot de toepassing van een minder zware strafbepaling zou zijn gekomen. Van oorsprong is dit de tweede, belangrijke factor om de herziening zijn uitzonderlijke karakter te laten behouden.⁷² Het novum moest dus van afdoende gewicht zijn, voldoende kracht hebben.⁷³

Hetgeen wordt aangevoerd als nieuwe omstandigheid zal de uitspraak dus in de kern moeten aantasten en de grondslag in brede zin daaronder vandaan moeten halen. Als een veroordeling bijvoorbeeld is gebaseerd op handelen en nalaten van de gewezen verdachte, zal van een novum slechts sprake zijn als beide pilaren geen stand kunnen houden.⁷⁴ De Hoge Raad heeft ten aanzien van die eis overwogen:

niet aan de rechter bekend was») is dit eveneens het geval. Op dit punt is met de nieuwe redactie geen inhoudelijke verandering ten opzichte van de bestaande redactie beoogd.”

⁶⁹ Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 5, alsmede Kamerstukken II 2011/12, 32044, 18, p. 54 en Kamerstukken I 2011/12, 32045, C, p. 5-7.

⁷⁰ Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 5 en Kamerstukken I 2011/12, 32045, C, p. 5-7. Dat wordt geproblematiseerd door advocaat-generaal Knigge in zijn conclusie voor HR 7 oktober 2008, ECLI:NL:HR:2008:BG1941, NJ 2009/44, m.nt. P.A.M. Mevis. Zie ook Kooijmans 2010. Uit bijvoorbeeld de zaak Zes van Breda blijkt dat er een verschil kan zitten tussen het politiedossier en het dossier dat aan het openbaar ministerie wordt ingestuurd (het justitiedossier), op basis waarvan de berechting heeft plaatsgevonden. In het justitiedossier zaten niet de verklaringen van de zogeheten Bushokje-getuigen. Dat was toen een nieuw gegeven dat ander licht op de zaak kon schijnen volgens de Hoge Raad. HR 18 december 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW7190, NJ 2013/278, m.nt. T.M. Schalken (Zes van Breda).

⁷¹ Dit ondanks de redactie van zowel artikel 457, eerste lid, sub 2, (oud) Sv (en de parlementaire geschiedenis daarvan), als artikel 457, eerste lid, sub c, Sv. Beide bepalingen reppen immers van een omstandigheid die of gegeven dat bij *het onderzoek op de terechtzitting* aan de rechter niet bekend was. Daarover Blok & Besier (I), 1925, p. 496-497, Strijards 1989, p. 152-154, De Ranitz 1977, p. 76-80. Zie ook Corstens 2011, p. 841 en M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., *Het wetboek van strafvordering*, artikel 457 Sv, aant. 8.3 (online, actueel tot en met 15 juni 2014).

⁷² Hiermee werd bedoeld te voorkomen dat herziening een verkapt beroep zou worden en haar buitengewone karakter zou verliezen, zie Borgman 1899, p. 84 e.v.

⁷³ Zie ook Blok & Besier (I) 1925, p. 497, De Ranitz 1977, p. 126-127, Strijards 1989, p. 156-160, Handboek Strafzaken, aant. 47.3.2.a (5 juli 2011) en de noot van Schalken onder punt 3, HR 27 juni 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA6301, NJ 2000/503, m.nt. T.M. Schalken.

⁷⁴ HR 30 september 2003, ECLI:NL:HR:2003:AL6140 en later HR 12 september 2017, ECLI:NL:HR:2017:2317.

“Onvoldoende is ook dat de nieuwe omstandigheid mogelijk zou hebben geleid tot een andere afloop van de strafzaak, in dit geval tot vrijspraak van de aanvrager. Artikel 457 Sv is in dat opzicht strikter. Het eist immers dat door de nieuwe omstandigheid het ‘ernstig vermoeden’ moet ontstaan dat de rechter de aanvrager zou hebben vrijgesproken indien hij destijds met dat novum bekend was geweest.”⁷⁵

Hierin heeft men met de Wet hervorming herziening ten voordele geen wijziging willen aanbrengen. Expliciet sluit de minister en later de staatssecretaris zich aan bij de koppeling tussen het nieuwe gegeven en het ernstige vermoeden dat het dient te wekken dat een andere einduitspraak zou zijn gevolgd. Vanaf het begin werd vastgehouden aan de eis dat het ernstige vermoeden moet rijzen dat de rechter tot een andere, bepaalde beslissing zou zijn gekomen. Daarover hoeft evenwel geen zekerheid te bestaan. De bestaande term is bewust overgenomen uit de oude bepaling.⁷⁶ Ook ten aanzien van dit element is middels een amendement gepoogd de drempel voor herziening vanwege een novum te verlagen. Elk vermoeden, elke twijfel over de juistheid van de veroordeling, zou voldoende moeten zijn als een andere uitspraak zou volgen.⁷⁷ Hierop werd vanuit de regering afwijzend gereageerd. Het zou het novum verder verruimen dan nodig was voor het oplossen van een in de praktijk gerezen probleem. Ook zou niet elk nieuw advies van een deskundige een novum moeten opleveren.⁷⁸ De strafrechter neemt in principe een definitieve beslissing. Herziening van een onherroepelijk beslissing diende alleen mogelijk te zijn als er een gegeven van voldoende gewicht is om aan te nemen dan een andere uitspraak zou zijn gedaan. Er zou altijd twijfel over de juistheid van een strafzaak kunnen bestaan, bijvoorbeeld in zedenzaken. De minister wilde niet naar een criterium, zoals door de CEAS genoemd, dat het novum tot de overtuiging moest leiden dat niet langer buiten redelijke twijfel staat dat de veroordeelde de dader is. Aan de koppeling van het ernstige vermoeden aan het gegeven werd de voorkeur gegeven. Alleen als door het nieuwe gegeven het ernstige vermoeden ontstaat dat de rechter anders zou hebben geoordeeld, was een heropening van een strafzaak volgens de minister opportuun.⁷⁹

Het ernstige vermoeden dat moet worden gewekt, staat niet op zichzelf. Onder zowel het oude als het nieuwe recht geldt dat het nieuw aangebrachte tot een bepaalde, in artikel 457, eerste lid, sub c, Sv genoemde einduitspraak zou hebben geleid.⁸⁰ Gebreken die bijvoorbeeld uitsluitend

⁷⁵ HR 18 maart, 2008 ECLI:NL:HR:2008:BA1024, r.o. 6.3. Als hetgeen wordt aangevoerd als novum hoe dan ook niet het ernstige vermoeden kan wekken, dan kan de Hoge Raad reeds op die grond de zaak afserveren. Zie bijvoorbeeld HR 9 oktober 2010, ECLI:NL:HR:2012:BX1508.

⁷⁶ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 11 en 27, *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 6, p. 4 en *Kamerstukken II* 2011/12, 32044, 18, p. 47-48. De Hoge Raad heeft hiernaar al gewezen, zie onder meer HR 26 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1326, *NJ* 2015/372, m.nt. B.F. Keulen en HR 18 december 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW7190, *NJ* 2013/278, m.nt. T.M. Schalken (Zes van Breda).

⁷⁷ *Kamerstukken II* 2011/12, 32045, 8 en *Kamerstukken II* 2011/12, 32044, 18, p. 6.

⁷⁸ *Kamerstukken II* 2011/12, 32044, p. 54, 56 en 58 en *Kamerstukken II* 2011/12, 32045, 24, p. 2.

⁷⁹ *Kamerstukken I* 2011/12, 32045, C, p. 4-5.

⁸⁰ Blok & Besier (I) 1925, p. 497-498, De Ranitz 1977, p. 80-85, Strijards 1989, p. 118 en 160-163 en Corstens 2011, p. 840-842.

kunnen leiden tot nietigverklaring van de dagvaarding zijn geen novum.⁸¹ Van een novum is nog steeds pas sprake als door het nieuwe gegeven het ernstige vermoeden wordt gewekt dat zou zijn besloten tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, tot een ontslag van alle rechtsvervolging,⁸² tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie of tot de toepassing van een minder zware strafbepaling. De wet laat daarover geen misverstand bestaan.

Waar het gaat om een potentiële vrijspraak, moet hetgeen ter staving van het novum naar voren wordt gebracht, daarmee in het licht van de gehele bewijsvoering worden gezien. Kort gezegd, de bewezenverklaring moet in de kern worden aangetast. Als die beslissing alleen op perifere punten of op slechts één of enkele van meerdere bewijspoten wordt aangevallen, kan niet het *ernstige vermoeden* worden gewekt dat, ware de rechter met het nieuwe gegeven bekend geweest, de gewezen verdachte zou zijn *vrijgesproken*.⁸³ Omgekeerd kan in geval van een wankele onderbouwing van de bewezenverklaring eerder het ernstige vermoeden worden gewekt door een nieuw opgeworpen punt.⁸⁴ Aldus bestaat een wisselwerking tussen deze punten. Die wisselwerking bestaat ook in geval de oorspronkelijke rechter eerder al (uitvoerig) heeft gekeken naar het opgeworpen punt waarop het gegeven betrekking heeft, maar tot een andere afweging is gekomen.⁸⁵ Dan is een novum minder snel aan de orde, ook als het nieuwe gegeven over het desbetreffende punt van een deskundige afkomstig is.⁸⁶ De Hoge Raad heeft in zijn rechtspraak inmiddels stevig bevestigd dat de enkele omstandigheid dat een deskundige het bewijs anders weegt dan de rechter heeft gedaan, niet voldoende is om het voor herziening vereiste ernstige vermoeden te wekken.⁸⁷

Voor de zekerheid zij opgemerkt dat voor herziening niet de onschuld van de gewezen verdachte hoeft te worden aangetoond. Het ernstige vermoeden moet worden opgewekt dat de uitkomst van de oorspronkelijke strafzaak er zeer waarschijnlijk anders had uitgezien door het nieuwe gegeven in ogenschouw te nemen. In de meeste gevallen gaat het dan om de vraag of niet een bewezenverklaring, maar vrijspraak zou zijn gevolgd.⁸⁸ En vrijspraak moet volgen zodra en omdat de rechter niet meer van de schuld van de verdachte overtuigd is.

⁸¹ HR 28 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:3049.

⁸² Vervallen is dat het ontslag van alle rechtsvervolging volgt 'op grond dat deze niet strafbaar was'.

⁸³ Zie bijvoorbeeld HR 25 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2412, NJ 2017/206, m.nt. J.M. Reijntjes.

⁸⁴ Vgl. De Ranitz 1977, p. 81.

⁸⁵ Zie bijvoorbeeld HR 25 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2412, r.o. 5.3.1, NJ 2017/206, m.nt. J.M. Reijntjes, waarin de elementen om het gegeven heen samenkomen.

⁸⁶ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 10-11 en *Kamerstukken I* 2011/12, 32045, C, p. 4.

⁸⁷ HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, NJ 2016/305, m.nt. J.M. Reijntjes, HR 3 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2537 en HR 17 april 2018 ECLI:NL:HR:2018:605.

⁸⁸ Zie daarover bijvoorbeeld al Borgman 1899, p. 82

2.3.2 Oud recht I; 'eenige omstandigheid' in enge zin

Dan volgt nu een bespreking van de wijziging van het eerste element van het novumbegrip, die van 'eenige omstandigheid' naar 'een gegeven'. In deze paragraaf komt het oude element 'eenige omstandigheid' aan de orde. Deze exercitie is nodig om de bedoeling van de wetgever beter te kunnen duiden. De voorloper van artikel 457 (oud) Sv is, zoals al aan bod kwam, artikel 375 (oud) Sv, ingevoerd in 1899.⁸⁹ In die bepaling kreeg het herzieningssysteem zoals wij dat kennen voor het eerst vorm. Duidelijk is dat het novum in die bepaling als grond voor herziening als van feitelijke aard in de parlementaire geschiedenis werd afgezet tegen de rechtsdwaling, die niet zou moeten kunnen leiden tot revisie. Het novum moest in zoverre een nieuw 'feit of bewijsmiddel' behelzen.⁹⁰ Artikel 375 (oud) Sv werd in het nieuwe wetboek van 1926 'in hoofdzaak' overgenomen. Het uitzonderlijke karakter van herziening werd behouden. Opnieuw moest de omstandigheid van feitelijke aard zijn. De memorie van toelichting spreekt in dat verband van 'feit'.⁹¹ Dat de omstandigheid van feitelijke aard moest zijn, is ook altijd zo opgevat door de Hoge Raad en in diens rechtspraak is dat terug te zien. Van begin af aan gold dat een herziening vanwege een novum alleen gegrond mocht zijn op een dwaling omtrent de feiten. Het novum kende een zuiver feitelijk karakter.⁹²

Het standpunt van de Hoge Raad was dat een mening, overtuiging of gevolgtrekking geen novum kon opleveren. In het bijzonder was hij van oordeel dat een gewijzigd deskundigeninzicht, bijvoorbeeld een beoordeling van de persoon van de veroordeelde, geen omstandigheid was, als de deskundige zich niet op feiten baseerde die de rechter onbekend waren.⁹³ Dat is de Hoge Raad op kritiek komen te staan. Onder meer aan de hand van een uitspraak tot herziening in de zogeheten Butler moordzaak, meende Strijards dat ook een relevant veranderd 'gevoelen' van de deskundige, zoals over een andere oorzaak van de dood van het

⁸⁹ Voor de geschiedenis zie Belifante 1899, Borgman 1899, conclusie Aben voor HR 10 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:673, NJ 2014/373, m.nt. B.F. Keulen, punt 3.1 en 3.3 en De Hullu 1989.

⁹⁰ Belifante 1899, p. 39-41.

⁹¹ *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3 en *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 157-158.

⁹² Blok & Besier (I) 1925, p. 498 (zie ook p. 489), De Ranitz 1977, p. 75, Strijards 1989, p. 118-120, 149-151 en 164 e.v.

⁹³ Zie onder meer HR 14 september 1987, ECLI:NL:HR:1987:AC3713, NJ 1988/615 en HR 14 september 1993, ECLI:NL:HR:1993:AZ6253, alsmede advocaat-generaal Wortel in diens conclusie voor HR 26 juni 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9800, NJ 2001/564, m.nt. T.M. Schalken, punt 73. Een voorbeeld waarin dat het geval lijkt te zijn is HR 18 september 2001, ECLI:NL:HR:2001:AD5458, in welke zaak de herzieningsaanvraag gegrond werd verklaard. De politierechter had uitspraak had gedaan voordat het rapport van de psychiater, waartoe de politierechter zelf opdracht had gegeven, was opgemaakt. De conclusie luidde dat de aanvrager ten tijde van het bewezenverklaarde leed aan een paranoïde psychose en het advies was hem als volledig ontoerekeningsvatbaar te beschouwen. Die conclusie en dat advies deed volgens de Hoge Raad 'het ernstige vermoeden ontstaan dat, ware de politierechter daarmee bekend geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid tot ontslag van rechtsvervolgning op grond dat de verdachte niet strafbaar was.'

slachtoffer, van invloed kan zijn op het feitensubstraat en een ‘feitelijke nieuwigheid’ is.⁹⁴ Tot en met de eeuwwisseling hield de Hoge Raad echter onverkort vast aan zijn idee van het novum als *“slechts een omstandigheid van feitelijke aard welke met de bestreden uitspraak niet bestaanbaar schijnt.”*⁹⁵

2.3.3 Oud recht II; ‘eenige omstandigheid’ in ruime zin

Bekend zal zijn dat de Hoge Raad in de Puttense moordzaak de deur uiteindelijk toch op een kiertje zette. Voor een novum kon slechts een omstandigheid van feitelijke aard betreffen. Een mening, overtuiging of gevolgtrekking kon in het algemeen niet als een zodanige feitelijke omstandigheid worden aangemerkt, zodat het oordeel van *“een deskundige in beginsel slechts als een novum kon gelden voorzover daarbij wordt uitgegaan van feiten en/of omstandigheden van feitelijke aard welke niet bekend waren dan wel niet geacht kunnen worden bekend te zijn geweest aan de rechter die de uitspraak, waarvan herziening wordt gevraagd, heeft gewezen. In beginsel, omdat bijzondere omstandigheden, als in het onderhavige geval, kunnen meebrengen dat daarover anders moet worden geoordeeld.”*⁹⁶

Het was in die zaak de deskundige die terugkwam van zijn ‘sleeptheorie’, waarin werd verklaard hoe het kon dat de twee gewezen verdachten geen sporen op het slachtoffer hadden achtergelaten, maar er onder andere wel sperma van een onbekend gebleven derde op en in haar lichaam was aangetroffen. Het aangetroffen sperma was in eerste instantie waarschijnlijk afkomstig van een eerder, niet met de onderhavige verkrachting (en moord) verband houdend seksueel contact van het slachtoffer met die derde. Het sperma zou volgens de deskundige door de verdachten tijdens de verkrachting vervolgens zijn verslept. Dat bereidde voor het Gerechtshof de weg naar een veroordeling (de gewezen verdachten hadden in het begin wel bekend). Het bleek toch anders te liggen. De deskundige gaf later aan dat hij, anders dan de rechter, van enkele relevante feiten niet zou hebben geweten (zoals het op meerdere plekken op het lichaam van het slachtoffer aanwezig zijn van sperma) en verklaarde voorts dat de mogelijkheid om sperma uit de vagina te verslepen alleen bestond tot een half uur na de eerste geslachtsgemeenschap. Hij herzag zijn mening. Dat het aangetroffen sperma afkomstig was van een eerder, niet met de onderhavige verkrachting verband houdend seksueel contact van het slachtoffer met een derde, was volgens de deskundige bij nader inzien hoogst onwaarschijnlijk. Dat oordeel kon in het licht van de bewijsconstructie als een novum worden aangemerkt volgens de Hoge Raad.

⁹⁴ Strijards 1989, p. 182-185. Advocaat-generaal Wortel sloot zich hierbij in zijn conclusie voor HR 26 juni 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9800, NJ 2001/564, m.nt. T.M. Schalken, bij punt 74-78 aan.

⁹⁵ Zie nog HR 18 december 2001, ECLI:NL:HR:2001:AD9358, alsmede NJ 2000/241 en HR 26 oktober 2010, ECLI:NL:HR:2010:BO1730, NJ 2010/590.

⁹⁶ HR 26 juni 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9800, NJ 2001/564, m.nt. T.M. Schalken, herhaald in onder meer HR 17 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO3665, NJ 2004/333.

Nadien volgde nog een geruchtmakende zaak waarin de Hoge Raad enerzijds de hoofdregel bevestigde en anderzijds de geformuleerde uitzondering daarop aanwezig achtte. In de zaak van Lucia de B. was een van de punten het oordeel van een nieuwe deskundige dat het slachtofferje van feit 1 niet op een onnatuurlijke wijze door een digoxinevergiftiging was overleden.⁹⁷ Het Gerechtshof was wel van een onnatuurlijke dood uitgegaan, omdat volgens de ingeschakelde deskundige aan de hand van de beschikbare gegevens werd waargenomen dat eerst de hartslag verlaagde en toen pas de ademhaling, hetgeen opzienbarend was. Later onderzoek door een andere deskundige wees echter uit dat een ademstilstand voorafging aan een hartstilstand. De nieuwe deskundige kon dat opmaken uit de zogeheten 'trendgraphs' waarover de eerdere deskundige niet had beschikt. Dat was voor de Hoge Raad niet zonder meer voldoende voor een novum voor zover de deskundige dat oordeel heeft gebaseerd op dezelfde gegevens die ook het Gerechtshof ter beschikking hebben gestaan. Er deed zich hier volgens hem evenwel een bijzondere omstandigheid voor. De Hoge Raad ging ervan uit dat ook het Gerechtshof niet van de feitelijke toedracht op de hoogte was, dus dat een ademstilstand voorafging aan een hartstilstand in plaats van andersom. Daarom moest het oordeel van de deskundige dat op grond van het klinisch beloop van een natuurlijk overlijden kon worden gesproken (waarbij de eerdere deskundige zich aansloot), toch als een novum worden aangemerkt.⁹⁸ Ook hier werd een uitzondering op de regel gemaakt. De conclusie van advocaat-generaal Knigge bij deze zaak laat zien dat het criterium op dat moment knelde.

2.3.4 Het nieuwe novum; een gegeven

Algemeen

Met de Puttense moordzaak als aanknopingspunt, werd door de wetgever een knelpunt signaleerd. Zeker vanaf die zaak is de roep om verandering, in de zin van een verruiming, ook wel sterker geworden.⁹⁹ De wetgever gaf aan dat op het gebied van forensisch bewijs nieuwe technieken bestaan en dat gedragswetenschappelijk onderzoek heeft laten zien dat bekentenissen niet altijd betrouwbaar zijn. De voorheen bestaande regeling bood te weinig ruimte om met nieuwe wetenschappelijke ontwikkelingen mee te gaan. De omschrijving van het novum was te beperkt. De Hoge Raad zou zich in 'Putten' (noodgedwongen) in juridische bochten hebben moeten wringen en de grenzen van het recht hebben opgezocht. De wijziging van het novumbegrip in de wet had tot doel de grenzen te verleggen zodat de Hoge Raad niet meer gebruik hoefde te maken van 'constructies' om in te kunnen spelen op nieuwe forensische

⁹⁷ HR 7 oktober 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD4153, *NJ* 2009/44, alsmede dus HR 18 maart 2008, ECLI:NL:HR:2008:BA1024, r.o. 6.5.

⁹⁸ De Hoge Raad verwees hierbij ook naar zijn overwegingen aangaande de informatie uit de grafische registratie van de gegevens van de monitor (r.o. 4.4.1) en de representativiteit van het monster bloederig vocht (r.o. 4.4.2).

⁹⁹ Zie zowel advocaat-generaal Wortel als annotator Schalken, HR 26 juni 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9800, *NJ* 2001/564, m.nt. T.M. Schalken en Keulen, Themis 2007.

expertise. Door de Wet hervorming herziening ten voordele werd niet langer vastgehouden aan de eis dat de omstandigheid van feitelijke aard moest zijn.¹⁰⁰

Van omstandigheid naar gegeven

Om duidelijk te maken dat het feitelijke karakter van het novum verleden tijd was, is voor 'gegeven' als wettelijke omschrijving gekozen,¹⁰¹ boven bijvoorbeeld 'feit of omstandigheid'. Dit werd als volgt toegelicht:

“Zoals in paragraaf 4.1.2 is aangegeven, is het de bedoeling het novum zodanig te verruimen dat dit niet langer per se behoeft te stoelen op een gegeven van feitelijke aard. Het begrip «feit» betreft per definitie een gegeven van feitelijke aard. Het begrip «omstandigheid» is in de bestaande wettelijke definitie van het novum opgenomen, en wordt uitgelegd als zijnde van feitelijke aard. Nadeel van hantering van het begrip «omstandigheid» zou zijn dat het bestaande begrip «omstandigheid» een betekenisverandering zou ondergaan, die dan op het niveau van de wettekst moet worden afgeleid uit de keuze om aan het begrip «omstandigheid» de woorden «feit of» vooraf te laten gaan. De voorkeur gaat echter uit naar een wettelijke definitie die op het hier besproken punt zodanig anders is geformuleerd dan thans het geval is, dat deze niet de indruk kan wekken dat het vereiste dat het gegeven van feitelijke aard moet zijn, zou zijn gehandhaafd. Om deze redenen heeft hantering van het begrip «een gegeven» de voorkeur.”¹⁰²

Invulling

Het is de vraag wat volgens de wetgever onder het nieuwe begrip 'gegeven' moet worden verstaan. Aangegeven wordt dat een gegeven een nieuwe feitelijke omstandigheid kan betreffen, maar ook een gewijzigd deskundigeninzicht over al bekende feiten. De precieze invulling van het verruimde begrip werd aan de rechtspraak overgelaten.¹⁰³ Wel geeft de parlementaire geschiedenis enige houvast, op basis waarvan de reikwijdte van het novum duidelijk zou zijn.¹⁰⁴ Andere gegevens, zoals een nieuw of gewijzigd deskundigeninzicht, kunnen onder omstandigheden een novum opleveren. Daarbij werd aangesloten bij het Duitse recht. Als mogelijke nova bij deskundigen worden aangegeven:

“a. de desbetreffende kwestie was tijdens de strafprocedure nog niet aan het oordeel van een deskundige voorgelegd óf

¹⁰⁰ Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 7 e.v. en p. 27, Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 4, Kamerstukken II 2011/12, 32044, 18 p. 48 en 57.

¹⁰¹ De Hoge Raad gebruikte die term al wel eerder, zie HR 1 juli 2003, ECLI:NL:HR:2003:AE8165 en HR 23 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI1689.

¹⁰² Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 27 (en p. 9-10), alsmede Kamerstukken II 2011/12, 32044, 18, p. 57. Instemmend Kooijmans 2010.

¹⁰³ Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 9-10, alsmede Kamerstukken II 2008/09, 32045, 5, p. 3.

¹⁰⁴ Kamerstukken I 2011/12, 32045, C, p. 6. Die opmerking is wellicht mede gedaan in reactie op de kritiek van Duker 2010. Zie over de parlementaire geschiedenis ook Kessler, AA 2013, de conclusie van advocaat-generaal Aben voor HR 10 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:673, NJ 2014/373, m.nt. B.F. Keulen en de conclusie van advocaat-generaal Bleichrodt voor HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, NJ 2016/305, m.nt. J.M. Reijntjes.

- b. *er was in de desbetreffende strafzaak al wel onderzoek verricht door een deskundige, maar er is sprake van een nieuwe deskundige die ófwel vanuit een ander vakgebied ófwel op grond van andere onderzoeksmethoden tot nieuwe conclusies komt, óf*
- c. *een nieuwe deskundige komt op grond van dezelfde feiten tot andere inzichten omdat het eerdere deskundigenoordeel is gebaseerd op onjuiste of onvolledige feitelijke veronderstellingen of omdat er nieuwe wetenschappelijke ontwikkelingen zijn op het desbetreffende vakgebied.*

(...)

Daarnaast zou men ook in andere situaties een novum aanwezig kunnen achten. Bijvoorbeeld wanneer een deskundige tijdens de herzieningsprocedure terug komt op zijn eerdere deskundigenoordeel omdat hij niet beschikte over de juiste startinformatie, waardoor zijn aanvankelijke oordeel op onjuiste premissen was gebaseerd.”¹⁰⁵

Later werd bevestigd dat een deskundigeninzicht ook een novum kan opleveren als dat inzicht betrekking heeft op gegevens die aan bestaand bewijsmateriaal kunnen worden ontleend. De crux is dat voor de waardering van de portee van het bewijsmateriaal soms specialistische kennis nodig is. Als er aanwijzingen zijn dat de rechter de werkelijke betekenis die aan het bewijsmateriaal moet worden gehecht, niet heeft doorgrond, kan sprake zijn van een novum. Als de rechter de feiten verkeerd uitlegt, kan de juiste uitleg door een deskundige onder een novum vallen. Wel is het zo dat het voor een novum niet voldoende is dat de deskundige het bewijsmateriaal anders weegt dan de rechter.¹⁰⁶

2.3.5 (Omvang) verruiming

In hoeverre is sprake van een verruiming?

Volgens de wetgever behelsde de wetwijziging een significante verruiming, omdat gewijzigde deskundigeninzichten sneller tot herziening zouden kunnen leiden. Niet verwacht werd echter dat de werklast van de Hoge Raad zou toenemen (gewezen verdachten die zich niet konden vinden in hun veroordeling dienden tot dan toe ook al herzieningsaanvragen in). De verruiming zou vooral tot gevolg hebben dat de Hoge Raad herzieningsaanvragen onder een bevredigender criterium zou kunnen onderzoeken.¹⁰⁷ Dat de Hoge Raad in bepaalde zaken het novumbegrip al wat had opgerekt en ruimer had toegepast, zoals in de Puttense moordzaak, was de wetgever natuurlijk bekend. De Hoge Raad zou door de wetwijzigingen herzieningszaken op grond van een bevredigender criterium kunnen onderzoeken.¹⁰⁸

¹⁰⁵ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 9-10. Herhaald in Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 3-5.*

¹⁰⁶ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 3-5, Kamerstukken II 2011/12, 32044, 18, p. 57 en Kamerstukken I 2011/12, 32045, C, p. 5-7.*

¹⁰⁷ Daarmee was Duker *NJB* 2010/1327, paragraaf 5, het eens.

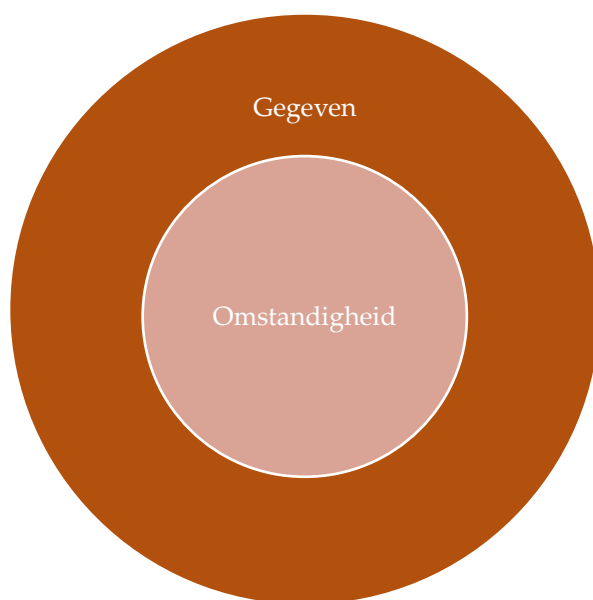
¹⁰⁸ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 4. Kamerstukken II 2011/12, 32044, 18, p. 47-48.*

Nieuwe gegevens van feitelijke aard vielen al onder het oude criterium. De aanvulling betreft nieuwe gegevens die niet feitelijk van aard zijn, zoals een (nieuw of gewijzigd) deskundigeninzicht. De verruiming van dit element van het novumcriterium kan in wettermen met de volgende vergelijking worden aangeduid:

$$\text{Verruiming} = \text{Gegeven} - \text{Omstandigheid}$$

Om de verhouding tussen beide wettelijke begrippen anders weer te geven zij verwezen naar figuur 2.1. Wat vóór de wetwijziging een omstandigheid opleverde, is dus thans zonder meer een gegeven. Wat na de wetwijziging een gegeven oplevert, hoeft evenwel niet zonder meer ook een omstandigheid te zijn. De verruiming wordt verbeeld door de blauwe ring.

Figuur 2.1 Verhouding omstandigheid versus gegeven (niet op schaal)

Afgezet tegen de oorspronkelijke opvatting van het novumbegrip van de wetgever en de Hoge Raad kan worden verdedigd dat sprake is van een significante verruiming. Tegelijkertijd blijkt uit het voorgaande dat de Hoge Raad zich flexibel heeft getoond, daar waar een veroordelende uitspraak duidelijk geen stand kon houden.¹⁰⁹ Het novumbegrip is in de rechtspraak in de jaren voorafgaand aan de wetwijziging significant opgerekt indien dat zo uitkwam. Als het nodig was, kon ook een nieuw of gewijzigd deskundigenoordeel tot een novum leiden, ondanks dat het niet een omstandigheid van feitelijke aard betrof en ondanks dat het niet de rechter was die van bepaalde feiten waarop het ingebrachte deskundigenoordeel berustte, niet had geweten. In bepaalde zaken sprak de Hoge Raad zelfs al van een gegeven (zie hieronder). Hiervoor kwamen

¹⁰⁹ Vgl. ook M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., *Het wetboek van strafvoordering*, artikel 457 Sv, aant. 8.1 (online, actueel tot en met 15 juni 2014).

de Puttense moordzaak en de zaak van Lucia de B. als uitzonderingen aan de orde. Twee andere zaken verdienen in dit verband eveneens een nadere bespreking.

In de geslaagde herzieningsaanvraag van Ina Post uit 2009 haalde de Hoge Raad bij de bespreking van de gronden alleen de hoofdregel van het oude criterium aan.¹¹⁰ Aan de hand van de in het oorspronkelijke onderzoek vastgestelde lichaams- en omgevingstemperatuur stelde een deskundige vele jaren later het vermoedelijke tijdstip van overlijden vast, hetgeen in de hoofdzaak zelf niet was gebeurd. De Hoge Raad stipte dat expliciet aan, alsmede dat het tijdstip van overlijden ook overigens voor geen voorwerp van onderzoek door een deskundige is geweest. De Hoge Raad deelde het oordeel *“dat thans ernstig rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid dat de dood van het slachtoffer op een aanmerkelijk eerder tijdstip is ingetreden dan door het Gerechtshof blijkens de bewijsvoering is aangenomen”*. Dat gegeven bracht met zich dat sprake was van een novum. Nu vermelding van een uitzondering op het vereiste van een omstandigheid van feitelijke aard achterwege blijft, lijkt het erop dat de Hoge Raad het tijdstip van overlijden als een nieuw feit aanmerkt.¹¹¹

De Hoge Raad haalde ook in een van de (geslaagde) herzieningsaanvragen inzake de Deventer moordzaak in 2003 de standaardoverweging van stal dat een novum slechts een omstandigheid van feitelijke aard kan betreffen en dat een mening, overtuiging of gevolgtrekking in het algemeen niet als een omstandigheid van feitelijke aard kan worden aangemerkt. Het oordeel van een deskundige was in beginsel – behoudens bijzondere omstandigheden – slechts een novum voor zover daarbij werd uitgegaan van feiten en/of omstandigheden van feitelijke aard welke niet bekend waren dan wel niet geacht kunnen worden bekend te zijn geweest aan de rechter die de uitspraak waarvan herziening wordt gevraagd, heeft gewezen. In die zaak ging het om nieuw onderzoek aan het mes dat volgens het veroordelende Gerechtshof in verband met de dood van het slachtoffer kon worden gebracht en de geur van de gewezen verdachte droeg. Nieuw onderzoek leidde in de herzieningsprocedure tot een andere kijk op de zaak. Aan de hand van een eerder nog niet beschikbare technieken kon worden vastgesteld dat alsnog aangetroffen sporen op het mes niet overeen kwamen met het DNA-profiel van het slachtoffer.¹¹² Zonder van een uitzondering te spreken, meende de Hoge Raad ook in deze zaak dat dat gegeven een novum opleverde.

Gegevens die voortkwamen uit nieuw onderzoek (al of niet op basis van een verbeterde techniek), vormden in de meer recente jurisprudentie dus een novum als daaruit een belangrijke, nieuwe omstandigheid van feitelijke aard te destilleren viel (Deventer moordzaak, Ina Post). Voor die gevallen was de wetswijziging sowieso niet nodig. Maar ook als door nieuw onderzoek zonder een feitelijke component bleek dat de rechter eerder op grond van onvolledig c.q. gebrekkig

¹¹⁰ HR 23 juni 2009, ECLI:HR:NL:2009:BI1689.

¹¹¹ Duker *NJB* 2010/1327, paragraaf 4 en *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 6, p. 4 en *Kamerstukken I* 2011/12, 32045, C, p. 6.

¹¹² HR 1 juli 2003, ECLI:NL:HR:2003:AE8165.

onderzoek naar alle waarschijnlijk de verkeerde beslissing had genomen, kwam de Hoge Raad eveneens tot een novum (Puttense moordzaak, Lucia de B.). Voor die (uitzonderings)gevallen was de wettelijke verruiming dus evenmin noodzakelijk.

Toch is door de wetwijziging voor de herzieningspraktijk helder dat óók een (gewijzigd) deskundigenoordeel van niet-feitelijke aard eveneens een novum kan vormen. Er hoeft dus niet krampachtig naar een feit (of uitzondering) ‘gezocht’ te worden.¹¹³ Volgens Bleichrodt heeft die benadering sterke papieren.¹¹⁴ ¹¹⁵ Het begrip omstandigheid, begrepen in ruime zin zoals tot uiting is gekomen in de rechtspraak van de Hoge Raad van de afgelopen twee decennia, komt dan eigenlijk op hetzelfde neer als wat nu een gegeven heet. Afgezet tegen de invulling van het novumbegrip door de Hoge Raad, betreft de wettelijke verruiming de codificatie van de reeds geldende jurisprudentie.

Op basis van de parlementaire geschiedenis zijn dus vier situaties te onderscheiden waarin deskundigenbewijs in ieder geval een gegeven kan opleveren. Nagelopen wordt in hoeverre deze situaties onder de oude wet ook al tot een novum konden leiden. Daarbij wordt in dit onderzoek de door de Hoge Raad geformuleerde hoofdregel – een omstandigheid van feitelijke aard – tot uitgangspunt genomen (omstandigheid in enge zin). Als de Hoge Raad eerder een uitzondering hierop maakte (omstandigheid in ruime zin), valt dat onder de verruiming door de wetwijziging.

Allereerst is er de situatie dat de desbetreffende, met de bewezenverklaring in rechtstreeks verband staande, kwestie nog niet aan een deskundige was voorgelegd. Dit is al aan de orde geweest in de zaak Ina Post. Het was voor de Hoge Raad toen geen reden om de uitzondering op de eis van een omstandigheid van feitelijke aard te gebruiken. De wetgever beschouwde de zaak evenmin als een uitzonderingsgeval. In zoverre is geen sprake van een verruiming. Ingeval van een deskundigenoordeel zonder feitelijke component, dus een concluderend gegeven dat niet

¹¹³ Zie advocaat-generaal Harteveld, PHR 17 december 2013, PHR:2013:2552: “Maar, en dat acht ik een voordeel van de nieuwe regeling, van een nieuw gegeven is hoe dan ook sprake, of aangeknoopt wordt bij de deskundigheid van de waarnemer of bij de feitelijke kant van hetgeen is waargenomen maakt daarvoor geen verschil. De herzieningsaanvraag lijkt me in dit opzicht dus gegrond te zijn.”

¹¹⁴ In zaken waarin ondanks een dergelijk deskundigenoordeel onder de oude vlag toch geen herziening volgde, lag dat volgens hem dan aan het ontbreken van een ernstig vermoeden dat de rechter tot een andere uitspraak zou zijn gekomen. Bleichrodt, HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, NJ 2016/305, m.nt. J.M. Reijntjes, punt 33 en zo eerder al Duker *NJB* 2010/1327, paragraaf 4.

¹¹⁵ Daarmee hoeft men dogmatisch ook niet op zoek naar het verschil tussen de zaken van Ina Post en Lucia de B., zoals Duker *NJB* 2010/1327, paragraaf 4 en Bleichrodt, HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, NJ 2016/305, m.nt. J.M. Reijntjes. Uit de bij de rechter reeds bekende feiten, te weten de lichaams- en omgevingstemperatuur, haalde (voor het eerst) een deskundige in eerstgenoemde zaak volgens de Hoge Raad kennelijk wél een nieuw feit in de vorm van een tijdstip van overlijden. In de laatstgenoemde zaak gebeurde, zo lijkt het, hetzelfde. Uit de voor de rechter eveneens reeds bekende gegevens, te weten trendgraphs, haalde een andere deskundige een andere volgorde van adem- en hartstilstand en daarmee een natuurlijke dood. Het doorslaggevende verschil kan zijn dat in dat geval er wel al onderzoek door een deskundige was geweest, maar dat was in de geslaagde Deventer moordzaak ook het geval en toen werd geen uitzondering van stal gehaald.

feitelijk van aard is (denk aan een oordeel over de (on)betrouwbaarheid van een voor het bewijs gebezigde belastende verklaring van een getuige of de bekentenis van een gewezen verdachte), valt dat echter wel onder het wettelijk verruimde novumbegrip.

Ten tweede de situatie dat een nieuwe deskundige vanuit een ander vakgebied of op grond van andere onderzoeksmethoden komt tot nieuwe conclusies.¹¹⁶ Het betreft dan een geval dat onder de oude wet niet als omstandigheid zou worden gekwalificeerd, maar thans wel als gegeven en daarmee onder de wettelijke verruiming valt.

Ten derde het geval dat een nieuwe deskundige op grond van dezelfde feiten tot andere inzichten komt, omdat het eerdere deskundigenoordeel is gebaseerd op onjuiste feitelijke veronderstellingen of omdat er nieuwe ontwikkelingen zijn op het desbetreffende vakgebied.¹¹⁷ Dit geval valt onder de wettelijke verruiming. Men herkent hier (voor wat betreft situatie dat het deskundigenoordeel is gebaseerd op onjuiste feitelijke veronderstellingen) in het bijzonder nog de zaak van Lucia de B. In die zaak is een uitzondering gemaakt op de hoofdregel dat van een novum 'niet zonder meer' sprake is als de rechter de beschikking had over de relevante gegevens.

Ten vierde de situatie dat de deskundige terugkomt van zijn eerdere oordeel omdat dit oordeel door het ontbreken van de juiste startinformatie op onjuiste premissen was gebaseerd. Hier herkent men in het bijzonder de Puttense moordzaak. In die zaak maakte de Hoge Raad een uitzondering om tot een omstandigheid te kunnen komen. Ook dit geval valt onder de wettelijke verruiming. Verlangd wordt wel dat in de herzieningsaanvraag uiteengezet wordt waarom de deskundige van zijn verklaring of rapport is teruggekomen.¹¹⁸

Iets anders dan een deskundigeninzicht?

Dan resteert de vraag wat naast een deskundigeninzicht nog meer een gegeven (van niet-feitelijke aard) zou kunnen inhouden. Een inzicht van een niet-deskundige lijkt niet eronder te kunnen worden geschaard.¹¹⁹ Zeker is dat een rechtsdwaling of veranderde rechtsopvatting nog steeds geen gegeven kan opleveren.¹²⁰ Datzelfde geldt voor een wijziging in de maatschappelijke opvattingen omtrent de strafwaardigheid van de bewezenverklaarde gedraging na het onherroepelijk worden van de veroordeling.¹²¹ Gewezen kan nog worden op de overweging van

¹¹⁶ Waaruit geen gegeven van feitelijke aard valt te destilleren.

¹¹⁷ Deze derde categorie kan overlappen met de tweede als een nieuwe deskundige op grond van andere onderzoeksmethoden die voortvloeien uit nieuwe ontwikkelingen op dat vakgebied, tot nieuwe conclusies komt.

¹¹⁸ Zie daarover HR 23 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1707.

¹¹⁹ Zie ook de conclusie van advocaat-generaal Aben voor HR 10 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:673, *NJ* 2014/373, m.nt. B.F. Keulen, punt 7.

¹²⁰ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 28 en HR 12 maart 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ2653, *NJ* 2013/437, m.nt. N. Keijzer (Tongzoen II).

¹²¹ HR 25 juni 2013, ECLI:NL:HR:2013:73, *NJ* 2013/548, m.nt. T.M. Schalken en HR 25 juni 2013, ECLI:NL:HR:2013:74.

de Hoge Raad dat een manco in de opsporing, vervolging en berechting evenmin een novum oplevert.¹²²

2.3.6 De Hoge Raad

Op 17 april 2018 heeft de Hoge Raad in een overzichtsarrest enkele uitgangspunten uiteengezet die hij in herzieningszaken hanteert, waarbij hij nadrukkelijk aanknoopt bij de wetsgeschiedenis.¹²³ Hij zet eerst het uitzonderlijke karakter van het buitengewone rechtsmiddel herziening uiteen. Ten aanzien van het gegeven als novumcriterium heeft hij vervolgens het volgende aangegeven over een nieuw en/of gewijzigd deskundigeninzicht:

“E. Mede op grond van de geschiedenis van de totstandkoming van het huidige artikel 457 Sv moet worden aangenomen dat een nieuw en/of gewijzigd deskundigeninzicht onder omstandigheden kan worden aangemerkt als een novum en daardoor grond kan zijn voor herziening van een onherroepelijk geworden uitspraak, indien

- de desbetreffende kwestie tijdens de strafprocedure nog niet aan het oordeel van een deskundige was voorgelegd, dan wel

- in de desbetreffende strafzaak al wel onderzoek was verricht door een deskundige, maar sprake is van een nieuwe deskundige die ofwel vanuit een ander vakgebied ofwel op grond van andere onderzoeksmethoden tot nieuwe conclusies komt, dan wel

- een nieuwe deskundige op grond van dezelfde feiten tot andere inzichten komt doordat het eerdere deskundigenoordeel is gebaseerd op onjuiste of onvolledige feitelijke veronderstellingen of doordat er nieuwe wetenschappelijke ontwikkelingen zijn op het desbetreffende vakgebied. (Vgl. Kamerstukken II 2008-2009, 32 045, nr. 3, p. 10.)”

Wat opvalt, is dat de Hoge Raad niet het vierde voorbeeld van de wetgever noemt, dat op dezelfde pagina uit de memorie van toelichting staat als waarnaar wordt verwezen. Dat betreft de situatie dat de deskundige terugkomt van zijn eerdere oordeel (zie het einde van paragraaf 2.3.4). De Hoge Raad heeft dienaangaande meermalen overwogen dat opmerking verdient ‘dat aan de omstandigheid dat de deskundige op wiens bevindingen de bewezenverklaring in belangrijke mate steunt, nadien tot een ander oordeel komt, in beginsel meer gewicht kan worden toegekend dan aan een - van die deskundige afwijkend - oordeel van een andere deskundige.’¹²⁴

Opgemerkt moet worden dat de Hoge Raad eerder al heeft aangegeven dat hij in herzieningszaken door middel van de herzieningsaanvraag dient te kunnen beoordelen “of en zo ja in hoeverre sprake is van een deskundigeninzicht dat als nieuw en/of gewijzigd kan worden aangemerkt”. Bij die beoordeling speelt ook een rol de vraag in hoeverre het deskundigeninzicht zich richt op

¹²² HR 17 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:605 en eerder al HR 18 maart 2008, ECLI:NL:HR:2008:BA1024.

¹²³ HR 17 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:605. Zie eerder al HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, NJ 2016/305, m.nt. J.M. Reijntjes en HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:735.

¹²⁴ HR 7 oktober 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD4153, NJ 2009/44, alsmede HR 18 maart 2008, ECLI:NL:HR:2008:BA1024.

de enkele herbeoordeling van omstandigheden waarvan de uiteindelijke weging aan de strafrechter is overgelaten. Vaste jurisprudentie daarbij is inmiddels dat de enkele omstandigheid dat een deskundige het bewijs anders weegt dan de rechter heeft gedaan, niet voldoende is om het voor herziening vereiste ernstige vermoeden te wekken.¹²⁵ Als de deskundige dus op de stoel van de strafrechter gaat zitten door op de keper beschouwd niet meer dan een eigen inschatting van de zaak te maken, is van een novum nog geen sprake. De deskundige moet in zoverre iets nieuws uit het bewijs destilleren aan de hand van expertise die de strafrechter niet heeft. Een deskundigeninzicht levert als gegeven alleen dus ook volgens de Hoge Raad niet zonder meer een novum op. Daarbij heeft de Hoge Raad ook benadrukt dat voor de beantwoording van de vraag of een nieuw gegeven het ernstige vermoeden kan wekken “de gehele bewijsvoering van het Gerechtshof van belang is. Het gaat er dus om of een aangevoerde grond, gelet op de door het Gerechtshof gebezigde bewijsmiddelen en de door het Gerechtshof gegeven nadere bewijsoverwegingen, een dergelijk vermoeden wekt.”¹²⁶ De Hoge Raad blijft aldus vasthouden aan de vereisten dat het gegeven daadwerkelijk nieuw is en een ander licht op de zaak werpt.¹²⁷

2.3.7 De deskundige

Net als in een gewone strafzaak, worden aan de deskundige en zijn oordeel bepaalde eisen gesteld. In de parlementaire geschiedenis kwam de vraag op naar de wettelijke waarborgen voor de kwaliteit van een deskundigenoordeel. De minister reageerde hierop als volgt:

“In antwoord op deze vraag stel ik voorop dat de strafrechter in toenemende mate afhankelijk is geworden van deskundigeninzichten. In strafzaken moet zijn gewaarborgd dat deskundigeninbreng kwalitatief aan de maat is. De Wet deskundige in strafzaken, waarop deze leden in dit verband wezen, is een van de maatregelen die eraan kunnen bijdragen dat deskundigen op eenduidige, herleidbare en transparante wijze rapporteren aan de strafrechter. Daartoe toetst het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD) deskundigen die zich in het register willen laten inschrijven aan de door het College gerechtelijk deskundigen vastgestelde normen. Bij de toetsingsprocedure worden ook door de deskundige geschreven rapporten beoordeeld. Vervolgens wordt bij ingeschreven deskundigen periodiek opnieuw getoetst of zij aan de normen voldoen. Het NRGD voorziet alle specifieke deskundigheidsgebieden van afzonderlijke, te toetsen normen. Dit past bij een zorgvuldige procedure waarin alle te registreren deskundigen worden getoetst aan een eenduidige normering. (...) Het feit dat deskundigen zijn getoetst door het NRGD wil overigens niet zeggen dat alle deskundigen dezelfde bevindingen hebben. Tegelijkertijd zou het bevreemding wekken

¹²⁵ HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, NJ 2016/305, m.nt. J.M. Reijntjes, HR 8 juli 2016, ECLI:NL:HR: 2016:736 en HR 3 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2537.

¹²⁶ HR 25 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2412, NJ 2017/206, m.nt. J.M. Reijntjes.

¹²⁷ Zie voor het element dat het gegeven nieuw moet zijn bijvoorbeeld HR 15 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:924, HR 23 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1707 en HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736. Voor het element dat het gegeven het ernstige vermoeden moet wekken kan nog worden verwezen naar HR 26 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1427, HR 26 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1428 en HR 25 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2412, NJ 2017/206, m.nt. J.M. Reijntjes.

als regelmatig op basis van hetzelfde feitenmateriaal volstrekt uiteenlopende deskundigenberichten aan de rechter worden voorgelegd.”¹²⁸

Het is niet verwonderlijk dat ook de Hoge Raad overwegingen heeft gewijd aan die vraag.¹²⁹ Het als nieuw en/of gewijzigd gepresenteerde deskundigeninzicht moet van voldoende kwaliteit en gewicht zijn om te kunnen leiden tot herziening van de uitspraak en de herzieningsaanvraag moet daarover voldoende helderheid verschaffen, zodat de inhoud van dit inzicht en de nieuwheid daarvan op waarde kunnen worden geschat. Ook de Hoge Raad verwees naar de Wet deskundige in strafzaken.¹³⁰ Uit de nieuwe regels aangaande de deskundige volgt voor de Hoge Raad in het bijzonder dat deze een met redenen omkleed verslag uitbrengt, waarin naar voren moet komen dat het is gebaseerd op wat de wetenschap en kennis van de deskundige hem leren omtrent datgene wat aan zijn oordeel is onderworpen. De deskundige behoort daarbij zo mogelijk aan te geven welke methode hij heeft toegepast, in welke mate deze methode en de resultaten daarvan betrouwbaar kunnen worden geacht en welke bekwaamheid hij heeft bij de toepassing van de methode. Voor de waarde die aan een rapport van een deskundige kan worden toegekend kan voorts van belang zijn of hij in het Nederlands Register Gerechtelijke Deskundigen is ingeschreven en of het door de deskundige verrichte onderzoek en het door hem opgestelde rapport voldoen aan voornoemde voorschriften. Voor herzieningszaken zijn deze eisen ook van belang.

De Hoge Raad verlangt ten slotte nog dat de herzieningsaanvraag of het daarbij overgelegde deskundigenrapport hem in staat moet stellen te bezien of en zo ja in hoeverre sprake is van een nieuw of veranderd deskundigeninzicht. Hierbij speelt volgens hem ook een rol de vraag in hoeverre het deskundigeninzicht zich richt op de enkele herbeoordeling van omstandigheden waarvan de uiteindelijke weging aan de strafrechter is overgelaten (omdat dan geen sprake is van een novum). Voor een goede beoordeling van de herzieningsaanvraag dient deze volgens de Hoge Raad daarom zo veel als mogelijk informatie te bevatten over de kennis en ervaring van de deskundige ten aanzien van het aan de orde zijnde vakgebied, de weergave en de onderbouwing van het inzicht van de deskundige op het aan de orde zijnde vakgebied en de onderbouwing van de ‘nieuwheid’ van het inzicht van de deskundige.¹³¹

¹²⁸ *Kamerstukken I 2011/12, 32045, C, p. 3.*

¹²⁹ HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, NJ 2016/305, m.nt. J.M. Reijntjes en HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:735.

¹³⁰ *Stb.* 2009/33.

¹³¹ HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, NJ 2016/305, m.nt. J.M. Reijntjes en HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:735. Zie voorts het overzichtsarrest, HR 17 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:605.

2.4 Overige wijzigingen in de regeling

Naast de twee hiervoor behandelde wijzigingen, bracht de wet een aantal andere veranderingen. Deze worden in de onderhavige paragraaf besproken. Aan het einde worden dan nog enkele heel kleine aanpassingen aangestipt die verder in het onderzoek niet terugkomen.

2.4.1 Verplichte procesvertegenwoordiging

Verreweg de grootste aanpassing – na de mogelijkheid van een nader onderzoek en het verruimde novumbegrip – is de invoering van verplichte procesvertegenwoordiging voor de gewezen verdachte. De eigen mogelijkheid voor de procureur-generaal om een herzieningsaanvraag in te dienen bleef, maar de gewezen verdachte kan zich niet meer zelf wenden tot de Hoge Raad met een herzieningsaanvraag, noch tot de procureur-generaal met een verzoek tot een nader onderzoek. In artikel 460, tweede lid, Sv is opgenomen dat de gewezen verdachte de herzieningsaanvraag slechts door zijn raadsman kan laten indienen bij de Hoge Raad. Artikel 461, eerste lid, Sv bepaalt dat de gewezen verdachte alleen door zijn raadsman de procureur-generaal kan doen verzoeken een nader onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van een novum. In het algemeen zijn beide voorschriften opgenomen om een toestroom van lichtvaardige aanvragen en verzoeken tot een nader onderzoek in te dammen.¹³² De kwestie van verplichte procesvertegenwoordiging is overigens van alle tijden, omdat al eind negentiende eeuw werd gedebatteerd over de vraag of niet een advocaat of procureur de herzieningsaanvraag zou moeten ondertekenen. Het gebrek aan kwaliteit van de herzieningsaanvragen afkomstig van de ‘veroordeelde’, was zo apert dat de roep om tussenkomst van een advocaat sterker werd en deze zelfs onontbeerlijk zou zijn.¹³³ Tot aan de wetwijziging waren door de veroordeelde zelf ingediende herzieningsaanvragen inderdaad veelal kansloos.¹³⁴

Uiteindelijk is de reden waarom de wetgever koos voor verplichte procesvertegenwoordiging door een rechtsgeleerd raadsman tweeledig, zo wordt uit de parlementaire geschiedenis duidelijk. De wetgever was allereerst, zo bleek uit het voorgaande, beducht voor een aanzuigende werking van de verruimde mogelijkheden. De verplichte procesvertegenwoordiging moest een overbelasting bij het parket en de Hoge Raad voorkomen. Aan de raadsman wordt in dat verband een filterfunctie toebedeeld. Daarmee hing echter samen dat het moeten hebben van een raadsman toch ook in het belang van de gewezen verdachte zou zijn. De rechtsgeleerde raadsman bezit, anders dan de gewezen verdachte, de vereiste juridische kennis en vaardigheden om de complexiteit van de herzieningsprocedure te doorgronden. In zoverre vervult de raadsman dus een dubbelrol, omdat hij de gewezen verdachte die met recht een beroep zou kunnen doen op

¹³² *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 4 en Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 12.*

¹³³ *Belifante 1899, p. 80 en De Ranitz 1977, p. 108. Zie ook Kooijmans 2010.*

¹³⁴ *Vlg. M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., Het wetboek van strafvordering, artikel 460 Sv, aant. 4 (online, actueel tot en met 20 april 2015). Wij kunnen dat vanwege inzage van dergelijke dossiers bij de Hoge Raad in het kader van dit onderzoek alleen maar beamen.*

een nader onderzoek of behandeling van zijn herzieningsaanvraag beter van dienst zou kunnen zijn dan de gewezen verdachte zelf én door een vroegtijdige selectie bijdraagt aan een doelmatige inzet van menskracht en middelen bij de organen belast met herziening.¹³⁵ Rechtsbescherming en instrumentaliteit gaan hier, zo begrijpen wij de wetgever, hand in hand.

De mogelijkheid van een beroep op gefinancierde rechtsbijstand bleef, begrijpelijkerwijs, behouden. Arikel 458, eerste lid, (oud) Sv heeft wat dat betreft in artikel 459 Sv een opvolger gevonden. Toevoeging van een raadsman is mogelijk vanaf het moment dat de mogelijkheid van een verzoek tot een nader onderzoek speelt.¹³⁶ De wetgever verwachtte niet dat de onvermogen de gewezen verdachte, die geen gekozen raadsman zou kunnen bekostigen, van toegang tot de herzieningsprocedure verstoken zou blijven. Hij achtte het niet aannemelijk dat een raadsman enkel van een beoordeling van de zaak zou afzien, omdat dat hij op basis van een toevoeging zou moeten werken.¹³⁷

2.4.2 Overleggen bescheiden in plaats van een opgave van bewijsmiddelen

Artikel 459 (oud) Sv schreef voor dat de herzieningsaanvraag de omstandigheid waarop zij steunde diende te vermelden, met opgave van de bewijsmiddelen waaruit van die omstandigheid kon blijken. Het bewijsmiddel of de bewijsmiddelen hoefde(n) niet daadwerkelijk te worden overgelegd met de herzieningsaanvraag. Een opgave van de beschikbare bewijsmiddelen volstond voor de ontvankelijkheid. Op basis van de gestelde omstandigheid (de gronden of de inhoud dus die uit de bewijsmiddelen konden blijken) en de opgave van bewijsmiddelen waaruit zij zou blijken, werd de beslissing over de ontvankelijkheid genomen (artikel 460 (oud) Sv).¹³⁸ In een latere fase zouden zij eventueel alsnog wel moeten worden ingebracht om de in de herzieningsaanvraag aangevoerde omstandigheid daadwerkelijk te staven.¹³⁹

In de nieuwe regeling zijn op dit punt twee veranderingen doorgevoerd in artikel 460, tweede lid, Sv. De eerste is dat niet langer met een opgave van de stukken kan worden volstaan. Verlangd wordt nu de daadwerkelijke bijvoeging daarvan. Deze wijziging kreeg in de wetsgeschiedenis verder geen aandacht. De tweede is dat de wet niet meer spreekt van 'bewijsmiddelen' maar van 'bescheiden'. Volgens de minister werd met de oude term "ten onrechte de suggestie (...) gewekt dat de overgelegde stukken per se moeten voldoen aan de eisen neergelegd in de artikelen 338 tot en met 344a. De gewezen verdachte is niet altijd in staat dit soort bewijsmiddelen te vergaren."¹⁴⁰ In de oudere literatuur is wel enige steun te vinden voor de stelling dat van de oude

¹³⁵ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 31-32.*

¹³⁶ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 31, Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 13-14 en Kamerstukken I 2011/12, 32045, C, p. 10-11.*

¹³⁷ *Kamerstukken I 2011/12, 32045, C, p. 7-8.*

¹³⁸ Ook de kennelijke ongegrondheid van de herzieningsaanvraag kon in deze fase volgen.

¹³⁹ Blok & Besier (I) 1925, p. 501-502, Strijards 1989, p. 212-219 en Handboek Strafzaken aant. 47.7 (d.d. 5 juli 2011).

¹⁴⁰ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 32.*

formulering een dergelijke suggestie uitging,¹⁴¹ maar het lijkt er niet op dat dit tot grote verwarring heeft geleid.¹⁴² Vaste jurisprudentie is inmiddels dat de eis van een onderbouwing met bescheiden door de Hoge Raad strikt wordt toegepast.¹⁴³

2.4.3 Geslaagde klacht EHRM

De mogelijkheid om na een geslaagde klacht bij het EHRM herziening aan te vragen is redelijk nieuw. Zij werd ingevoerd aan het begin van deze eeuw.¹⁴⁴ De herziening wordt in de huidige redactie dan gevraagd “op grond van een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens waarin is vastgesteld dat het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden of een protocol bij dit verdrag is geschonden in de procedure die tot de veroordeling of een veroordeling wegens hetzelfde feit heeft geleid, indien herziening noodzakelijk is met het oog op rechtsherstel als bedoeld in artikel 41 van dat verdrag” (artikel 457, eerste lid, sub b, Sv). Op deze herzieningsgrond kan dus niet alleen de klager zelf zich beroepen, maar ook de zogeheten medeplegers-derden van hetzelfde feit. Dat zijn de medeverdachten die inzake hetzelfde feitencomplex als medeplegers zijn veroordeeld. Deze medeplegers-derden hoeven niet zelf de gang naar Straatsburg te hebben gemaakt. Eén geconstateerde schending kan genoeg zijn.¹⁴⁵

Onder de oorspronkelijke redactie moesten zij echter ‘op grond van dezelfde bewijsmiddelen’ zijn veroordeeld als de klager die in Straatsburg zijn gelijk had gehaald en gekregen. Volgens de minister kwam het echter zelden voor dat alle verdachten op grond van hetzelfde bewijs waren veroordeeld. Daarnaast kan een geconstateerde schending van het EVRM ook betrekking hebben op iets anders dan de bewijsconstructie. De minister gaf als voorbeeld de (on)partijdigheid van de rechter, die in de zaken van de medeverdachten kan hebben doorgewerkt. Door het schrappen van de eis dat de medeverdachten op hetzelfde bewijs moesten zijn veroordeeld, werd de kring

¹⁴¹ Strijards legde een verband met de opsomming van artikel 339, eerste lid, Sv en stelde wel formele en inhoudelijke eisen aan het bewijs, Strijards 1989, p. 216. De Ranitz 1977, p. 127, gaat uit van ‘het bewijs’ en verwijst naar HR 24 juni 1901, W. 7629, waarin de Hoge Raad aansluit bij de gewone bewijsmiddelen van het Wetboek van Strafvordering.

¹⁴² Corstens 2011, p. 843 problematiseert het begrip niet en in Corstens/Borgers 2014, p. 960, worden aan de wijziging verder geen woorden gewijd. Handboek Strafzaken aant. 47.7 (d.d. 5 juli 2011), problematiseert de oude term evenmin.

¹⁴³ HR 17 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:605, alsmede HR 15 oktober 2013, ECLI:NL:HR:2013:957 en HR 15 oktober 2013, ECLI:NL:HR:2013:958. Onder het oude recht verlangde de Hoge Raad ook een deugdelijke onderbouwing, zie bijvoorbeeld HR 10 februari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2429, NJ 2009/347, m.nt. P.A.M. Mevis.

¹⁴⁴ Wet van 12 september 2002 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering met het oog op de herziening van vonnissen en arresten op grond van uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, *Stb.* 2002, 479 en 600. De Hoge Raad hield tot dat moment herziening op deze grond tegen, zie HR 06 juli 1999, ECLI:NL:PHR:1999:ZD1603, NJ 1999/800, m.nt. J. de Hullu (Herziening na Straatsburg). Zie vooral P.H.P.H.M.C. van Kempen 2003.

¹⁴⁵ Zie ook M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., *Het wetboek van strafvoording*, artikel 457 Sv, aant. 6 (online, actueel tot en met 15 juni 2014) (in het bijzonder aant. 6.5).

van medeplegers-derden 'enigszins ruimer'.¹⁴⁶ In het gegeven voorbeeld kan ook voor de overige verdachten herziening noodzakelijk zijn.

Niet elke schending van het EVRM of een protocol heeft echter de vereiste 'derdenwerking'. In de zaak Hokkeling/Nederland constateerde het EHRM recent een schending van het aanwezigheidsrecht van de veroordeelde. Een daaropvolgende herzieningsaanvraag werd gehonoreerd.¹⁴⁷ De medeverdachten in deze zaak zouden, ondanks de voormelde verruiming van de kring van medeplegers-derden, hoogstwaarschijnlijk niet van de uitspraak van het EHRM hebben kunnen profiteren. Voor hen zou herziening niet noodzakelijk zijn met het oog op rechtsherstel. De schending in de zaak van de afwezige Hokkeling raakt hun zaken, meer in het bijzonder het recht op een eerlijk proces, niet.

2.4.4 Lagere straf na verwijzing ingeval van een novum

Als op grond van een novum een herzieningsaanvraag gehonoreerd wordt, kan de rechter naar wie de zaak wordt verwezen tot een aantal mogelijke (eind)uitspraken geraken.¹⁴⁸ Volgens artikel 472, tweede lid, Sv kan hij in het geding in herziening, net als onder het oude recht (artikel 467, eerste lid, (oud) Sv), de onherroepelijke uitspraak handhaven. De oorspronkelijke veroordeling herwint dan haar kracht. De nieuwe rechter kan de uitspraak waarvan herziening is gevraagd ook vernietigen. Hij heeft dan een aantal opties: het openbaar ministerie niet-ontvankelijk verklaren (sub a), de verdachte vrijspreken (sub b), hem als niet-strafbaar ontslaan van alle rechtsvervolging (sub c) of hem opnieuw veroordelen met toepassing van de minder zware strafbepaling of met oplegging van een lagere straf (sub d). De laatste mogelijkheid is nieuw. Een zwaardere straf opleggen blijft uitgesloten (zie artikel 478, eerste lid, Sv), maar anders dan voorheen is het voor de rechter waarnaar de zaak wordt verwezen, mogelijk om een lagere straf op te leggen dan zijn voorganger deed. De wetgever kwam hiertoe omdat de nieuwe bewezenverklaring en/of de bewijsconstructie tot neerwaartse bijstelling kon nopen, net als de actuele persoonlijke omstandigheden (zodat het verzoeken van gratie niet meer nodig zou hoeven zijn).¹⁴⁹

2.4.5 Informatie voor slachtoffers en nabestaanden

De oude regeling voorzag niet in voorschriften om slachtoffers en nabestaanden op de hoogte te stellen van de herzieningsaanvraag en beslissingen daaromtrent, terwijl herzieningszaken ook voor hen enorm ingrijpend kunnen zijn. Dat werd als een gemis ervaren, aangenomen dat voormelde 'achterblijvers' behoefte hebben aan informatie over de procedure. Nadrukkelijk zag de minister onder ogen dat sommigen niet weer met de zaak zouden willen worden

¹⁴⁶ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 12.

¹⁴⁷ HR 19 september 2017, ECLI:NL:HR:2017:2412.

¹⁴⁸ Zie bijvoorbeeld recent de zaak Zes van Breda, GHDHA 14 oktober 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:2859, r.o. 1.3.4.

¹⁴⁹ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 24.

geconfronteerd. Voorkomen moest worden dat zij ‘tegen wil en dank’ zouden worden geïnformeerd.¹⁵⁰ Artikel 481, eerste lid, Sv luidt:

“Indien er een herzieningsaanvraag of een verzoek tot een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461 is ingediend, vraagt het openbaar ministerie zo mogelijk aan het slachtoffer of diens nabestaanden of hij op de hoogte wenst te worden gehouden van de voortgang van de herzieningsprocedure.”

Niet alleen wordt uit de bepaling duidelijk dat slachtoffers en nabestaanden moeten worden gepolst over de wens om informatie te ontvangen over het verzoek tot een nader onderzoek of de herzieningsaanvraag, maar ook dat dit niet in alle gevallen haalbaar zal zijn. Het openbaar ministerie moet dat immers ‘zo mogelijk’ aan hen vragen. Door de aard van de zaak en het verloop van tijd kan het immers heel goed zijn dat er geen slachtoffers of nabestaanden meer (te vinden) zijn.¹⁵¹ De verplichting zal ook bestaan als herhaaldelijk, kansloze procedures door de gewezen verdachte worden geëntameerd.¹⁵²

De vraag is vervolgens welke informatie op verzoek van het slachtoffer of diens nabestaanden moet worden verschaft. Wat valt onder de voortgang van de herzieningsprocedure? De wet geeft in artikel 481 Sv alleen aan dat ‘in ieder geval’ mededeling wordt gedaan van de beslissing van de Hoge Raad over de herzieningsaanvraag en van de einduitspraak in de herzieningszaak tegen de gewezen verdachte.¹⁵³ Wat het verzoek aan de procureur-generaal tot het verrichten van een nader onderzoek betreft, geeft de wet, noch de wetsgeschiedenis een handvat ter bepaling van de omvang van de te verschaffen informatie. Aangenomen wordt wel dat de beslissing van de procureur-generaal op het verzoek ook onder de notificatieverplichting van het openbaar ministerie valt.¹⁵⁴ Het ligt voor de hand dat desgevraagd voorts wordt medegedeeld dat en op grond waarvan zo’n verzoek is gedaan, wat eventueel het advies van de ACAS was (dat advies is overigens ook openbaar), dat eventueel een nader onderzoek wordt verricht en wat daarvan dan de uitkomst is geweest. Voor de herzieningsaanvraag zou in voorkomende gevallen bericht

¹⁵⁰ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 42 en Kamerstukken II 2011/12, 32044, 18, p. 65.*

¹⁵¹ De minister noemde het geval van emigratie, *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 42-43.*

¹⁵² Zo ook M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., *Het wetboek van strafvoordering*, artikel 481 Sv, aant. 4 (online, actueel tot en met 1 juni 2007).

¹⁵³ Het tweede lid bepaalt voorts nog: *“In daartoe aangewezen gevallen en in ieder geval indien het feit waarvoor de gewezen verdachte werd veroordeeld een misdrijf betreft waarop naar de wettelijke omschrijving gevangenisstraf van acht jaren of meer is gesteld, of een van de misdrijven genoemd in de artikelen 240b, 247, 248a, 248b, 249, 250, 273f, eerste lid, 285, 285b, 300, tweede en derde lid, 301, tweede en derde lid, 306 tot en met 308 en 318 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 6 van de Wegenverkeerswet 1994 doet het openbaar ministerie desgevraagd tevens mededeling van de invrijheidstelling van de gewezen verdachte.”*

¹⁵⁴ Corstens/Borgers 2014, p. 967.

kunnen worden gegeven over de conclusie van de procureur-generaal,¹⁵⁵ net als over een eventuele reactie daarop van de raadsman van de gewezen verdachte.

De informatieverschaffing gaat volgens de minister evenwel niet zo ver dat de slachtoffers of nabestaanden inzage krijgen in de processtukken. Zij worden enkel op de hoogte gehouden van de voortgang van de procedure. In het geding na herziening worden zij pas weer procesdeelnemer.¹⁵⁶ De 'gewone' procesregels zijn dan weer van toepassing.

2.4.6 Schadevergoeding en proceskosten toegewezen aan de benadeelde partij

De positie van het slachtoffer en nabestaanden is in het strafproces de laatste decennia in aanzienlijke mate versterkt. Als benadeelde partij kunnen zij de door hen door het strafbare feit veroorzaakte rechtstreekse schade op de verdachte verhalen. Als blijkt dat de gewezen verdachte in het geding in herziening wordt vrijgesproken,¹⁵⁷ zal de toegewezen en inmiddels betaalde schadevergoeding onverschuldigd zijn geweest. De wet heeft voor dat geval in artikel 482 Sv thans een regeling opgenomen. In het geding in herziening kan worden bepaald dat reeds betaalde schadevergoedingen (lid 1) en proceskosten (lid 2) aan de gewezen verdachte worden vergoed. Deze posten komen dan ten laste van 's Rijks kas. De benadeelde partij mocht van de wetgever de reeds ontvangen (schade)vergoeding behouden, omdat deze anders met lege handen zou kunnen komen te staan als geen actie meer mogelijk is tegen de 'echte' dader. De benadeelde partij is bij toepassing van artikel 482 Sv gevrijwaard van betaling. Als de benadeelde partij echter verwijtbaar heeft gehandeld (denk aan het doen van een valse aangifte), dan is er geen reden voor de rechter om hem af te schermen van een actie door de gewezen verdachte.¹⁵⁸ Als anderszins zou komen vast te staan dat er geen sprake is van een strafbaar feit en dus evenmin van een 'echte dader', ligt het voor de hand dat, bij gebrek aan schuld van de benadeelde partij aan de dwaling, de overheid ook dan de rekening oppakt en deze niet aan de benadeelde partij laat.

2.4.7 Buiten het onderzoek vallende overige wijzigingen

Een aantal (nog) kleinere veranderingen of aanvullingen door de Wet hervorming herziening ten voordele wordt in deze paragraaf benoemd. Deze spelen bij het onderzoek verder geen rol, omdat zij niet de kern van de te onderzoeken doeltreffendheid van de wet raken. Het betreft:

¹⁵⁵ Zo ook M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuisen e.a., *Het wetboek van strafvoordering*, artikel 481 Sv, aant. 7 (online, actueel tot en met 20 april 2015).

¹⁵⁶ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 43.*

¹⁵⁷ Of de rechter dan niet toekomt aan de vierde vraag van artikel 350 Sv, zie immers artikel 361, tweede lid, sub a, Sv.

¹⁵⁸ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 25 en 43.* Tijdens het wetgevingsoverleg is hierop instemmend gereageerd, zie *Kamerstukken II 2011/12, 32044, 18, p. 11 en 15.* Tot een meer specifieke vastlegging in de wet kwam het niet, omdat de rechter de voorgestelde, facultatieve omschrijving door de omschrijving in de memorie van toelichting richtinggevend passages bevatte, zie *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 6, p. 15.*

- de wijziging van ‘veroordeelde’ naar ‘gewezen verdachte’ (gehele Eerste afdeling van Titel VIII);
- de aanvulling dat het moet gaan om een uitspraak ‘van de rechter in Nederland’ (in de aanhef van artikel 457, eerste lid, Sv);
- de vertegenwoordigingsregeling na het overlijden van de gewezen verdachte (artikel 458 Sv);
- de samenstelling van de Hoge Raad als tegen de bestreden uitspraak eerder cassatie was ingesteld (artikel 464a Sv);
- de behandeling op de openbare zitting (artikel 466 Sv);
- de mogelijke gevangenhouding van de gewezen verdachte (artikel 473);
- de mogelijkheid van het doen van uitspraak door de meervoudige kamer (artikel 474 Sv);
- de bepalingen ten aanzien van het geding in herziening (artikel 476 Sv);
- de herziening van een uitspraak gewezen door de Hoge Raad in eerste aanleg (artikel 477 Sv);
- de strafoplegging in het geding in herziening (artikel 478 Sv);
- de schadevergoeding voor de gewezen verdachte naar aanleiding van de afloop van het geding in herziening (artikel 480 Sv).

2.4.8 Enkele procedurele uitgangspunten in de herzieningsprocedure

Afdoende onderbouwing van de herzieningsaanvraag

De Hoge Raad heeft aan de hand van artikel 460, tweede lid, Sv en het voorschrift dat de herzieningsaanvraag alleen door een raadsman kan worden ingediend, motiveringseisen gesteld aan de onderbouwing daarvan. Als een beroep op een novum wordt gedaan, is het volgens de Hoge Raad voor de ontvankelijkheid, zie ook artikel 465, eerste lid, Sv, zo dat:

“a) de aanvraag een nauwkeurige omschrijving dient te behelzen van bedoeld gegeven (hierna: het novum¹⁵⁹), dus zonder daartoe slechts te verwijzen naar eventuele bijgevoegde bescheiden;

b) de aanvraag de redenen moet vermelden waarom het novum tot één van de genoemde beslissingen zou hebben kunnen leiden;

c) de aanvraag, indien deze ertoe strekt de bewijsvoering aan te tasten, met voldoende precisie dient uiteen te zetten (i) waarom welk onderdeel van de bij de aanvraag gevoegde bescheiden leidt tot ernstige twijfel aan de juistheid van een nauwkeurig aangeduid gedeelte van de bewijsvoering, en (ii) waarom dat leidt tot het ernstige vermoeden dat het onderzoek van de zaak destijds zou hebben geleid tot een vrijspraak.

¹⁵⁹ Te weten: een door *bescheiden gestaafd* gegeven dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was en dat het ernstige vermoeden wekt dat indien dit gegeven bekend zou zijn geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid hetzij tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, hetzij tot een ontslag van alle rechtsvervolging, hetzij tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, hetzij tot de toepassing van een minder zware strafbepaling.

Slechts indien de aanvraag aan deze eisen voldoet, is de Hoge Raad in staat de gegrondheid ervan adequaat te beoordelen.”¹⁶⁰

Ook onder het oude recht stelde de wet in de artikelen 459-460 (oud) Sv op straffe van niet-ontvankelijkheid eisen aan de herzieningsaanvraag, zoals een vermelding van de gronden met opgave van de bewijsmiddelen.¹⁶¹

Eerder ongenoegzaam gebleken gegevens

Niets staat eraan in de weg dat meer dan eens een herzieningsaanvraag wordt ingediend. Er zijn voorbeelden van zaken waarin het aantal herzieningsaanvragen niet meer op de vingers van een hand te tellen zijn. Een gewezen verdachte is in een nieuwe herzieningsaanvraag echter niet-ontvankelijk voor zover daarin een beroep wordt gedaan op hetgeen eerder al als ongenoegzaam is beoordeeld.¹⁶² De nieuwe regeling heeft daarin geen verandering gebracht.¹⁶³ De gewezen verdachte zal nieuwe gronden moeten aanvoeren in een opvolgende herzieningsaanvraag. Hetzelfde deskundigeninzicht kan in zoverre dus niet meermalen gebruikt worden.

2.5 Doelstellingen en toetsing van de doeltreffendheid van de wet

2.5.1 Algemeen

De wet is in het algemeen doeltreffend als de mogelijkheden om een afgesloten strafzaak te (kunnen) herzien voldoende zijn toegenomen zonder dat de bijzondere aard van herziening verloren is gegaan.

De veranderingen die zijn aangebracht vallen onder te verdelen in drie thema's die vooral van belang zijn, te weten de mogelijkheid van een nader onderzoek, een verandering van het novumcriterium en enkele andere wijzigingen. Voor deze onderdelen van de wet worden hieronder de doelstelling en de wijze van het beoordelen van de doeltreffendheid op een rij gezet.

2.5.2 Een nader onderzoek

De wet heeft het voor de gewezen verdachte in een ernstige, afgesloten strafzaak mogelijk gemaakt om op grond van aanknopingspunten dat een novum aanwezig is, aan de procureur-generaal te verzoeken daarnaar een nader onderzoek in te stellen. Dit ter voorbereiding van het indienen van een herzieningsaanvraag. De procureur-generaal kan zich over de wenselijkheid

¹⁶⁰ HR 15 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:922, NJ 2014/353, m.nt. T.M. Schalkenen en bijvoorbeeld HR 23 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1707. De Hoge Raad beziet de aangevoerde gronden ook wel in onderling verband, zie HR 11 februari 2014, ECLI:NL:HR:2014:287 en HR 29 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:513.

¹⁶¹ Zie paragraaf 2.4.2.

¹⁶² Strijards 1989, p. 220.

¹⁶³ HR 30 oktober 2012, ECLI:NL:HR:2012:BY1579, HR 26 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:103, HR 28 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1344, HR 29 augustus 2017, ECLI:NL:HR:2017:2230 en HR 12 september 2017, ECLI:NL:HR:2017:2317.

van een nader onderzoek laten adviseren door de ACAS. In zwaardere zaken is hij tot het inwinnen van advies verplicht. Het gaat om een definitieve regeling waardoor de tijdelijke oplossing van de CEAS en haar toegangscommissie, tot welke instantie de veroordeelde zich niet zelf kon wenden, ophield te bestaan. De modaliteit van een diepgravend nader onderzoek is thans ingebed in de reeds bestaande herzieningsregeling en belegd bij het parket als een daarbij al betrokken orgaan. Het doel van deze wettelijke mogelijkheid is om de bewijsnood van de gewezen verdachte (iets) te verlichten, nu deze bepaald onderzoek niet zelf kan (laten) verrichten.

De wet is op dit punt doeltreffend als – bij voldoende aanwijzingen dat mogelijkerwijs sprake is van een novum – in een nader onderzoek nieuwe gegevens worden gegenereerd en op hun bruikbaarheid als grondslag voor mogelijke herziening op basis van een novum ten minste worden *bezien*, waar zij onder de oude wet niet zouden zijn gegenereerd.¹⁶⁴ De doeltreffendheid blijkt uit het feit dat de nieuwe onderzoeksmogelijkheid inderdaad een betere onderbouwing van een herzieningsaanvraag biedt, dan wel een beter onderbouwde reden om hiervan af te zien.¹⁶⁵

2.5.3 Gewijzigd novumcriterium

De wet heeft voorts een – naar eigen zeggen van de wetgever – significante verruiming van het novumbegrip gebracht. Niet langer wordt ‘eenige omstandigheid’ verlangd, maar ‘een gegeven’. Met betrekking tot het oude recht heeft de Hoge Raad gaandeweg uitzonderingen moeten maken om tot een billijke uitkomst te komen aan de hand van het element omstandigheid. Die omstandigheid moest van oudsher van feitelijke aard zijn, zodat een nieuw of veranderd deskundigeninzicht er niet onder viel. In sommige zaken kwam met het oordeel van een deskundige echter wel de grondslag van de onherroepelijke veroordeling in ernstige mate te vervallen. De wettelijke verruiming heeft erin bestaan dat thans een gegeven onder het novumcriterium kan vallen. Een gegeven hoeft, anders dan in beginsel een omstandigheid, niet van feitelijke aard te zijn. Een deskundigenoordeel met daarin wel een of meer nieuwe feiten, kon voorheen al een omstandigheid opleveren en kan thans eveneens als gegeven worden aangemerkt.

De significante verruiming waarvan de wetgever sprak, is er niet afgezet tegen de latere jurisprudentie van de Hoge Raad waarin het element omstandigheid zo nodig al ruim werd uitgelegd en toegepast. De wettelijke verruiming lijkt erin te hebben bestaan dat de door de Hoge Raad gemaakte uitzonderingen nu zonder gekunstelde redenering onder het wettelijke novumcriterium kunnen vallen. Codificatie van de jurisprudentie van de Hoge Raad waarin het novumbegrip in dat verband al ruimer werd toegepast, heeft dat duidelijk gemaakt. De Hoge

¹⁶⁴ Het gaat daarbij dus zowel om oude als om nieuwe nova. Het punt is dat zij niet boven water zouden zijn gekomen onder het oude recht.

¹⁶⁵ Immers, ook als het nader onderzoek geen novum oplevert, kan de mogelijkheid die de wet biedt alsnog doeltreffend zijn omdat nu eenmaal niet vooraf kan worden voorzien of een nader onderzoek relevant materiaal zal opleveren.

Raad hoeft zich thans niet meer in bochten te wringen om op basis van het wettelijke novumbegrip tot herziening te komen, als de nieuwe ontwikkeling niet van feitelijke aard is. De wettelijke verruiming lijkt vooral te zijn geschapen om een nieuw of gewijzigd deskundigeninzicht te omvatten, ook als dat geen nieuwe feiten naar voren zou brengen.¹⁶⁶

Het doel van de wet op dit punt is geweest om het wettelijke novumcriterium te verruimen, zodat de Hoge Raad geen gebruik meer hoeft te maken van ‘constructies’ om in te kunnen spelen op nieuwe (forensische) expertise. De wetgever verwachtte vooral dat herzieningsaanvragen op grond van een bevredigender criterium konden worden onderzocht. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de wet geen verandering in het uitzonderlijke karakter van herziening als buitengewoon rechtsmiddel heeft willen brengen. Er is pas sprake van een novum als het gegeven nog niet aan de rechter bekend was en het ernstige vermoeden wekt dat de rechter, als hij daarvan wel geweten had, de gewezen verdachte had vrijgesproken, had ontslagen van alle rechtsvervolging, het openbaar ministerie niet-ontvankelijk had verklaard of tot de toepassing van een minder zware strafbepaling zou zijn gekomen.

De wet is op dit punt doeltreffend als de ruimere jurisprudentie van de Hoge Raad op het niveau van de wet is bestendigd door middel van een duidelijk novumcriterium en als sindsdien op basis van de wet meer zaken in aanmerking (kunnen) komen om te worden herzien, zonder dat het uitzonderlijke karakter van het rechtsmiddel herziening verloren is gegaan.

Het kan zijn dat de nieuwe mogelijkheid van een nader onderzoek en het verruimde novumcriterium elkaar versterken, omdat een nader onderzoek nu in meer gevallen loont. Onder de oude wetgeving had het immers geen zin om een andere deskundige naar exact hetzelfde bewijs te laten kijken, omdat louter een andere beoordeling daarvan bij gebrek aan een feitelijke grondslag voor die andere beoordeling, nog geen novum opleverde.

2.5.4 Overige wijzigingen

Verplichte procesvertegenwoordiging

De wet bracht voorts nog een aantal andere wijzigingen.¹⁶⁷ De belangrijkste daarvan is de verplichte procesvertegenwoordiging van een gewezen verdachte ten aanzien van het indienen van zowel een verzoek tot een nader onderzoek als een herzieningsaanvraag. Beoogd is om

¹⁶⁶ Die situatie kan zich in ieder geval voordoen als 1) de desbetreffende, met de bewezenverklaring in rechtstreeks verband staande, kwestie nog niet aan een deskundige was voorgelegd, 2) een nieuwe deskundige vanuit een ander vakgebied of op grond van andere onderzoeksmethoden tot nieuwe conclusies komt, 3) een nieuwe deskundige op grond van dezelfde feiten tot andere inzichten komt omdat het eerdere deskundigenoordeel is gebaseerd op onjuiste feitelijke veronderstellingen of omdat er nieuwe ontwikkelingen zijn op het desbetreffende vakgebied, of 4) de deskundige terugkomt van zijn eerdere oordeel omdat dit oordeel door het ontbreken van de juiste startinformatie op onjuiste premissen was gebaseerd. Aan een deskundige en diens oordeel worden ook in herziening bepaalde eisen gesteld.

¹⁶⁷ Zie paragraaf 2.4.7 voor nog kleinere wijzigingen, die in dit rapport verder geen aandacht krijgen.

enerzijds de werkbelasting van de bij herziening betrokken organen niet te hoog te maken en anderzijds de kwaliteit van dergelijke verzoeken en aanvragen beter te waarborgen. De raadsman van de verdachte heeft wat dat betreft een dubbelrol gekregen. Hij dient een filter te zijn om geen kansloze procedures te starten en behoort in andere gevallen het gevraagde beter voor het voetlicht te brengen dan de gewezen verdachte zelf zou (kunnen) doen.

De wet is op dit punt doeltreffend als door de verplichte vertegenwoordiging de raadsman enerzijds gewezen verdachten daadwerkelijk afhoudt van het indienen van een bij voorbaat kansloos te achten herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad of het indienen van verzoek tot een nader onderzoek bij de procureur-generaal en anderzijds de verzoeken aan de procureur-generaal om een nader onderzoek in te stellen en de herzieningsaanvragen van betere kwaliteit dan voorheen zijn.

Overleggen van bescheiden in plaats van bewijsmiddelen

De wet heeft de onderbouwing van de herzieningsaanvraag gewijzigd van een opgave van de bewijsmiddelen naar het overleggen van bescheiden. Dit had tot doel onduidelijkheid over de term 'bewijsmiddelen' weg te nemen. De wet is op dit punt doeltreffend als hierover inderdaad onduidelijkheid heeft bestaan, welke door de wijziging is weggenomen.

Geslaagde klacht EHRM

Ook is de kring van medeplegers-derden in geval van een geslaagde klacht bij het EHRM verruimd door niet langer te verlangen dat deze op grond van dezelfde bewijsmiddelen zijn veroordeeld. Deze wijziging is doorgevoerd, omdat de gewezen verdachten zelden op hetzelfde bewijs zijn veroordeeld. De wet is in dit verband doeltreffend als meer medeverdachten (de medeplegers-derden dus) dan voorheen 'profiteren' van deze herzieningsgrond.¹⁶⁸

Lagere straf na verwijzing

Daarnaast bestaat, anders dan voorheen, de mogelijkheid in het geding in herziening een lagere straf op te leggen. Dat had als doel het de rechter mogelijk te maken rekening te houden met de uiteindelijke bewezenverklaring en de actuele persoonlijke omstandigheden van de verdachte. De wet is op dit punt doeltreffend als – aangenomen dat deze mogelijkheid in de praktijk door de Gerechtshoven inderdaad werd gemist – de rechter naar wie de zaak wordt verwezen aanleiding heeft gezien om op grond van een andere waardering van de bewezenverklaring en/of de huidige persoonlijke omstandigheden van de opnieuw veroordeelde gewezen verdachte tot een lagere straf te komen.

¹⁶⁸ Opgemerkt moet worden dat het enkele feit dat medeverdachten in de zaak zijn vrijgesproken, nog altijd geen novum oplevert. Een andere afweging door de strafrechter is geen grond voor herziening (HR 10 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:673, NJ 2014/373, m.nt. B.F. Keulen).

Informatie voor slachtoffer of nabestaanden

De wet bracht voorts een verplichte informatieverstopping aan slachtoffers en nabestaanden die daaraan behoefte hadden. Beoogd werd deze personen desgewenst beter te informeren. De wet is op dit punt doeltreffend als het slachtoffer of diens nabestaande door het openbaar ministerie inderdaad steeds gevraagd wordt of hij op de hoogte wenst te worden gehouden en door het openbaar ministerie naar dat antwoord vervolgens wordt gehandeld (alleen informatie naar degenen die dat wensen).

Schadevergoeding en proceskosten toegewezen aan het slachtoffer

Ten slotte is een regeling ingevoerd voor aan de benadeelde partij toegewezen schadevergoeding en proceskosten in het geding in herziening. Doel was voor die personen een onbillijke terugbetalingsverplichting te voorkomen. De wet is op dit punt doeltreffend als in de uitspraak na een geslaagde herzieningprocedure de rechter reden ziet te bepalen dat de door de gewezen verdachte aan het slachtoffer vergoede schade en kosten, op kosten van 's Rijks kas te vergoeden aan de gewezen verdachte.

Hoofdstuk 3 Verzoeken tot een nader onderzoek

3.1 Inleiding

Zoals duidelijk werd in het voorgaande hoofdstuk is de ratio achter de wettelijke regeling een nader onderzoek te verzoeken om gewezen verdachten van ernstige misdrijven meer mogelijkheden te bieden herzieningsaanvragen te onderbouwen. Onderkend wordt dat de verdachte bepaald onderzoek simpelweg niet zelf kan laten verrichten, omdat de gewezen verdachte hier niet de bevoegdheden of de financiële middelen toe heeft, terwijl dit onderzoek wel van essentieel belang kan zijn voor een goed onderbouwde herzieningsaanvraag. De gewezen verdachte kan thans onderbouwd verzoeken aan de procureur-generaal om dergelijk onderzoek uit te voeren. Daarnaast beoogt de wetgever met de huidige regeling een structurele oplossing te bieden die de tijdelijke CEAS overbodig maakt en die tegemoet komt aan de ervaren tekortkomingen die naar voren kwamen tijdens de CEAS-onderzoeken.

In het onderstaande wordt allereerst ingegaan op de cijfers over de mogelijkheid een verzoek in te dienen.¹⁶⁹ Daarna komen het proces en de ervaringen van betrokkenen met de nieuwe regeling aan de orde.

3.2 Cijfers en duiding daarvan

De onderzoekers hebben alle bij de procureur-generaal ingediende verzoeken tot een nader onderzoek in de periode oktober 2012 tot en met december 2017 geanalyseerd. Daarbij is bekeken in hoeverre de verzoeken ontvankelijk waren, hoeveel van de verzoeken werden voorgelegd aan de ACAS, hoe het advies van de ACAS luidde en hoe de procureur-generaal vervolgens heeft beslist. Om na te gaan of het gewijzigde novumbegrip ook tot nieuwe verzoeken tot een nader onderzoek heeft geleid, is nagegaan of de verzoeken zich richtten op het aantonen van een potentieel novum dat onder het oude criterium niet als novum kwalificeerde en onder het nieuwe criterium wel. Omdat van te voren niet precies kan worden ingeschat of het verzochte nader onderzoek informatie zal opleveren ter onderbouwing van een gegeven dat valt onder het nieuwe novumbegrip, is deze categorie vrij ruim ingevuld.¹⁷⁰ Naast de vier verzoeken waarop de procureur-generaal gedurende deze periode een positieve beslissing tot het uitvoeren van onderzoek nam, werd gedurende deze periode ook onderzoek gestart door de procureur-generaal op basis van de nieuwe wet in de zaak Baybasin (conclusie advocaat-generaal Aben 4 juli 2017, ECLI:NL:PHR:2017:579). In deze zaak werd in april 2011 een herzieningsaanvraag

¹⁶⁹ Zoals in paragraaf 2.2.3 is genoemd kan de Hoge Raad de procureur-generaal opdragen een nader onderzoek te verrichten of advies in te winnen bij de ACAS. Van deze bevoegdheid is tot op heden geen gebruik gemaakt.

¹⁷⁰ Als technisch onderzoek werd gevraagd of onderzoek door een deskundige in beginsel gekwalificeerd werd als onderzoek waarin het nieuwe novumcriterium een rol zou kunnen spelen. Verzoeken waarin bijvoorbeeld werd verzocht getuigen te horen werden niet als zodanig gekwalificeerd.

ingediend en de procureur-generaal besloot na inwerkingtreding van de wet een nader onderzoek uit te voeren ten behoeve van het schrijven van een conclusie over deze zaak. Omdat geen verzoek om een nader onderzoek werd ingediend door de gewezen verdachte in deze zaak, is de zaak niet in onderstaand schema opgenomen. Daarnaast wordt onderzoek uitgevoerd op basis van drie samenhangende tussenadviezen van de ACAS, waarin zij de procureur-generaal verzocht onderzoek te verrichten om haar in staat te stellen een definitief advies uit te brengen in de Arnhemse villamoord-zaak.

Ter vergelijking met deze cijfers zijn ook gegevens opgenomen van de periode voorafgaand aan de wetwijziging toen verzoeken konden worden ingediend bij de CEAS. Daarbij wordt de kanttekening gemaakt dat de procedure destijds anders was ingericht dan thans het geval is (zie paragraaf 2.2). Destijds dienden verzoeken te worden ingediend door een klokkenluider of een wetenschapper. De gewezen verdachte kon dit niet zelf doen. Daarnaast voerden de driemanschappen van de CEAS zelf het onderzoek uit. De ACAS brengt daarentegen een advies uit over het uitvoeren van een nader onderzoek aan de procureur-generaal. De gepresenteerde cijfers dienen in het licht van deze verschillen te worden gezien. De bevindingen worden in onderstaande tabellen 3.1 en 3.2 weergegeven.

Tabel 3.1 Ingediende verzoeken tot een nader onderzoek bij de procureur-generaal en de ACAS

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Totaal
Aantal ingediende verzoeken	2	10	10	8*	9	3	42
Waarvan:							
Verzoeken die voldoen aan ontvankelijkheidscriteria	2	10	10	5	7	2	36
Voorgelegd aan ACAS	2	9	10	6	7	2	36
Verzoeken waarin sprake is van een verzoek waarin het nieuwe novumcriterium (mogelijk) een rol speelt	1	5	5	3	5	1	20
ACAS en P-G							
Aantal positieve adviezen	-	-	3	-	-	-	3
ACAS							
Tussenadviezen door ACAS	-	-	-	-	3**	-	3
Aantal beslissingen procureur-generaal tot een nader onderzoek	-	1	2	1	-	-	4

* In 2015 zijn twee verzoeken ingediend aangaande gewezen veroordeelden in dezelfde zaak waarin in 2014 ook een verzoek werd ingediend. Deze verzoeken lopen nog.

** Het betreft hier drie samenhangende tussenadviezen met betrekking tot één zaak.

Tabel 3.2 Ingediende verzoeken om onderzoek bij de CEAS

	2006 (v.a. april)	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (tot okt)	Totaal
CEAS								
Aantal ingediende verzoeken	21	14	16*	5	7	0	1	64
Aantal zaken die voldoen aan criteria	4	2	6	2	0	-	1	15
[Aantal aangebracht door veroordeelden/pleitbezorgers]*	14	10	10	3	7	0	1	45
Aantal adviezen tot onderzoek	3	-	1	-	-	-	-	4

* Het was niet toegestaan voor veroordeelden of pleitbezorgers, anders dan wetenschappers of klokkenluiders, om een verzoek in te dienen, deze verzoeken zijn daarom niet in behandeling genomen; zij voldeden niet aan de criteria.

** Eén zaak is tweemaal door verschillende indieners aangebracht.

3.2.1 Toestroom zaken

Bij het openstellen van de mogelijkheid om te verzoeken tot een nader onderzoek werd gevreesd dat dit tot een flinke toestroom aan nieuwe zaken zou leiden. Onder andere door mediaoptredens van advocaten die aangaven verscheidene zaken in de kast te hebben liggen. Het aantal ingediende verzoeken kan enerzijds een indicatie geven van de mate waarin met de nieuwe mogelijkheid daadwerkelijk wordt voorzien in een concrete behoefte die bestaat bij gewezen verdachten. Anderzijds kunnen de cijfers laten zien of de vrees van een enorme toestroom aan nieuwe zaken tot verwerkelijking is gekomen.

Tabel 3.3 Vergelijking van ingediende verzoeken en verzoeken die voldoen aan de criteria bij de CEAS en de procureur-generaal

	CEAS (periode april 2006-okt 2012)	Procureur-generaal (periode okt 2012 – 2017)
Ingediende verzoeken totaal	64	42
Ingediende verzoeken gemiddeld per jaar	9,8	8
Verzoeken die voldoen aan de (ontvankelijkheids)criteria	14 (22% van alle verzoeken)	36 (86% van alle verzoeken)
Verzoeken die voldoen aan de (ontvankelijkheids)criteria gemiddeld per jaar	2,1	6,8

Als de instroom van zaken bij de procureur-generaal gedurende de afgelopen vijf jaar wordt vergeleken met de CEAS-periode, kan in ieder geval worden gesteld dat het gemiddeld aantal ingediende verzoeken per jaar niet is gestegen. De aantallen fluctueren nogal per jaar, maar als naar de periode april 2006 tot oktober 2012 wordt gekeken, dan zijn gemiddeld 9,8 verzoeken per

jaar ingediend (64 in totaal) en gedurende de vijf jaar en drie maanden na de wetswijziging (oktober 2012 tot en met december 2017) gemiddeld acht verzoeken per jaar (42 in totaal).

Wat opvalt, is dat na de wetswijziging een veel groter aantal verzoeken is ingediend dat voldoet aan de ontvankelijkheidscriteria dan voor de invoering van de nieuwe wet. Het gaat om 36 verzoeken in totaal (86% van het aantal ingediende verzoeken), dat is gemiddeld 6,8 verzoeken per jaar. Bij de CEAS voldeden slechts veertien verzoeken aan de criteria (22% van het totaal aantal ingediende verzoeken), dat is gemiddeld 2,1 verzoeken per jaar. Dit lage percentage bij de CEAS lijkt in belangrijke mate te kunnen worden verklaard door het aantal verzoeken dat werd ingediend door veroordeelden of pleitbezorgers (44 van het totaal aantal verzoeken). Vóór de wetswijziging konden alleen wetenschappers of klokkenluiders een verzoek indienen bij de CEAS. De verzoeken ingediend door veroordeelden/pleitbezorgers voldeden dus niet aan de criteria en werden niet inhoudelijk beoordeeld. Thans is de mogelijkheid opengesteld voor gewezen verdachten om via een raadsman een verzoek in te dienen en wordt een dergelijk verzoek dus wel behandeld. De wetswijziging heeft er dus toe geleid dat een groter aantal ingediende verzoeken inhoudelijk wordt beoordeeld. Verzoeken ingediend door gewezen verdachten die vóór de wetswijziging niet werden beoordeeld, worden dat nu wel. In die zin kan dus wel van een toegenomen aantal worden gesproken. Verscheidene respondenten noemen het overigens als een grote verbetering dat een gewezen verdachte nu zelf (althans) via een raadsman een verzoek tot een nader onderzoek kan indienen. Men ziet dit als een grote verbetering ten opzichte van de situatie waarin 'een gangmaker' nodig was om jouw zaak te bepleiten.

Op basis van de cijfers kan dus worden geconcludeerd dat de wetswijziging met betrekking tot verzoeken tot een nader onderzoek (net als de herzieningsaanvragen bij de Hoge Raad, zie paragraaf 4.2) niet de aanzuigende werking heeft gehad waarover in de memorie van toelichting werd gesproken en waar enkele respondenten vooraf voor vreesden, maar dat er wel meer verzoeken tot nader onderzoek inhoudelijk worden beoordeeld.

In de interviews is aan de respondenten gevraagd hoe zij de aantallen ingediende verzoeken kwalificeren. De respondenten geven aan dat zij het aantal ingediende verzoeken niet hoog vinden liggen. Buruma verwoordt de – niet uitgekomen – verwachting als volgt: *“Bij mensen die zijn veroordeeld tot een lange straf zou je verwachten dat ze denken: ‘niet geschoten is altijd mis.’”* Over de vraag hoe het komt dat het aantal verzoeken niet hoog ligt en hoe dat te interpreteren, wordt verschillend gedacht. Een aantal respondenten denkt dat het aantal onterechte veroordelingen (voor ernstige delicten) de laatste jaren wellicht is gedaald door betere DNA-tests en grotere bewustwording binnen de politie en het openbaar ministerie van bepaalde risico's van tunnelvisie in de opsporing en bij het afnemen van verhoren. Anderen denken juist dat het aantal onterechte veroordelingen nog altijd groot is, of zelfs is toegenomen door een strenger strafklimaat. Vooral advocaten wijzen erop dat het nieuwe novumcriterium nog steeds (te) beperkt wordt ingevuld en dat het indienen van een verzoek weinig kansrijk wordt geacht door het grote percentage afwijzingen van verzoeken. Advocaten wijzen er ook op dat om een goed

onderbouwd verzoek tot nader onderzoek te doen, je eigenlijk al met concrete indicaties dat er iets mis is moet komen en dat het vooraf zelf uit laten voeren van onderzoek moeilijk en kostbaar is (zie ook paragraaf 3.3.12). De advocaatkosten kunnen volgens sommige respondenten bovendien een reden zijn om van het indienen van een verzoek af te zien. Tot slot denken vrijwel alle respondenten dat de advocaat een filterfunctie vervult. Een advocaat kan een cliënt wijzen op de kansen bij het indienen van een verzoek en zal bovendien zelf niet snel bereid zijn zich in te zetten voor een kansloze zaak, temeer omdat de financiële vergoeding voor rechtsbijstand beperkt is (zie paragraaf 5.2).

3.2.2 Ontvankelijkheid van het verzoek

Voordat de wet werd gewijzigd, strandden veel verzoeken bij de CEAS omdat ze niet aan de criteria voldeden. Maar liefst 49 van de 64 ingediende verzoeken werden om die reden niet inhoudelijk beoordeeld (zie tabel 3.3). Dat lijkt in belangrijke mate samen te hangen met het feit dat destijds geen verzoeken konden worden ingediend door gewezen verdachten zelf (zie vorige paragraaf). Na de wetswijziging is het aantal verzoeken dat niet-ontvankelijk werd verklaard een stuk kleiner. Slechts vier verzoeken werden niet-ontvankelijk verklaard. Eén van de verzoeken (15/01505 H) is bijzonder, omdat het verzoek in eerste instantie voor advies is voorgelegd aan de ACAS. De ACAS uitte echter in haar rapport haar twijfels over de vraag of was voldaan aan de in artikel 461, eerste lid, Sv genoemde voorwaarde dat (naast een feit waarop een gevangenisstraf staat van twaalf jaar) sprake moet zijn van een ernstig geschokte rechtsorde. Daarnaast is in één verzoek geen beslissing genomen door de procureur-generaal omdat het een (onderhands toegewezen) verzoek om inzage in een zaaksdossier betrof.

Naast het feit dat verzoeken van gewezen verdachten thans wel ontvankelijk kunnen zijn, speelt wellicht ook de verplichte procesvertegenwoordiging mee als verklaring voor het relatief kleine aantal niet-ontvankelijke verzoeken. De juridische expertise van advocaten kan ervoor zorgen dat zij beter in staat zijn dan klokkenluiders en wetenschappers om verzoeken op te stellen die aan de gestelde vereisten voldoen.

Tabel 3.4 Uitgebrachte adviezen door de ACAS en beslissingen door de procureur-generaal

	2012 (v.a. okt)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Totaal
Procureur-generaal + ACAS								
Aantal adviezen door de ACAS	-	5	12	5	4	6		32
Aantal positieve adviezen ACAS	-	-	3	-	-	-		3
Aantal (tussen)adviezen door de ACAS	-	-	-	-	3*	-	-	3
Aantal beslissingen door de procureur-generaal	-	1	10	12	2	6	1	32***
Aantal verzoeken dat niet-ontvankelijk werd verklaard	-	-	-	3	-	1	-	
Aantal beslissingen procureur-generaal tot een nader onderzoek	-	1	2	1	-	-	-	4
Aantal malen onderzoekshandelingen gestart n.a.v. tussenadvies van de ACAS	-	-	-	-	3**	-	-	3
Onderzoek gestart op basis van nieuwe wet buiten verzoeken om	-	1	-	-	-	-	-	1

* Het betreft hier drie samenhangende tussenadviezen met betrekking tot één zaak.

** Het betreft hier onderzoek naar drie samenhangende verzoeken met betrekking tot één zaak.

*** Eén ingediend verzoek betrof eigenlijk een verzoek om inzage in een dossier. Dit verzoek is in 2016 onderhands toegewezen, maar er heeft niet tot een officiële beslissing van de procureur-generaal geleid.

3.2.3 Toegewezen verzoeken en uitgevoerd nader onderzoek

Het aantal verzoeken om een nader onderzoek dat door de procureur-generaal wordt toegewezen is klein. In de afgelopen ruim vijf jaar is in vier van de 33 afgeronde procedures¹⁷¹ het verzoek om een nader onderzoek toegewezen. In die zaken heeft de procureur-generaal op verschillende punten onderzoek laten uitvoeren (zie paragraaf 3.3.4). In de Hilversumse showbizzmoord-zaak heeft de procureur-generaal daartoe een onderzoeksteam opgesteld. In de Butler moordzaak en de zaak van Olaf H. heeft de procureur-generaal een rechter-commissaris opgedragen onderzoekshandelingen uit te voeren. In de Deventer moordzaak wordt het onderzoek door de procureur-generaal zelf uitgevoerd.

Naast deze verzoeken is op basis van de nieuwe wettelijke regeling onderzoek verricht in de zaak Baybasin. Verder heeft de ACAS de procureur-generaal in drie samenhangende tussenadviezen (met betrekking tot de Arnhemse villamoord-zaak) gevraagd onderzoek uit te voeren dat noodzakelijk is voor het uitbrengen van het advies. Dit onderzoek heeft de procureur-generaal in

¹⁷¹ Waarvan één verzoek niet tot een beslissing van de procureur-generaal leidde, omdat het feitelijk een verzoek om inzage in een strafdossier betrof.

2017 laten uitvoeren. In totaal is dus in zes zaken (een) nader onderzoek verricht op grond van de gewijzigde wet. De zaak Zes van Breda speelde voor de wetswijziging, maar werd gezien als een voorloper op de nieuwe wetgeving. Er was geen driemanschap vanuit de CEAS ingesteld, maar het primaat lag bij de procureur-generaal.

In drie van de zaken waarin onderzoek werd uitgevoerd, is na afronding van het onderzoek een herzieningsaanvraag ingediend door de gewezen verdachte (de Hilversumse showbizzmoordzaak, de Butler moordzaak en de zaak van Olaf H.), één van deze aanvragen (Hilversumse showbizzmoordzaak) is toegewezen en de voorheen veroordeelde is door het Gerechtshof vrijgesproken (ECLI:NL:GHDHA:2016:1686). In de andere gevallen werd de herzieningsaanvraag afgewezen. In de Deventer moordzaak is (nog) geen herziening ingediend. Dat is omdat het onderzoek nog loopt.

3.2.4 Afgewezen verzoeken

De overgrote meerderheid van de verzoeken waarin een beslissing is genomen, is afgewezen (zie tabel 3.3). In de toelichting op zijn afwijzing sluit de procureur-generaal zonder uitzondering aan bij hetgeen de ACAS noemt in haar advies. Er zijn negen verzoeken die nog lopen (waarvan drie over dezelfde zaak). Daarvan is de uitkomst nog onbekend. In één zaak is geen beslissing omtrent een verzoek tot een nader onderzoek genomen omdat het een (onderhands toegewezen) verzoek om inzage in een zaaksdossier van een medeverdachte betrof.

Indien een verzoek is afgewezen, lijken de meeste verzoekers het hierbij te laten zitten. Slechts in één van deze verzoeken is na afloop een herzieningsaanvraag ingediend. Dit betrof het voornoemde verzoek dat eigenlijk een verzoek om inzage in een zaaksdossier betrof. Ook is in één zaak die niet ontvankelijk werd verklaard een herzieningsverzoek ingediend. Hierbij dient de kanttekening te worden gemaakt dat het feit dat in de overige zaken vooralsnog geen herzieningsaanvraag is ingediend, niet uitsluit dat in sommige zaken in de toekomst alsnog een aanvraag wordt ingediend.

3.2.5 Indienen herzieningsaanvraag door de procureur-generaal

Na afronding van het onderzoek door de procureur-generaal krijgt de gewezen verdachte een afschrift van de verkregen processtukken. De bal ligt op dat moment in principe bij de gewezen verdachte, die kan besluiten op basis van de gegevens een herzieningsaanvraag in te dienen. Er is geen bepaling die de procureur-generaal verplicht naar aanleiding van de resultaten van een nader onderzoek een beslissing te nemen over het al dan niet indienen van een herzieningsaanvraag (zie ook paragraaf 2.2.6).

Advocaat-generaal Hofstee vertelt dat de verdediging echter vaak wel een reactie van de advocaat-generaal verwacht. In de praktijk is er geen beleid dat het parket de verdediging informeert over de afweging om wel of niet ambtshalve een vordering tot herziening in te dienen. Die afweging zelf wordt wel steeds gemaakt. Gedurende de periode oktober 2012 tot en met

december 2017 heeft het parket in twee gevallen gebruik gemaakt van de mogelijkheid een herzieningsaanvraag in te dienen bij de Hoge Raad: in de zaken Hilversumse showbizzmoord en Zes van Breda. Daarbij ging het om vorderingen die werden gedaan naast de herzieningsaanvragen die reeds door de verdediging waren ingediend. In de andere zaken waarin een nader onderzoek werd verricht, is deze optie ook - in meer of mindere mate - overwogen, maar is hier vanaf gezien. Advocaten-generaal Hofstee en Aben geven aan dat het lastig is voor het parket te bepalen hoe het omgaat met deze bevoegdheid. Aben legt uit: *“Ik zie het als een statement en met een statement moet je voorzichtig omgaan. Maar als ik oprecht vind dat een zaak moet worden herzien dan dien ik toch weer een vordering in”*.

3.2.6 Adviesvragen aan de ACAS

In de wet is opgenomen dat bij ontvankelijke verzoeken waarin een gevangenisstraf van zes jaar of meer is opgelegd de procureur-generaal verplicht is advies te vragen aan de ACAS voorafgaand aan zijn beslissing. Bij overige verzoeken is dit facultatief. Gedurende de eerste vijf jaar na de wetswijziging heeft de procureur-generaal op één verzoek na bij alle ontvankelijke verzoeken de ACAS geraadpleegd. Het verzoek waarover geen advies werd gevraagd, betreft de zaak Hilversumse showbizzmoord. In die zaak was meteen al duidelijk dat onderzoek moest worden uitgevoerd en daarom was het niet nodig de ACAS te raadplegen, aldus de betrokken advocaat-generaal in die zaak.

Dat betekent dat bij de overige verzoeken die de procureur-generaal in eerste instantie ontvankelijk achtte, 36 zaken, de ACAS is gevraagd een advies uit te brengen (en zij dit ook heeft gedaan, zie onderstaande paragraaf). Van deze verzoeken was de procureur-generaal in negen gevallen op grond van de opgelegde straf niet verplicht de ACAS om advies te vragen. In vijf van deze zaken is TBS opgelegd (in vier van die zaken in combinatie met een gevangenisstraf), dit kan wellicht soms als een zwaardere straf worden gepercipieerd dan uitsluitend zes jaar gevangenisstraf. In vier zaken ging het om een gevangenisstraf van minder dan zes jaar zonder aanvullende maatregel. Er is op dit moment geen beleid binnen het parket met betrekking tot criteria voor het al dan niet verzoeken om advies wanneer dit niet verplicht is (blijkt uit de interviews met advocaten-generaal Aben en Hofstee).

3.2.7 Adviezen van de ACAS

De ACAS is in de onderzochte periode gevraagd over 35 verzoeken een advies uit te brengen en dit heeft zij ook gedaan. Ten aanzien van de Arnhemse villamoord-zaak heeft de ACAS bovendien in 2016 in drie tussenadviezen aan de procureur-generaal gevraagd onderzoek uit te voeren. Het betreft onderzoek dat de ACAS, op grond van haar beperkte bevoegdheden, niet zelf kan uitvoeren, maar dat wel relevant is voor het uitbrengen van het advies.

In twee zaken (de Deventer moordzaak en de zaak van Olaf H.) heeft de ACAS meteen geadviseerd om een nader onderzoek uit te voeren, in één zaak (Butler moordzaak) wijzigde de

ACAS haar eerst afwijzende advies in een positief advies, naar aanleiding van de reactie van de advocaat op het rapport waarin nieuwe informatie naar voren kwam. Daarnaast gaf de ACAS in één zaak (15/01505H) naast haar afwijzende conclusie aan twijfels te hebben over de ontvankelijkheid van het verzoek, omdat er geen sprake zou zijn van een ernstig geschokte rechtsorde. Dit leidde ertoe dat de procureur-generaal dit verzoek niet-ontvankelijk verklaarde. In alle gevallen volgde de procureur-generaal in hoofdzaak het advies van de ACAS, af en toe werden daarbij iets afwijkende onderzoeken toegekend en/of redenen gegeven.

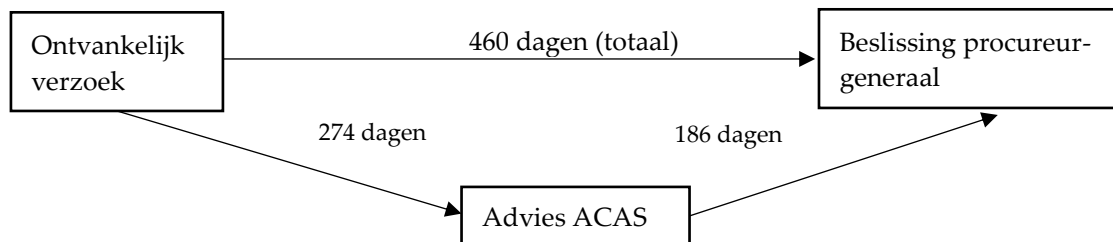
3.2.8 Duur van de afhandeling van verzoeken

De tijd die het kost vanaf het indienen van het verzoek tot een nader onderzoek door de raadsman tot de procureur-generaal een beslissing neemt, varieert van ruim een week (negen dagen) in een niet-ontvankelijk verklaard verzoek tot twee en een half jaar (946 dagen) in de zaak Bouterse. Daarnaast duren de lopende verzoeken in de Arnhemse villamoord-zaak, waarin de ACAS op 12 juni een advies heeft uitgebracht, op dit moment zo'n drie jaar. De duur per verzoek is opgenomen in het overzicht met verzoeken in bijlage 1.

In de enige ontvankelijk verklaarde zaak waarvoor de ACAS niet werd geraadpleegd (Hilversumse showbizmoord) duurde het een jaar en een kleine vier maanden (476 dagen) voordat een beslissing werd genomen. De drie direct niet-ontvankelijk verklaarde verzoeken waarin de procureur-generaal een beslissing heeft genomen duurden gemiddeld minder dan vijf maanden (142 dagen).

In de 28 reeds afgeronde verzoeken waarin de ACAS om advies werd gevraagd, duurde het gemiddeld één jaar en ruim drie maanden (460 dagen) voordat er een beslissing is genomen door de procureur-generaal. Dit proces kan worden ingedeeld in de periode die de ACAS nodig heeft om tot een advies te komen (gemiddeld 274 dagen) en de periode die de procureur-generaal daaropvolgend nodig heeft om op basis van dit advies – en de eventuele reactie van de advocaat op het advies – tot een beslissing te komen (gemiddeld 186 dagen).

Figuur 3.1 Gemiddelde tijdsduur verschillende fasen bij ontoankelijke verzoeken

De tijd die de ACAS nodig heeft om tot een advies te komen, is aanzienlijk langer dan de termijnen die zij zichzelf oorspronkelijk had gesteld. De ACAS geeft in het eerste jaarverslag (over 2013) aan dat zij oorspronkelijk streefde naar een behandeling van verzoeken in zes tot acht

weken, maar dat een (streef)termijn van drie à vier maanden realistischer is. Ook die termijn wordt meestal niet gehaald. Een belangrijke reden daarvoor blijkt te zijn dat het soms lang duurt (weken, soms zelfs maanden) voordat de ACAS het (volledige) dossier ontvangt. Pas dan kan zij beginnen met haar werkzaamheden. Verder geven verschillende ACAS-leden aan dat de informatie uit de dossiers niet altijd goed geordend is en dat de verzoekschriften regelmatig op een wijze zijn opgesteld die het moeilijk maakt te achterhalen welke onderzoekshandelingen worden verzocht en waarom het van belang is die uit te voeren. Daarnaast zijn sommige verzoeken bewerkelijk gelet op de inhoud en/of omvang van de zaak.

Als het advies-rapport van de ACAS is afgerond, krijgt de raadsman die het verzoek namens de gewezen verdachte heeft ingediend de mogelijkheid binnen een termijn van enkele weken een reactie hierop te schrijven (zie paragraaf 3.2.9). Hierin is een deel van de tijd tussen het ACAS-rapport en de beslissing van de procureur-generaal gelegen. Daarnaast geeft oud-procureur-generaal Fokkens aan dat er sowieso altijd keuzes dienen te worden gemaakt over welke zaak op het parket op dat moment de hoogste prioriteit krijgt. Zowel het parket als de ACAS geeft daarbij prioriteit aan verzoeken van gewezen verdachten die nog gedetineerd zijn boven verzoeken van gewezen verdachten die reeds in vrijheid zijn gesteld.

3.2.9 Reactie raadsman op ACAS-advies

De raadsman van de gewezen verdachte heeft de gelegenheid op het rapport van de ACAS te reageren alvorens de procureur-generaal hier een beslissing over neemt. Dit is vast beleid van het parket, maar niet wettelijk vastgelegd. Van de 28 afgeronde verzoeken waarin de ACAS een rapport heeft geschreven, heeft de raadsman achttien keer gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. In tien gevallen reageerde de raadsman niet of gaf, in één geval, uitsluitend aan het eerdere verzoek te handhaven. Meestal ziet de procureur-generaal geen reden deze reactie opnieuw aan de ACAS voor te leggen. In uitzonderlijke gevallen geeft de procureur-generaal de ACAS de mogelijkheid hierop te reageren. In het geval van de Butler moordzaak kwam de raadsman in zijn reactie met aanvullende informatie die er uiteindelijk toe leidde dat de ACAS haar advies van afwijzend wijzigde in deels toewijzend.

Hoewel de geïnterviewde advocaten deze mogelijkheid serieus nemen en met uitgebreide reacties komen waar zij veel werk in steken, verwachten zij hier tegelijkertijd weinig van.

3.2.10 Duur van het uitvoeren van het nader onderzoek

Het uitvoeren van het nader onderzoek kost in alle zaken veel tijd. In de meeste zaken duurde dit enkele maanden meer of minder dan een jaar. In de zaak Baybasin was de duur van het onderzoek 4,5 jaar. Onderstaande tabel geeft dit weer.

Tabel 3.5 Duur van het uitvoeren van het nader onderzoek

Zaken	Aanvang onderzoek	Einde onderzoek
Baybasin	oktober 2012	april 2017
Hilversumse showbizzmoord	april 2013	juni 2014
Olaf H. Deventer moordzaak	april 2014 juli 2014	januari 2015
Butlermoord	januari 2015	januari 2016

3.3 *Bevindingen over de mogelijkheid tot een nader onderzoek in de praktijk*

3.3.1 Redenen voor het (niet) indienen van een verzoek tot een nader onderzoek

Tijdens de interviews met advocaten en met de gewezen verdachte hebben wij gevraagd naar de reden voor het indienen van een verzoek of juist voor het afzien daarvan. Daaruit komt naar voren dat raadslieden de mogelijkheid om een nader onderzoek te verzoeken bij de procureur-generaal niet altijd als de beste weg zien om een gunstige beslissing te verkrijgen in het herzieningstraject.

Baumgardt wijst op de mogelijkheid in een herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad om een nader onderzoek te vragen. Dat heeft hij één keer gedaan. Die weg heeft zijn voorkeur boven een apart verzoek om een nader onderzoek in te dienen bij de procureur-generaal. Hij verwacht dat het laatste veel extra werk oplevert waarvan hij zich afvraagt of dit wordt vergoed door de Raad voor Rechtsbijstand. Ook Van der Plas heeft in de zaak Baybasin deze weg gekozen. Zij had wel de zaak in een eerder stadium aangebracht bij de CEAS. Mogelijk heeft het niet indienen van een verzoek bij advocaten die zich weinig met herzieningen bezig houden, naast bewuste overwegingen, ook te maken met onbekendheid met deze mogelijkheid om een nader onderzoek te verzoeken.

Knoops c.s. en Peters zijn de raadslieden die met afstand de meeste herzieningsaanvragen en verzoeken tot een nader onderzoek indienen. Zij beslissen per zaak bewust welke weg ze kiezen. Hoewel Peters in ernstige zaken ook het idee heeft dat het 'erbij hoort': *"Ik denk wel dat als je serieus genomen wil worden door de Hoge Raad, dan moet je het wel via de ACAS insteken."* Als er veel onderzoek nodig is voor een goede onderbouwing, dan ligt een verzoek aan de procureur-generaal sowieso voor de hand. Echter, beiden geven aan dat ze vaak zelf ook al onderzoek laten uitvoeren (zie paragraaf 3.3.12). Knoops c.s. en Peters geven aan gedesillusioneerd te zijn over de adviezen van de ACAS. Ze vinden dat de ACAS de verzoeken te strikt toetst en te vaak onderzoeksverzoeken afwijst (zie paragraaf 3.3.7). Deze advocaten uiten, op basis van hun bevindingen, dan ook hun twijfel over de toegevoegde waarde van het doen van een verzoek tot

een nader onderzoek in plaats van direct een herzieningsaanvraag in te dienen (eventueel met daarin alsnog een verzoek om onderzoek verwerkt).

3.3.2 Inhoud van de verzoeken

Het grootste deel van de ingediende verzoeken betreft levensdelicten. In een aantal verzoeken gaat het om andere delicten zoals diefstal met geweld, brandstichting en handel in verdovende middelen (zie bijlage 1 voor informatie over het delict per verzoek). De vier verzoeken waarin het verzoek tot een nader onderzoek werd toegewezen betreffen allen levensdelicten. Vaak wordt op verschillende punten in de zaken onderzoek verzocht. In twintig verzoeken is ook om onderzoek verzocht dat mogelijk zou kunnen leiden tot het aantonen van een potentieel novum dat onder het oude criterium niet als novum kwalificeerde, maar onder het nieuwe criterium wel.

In het jaarverslag over 2017 geeft de ACAS aan dat de verzoeken grofweg kunnen worden onderscheiden in de volgende categorieën:

- a) verzoeken waarin een alternatief scenario wordt opgevoerd;
- b) verzoeken waarin een afwijkend of nieuw deskundigeninzicht wordt gepresenteerd;
- c) verzoeken waarin wordt verwezen naar nieuwe of gewijzigde verklaringen van getuigen, (mede)verdachten en/of slachtoffers;
- d) verzoeken waarin een beroep wordt gedaan op de stelling dat inmiddels nieuwe technieken ontwikkeld zijn, die destijds niet bestonden of (in die mate) konden worden toegepast.

De onderzoekers herkennen dit beeld op basis van hun eigen analyse van de verzoeken.

De advocaten-generaal die de verzoeken tot een nader onderzoek behandelen en de leden van de ACAS spreken van wisselende kwaliteit van verzoeken. Het feit dat de verzoeken soms onduidelijk zijn of slecht gestructureerd frustrereert de betrokkenen omdat het veel extra tijd kost om deze verzoeken te doorgronden. Echter, vooral advocaten die vaker verzoeken indienen, leveren doorgaans overzichtelijke stukken aan.

Hoewel de geïnterviewde advocaten aangeven dat ze terughoudend zijn in het aannemen van herzieningszaken en sowieso geen kansloze zaken aannemen, wordt door enkele leden van de ACAS aangegeven dat van sommige verzoeken moeilijk te begrijpen is waarom ze zijn ingediend. Vergeleken met CEAS voldoen zaken wel veel vaker aan formele vereisten; er zijn slechts weinig verzoeken niet-ontvankelijk verklaard (zie tabel 3.3). Respondenten denken dat dit in belangrijke mate komt door de verplichte procesvertegenwoordiging en zijn – in deze context – erg positief over dat vereiste (zie ook paragraaf 5.2).

3.3.3 Redenen voor het toe-/afwijzen en niet-ontvankelijk verklaren van verzoeken tot een nader onderzoek

In zijn beslissing om een verzoek tot een nader onderzoek toe- of af te wijzen heeft de procureur-generaal zich tot nu toe zonder uitzondering aangesloten bij het advies van de ACAS en de redenen die in het advies worden genoemd. Een enkele keer geeft hij enkele aanvullende redenen of wijkt hij net iets af van het advies van de ACAS. De redenen om een afwijzend advies te geven zijn gevarieerd. De ACAS categoriseert in verschillende jaarverslagen verscheidene redenen voor het afwijzen van verzoeken tot een nader onderzoek:

- de punten waar een nader onderzoek naar wordt gevraagd zijn bij de behandeling van de zaak reeds aan de orde gekomen en kunnen daarom geen grond zijn voor een aanbeveling tot een nader onderzoek;
- het aangevoerde is speculatief of bevat te veel veronderstellingen;
- de ACAS komt tot een andere waardering van de feiten;
- het verzoek is niet of onvoldoende onderbouwd;
- een nader onderzoek is op juridische gronden niet noodzakelijk;
- er bestaat twijfel ten aanzien van een gepresenteerd gewijzigd deskundigeninzicht;
- omdat in de zaken waarin een bepaald nieuw gegeven, inzicht of alternatief scenario werd aangevoerd de overige bewijsmiddelen ook zonder het ter discussie staand bewijsmiddel toereikend waren;
- omdat de nieuwe gegevens niet een (potentieel) novum konden opleveren.

In veel van de verzoeken die werden afgewezen (28 in totaal) gaat het om een combinatie van de voorgenoemde redenen.

Van de vier niet-ontvankelijk verklaarde verzoeken zijn er twee afgewezen, omdat niet aan het vereiste dat sprake moet zijn van een ernstig geschokte rechtsorde werd voldaan. Eén verzoek werd afgewezen omdat de rechter bekend zou moeten worden verondersteld met het aangevoerde 'gegeven'. In een laatste verzoek werd als reden gegeven dat het verzoek niet voldoet aan de vereisten van artikel 461 Sv zonder dat daar nadere toelichting op wordt gegeven.

3.3.4 Instellen van onderzoeksteam en uitvoeren tot een nader onderzoek

In de zaak Zes van Breda werd het onderzoek met de nieuwe wet in het vooruitzicht alvast door de procureur-generaal uitgezet en geleid. De onderzoekers konden nog geen gebruik maken van de nieuwe bevoegdheden die met de wetwijziging werden geregeld (zie paragraaf 2.2.6). In die zaak leverde dat geen problemen op, omdat alle betrokkenen meewerkten. Van der Bijl, als landelijk forensisch officier van justitie betrokken bij de zaak, geeft aan dat het wel makkelijker is dat de bevoegdheden er nu zijn. Het is praktischer; je kunt makkelijker een rechter-commissaris inschakelen en getuigen door hem laten horen.

Voor de Hilversumse showbizzmoord-zaak werd ook een onderzoeksteam samengesteld. Dit team hield de zaak opnieuw tegen het licht. Er was hierbij geen rechter-commissaris betrokken, wel een officier van justitie (eveneens Van der Bijl). In deze zaak kon wel van de nieuwe bevoegdheden gebruik worden gemaakt. Het onderzoek verliep volgens Van der Bijl, die eveneens bij dit onderzoek betrokken was, echter niet anders dan in zaken van voor de wetswijziging.

In de zaak Baybasin werd geen regulier onderzoeksteam samengesteld, maar een 'begeleidingscommissie' met een coördinerend rechter-commissaris. Deze commissie kwam op een gegeven moment ongeveer elke zes weken samen. Het betroffen de betrokken advocaat-generaal, de coördinerend rechter-commissaris, de griffier, een officier van justitie, de advocaat van de gewezen verdachte en twee deskundigen die een nader onderzoek hadden verricht in de zaak. Een technisch agent sloot zo nu en dan aan. Tijdens de bijeenkomsten werden resultaten van verricht onderzoek besproken en werd overleg gevoerd over te zetten vervolgstappen. Onderzoeksresultaten werden gaandeweg het proces aan de verdediging verstrekt. Verschillende betrokkenen in deze zaak geven aan dat het prettig was dat de lijnen kort waren en het werkproces transparant. Ook Van der Plas, de advocaat van de gewezen verdachte, vond het prettig dat zij hierbij aanwezig was. Wel kon zij zich regelmatig niet vinden in de uitkomsten van de bijeenkomsten, in de zin van welke onderzoekshandelingen wel en – vooral – niet werden uitgevoerd. Rechter-commissaris Wijn Nobel beaamt dat er soms onenigheid was. Zij vond daarnaast dat de aanwezigheid van de advocaat tot diepte leidde.

In de zaken Zes van Breda en Hilversumse showbizzmoord is feitelijk het opsporingsonderzoek grotendeels opnieuw uitgevoerd. Het verzoek tot een nader onderzoek is dan de concrete aanleiding tot onderzoek, maar het onderzoek beperkt zich niet tot de punten die worden genoemd in het verzoekschrift. Betrokken officier van justitie Van der Bijl zegt hierover: *"Een herzieningsonderzoek verschilt wat mij betreft niet van een gewoon onderzoek. Je moet het allemaal gewoon over doen, alsof het een nieuw onderzoek is. Je moet alles in zijn volle omvang bekijken, anders doe je geen recht aan de rechten die een gewezen verdachte heeft."* Ook andere betrokkenen beaamen dit.

Het nader onderzoek naar de Deventer moordzaak wordt uitgevoerd door een rechter-commissaris, een officier van justitie en een rechercheur. Dit onderzoek loopt nog. Gaandeweg zijn onderzoeksgegevens aan de verdediging verstrekt. Ook in deze zaak is een begeleidingscommissie ingesteld waarvan de verdediging (twee advocaten en een wetenschappelijk medewerkster) lid zijn.

In de Butler moordzaak en de zaak Olaf H. werd het onderzoek uitgevoerd door een rechter-commissaris, waarbij verschillende deskundigen werden gevraagd rapporten uit te brengen.

Verschillende respondenten, zowel binnen politie en openbaar ministerie als de raadslieden, geven aan dat het naar hun idee wenselijk zou zijn als er een vast herzieningsteam met een vaste

herzieningsrechter-commissaris zou zijn dat een nader onderzoek uitvoert en zich daarbij eventueel laat bijstaan door nieuwe experts.

3.3.5 Werklast op het parket

De geïnterviewden op het parket procureur-generaal geven aan dat de nieuwe mogelijkheid om te verzoeken tot een nader onderzoek een niet te verwaarlozen werklast oplevert voor de betrokken advocaten-generaal. Het nemen en onderbouwen van de beslissingen over het nader onderzoek kost tijd. Daarnaast is het coördineren van onderzoekshandelingen – wanneer is beslist deze uit te voeren – vaak tijdsintensief. Er is met de wetswijziging geen extra financiële tegemoetkoming geboden aan het parket. De advocaten-generaal die de verzoeken tot onderzoek behandelen, worden deels vrijgesteld van andere taken. In de zaak Baybasin kreeg advocaat-generaal Aben tijdelijk extra ondersteuning. Dat was ook wel nodig omdat het parket bij deze zaak tegen de rand van de mogelijkheden aanliep qua werklast. Aben werkte veelvuldig aan de zaak buiten kantooruren. De betrokkenen binnen het parket geven aan dat de werklast *overall* niet onevenredig is verzwaaard; het parket kan de huidige werklast aan. Daarbij wordt wel gerekend op een groot arbeidsethos van de betrokkenen. Het binnenkomen van één of zelfs twee grote zaken waarin een nader onderzoek verricht moet worden in de nabije toekomst, zou echter wel voor capaciteitsproblemen zorgen, aldus de betrokken advocaten-generaal. Het is dus erg afhankelijk van vooral de toestroom van zaken waarin een nader onderzoek wordt uitgevoerd en de welwillendheid van betrokkenen om soms lange uren te draaien, of de werklast ook in de toekomst te hanteren blijft.

3.3.6 Visies van betrokkenen op de duur van proces

De duur van het proces van verzoeken tot een nader onderzoek en het eventueel uitvoeren van dit onderzoek verschilt erg per zaak. In de eerste fase blijkt vooral het beschikbaar komen van het dossier en overig materiaal een vertragende factor te zijn. Dit is een probleem waar verschillende partijen mee te maken hebben; advocaten, leden van de ACAS en betrokkenen binnen het parket van de Hoge Raad. Een goede beschikbaarheid van strafdossiers en aanvullende informatie blijkt dus essentieel te zijn voor de spoedige afhandeling van de verzoeken. Uit het onderzoek komt naar voren dat daar het nodige in te verbeteren valt. Gedurende het hele proces is de complexiteit en omvang van een zaak een belangrijke factor in tijd die het kost om het verzoek te behandelen. Ook de overzichtelijkheid van schriftelijk ingediende verzoeken tot een nader onderzoek speelt een rol. Bij het uitvoeren van een nader onderzoek duurde het soms lang voordat het onderzoeksteam was samengesteld. Inmiddels is er een aanspreekpunt bij de politie waardoor dit in het vervolg sneller zou moeten gaan.

Alle betrokkenen geven aan dat het proces lang duurt, terwijl een zo snel mogelijke afhandeling van groot belang is, zeker als de gewezen verdachten hun straf nog uitzitten. Bij sommige verzoeken duurt het eerst één of meerdere jaren voordat een beslissing over het verzoek is genomen en daarna (bij een positieve beslissing) nog eens één of meerdere jaren voordat het

nader onderzoek is uitgevoerd. Als het proces vervolgens niks oplevert (in de zin van een afwijzende beslissing op het verzoek tot een nader onderzoek of een afwijzende conclusie door de advocaat-generaal) is dit frustrerend voor advocaten en gewezen verdachten. Deze frustratie blijkt ook uit het interview met een gewezen verdachte. Met betrekking tot het uitgevoerde nader onderzoek geven verschillende respondenten aan dat vooral het onderzoek in de zaak Baybasin, dat 4,5 jaar duurde, onnodig lang duurde.

De vraag is echter of het mogelijk is het proces sneller te laten verlopen. Het sneller beschikbaar komen van de juiste informatie zou daar in ieder geval aan bijdragen. Verschillende respondenten, waaronder ook advocaten, benoemen dat het in sommige gevallen echter, gezien de complexiteit van de zaak, niet anders kan dan dat de adviesprocedure door de ACAS en het nemen van een beslissing door de procureur-generaal ruime tijd kost. Een goede beoordeling van een verzoek en het zorgvuldig uitvoeren van een nader onderzoek kost nu eenmaal tijd. Bepaalde wijzigingen in uitvoering van het proces zouden mogelijk de duur van verschillende onderdelen iets kunnen verkorten. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan het fulltime aanstellen van de thans parttime ACAS-leden, zoals Knoops c.s. voorstelt. Respondenten verwachten echter niet dat dit, of andere wijzigingen, substantiële verkorting van de duur met zich brengen. Bovendien zijn aan het aanstellen van fulltime ACAS-leden ook nadelen verbonden.

3.3.7 Taak ACAS

De ACAS heeft een belangrijke rol in de besluitvorming over verzoeken tot een nader onderzoek. Er blijken onder respondenten echter verschillende visies te zijn op wat haar taak precies is of zou moeten zijn. Volgens de wet heeft de ACAS tot taak “de procureur-generaal te adviseren over de wenselijkheid van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv” (zie paragraaf 2.3.2). Deze taakomschrijving is anders dan bij de CEAS. Zij had als taak om “door middel van onderzoek na te gaan of zich in een specifieke strafzaak in de opsporing, vervolging en/of de presentatie van het bewijs ter terechtzitting ernstige manco’s hebben voorgedaan die een evenwichtige beoordeling van de feiten door de rechter in de weg hebben gestaan.” Om staatsrechtelijke redenen blijft de rol van de zittende magistratuur in dit onderzoek buiten beschouwing (zie artikel 2 instellingsbesluit CEAS). Waar de CEAS ook een meer evaluatief karakter had, ontbreekt dit bij de ACAS. In de huidige taakomschrijving is veel nadrukkelijker aangesloten bij het wettelijke kader. Daardoor wordt de taak van de ACAS in zekere zin beperkt tot advies over wenselijkheid van een nader onderzoek ter onderbouwing van een herzieningsverzoek (waarvoor een novum noodzakelijk is).

De vraag is welke maatstaf de ACAS hierbij gebruikt of zou moeten gebruiken. Verscheidene advocaten laten zich kritisch uit over de taak die de ACAS zichzelf volgens hen aanmeet. Ze vinden dat de ACAS in haar rapporten te veel anticipeert op de beslissing die de Hoge Raad moet nemen over het novum en daarom de verzoeken te strikt toetst en te vaak onderzoeksverzoeken afwijst. “De ACAS meet zich het voorportaal van de Hoge Raad aan en sluit onderzoeken al op voorhand uit. Dat is de kern van het probleem”, aldus Knoops c.s. Ook de wetenschapper Derksen zou graag

zien dat de ACAS breder dan uitsluitend juridisch naar een zaak kijkt. Volgens Derksen kan daarbij bijvoorbeeld het criterium *unsafe conviction* worden gebruikt. Volgens hem zou juist de ACAS, gezien haar samenstelling, breder moeten kijken naar een zaak met in het achterhoofd de vraag of er reden is te twifelen aan de eerdere veroordeling van een gewezen verdachte. Deze kritiek op de ACAS is deels onlosmakelijk verbonden met de kritiek die respondenten uitten op het novumcriterium, dat volgens hen te beperkt is.

De geïnterviewde leden van de ACAS geven, anders dan voorgenoemden aannemen, aan dat zij zaken wel degelijk breder beoordelen dan als voorportaal van de Hoge Raad. Zo geeft Visser aan het dossier te bekijken vanuit het idee van 'het zal toch niet wáár zijn?'. Franken geeft aan dat hij de ACAS ziet als een soort 'twijfelcommissie'. Hij zegt: "*Als er aanleiding is om te twifelen aan de juistheid van een veroordeling gaan we kijken of we daar handen en voeten aan kunnen geven.*" Bij het bestuderen van het dossier voelen de leden van de ACAS zich niet beperkt door de punten die worden aangedragen door de advocaat, maar bestuderen zij het dossier breder en betrekken ze daar ook andere aspecten bij, als zij daar aanleiding toe zien. Sommige leden van de ACAS benadrukken daarbij dat zij zich niet door het vereiste van onderzoek naar een potentieel novum laten leiden, maar dat zij een zaak bekijken vanuit de gedachte of er sprake is van een riskante veroordeling. Andere ACAS-leden zijn zich wel telkens bewust van het feit dat zij uiteindelijk adviseren over de wenselijkheid van een nader onderzoek naar een potentieel novum.¹⁷² Vooral in zaken waarin de ACAS denkt 'het deugt niet' of 'het voelt niet goed' gaat zij nadrukkelijk opzoek naar een 'haakje' of 'een touwtje' op basis waarvan zij tot een nader onderzoek kan adviseren.

Een lastige, maar wellicht onvermijdelijke, beperking van de taak van de ACAS is dat zij, bij het voorsorteren op een mogelijk novum, de weging van bewijsmateriaal door de feitenrechter niet betreft in haar oordeel. Ook voor de CEAS gold die beperking.¹⁷³ Dit leidde destijds en leidt ook nu soms tot onbevredigende situaties waarin leden van de CEAS/ACAS het gevoel hadden dat de veroordeling op weinig bewijsmateriaal is gestoeld, maar er tegelijkertijd niet (of niet direct) sprake lijkt te zijn van een novum om een herzieningsaanvraag op te baseren. Hoewel men dit in de concrete zaken als onbevredigend ervaart, hebben respondenten niet echt een oplossing voor deze problematiek. De beoordeling door de feitenrechter wel meenemen in het herzieningstraject (in deze fase of een latere fase) zou ertoe leiden dat als het ware een vierde instantie wordt gecreëerd. De meerderheid van de respondenten denkt dat dat ook geen wenselijke situatie is. Het sluit in ieder geval niet aan bij het uitzonderlijke karakter dat de herzieningswetgeving thans heeft.

¹⁷² Zie hierover ook het standpunt dat wordt ingenomen in het jaarverslag van de ACAS over 2017. Dat sluit voornamelijk aan bij de tweede visie.

¹⁷³ Zie hierover ook Buruma, De nalatenschap van de CEAS (2006-2012), in M.S. Groenhuijsen, T. Kooijmans, J.W. Ouwerkerk (red.), *Roosachtig strafrecht. Liber Amicorum De Roos*, Kluwer 2013, p. 65-83.

Zowel Van Koppen als Knoops c.s. geven verder aan dat zij vinden dat de rol van de ACAS niet beperkt zou moeten zijn tot een adviesorgaan, maar dat zij volledig autonoom zelf zaken zouden moeten kunnen onderzoeken.

3.3.8 Samenstelling ACAS

De meeste respondenten hebben zich uitgelaten over de samenstelling van de ACAS. De brede samenstelling wordt in principe gewaardeerd. Door de respondenten wordt het als positief ervaren dat alle lagen zijn vertegenwoordigd, waarbij het in het bijzonder belangrijk wordt geacht dat er wetenschappers en deskundigen in de ACAS zitten. De huidige expertises of functies worden allemaal wel genoemd door een of meer respondenten. Zo geeft Fokkens aan dat de samenstelling van de ACAS, die voortbouwt op de CEAS, verstandig is, in het bijzonder omdat er een kritische en deskundige advocaat en een gedragswetenschapper in zitten. Fijnaut noemt de mensen uit de strafrechtspleging (officier van justitie, politieman en advocaat), alsmede een rechtspsycholoog. Verder kan een politieman uitleg geven over opsporingsmethoden, een lid van het openbaar ministerie over de opsporing en een rechtspsycholoog over dat onderwerp. De meerwaarde bestaat er volgens de geïnterviewden vooral uit, dat door de diversiteit in achtergrond van de leden, de discussie gestimuleerd wordt en zaken vanuit verschillende invalshoeken worden bekeken. De niet-juristen kijken met een andere blik. De Doelder geeft aan dat er intern wordt gesproken over de samenstelling. Daarbij zien de leden ruimte voor uitbreiding, vooral op het gebied van de niet-juristen.

Het valt dus op dat vooral het lidmaatschap van niet-juristen als positief wordt gewaardeerd. Meermalen wordt dan in het bijzonder de rol van een deskundige als Merckelbach op het gebied van de rechtspsychologie benadrukt. Diverse andere respondenten menen dat er meer niet-juristen c.q. wetenschappers in de ACAS zouden mogen plaatsnemen om het evenwicht wat in balans te brengen. De ACAS lijkt volgens eigen zeggen vooral expertise te missen op het gebied van de forensische wetenschap/geneeskunde. Meermalen wordt aangegeven dat de ACAS wat dat betreft niet alle wijsheid in pacht heeft, noch hoeft te hebben. Zij kan namelijk altijd derden benaderen met de vereiste deskundigheid.

Een probleem dat gesignaleerd wordt, is dat een groot aantal leden van de ACAS tegelijkertijd benoemd is en er daarom in 2020 veel vacatures zijn. Voor de continuïteit en het collectieve geheugen van de ACAS kan dat straks een probleem vormen. Als oplossing wordt een systeem genoemd waarbij er elk jaar één lid uittreedt en één intreedt, of de optie dat plaatsvervangende leden op een gegeven moment doorstromen.

3.3.9 Bevoegdheden ACAS en zelf onderzoek uitvoeren

De ACAS heeft – anders dan de CEAS destijds – niet tot taak zelf het nader onderzoek te verrichten. Ze kan zich om haar adviserende rol te vervullen, wel laten bijstaan door deskundigen die niet tot de ACAS behoren. Ze heeft ook nog een aantal andere bevoegdheden, zoals het horen

van bepaalde personen of een deskundige vragen een rapport op te stellen (zie ook paragraaf 2.3.2). In veertien zaken heeft de ACAS gebruik gemaakt van haar onderzoeksbevoegdheden om haar advies te kunnen geven. Er is geen omljnd beleid over de omstandigheden waarin de ACAS zelf onderzoek uitvoert of wanneer zij dit aan de procureur-generaal overlaat. De ACAS laat zich deels leiden door nieuwsgierigheid. Het gaat verder vooral om onderzoek dat relatief snel en eenvoudig is uit te voeren, bijvoorbeeld DNA-onderzoek. In de meeste gevallen (bij tien verzoeken) werd alsnog negatief geadviseerd, mede op basis van het eigen onderzoek. Soms kan het eigen onderzoek ook de eerdere veroordeling van de gewezen verdachte bevestigen. In een van de zaken (12/05365H) werd nieuw DNA-materiaal van de gewezen verdachte aangetroffen naar aanleiding van onderzoek verricht door het NFI in opdracht van de ACAS. Hierdoor werd de eerdere veroordeling door het Gerechtshof alleen maar bekrachtigd. In vier verzoeken was het eigen onderzoek mede aanleiding om een positief advies te geven.

3.3.10 Tussenrapportages

Leden van de ACAS geven aan dat er in het verleden onvrede was over de terugkoppeling door de procureur-generaal van de afloop van zaken waarover de ACAS had geadviseerd. Sommige leden zouden in een latere fase ook op de hoogte willen worden gehouden of zelfs om nader advies worden gevraagd. De behoefte om een vinger aan de pols te houden was mede aanleiding om in drie verzoeken aangaande de Arnhemse villamoord-zaak een tussenadvies uit te brengen en de procureur-generaal daarin te vragen bepaalde onderzoekshandelingen uit te voeren die de ACAS noodzakelijk acht om tot een goed afgewogen advies te komen in deze zaken. Op 12 juni 2018 heeft de ACAS haar eindadvies uitgebracht.

3.3.11 Werklast en honorering van de ACAS

Leden van de ACAS krijgen naar eigen zeggen een beperkte financiële vergoeding voor hun diensten. Het werk wordt niet verricht voor de vergoeding die er tegenover staat, maar omdat het interessant werk betreft en een belangrijk doel dient. Het is volgens Merckelbach 'een verkapte vorm van vrijwilligerswerk'. De huidige leden geven aan dat zij niet tegengehouden worden door de beperkte vergoeding. Het schrijven van de adviezen kost de leden van de ACAS wel veel tijd, vooral als het gaat om zaken 'waar iets in zit'. Dat is weleens lastig te combineren met de reguliere werkzaamheden die de ACAS-leden hebben naast hun positie in de ACAS. Juist de baan die zij hebben en de ervaring die dit met zich meebrengt, maakt hen echter bij uitstek geschikt voor deze taak (zie paragraaf 3.3.8). Op dit moment vormen de werklast en de honorering dus geen grote problemen. Potentieel kan dit wel een belemmering vormen om in de toekomst geschikte leden te vinden.

3.3.12 Grenzen en drempels voor het verzoeken tot een nader onderzoek

In deze paragraaf wordt ingegaan op grenzen die worden gesteld aan verzoeken tot een nader onderzoek en mogelijk drempels die worden ervaren. Het gaat daarbij zowel om wettelijke

voorwaarden die worden gesteld aan het indienen van een verzoek als, deels in het verlengde daarvan, praktische drempels die worden ervaren.

Een wettelijke grens die wordt gesteld, is dat alleen voor delicten waarop twaalf jaar gevangenisstraf is gesteld en waarbij sprake is van een ernstig geschokte rechtsorde de mogelijkheid openstaat om tot een nader onderzoek te verzoeken. Vrijwel alle respondenten zien het belang ervan in om deze mogelijkheid alleen open te stellen voor ernstige delicten. De Doelder en sommige advocaten opperen dat de drempel wellicht ook wat lager gelegd zou kunnen worden. Enkele respondenten wijzen erop dat ook onder twaalfjaarsfeiten al verscheidene andere delicten dan levensdelicten vallen. Gezien het feit dat respondenten onderschrijven dat deze mogelijkheid alleen open zou moeten staan voor zwaardere feiten, lijkt het twaalfjaarsfeit een goed te verdedigen grens te zijn. Een alternatief waarbij de werkelijk opgelegde straf als uitgangspunt wordt genomen is ook denkbaar. De vraag is wel hoe in dat geval zou moeten worden omgegaan met gevallen waarin de strafrechtelijke maatregel TBS is opgelegd.

Over de inhoud van de cumulatieve voorwaarde dat sprake moet zijn van 'een ernstig geschokte rechtsorde' blijkt in de praktijk onduidelijkheid te bestaan. Betrokkenen geven aan niet goed te kunnen duiden wanneer er sprake is van een ernstig geschokte rechtsorde. Het wordt gezien als een vaag begrip. De ACAS heeft in een adviesrapport expliciet haar twijfels geuit over het bestaan van deze grond in de desbetreffende zaak. De procureur-generaal ging daar vervolgens in mee en verklaarde het verzoek niet-ontvankelijk. Het ging in die zaak om een veroordeling voor poging tot afpersing en volgens de ACAS werd in het verzoek onvoldoende onderbouwd dat sprake was van een ernstig geschokte rechtsorde. In het jaarverslag over 2015 (p. 10) wijst de ACAS erop dat het in bepaalde gevallen nodig is dat in het verzoek met redenen omkleed wordt aangegeven waarom aan dit criterium is voldaan. Enkele ACAS-leden geven in de interviews aan dat zij soms hun twijfels hebben of de zaken op grond waarvan zij gevraagd worden advies uit te brengen wel dermate ernstig zijn dat zij een inhoudelijke behandeling door de ACAS rechtvaardigen.

Derksen geeft aan dat wat hem betreft deze grenzen onwenselijk zijn, omdat voor iemand die onschuldig in de gevangenis zit elke dag erg is. Volgens Derksen zou de nadruk moeten liggen op het aandragen van goede argumenten. Een dergelijke gang van zaken zou de toestroom en de werkdruk potentieel echter enorm doen toenemen. Bij minder ernstige delicten bestaat bovendien nog steeds de mogelijkheid om direct een herzieningsverzoek in te dienen of een verzoek om gratie.

Een verdere voorwaarde die wordt gesteld, is dat een verzoek goed onderbouwd moet zijn; een briefje met een verzoek om volledige herbeoordeling is niet voldoende. Dat vormt een zeer reële drempel omdat het voorwerk door de advocaat veronderstelt. Het maakt ook duidelijk wat het belang van het indienen door een raadsman is. De geïnterviewde betrokkenen vinden het redelijk dat zekere eisen worden gesteld met betrekking tot het onderbouwen van het verzoek. Advocaten wijzen er echter op dat naar hun visie de verzoeken nu wel erg vergaand moeten worden

onderbouwd. Zij hebben het idee dat zij eigenlijk al bijna met een novum aan moeten komen wil het verzoek tot een nader onderzoek worden goedgekeurd. Knoops c.s. en Peters laten voorafgaand aan een verzoek tot een nader onderzoek regelmatig zelf onderzoek uitvoeren door deskundigen. Dat onderzoek kost echter veel geld, vaak minimaal duizenden euro's, en gewezen verdachten beschikken doorgaans niet over voldoende financiële middelen. Als de advocaten overtuigd zijn van de onschuld van gewezen verdachten betalen zij de kosten voor dergelijke onderzoeken soms (deels) uit eigen middelen. In andere gevallen leidt dit het gebrek van financiën ertoe dat advocaten potentiële cliënten niet verder helpen. De ACAS en de procureur-generaal geven aan dat het niet de bedoeling is om met allerlei onderzoeksresultaten te moeten aan te komen. In principe is juist de nieuwe mogelijkheid in het leven geroepen om dergelijk onderzoek via de procureur-generaal te laten uitvoeren.

Van Nispen heeft in het debat in de Tweede Kamer geopperd dat er een fonds zou moeten komen om onderzoek naar twijfelachtige veroordelingen te onderzoeken. Op dit idee wordt wisselend gereageerd. Vanuit vooral de zijde van de advocatuur wordt het voorstel positief ontvangen. De meerwaarde van het fonds is dat je op basis van het verrichte onderzoek beter kunt beoordelen of een aanvraag of een verzoek tot een nader onderzoek zin heeft. Vanuit het parket en de ACAS worden echter ook kanttekeningen geplaatst. De nieuwe wettelijke regeling is namelijk juist in het leven geroepen om de financiële en praktische barrières om een nader onderzoek naar een potentieel novum te laten doen te overbruggen. Ook een dergelijk fonds kan niet alle onderzoekswensen die gewezen verdachten hebben toestaan. Het fonds zou ook criteria moeten aanleggen, waardoor de discussie over welk onderzoek wel of niet zou moeten worden uitgevoerd alsnog wordt gevoerd maar dan in een andere context. De vraag is dan wat de toegevoegde waarde van een fonds zou zijn.

In het verlengde van dit financiële probleem ligt een probleem dat door alle geïnterviewde advocaten wordt genoemd, namelijk dat het moeilijk is om vergoeding van de Raad voor rechtsbijstand te krijgen in herzieningszaken en dat de geboden vergoeding per definitie de gemaakte uren niet dekt. Voor verschillende advocaten is dit een reden om geen herzieningszaken meer aan te nemen, tenzij het betalende cliënten betreft. Dit is potentieel een problematisch punt in het kader van de toegang tot het recht (zie uitgebreider in paragraaf 5.2).

3.3.13 Afwezigheid rechtsmiddel tegen afwijzing procureur-generaal

Er is thans geen rechtsmiddel mogelijk tegen een afwijzende beslissing door de procureur-generaal. Dit aspect wordt niet gemist. Advocaten verwachten dat er weinig te bereiken zou zijn met een dergelijk rechtsmiddel. Sommige respondenten geven daarnaast aan dat het de gewezen verdachte nog altijd vrijstaat een herzieningsaanvraag in te dienen bij de Hoge Raad en dat in het kader daarvan alsnog een nader onderzoek kan worden verricht als de Hoge Raad dit nodig acht.

3.4 *Deelbevindingen*

De wettelijke mogelijkheid om tot een nader onderzoek te verzoeken, wordt door de respondenten gepercipieerd als een wenselijke wijziging van de wet. Vooral het feit dat de gewezen verdachte nu zelf (althans via zijn raadsman) een verzoek kan indienen vindt men een verbetering. In de praktijk heeft deze mogelijkheid ertoe geleid dat 42 verzoeken tot een nader onderzoek zijn ingediend bij de procureur-generaal. Vergeleken met de periode waarin zaken konden worden aangebracht bij de CEAS zijn dit niet meer zaken dan voorheen. Omdat de gewezen verdachte deze mogelijkheid nu zelf heeft, is het aantal verzoeken dat om deze reden niet meer niet-ontvankelijk is en dus inhoudelijk wordt beoordeeld wel toegenomen. Ook de verplichte procesvertegenwoordiging speelt daarin mogelijk een rol.

Het aantal malen dat de verzoeken zijn toegewezen, dan wel dat nader onderzoek is uitgevoerd op basis van de nieuwe wet is beperkt. In de ruim vijf jaar na de aanpassing van de wet is vier keer een verzoek toegewezen en in totaal zes keer onderzoek verricht op basis van de wet. Dat betreft naast de vier toegewezen verzoeken, een onderzoek in het kader van het schrijven van een conclusie door de advocaat-generaal in een ingediende herzieningszaak (Baybasin) en een onderzoek in het kader van een tussenadvies (de Arnhemse villamoord-zaak). Dit onderzoek werd verzocht door de ACAS om beter een definitief advies over een verzoek tot een nader onderzoek te kunnen geven. Ook heeft de ACAS, in het kader van haar adviestaak, in veertien zaken gebruik gemaakt van haar eigen onderzoeksbevoegdheden om beperkt onderzoek zelf te laten uitvoeren. In de zaak 12/05365H leidde dit bijvoorbeeld ertoe dat nieuw DNA-onderzoek, verzocht door de ACAS, de veroordeling van de gewezen verdachte alleen maar versterkte. Hoewel respondenten de nieuwe mogelijkheid als een positieve wijziging zien, geven verscheidene van hen ook aan dat de uitwerking in de praktijk niet tot een grote verruiming van de mogelijkheden om herzieningsverzoeken te kunnen onderbouwen heeft geleid. Het overgrote gedeelte van de verzoeken wordt afgewezen en ook het aantal ingediende verzoeken is redelijk beperkt. Daarmee is het uitzonderlijke karakter van de herzieningswetgeving in ieder geval overeind gebleven. Tegelijkertijd vinden vooral advocaten dat hierdoor aan gewezen verdachten niet de voldoende ruimte wordt geboden om effectief onterechte veroordelingen ter discussie te stellen.

Met de hervorming van de wet is ook de ACAS opgericht als adviesorgaan van de procureur-generaal. In de afgelopen ruim vijf jaar werden op één na alle ontvankelijke verzoeken tot een nader onderzoek aan de ACAS voorgelegd voor advies. Het parket bij de Hoge Raad is tevreden over de rapportages van de ACAS. Het parket heeft nog geen beslissing genomen die (op hoofdpunten) niet overeenkwam met het advies van de ACAS. De geïnterviewde betrokkenen vinden het goed dat een orgaan betrokken is bij de beoordeling van verzoeken tot een nader onderzoek, dat niet alleen uit juristen bestaat en breder naar de zaken kijkt. Zij zijn overwegend positief over de samenstelling van de ACAS. Een deel van de respondenten (vooral advocaten en wetenschappers) is minder positief over de wijze waarop de ACAS haar taak uitvoert. Deze

respondenten vinden dat de ACAS te restrictief is in het geven van adviezen tot een nader onderzoek en teveel oordeelt of er sprake zou kunnen zijn van een potentieel novum. In de ogen van de respondenten dient dit criterium in deze fase nog geen rol te spelen. Formeel heeft de ACAS echter tot taak 'de procureur-generaal te adviseren over de wenselijkheid van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv'. Opvallend is dat de meeste leden van ACAS, ondanks deze formele taak, aangeven dat zij wel degelijk met een open visie naar de zaken kijken en zich niet laten beperken tot bijvoorbeeld hetgeen dat is aangebracht door de advocaat.

Er worden een aantal voorwaarden gesteld aan het indienen van verzoeken. Alleen in zaken waarin sprake is van een twaalfjaarsfeit én een ernstig geschokte rechtsorde kan een verzoek worden ingediend. Vrijwel alle respondenten zijn van mening dat deze mogelijkheid alleen moet open staan voor de ernstigere zaken en dat het dus goed is dat bepaalde voorwaarden gesteld worden. Sommige respondenten zouden zich een iets lagere grens dan een twaalfjaarsfeit kunnen voorstellen. Wat precies moet worden verstaan onder 'ernstig geschokte rechtsorde' is niet exact bekend. Op dit moment is één verzoek afgewezen, omdat niet aan dit criterium werd voldaan.

Naast deze wettelijke grenzen, noemen advocaten ook een aantal andere drempels die ervoor lijken te zorgen dat niet alle zaken, waarin een verzoek zou kunnen – en wellicht ook zou moeten – worden gedaan worden voorgelegd aan de procureur-generaal. Allereerst geven zij aan dat ze met dermate sterke argumenten moeten komen dat ze voorafgaand aan het verzoek zelf al onderzoek moeten laten uitvoeren. Dat is financieel gezien echter in veel zaken lastig. Daarnaast geven verschillende advocaten aan geen herzieningszaken op toevoeging te doen, omdat de vergoeding die hier tegenover staat bij lange na de gemaakte uren niet dekt.

Het proces van verzoeken tot een nader onderzoek en het eventueel uitvoeren van een nader onderzoek duurt lang. In complexe en omvangrijke zaken kan zowel het eerstgenoemde als het laatstgenoemde meerdere jaren duren. De meeste respondenten hebben er begrip voor dat dit langere tijd duurt. Een enkeling begrijpt dit (in sommige gevallen) minder goed. Vooral de zaak Baybasin wordt in die context meerdere malen genoemd.

Er zijn weinig extra financiële middelen beschikbaar gekomen voor de uitvoering van de wet. Wel is de werklast op het parket toegenomen waardoor deze op zich aanzienlijk is. De leden van de ACAS hebben ook een flinke werklast, terwijl zij een zeer beperkte vergoeding krijgen voor hun werkzaamheden. Op dit moment is de werklast te doen, mede door het arbeidsethos van betrokkenen, maar respondenten geven aan dat dit anders wordt als er in de nabije toekomst één of meerdere grote zaken zouden worden ingediend. Dit is dus een precair punt.

Hoofdstuk 4 Herzieningsaanvragen: het (nieuwe) novum en andere gronden

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de herzieningsaanvragen besproken. De belangrijkste wijziging in dat verband is de wettelijke verruiming van het novumcriterium van artikel 457, eerste lid, sub c, Sv. Eerst wordt verslag gedaan van de kwantitatieve resultaten van het onderzoek, ten aanzien van zowel de herzieningsaanvragen in het algemeen als de wettelijke verruiming van het novumcriterium. Daarbij wordt vooral ingegaan op het uitblijven van de verwachte toestroom van zaken. Daarna wordt de respons van de bij deze procedure betrokken personen weergegeven over de verandering van het novumcriterium van omstandigheid naar gegeven.

4.2 Cijfers en duiding daarvan

4.2.1 Aantal herzieningsaanvragen

Voor dit onderzoek zijn alle door de Hoge Raad gewezen arresten in herzieningszaken in de periode vanaf de inwerkingtreding van de wetwijziging op 1 oktober 2012 tot en met december 2017 geanalyseerd. In totaal betrof dit 194 zaken. Zoals reeds vermeld in hoofdstuk 1, is het merendeel van deze zaken op Rechtspraak.nl geplaatst, een klein deel is niet gepubliceerd en is opgevraagd bij de archivaris van de Hoge Raad. Sommige zaken zijn onder één ECLI-nummer op Rechtspraak.nl gepubliceerd, maar omvatten verschillende zaaknummers. In dit onderzoek is het aantal herzieningszaken op de zaaknummers gebaseerd.¹⁷⁴ Een lijst van geanalyseerde herzieningsaanvragen is opgenomen in bijlage 2. Van de 194 ingediende herzieningsaanvragen zijn er 50 gegrond verklaard (G = 26%), 110 ongegrond (O = 57%), 31 niet-ontvankelijk (N-O = 16%) en 3 deels ongegrond en deels niet-ontvankelijk verklaard (Deels O/N-O = 2%).

Tabel 4.1 Herzieningsaanvragen 2012-2017

	Aantal herzieningsaanvragen	Percentage
	194	100%
Waarvan:		
G	50	26%
O	110	57%
N-O	31	16%
Deels O/N-O	3	2%

¹⁷⁴ Zo staat bijvoorbeeld de zaak Zes van Breda onder één ECLI-nummer, maar betreft het zes zaken, het zijn zes zaaknummers en gaat over zes verschillende gewezen verdachten.

In vergelijking met de jaren 2006 tot en met 2011 zijn er procentueel ongeveer evenveel gegrondverklaringen. In de jaren 2006 tot en met 2011 is namelijk 27% van alle herzieningsaanvragen gegrond verklaard, 50% ongegrond en 23% niet-ontvankelijk. Van invloed op deze cijfers is evenwel dat in de jaren 2006 tot en met 2011 in totaal in 97 herzieningszaken arresten zijn geweest waarin aanvragen deels gegrond zijn verklaard als gevolg van fouten bij het nemen van geurproeven met behulp van drugshonden (waarvan het merendeel, te weten 84 arresten, in 2008, 2009 en 2010).

Tabel 4.2 Herzieningsaanvragen 2006-2011

	Aantal herzieningsaanvragen	Percentage
	430	100%
Waarvan:		
G	114	27%
O	215	50%
N-O	101	23%

Eind 2012 en in 2013 en 2016 zijn de meeste herzieningsaanvragen door de Hoge Raad behandeld, in 2017 de minste aanvragen.¹⁷⁵ Over de jaren verdeeld, ziet het beeld er als volgt uit:

Tabel 4.3 Herzieningsaanvragen per jaar 2012-2017

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Totaal
Herzieningsaanvragen	27	39	31	33	37	27	194
Waarvan:							
G	8	7	5	11	13	6	50
O	13	27	20	15	19	16	110
N-O	6	3	6	6	5	5	31
Deels O/N-O	0	2	0	1	0	0	3

In de periode van onderzoek zijn per jaar gemiddeld 37 herzieningsarresten geweest.¹⁷⁶ Dat is fors minder dan de zes jaren voor de wetswijziging waarbij het aantal behandelde herzieningsaanvragen bijna twee keer zo hoog lag, te weten gemiddeld 72 herzieningszaken per jaar. Over de jaren verdeeld zag het beeld van 2006 tot en met 2011 er als volgt uit.

¹⁷⁵ Van 2012 zijn slechts drie maanden meegenomen (vanaf oktober 2012, de inwerkingtreding van de wetswijziging herziening ten voordele).

¹⁷⁶ Namelijk $194 / 5,25 = 36,95$. Delen door 5,25 omdat in 2012 slechts een kwart jaar is meegenomen (vanaf oktober 2012, de inwerkingtreding van de wetswijziging herziening ten voordele).

Tabel 4.4 Herzieningsaanvragen per jaar 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Totaal
Herzieningsaanvragen	70	42	103	100	65	50	430
Waarvan:							
G	16	11	22	44	7	14	114
O	31	14	70	43	40	17	215
N-O	23	17	11	13	18	19	101

Hierbij kan echter wederom de kanttekening worden geplaatst dat vooral in 2008, 2009 en 2010 in veel herzieningszaken arrest is geweest als gevolg van (vermeende) fouten bij het nemen van geurproeven met behulp van drugshonden. In de jaren 2006 tot en met 2011 is in totaal in 97 herzieningszaken arrest geweest als gevolg van geurproeven met behulp van drugshonden. In de jaren 2012 tot en met 2017 lag dit aantal op negen. Maar ook als rekening wordt gehouden met dit verschil van 88 zaken (97 -/- 9), ligt het gemiddeld aantal behandelde herzieningsaanvragen per jaar nog steeds veel lager dan in de zes jaren voorafgaand aan de wetswijziging.

Indien de geurproefzaken niet worden meegeteld, komt het aantal arresten in herzieningszaken van 2012 tot en met 2017 neer op 185, gemiddeld 35 zaken per jaar. Ten aanzien van de jaren 2006 tot en met 2011 betreft dit 333 zaken, gemiddeld 56 zaken per jaar. Gemiddeld zijn er dan na de wetswijziging 21 arresten in herzieningszaken per jaar minder geweest dan de zes jaren voorafgaand aan de wetswijziging. Dat is een vermindering van 38%.

Schematisch kan het als volgt worden weergegeven.

Tabel 4.5 Gemiddeld aantal herzieningsaanvragen per jaar

	Gemiddeld aantal herzieningsaanvragen per jaar
2012-2017 (incl. geuridentificatieproeven)	37
2006-2011 (incl. geuridentificatieproeven)	72
2012-2017 (excl. geuridentificatieproeven)	35
2006-2011 (excl. geuridentificatieproeven)	56

Een verklaring voor de daling van het aantal herzieningszaken is niet met zekerheid te geven. Onder de geïnterviewde personen worden uiteenlopende mogelijke oorzaken geopperd.

Onder de respondenten wordt vanuit de zijden van het openbaar ministerie, de politie, de rechtbank en de ACAS aangegeven dat binnen de politie en het justitieapparaat is geleerd van oude dwalingen, waardoor er nu mogelijk minder dwalingen zijn. Na de Schiedammer parkmoord en het rapport van de commissie Posthumus zijn verschillende maatregelen genomen. Zowel Fijnaut als Van der Bijl merken op dat de manier van verhoren en het forensisch onderzoek in de jaren '90 verschilt van dat van nu. Er worden nu betere aantekeningen gemaakt

en alternatieve scenario's worden genoteerd. De politie is beter opgeleid en getraind. Er zitten nu bijvoorbeeld forensische medewerkers in de regiekamer die meekijken tijdens een verhoor. De rechters-commissaris Boom en Scherpenhuis Rom menen dat er mogelijk minder vaak sprake is van tunnelvisie. Het onderzoek ging vroeger sneller. Het feit dat nu een advocaat bij een politieverhoor aanwezig is, heeft bovendien invloed. Fijnaut hoopt dat de nieuwe structuur van de politie in Nederland eveneens helpt.

Tijdens de expertmeeting wordt eveneens gesuggereerd dat de verminderde instroom mogelijk verklaard kan worden door een verbetering in feitelijke aanleg. Wellicht zijn er minder dwalingen. Ook wordt opgemerkt dat na de Schiedammer parkmoord er relatief meer vrijspraken in strafzaken zijn, ook bij ernstige zaken. Mogelijk leidt dit ertoe dat er minder onterechte veroordelingen zijn.

Tegelijkertijd uiten de forensisch deskundigen zich tijdens de expertmeeting veel minder optimistisch. Het aantal zaken dat voor herziening in aanmerking zou moeten komen, zou volgens de forensisch experts eigenlijk veel hoger liggen. De daling van het aantal verzoeken wordt onder meer geweten aan de cultuur binnen het openbaar ministerie, die is gericht op veroordelen in plaats van waarheidsvinding. Volgens enkele forensisch experts zou het NFI voorts vaker fouten mogen toegeven, dwalingen waarbij 'criminelen' betrokken zijn, zouden niet serieus worden genomen, zwakkere mensen zouden niet begrijpen hoe een herzieningsprocedure in zijn werk gaat en zouden zich geen raadsman kunnen permitteren, er zou een gebrek aan criminalisten zijn, deskundigen mogen zich niet uitlaten over schuld waardoor zij moeilijk duidelijk zouden kunnen maken dat iets niet goed is gegaan, en tot slot zouden advocaten hun eigen cliënten niet geloven. Zij zouden zelf denken dat hun cliënten het hebben gedaan terwijl een zaak eigenlijk technisch rammelt.

Ook Derksen stelt dat het aantal zaken dat voor herziening in aanmerking komt eigenlijk veel hoger ligt. Blijkens zijn onderzoek zou 11% van de levenslang veroordeelden onschuldig vast kunnen zitten. Derksen meent dat de kritiek op zijn onderzoek is gebaseerd op het onjuiste idee dat rechters geen fouten maken. Hij voert aan dat de 11% niet dubieus is, omdat dit getal volgens hem gebaseerd is op verschillende onafhankelijke methoden die deze uitslag geven. Waarom dan weinig herzieningsaanvragen worden ingediend, is omdat de verzoeken in de praktijk geen zin blijken te hebben terwijl het indienen van een verzoek grote kosten met zich brengt.

Merkelbach spreekt de schatting van Derksen tegen. Hij houdt het erop dat dwalingen voorkomen, ook bij serieuze zaken, maar dat die zich niet voordoen met een prevalentie van 11%. De schattingen wijzen eerder op 0,5% aan rechtsdwalingen en daar past het huidige aantal verzoeken ook bij.

Buruma vraagt zich af of bij die grote hoeveelheid strafzaken niet vaker dwalingen boven water zouden (moeten) komen. Indien wordt uitgegaan van een foutmarge van één op de duizend, dan zijn van de honderdduizend uitspraken toch duizend zaken niet goed gegaan. Dat zullen meestal

kleine zaken zijn, maar daar moeten ook wel eens grotere missers tussen zitten. Men zou dan meer mensen verwachten die een herzieningsaanvraag indienen.

4.2.2 Basis herzieningsaanvragen

Om te kunnen onderzoeken in hoeverre de wetswijziging in de praktijk effect heeft gehad, is geanalyseerd op welke gronden herzieningsaanvragen inhoudelijk zijn gebaseerd (artikel 457, eerste lid, sub a, danwel b, danwel c, Sv). Voor dit onderzoek is met name van belang of – en zo ja, hoe vaak – gebruik is gemaakt van het verruimde novumcriterium in artikel 457, eerste lid, sub c, Sv. Als basis voor een herzieningsaanvraag is binnen dit onderzoek daarom onderscheid gemaakt tussen een herzieningsaanvraag die gebaseerd is op het oude novumbegrip, een herzieningsaanvraag waarbij gebruik is gemaakt van het verruimde novumbegrip en herzieningsaanvragen die zijn gebaseerd op andere gronden (sub a, sub b, of een niet voor herziening vatbare grond). We hebben de gronden die zijn aangevoerd bij herzieningsaanvragen onderverdeeld in zeven verschillende categorieën: ‘novum 1’, ‘novum 2’, ‘novum 1 + 2’, ‘novum 0’, ‘niet voor herziening vatbare rechterlijke beslissing’, ‘sub a’ en ‘sub b’. Hieronder volgt een uiteenzetting van de verschillende categorieën waarbij gebruik is gemaakt van de het in hoofdstuk 2 gemaakte onderscheid tussen het oude en het verruimde wettelijke novumbegrip. Bij de categorisering van zaken is in deze analyse dus uitgegaan van de oorspronkelijke opvatting van het oude novumbegrip van de wetgever en wordt ten opzichte van deze opvatting de verruiming beoordeeld (zie par. 2.3.5).

- ‘Novum 1’ betreft een herzieningsaanvraag die inhoudelijk is gebaseerd op het oude wettelijke novumbegrip. In de aanvraag wordt dus ‘een omstandigheid’ van feitelijke aard naar voren gebracht.¹⁷⁷ De aangevoerde grond valt onder artikel 457, eerste lid, sub c, Sv en viel daar vóór de wetswijziging ook onder;
- ‘Novum 2’ behelst een herzieningsaanvraag die is gebaseerd op de verruiming van het novumbegrip, in ons onderzoek aangeduid als ‘gegeven minus omstandigheid’. Het betreft aldus een (gewijzigd) deskundigenoordeel met bevindingen van niet-feitelijke aard. Dit valt sinds de wetswijziging eveneens onder artikel 457, eerste lid, sub c Sv. Hierbij wordt aldus een gegeven aangevoerd, dat geen omstandigheid betreft.¹⁷⁸ De

¹⁷⁷ Die bij het onderzoek op de terechtzitting de rechter niet bekend was en die op zich zelf of in verband met de vroeger geleverde bewijzen met de uitspraak niet bestaanbaar schijnt, zodanig dat het ernstige vermoeden ontstaat dat, indien deze omstandigheid bekend was geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid tot vrijspraak van de veroordeelde, ontslag van rechtsvervolging op grond dat deze niet strafbaar was, niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, of de toepasselijkverklaring van een minder zware strafbepaling.

¹⁷⁸ Dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was en op zichzelf of in verband met de vroeger geleverde bewijzen met de uitspraak niet bestaanbaar schijnt, zodanig dat het ernstige vermoeden ontstaat dat indien dit gegeven bekend zou zijn geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid, hetzij

aangevoerde grond valt sinds de wetswijziging onder artikel 457, eerste lid, sub c, Sv, maar viel daar vóór de wetswijziging niet onder;

- 'Novum 1+2' verwijst naar een herzieningsaanvraag die zowel op het oude als het nieuwe novumbegrip is gebaseerd. De herzieningsaanvraag is aldus gebaseerd op meerdere argumenten die ofwel als 'novum 1' ofwel als 'novum 2' kunnen worden aangemerkt;
- 'Novum 0' duidt op een herzieningsaanvraag waarbij gepoogd is gebruik te maken van artikel 457, eerste lid, sub c, Sv, maar waarbij gronden zijn aangevoerd die niet aansluiten bij deze categorie. Dit omdat de aangevoerde gronden niet kunnen leiden tot de aanname dat de gewezen verdachte zou zijn vrijgesproken, ontslagen van alle rechtsvervolging, het openbaar ministerie niet-ontvankelijk zou zijn verklaard, of een minder zware strafbepaling zou zijn toegepast. De 'novum 0'-aanvragen leiden dan ook altijd tot een niet-ontvankelijk verklaring van de aanvraag.¹⁷⁹
- De herzieningszaken die zijn aangeduid als 'niet voor herziening vatbaar rechterlijke beslissing' (NVHVB), gaan over de zaken waarin wordt geklaagd over rechterlijke beslissingen die niet voor herziening vatbaar zijn. Een voorbeeld is HR 2 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2575, waarin aanvrager het niet eens is met de oplegging van een ontnemingsmaatregel. Dit is niet een uitspraak houdende een veroordeling in de zin van artikel 457, eerste lid, Sv. Een ander voorbeeld levert HR 2 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1446, waarin aanvrager het niet eens is met de niet-ontvankelijkverklaring van de verlofprocedure als bedoeld in artikel 410a Sv. Het buiten

tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, hetzij tot een ontslag van alle rechtsvervolging, hetzij tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, hetzij tot de toepassing van een minder zware strafbepaling.

¹⁷⁹ Een voorbeeld is HR 23 oktober 2012, ECLI:NL:HR:2012:BY0789. In de herzieningsaanvraag is aangevoerd dat de (gewezen) veroordeelde niet aanwezig kon zijn bij de zitting en zichzelf niet heeft kunnen verdedigen, omdat hij niet was aangevoerd door de parketpolitie terwijl hij gedetineerd zat. Deze omstandigheden hadden volgens de aanvraag moeten leiden tot vrijspraak van de aanvrager bij gebrek aan voldoende bewijs of tot een andere straf, omdat de politierechter geen rekening heeft kunnen houden met de persoonlijke omstandigheden van veroordeelde. De Hoge Raad oordeelt dat deze aanvraag niets behelst wat kan worden aangemerkt als een beroep op een gegeven als bedoeld in artikel 457, eerste lid, sub c, Sv. De Hoge Raad merkt daarbij nog op dat onder 'een minder zware strafbepaling' moet worden verstaan een strafbepaling die met een minder zware straf is bedreigd en niet de oplegging door de rechter van een andere (minder zware) sanctie. Een ander voorbeeld is HR 30 oktober 2012, ECLI:NL:HR:2012:BY1499. In de aanvraag wordt aangevoerd dat de aanvrager het recht om rechtsmiddelen uit te putten is ontnomen, omdat hij geen hoger beroep heeft kunnen instellen doordat aan hem het vonnis waarvan herziening wordt gevraagd eerst na het verstrijken van de beroepstermijn is verzonden. Dit betreft geen novum. Een dergelijk gebrek, indien feitelijk juist, had niet tot een van de in artikel 457, eerste lid, aanhef en onder c, Sv genoemde beslissingen kunnen leiden. De Hoge Raad verklaart de aanvraag dan ook niet-ontvankelijk. Weer een ander voorbeeld betreft HR 17 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:4087, waarin wordt aangevoerd dat gebreken kleven aan de wijze waarop aanvrager is gedagvaard. Dit betreft geen novum. Dit gebrek, indien feitelijk juist, had uitsluitend kunnen leiden tot nietigverklaring van die dagvaarding, maar niet tot een van de in artikel 457, eerste lid, aanhef en onder c, Sv genoemde beslissingen.

behandeling laten van hoger beroep valt echter buiten de herzieningsmogelijkheid. Nog een ander voorbeeld is HR 18 december 2012, ECLI:NL:HR:2012:BY6520, waarin onvrede bestaat over een wrakingsbeslissing. De beslissing van het Gerechtshof omtrent het verzoek tot wraking is echter evenmin een veroordeling in de zin van artikel 457, eerste lid, Sv. De NVHVB-aanvragen hebben voorts betrekking op zaken waarin onvrede is over niet onherroepelijke beslissingen (bijvoorbeeld HR 22 januari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY9131), onvrede met de beslissing van het Gemeenschappelijk Hof (HR 19 november 2013, zaaknummer 13/03934, niet gepubliceerd) en onvrede met de beslissing tot omzetting van een taakstraf (bijvoorbeeld HR 15 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:925);

- De 'sub a'-aanvragen verwijzen zoals de naam al suggereert naar artikel 457, eerste lid, sub a Sv (bij onderscheiden arresten of vonnissen die onherroepelijk zijn geworden of bij verstek zijn gewezen, zijn bewezenverklaringen uitgesproken die niet zijn overeen te brengen);¹⁸⁰
- De 'sub b'-aanvragen zijn gebaseerd op artikel 457, eerste lid, sub b Sv (een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens waarin is vastgesteld dat het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden of een protocol bij dit verdrag is geschonden in de procedure die tot de veroordeling of een veroordeling wegens hetzelfde feit heeft geleid en herziening noodzakelijk is met het oog op rechtsherstel als bedoeld in artikel 41 van dat verdrag).

Ten aanzien van de onderzochte periode worden in de meeste herzieningsaanvragen, 78%, gronden aangevoerd die onder het oude novumcriterium kunnen worden gebracht ('novum 1', n=152 van totale aantal n=194). Bij een gering aantal aanvragen, 11%, zijn gronden aangevoerd waarbij (in elk geval ten dele) gebruik is gemaakt van het verruimde novumbegrip waarbij sprake is van een gewijzigd inzicht ten aanzien van reeds bekende feiten ('novum 2', n=13 en 'novum 1 + 2', n=8). Bij een klein deel van de aangebrachte zaken, 7%, zijn gronden aangevoerd die geen novum of een andere geldige herzieningsgrond behelzen ('novum 0', n=5 en 'niet voor herziening vatbaar rechterlijke beslissing', n=9). Vijf aanvragen zijn tevergeefs ingediend op basis van sub a (3%). Twee aanvragen zijn succesvol ingediend op basis van sub b, vanwege herziening na een EHRM-uitspraak (het betreft hier de zaken Vidgen en Hokkeling, 1%).

¹⁸⁰ Deze grond is in de te evalueren wet niet gewijzigd.

Tabel 4.6 Basis herzieningsaanvragen

Basis herzieningsaanvragen	Aantal	Percentage
	194	100%
Waarvan:		
Novum 1	152	78%
Novum 2 en Novum 1+2	21	11%
Novum 0 + NVHVB	14	7%
Sub a en Sub b	7	4%

4.2.3 Beslissingen op herzieningsaanvragen

Ongegrondverklaringen

Zoals hierboven reeds uiteen is gezet, is het merendeel van de ingediende herzieningsaanvragen ongegrond verklaard door de Hoge Raad (n=110, 57% van de ingediende herzieningsaanvragen). Er zijn diverse redenen voor deze ongegrondverklaringen.¹⁸¹ In het overgrote deel stelt de Hoge Raad vast dat geen sprake is van een novum, omdat de aangevoerde gegevens naar zijn oordeel al aan de feitenrechter bekend zouden zijn geweest. Maar ook één incidenteel nieuw gegeven is niet zonder meer voldoende. Aanvragen worden eveneens ongegrond verklaard, omdat niet blijkt dat met het nieuwe gegeven het *ernstige vermoeden* is gewekt dat de rechter tot een andere uitspraak zou zijn gekomen. Ook stranden herzieningsaanvragen vanwege de onjuiste opvatting dat juridische wijzigingen of de vrijspraak van een medeverdachte een novum zouden opleveren. Bij de ongegrondverklaring van diverse gewezen zaken wordt soms zonder inhoudelijke beoordeling van het aangevoerde materiaal in de aanvraag verwezen naar *NJ* 2014/353 en *NJ* 2016/305, waarin de Hoge Raad de eisen waaraan een herzieningsaanvraag dient te voldoen respectievelijk de eisen waaraan een nieuw deskundigenrapport moet voldoen uiteenzet.¹⁸²

In de ongegrond verklaarde herzieningsaanvragen, waarbij getracht is het verruimde novumcriterium te benutten, wordt veelal vermeend ‘nieuw’ of ‘gewijzigd’ deskundigeninzicht als novum aangevoerd. De ongegrondverklaring kan te maken hebben met het feit dat het deskundigenbewijs de rechter niet onbekend was. Zo wordt in HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, *NJ* 2016/305, m.nt. Reijntjes aangevoerd dat het Gerechtshof de verklaringen van de aangeefster niet tot het bewijs zou hebben gebezigd, indien het bekend was geweest met de bij de aanvraag overgelegde deskundigenrapporten ten aanzien van de betrouwbaarheid van haar verklaringen. De Hoge Raad acht hetgeen in de aanvraag wordt aangevoerd van onvoldoende gewicht om te kunnen worden aangemerkt als een gegeven in de

¹⁸¹ Zie hierover ook paragraaf 2.5.

¹⁸² Zie hierover ook paragraaf 2.5.1.

zin van artikel 457, eerste lid, aanhef en onder c, Sv. Waar in het rapport uit de stukken van het geding en de daaruit blijkende feiten en omstandigheden wordt afgeleid dat het "opmerkelijk" is dat de verklaringen van de aangeefster weinig details bevatten en dat "niet [is] uit te sluiten" dat die verklaringen geïnspireerd zijn door andere bronnen, bevat het rapport geen gegeven in vorenbedoelde zin, nu ook het Gerechtshof met de stukken van het geding en de daaruit blijkende feiten en omstandigheden bekend was. Voorts bevat het rapport slechts de in algemene bewoordingen geformuleerde conclusie dat "*denkbaar [is] dat de aangeefster omwille van haar verhoogde dissociatieve neigingen eerder vatbaar is voor vervormingen in haar geheugen*". In het andere geval betreft het wel degelijk 'nieuw' materiaal, maar oordeelt de Hoge Raad dat het nieuwe materiaal niet het ernstige vermoeden wekt dat het onderzoek van de zaak zou hebben geleid tot een andere uitspraak indien de rechter daarmee bekend zou zijn geweest. Zo wordt bijvoorbeeld in ECLI:NL:HR:2013:957 als grond voor herziening een deskundigenrapport aangevoerd waarin een nader onderzoek wordt aangeraden omtrent de interpretatie van het DNA-mengprofiel. De Hoge Raad overweegt dat de enkele omstandigheid dat in een overgelegd rapport een nader onderzoek wordt geadviseerd, geen door bescheiden gestaafd gegeven oplevert dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was en dat het ernstige vermoeden wekt dat het onderzoek van de zaak zou hebben geleid tot een andere uitspraak indien dit gegeven bekend zou zijn geweest.¹⁸³ In HR 26 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1427 wordt als basis voor de herzieningsaanvraag een deskundigenrapport ingebracht, waaruit zou kunnen worden opgemaakt dat ten tijde van de berechting de verklaring van een deskundige ten onrechte is gebruikt als essentieel steunbewijs. De Hoge Raad oordeelt hier eveneens dat geen sprake is van een novum, daar het Gerechtshof zijn oordeel ook heeft doen steunen op overig bewijsmateriaal. In zaaknummer 14/04529 (niet gepubliceerd) worden de verklaringen van de psycholoog en psychiater in het kader van een Bopz-procedure aangehaald, waarin wordt aangegeven dat er geen aanwijzingen zijn van schizofrenie. Volgens de aanvrager zou het Gerechtshof, ware het met deze verklaringen bekend geweest, tot een andere uitspraak zijn gekomen dan ontslag van alle rechtsvervolging en de oplegging van TBS. De Hoge Raad verklaart de aanvraag ongegrond aangezien in de aanvraag wordt miskend dat de rechtbank niet heeft geoordeeld dat de veroordeelde lijdende was aan schizofrenie en het aangevoerde niet het ernstige vermoeden wekt dat de rechtbank anders zou hebben beslist. Soms acht de Hoge Raad de deskundigheid van de aangevoerde deskundige onvoldoende onderbouwd. Zo wordt in HR 23 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1707 onder meer een deskundigenrapport aangevoerd, waaruit zou blijken dat geen sprake is geweest van brandstichting en dat de deskundige terugkomt van zijn eerdere bevindingen. De Hoge Raad oordeelt dat er onvoldoende onderbouwing is en de deskundigheid van de deskundige niet blijkt uit enig verifieerbaar document. Voorts wordt

¹⁸³ De vrijspraak of het ontslag van alle rechtsvervolging van de gewezen verdachte, de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, of de toepassing van een minder zware strafbeoordeling.

onvoldoende aannemelijk waarom de deskundige terugkomt van zijn eerdere rapport en was het rapport van ondergeschikte betekenis in de bewijsvoering.

Gegroundverklaringen

Van de ingediende herzieningsaanvragen is 26% geground verklaard (n=50). Daarvan gaat het in 45 zaken (90%), om een gegeven dat ook onder het oude novumcriterium onder te brengen was ('novum 1'). Drie geground verklaarde herzieningsaanvragen zijn gebaseerd op het verruimde novumbegrip ('novum 2') en twee zaken geground op 'sub b'.

Van de 'novum 1'-gegroundverklaringen gaat het in meer dan de helft van de gevallen om persoonsverwisselingen (n=23) en een deel van de gevallen (n=6) om zaken waarbij de veroordeelde bestuurder toch verzekerd blijkt te zijn, dan wel in het bezit is van een rijbewijs. In drie zaken was de twijfel aan de getuigenidentificatieproef terecht. In één zaak was getuigenbewijs aanwezig waar de politierechter niet mee bekend was. In vijf andere zaken betrof het beschikkingen van de minister, de leerplichtambtenaar of de bestuursrechter die bij berechting niet bekend waren. In één zaak noopte het medisch dossier van de veroordeelde tot herziening (vanwege het ernstige vermoeden dat hij de aanvrager het strafbare feit niet zou hebben toegerekend wegens een ziekelijke stoornis van zijn geestvermogens en hem zou hebben ontslagen van alle rechtsvervolging als de politierechter hiermee bekend was geweest). In twee zaken heeft de geslaagde herziening betrekking op een eerdere veroordeling voor hetzelfde feit en de niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie. Tot slot betreft de zaak Zes van Breda zes gegroundverklaringen op basis van het oude novumcriterium.

In de volgende drie zaken is sprake van een geslaagde herzieningsaanvraag op basis van het verruimde novumbegrip ('novum 2').¹⁸⁴ In HR 24 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:712 blijkt uit een deskundigenrapport dat het wapen niet in categorie I maar in IV van de WWM valt. De Hoge Raad verklaart de aanvraag geground. In de zaak ECLI:NL:HR:2014:365 blijkt uit een deskundigenrapport dat de in de tenlastelegging genoemde revolver onder de vrijstelling van artikel 18, eerste lid, onder c, sub 2°, RWM valt en de verdachte op dit punt had moeten worden vrijgesproken van het hem tenlastegelegde voorhanden hebben van een wapen van categorie III van artikel 2, eerste lid, WWM. De Hoge Raad verklaart op dit punt de aanvraag geground. Het aangevoerde deskundigenbewijs waaruit zou blijken dat de categorisering van de wapens niet zou kloppen, vormt in beide zaken dus grond voor herziening. Dit betreft informatie die niet onder de oude herzieningsregeling was te brengen. Het gaat namelijk níet om 'een omstandigheid van feitelijke aard' en zou onder de oude regeling in beginsel dan ook níet tot herziening hebben kunnen leiden. In beide zaken behelst het een herbeoordeling van *dezelfde* wapens, waarbij *deskundigen* tot een ander oordeel komen omtrent de categorisering van de betreffende wapens. Er wordt aldus geen nieuwe omstandigheid van feitelijke aard aangevoerd

¹⁸⁴ Zie ook paragraaf 2.3.5.

(dat zou bijvoorbeeld het geval zijn indien het om andere wapens zou gaan), maar de herziening heeft betrekking op het gewijzigd inzicht ten aanzien van het *type* van de wapens.

Verder is de herzieningsaanvraag van de gewezen verdachte in de zaak van de Hilversumse showbizzmoord (ECLI:NL:HR:2015:1326) gegrond verklaard. In deze zaak is als herzieningsgrond aangevoerd de uitkomst van het persoonlijkheidsonderzoek van de gewezen verdachte door gedragsdeskundigen, waardoor aan de betrouwbaarheid van de bekende verklaringen ernstig zou moeten worden getwijfeld. De Hoge Raad verstaat het persoonlijkheidsrapport aldus *“dat volgens de deskundigen, op grond van betrokkenes ‘verhoogde suggestibiliteit en neiging tot het verdraaien en verfraaien van de waarheid, en het zelfs verzinnen van fantasieverhalen, passend bij de theatrale persoonlijkheidskenmerken’, moet worden aangenomen dat verband bestaat tussen de door hen vastgestelde psychopathologie en het afleggen door de betrokkene van zijn klaarblijkelijk voor het bewijs gebezigde verklaringen. Dit deskundigenoordeel geeft grond aan de stelling dat zodanig ernstige twijfel bestaat omtrent de geloofwaardigheid van de bekentenissen die de betrokkene destijds heeft afgelegd, dat het Gerechtshof – ware het daarmee bekend geweest – die (nadien ingetrokken) bekentenissen, anders dan het klaarblijkelijk heeft gedaan, niet voor het bewijs zou hebben gebezigd en de betrokkene zou hebben vrijgesproken van het hem tenlastegelegde.”*¹⁸⁵ Ook in deze zaak gaat het dus niet om ‘een omstandigheid van feitelijke aard’, maar levert het later ingediende deskundigenbewijs grond op voor herziening. De basis van deze herzieningsaanvraag is gemakkelijker onder het nieuwe novumcriterium te plaatsen (maar mogelijk was de Hoge Raad onder de oude regeling creatief geweest en zou hij eveneens herbeoordeling van de zaak hebben bevolen).

In alle drie geslaagde ‘novum 2’-zaken zijn de gewezen verdachten na verwijzing door de Hoge Raad alsnog vrijgesproken door het Gerechtshof.¹⁸⁶

Als laatste zijn twee gegrondverklaringen gestoeld op ‘sub b’ in zaken waarin Nederland door het EHRM is veroordeeld voor een schending van het EVRM. Het betreft het gevolg van de zaken EHRM 14 februari 2017, Hokkeling v. Nederland, appl.nr. 30749/12 en EHRM 10 juli 2012, Vidgen v. Nederland, appl.nr. 29353/06.

Niet-ontvankelijk verklaringen

Een klein deel van de herzieningsaanvragen is niet-ontvankelijk verklaard (n=31), een nog kleiner deel is deels ongegrond, deels niet-ontvankelijk verklaard (n=3).

¹⁸⁵ Zie HR 26 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1326, NJ 2015/372 m.nt. B.F. Keulen, r.o. 5.3.

¹⁸⁶ Zie Gerechtshof Amsterdam 19 november 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:5095 en Gerechtshof Den Haag 25 mei 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:1926 (Wapenzaken) en Gerechtshof Den Haag 14 juni 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:1686 (Hilversumse showbizzmoord-zaak).

De niet-ontvankelijkheidsverklaringen hebben ofwel te maken met het feit dat de aanvraag niet voldoet aan de voorwaarden van artikel 457 Sv ofwel met het feit dat eerder een aanvraag is ingediend en de grond bij die eerdere aanvraag reeds ongenoegzaam is geoordeeld (n=6).

4.2.4 Doorlooptijden

De gemiddelde duur vanaf het moment dat een herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad wordt ingediend tot de datum van uitspraak door de Hoge Raad – ten aanzien van de onderzochte periode oktober 2012 tot en met december 2017 – bedraagt 233 dagen. De zaken die betrekking hebben op onderdeel a en onderdeel b ('sub a' en 'sub b') en de zaken waarbij geen sprake is van een novum of een andere geldige herzieningsgrond ('novum 0' en 'niet voor herziening vatbare beslissing/NVHVB') en die leiden tot niet-ontvankelijkheid, worden relatief het snelste afgedaan door de Hoge Raad. De zaken waarbij een novum (onder de oude dan wel nieuwe wet, 'novum 1', 'novum 2' of 'novum 1+2') als grond wordt aangevoerd, duren relatief het langst, gemiddeld 240 dagen. In de zaken waarin gebruik wordt gemaakt van het verruimde novumcriterium ('novum 2' en 'novum 1+2') duurt de procedure gemiddeld 238 dagen.

Tabel 4.7 Gemiddelde doorlooptijd herzieningsaanvragen

Type zaak	Aantal zaken	Doorlooptijd in dagen
Novum 0	5	172
Novum 1	152	241
Novum 2	13	203
Novum 1+2	8	295
Sub a	2	169
Sub a + novum 1	3	178
Sub b	2	178
NVHVB	9	174
Gemiddelde duur		233
Mediaan¹⁸⁷		164

Over de vraag of de periode waarbinnen een herzieningszaak wordt afgedaan (te) lang duurt, lopen de meningen uiteen.

Sommigen vinden dat herzieningszaken snel worden afgedaan. De meeste advocaten vinden op basis van hun eigen ervaringen in herzieningszaken de procedure lang duren of soms te lang duren.

¹⁸⁷ De mediaan geeft de centrale tendens weer. Het is het middelste getal van een groep getallen; de helft van de getallen heeft een waarde die groter is dan de mediaan en de helft van de getallen heeft een waarde die kleiner is dan de mediaan. In dit overzicht is te zien dat de gemiddelde doorlooptijd sterk wordt beïnvloed door een aantal zaken met een lange doorlooptijd. De helft van de 194 herzieningszaken heeft namelijk een doorlooptijd lager dan 164 dagen.

Vanuit de zijden van het parket en de Hoge Raad wordt gemeld dat herzieningszaken bij de Hoge Raad hoge prioriteit hebben. De termijnen worden bijgehouden in een systeem en er is aandacht voor de looptijd. Als zaken lang duren, heeft dat volgens het parket en de Hoge Raad te maken met het achterhalen van stukken en de omvang van het dossier.

Bijna niemand van de geïnterviewde respondenten is voorstander van het instellen van wettelijke termijnen waarbinnen een herzieningszaak moet worden afgedaan. Ook van de zijde van de advocatuur wordt het begrepen dat een herzieningsprocedure lang kan duren. Advocaten zeggen zelf soms ook veel tijd nodig te hebben voor het indienen van een verzoek.¹⁸⁸ Tegelijkertijd wordt vanuit de advocatuur benadrukt dat de lange termijn voor iemand die ervan overtuigd is onschuldig in te gevangenis te zitten, moeilijk te bevatten is.

4.3 Kwalitatieve bevindingen novumbegrip

4.3.1 Was de wettelijke verruiming noodzakelijk?

De respondenten zijn gevraagd naar de noodzaak van de wettelijke verandering van het novumbegrip van ‘omstandigheid’ naar ‘gegeven’. Veel respondenten menen dat onder het oude criterium in de zaken waaraan een luchtje zat, de herzieningsaanvraag zo nodig toch wel zou zijn gehonoreerd. Met het oude criterium kon de Hoge Raad volgens Van Dorst bijvoorbeeld ook uit de voeten. De Hoge Raad was dan creatief. Dat horen we van meerdere respondenten. Zoals oud-procureur-generaal Fokkens het zegt:

“Er was destijds een enge wettelijke uitleg van een novum, maar als de kans groot is dat een herziening tot een andere uitspraak zal leiden vind je wel een novum. Bijvoorbeeld in de Puttense moordzaak, dat was strikt genomen helemaal geen novum waarin de wet voorzag (...), maar dat was maatschappelijk niet meer uit te leggen. Dus dan creëer je een novum. Maar het is wel wenselijk dat daar nu een wettelijke regeling voor is.”

Naast de Puttense moordzaak verwijst Van Koppen naar de zaak van Lucia de B., waarin volgens hem iedereen voelde dat de veroordeling niet deugde en de Hoge Raad niet op basis van het strikt wettelijke criterium de herzieningsaanvraag gegrond heeft verklaard.

Ook vanuit het parket wordt aangegeven dat in de praktijk naar een uitkomst werd toegewerkt. De Hoge Raad is inderdaad wel eens creatief geweest bij het vinden van een novum. Het parket op zijn beurt zelf ook, volgens Aben. De ACAS had met het oude criterium ook uit de voeten gekund, maar zij hoeft door de nieuwe omschrijving volgens eigen zeggen minder te zoeken naar “touwtjes” om de zaak aan een novum en herziening te helpen, dan onder het oude criterium het geval zou zijn geweest.

¹⁸⁸ Van der Plas heeft echter wel aangegeven dat de zaak Baybasin veel te lang heeft geduurd en dat dat niet zou moeten kunnen.

De wijziging wordt ook wel als codificatie van onder meer de Puttense moordzaak opgevat. Het oude begrip werd voorts door Baumgardt niet als belemmering in concrete zaken gezien.

4.3.2 Meerwaarde

Hoewel de wijziging van de wet voor de praktijk van alledag niet noodzakelijk lijkt te zijn geweest, wordt de wijziging door de respondenten en binnen de expertmeeting niettemin goed ontvangen. De strekking van het bieden van een wettelijke verruiming ziet men als een verbetering ten opzichte van de situatie voor de wetswijziging. In algemene zin is het de respondenten duidelijk dat sprake is van een wettelijke verruiming van het novumbegrip. De wet straalt die verruiming in algemene zin uit. Dat geldt ook voor de advocaten die nog geen uitgebreide ervaring hebben met de nieuwe regeling. Bekend is dat er meer mogelijk is, zo beamen Serrarens en Baumgardt. De wet maakt duidelijk dat ook een gegeven dat niet van feitelijke aard is, onder het begrip zou kunnen vallen. In zoverre is daarmee in ieder geval een einde aan de discussie gekomen, aldus Silvis.

Vooraf het gewijzigd deskundigeninzicht wordt door respondenten genoemd als concrete verruiming. De respondenten geven aan dat met het nieuwe criterium de Hoge Raad de praktijk beter wordt gedekt. Ook dat wordt positief gewaardeerd. Van Dorst geeft aan dat de Hoge Raad bij de Puttense moordzaak dan wat minder creatief had hoeven toelichten. Naar die zaak wordt door wel meer respondenten verwezen. De oude wet is in zoverre ook wel verouderd genoemd. De Hoge Raad zat af en toe in een spagaat om bij bepaald deskundigeninzicht herziening toch mogelijk te maken. Doel van de wijziging was volgens Hofstee de creatieve toelichting voor herziening in de toekomst te voorkomen. Oud-procureur-generaal Fokkens geeft aan dat er nu meer ruimte is voor herziening, vooral in geval van technisch wetenschappelijk onderzoek dat verandert. Het is nu makkelijker, al werd vroeger ook wel een novum 'gevonden'. Aben heeft een soortgelijke opvatting.

De wettelijke verruiming lijkt vooralsnog evenwel niet tot een wijziging in de houding van de advocaten te hebben geleid, in de zin dat zij meer zaken aandragen op basis van het nieuwe novumcriterium. Het oude criterium werd al, zoals hiervoor al aan de orde kwam, niet altijd als een belemmering gezien. Knoops c.s. nemen het huidige wettelijke novumcriterium in acht, maar net als voor de wetswijziging bekijken zij iedere zaak met een ruimere blik. Serrarens geeft aan dat zij over de wetswijziging met cliënten heeft gesproken, maar dat er vaak nog 'te weinig' is en zij en haar cliënten weten hoe moeilijk het is om een zaak herzien te krijgen. De wetswijziging heeft daar volgens haar geen verandering in gebracht. Het stelligst is Peters:

"Ik ga de zaken niet anders aanbieden. Ik neem het nog steeds heel serieus. Ik denk niet dat een herziening nu makkelijker is, nu het criterium is veranderd, nee dat zou ik niet denken."

Voorzichtig kan worden aangenomen dat de verruiming ook de gewezen verdachten bekend is. De gewezen verdachte die wij spraken was van de wijziging op de hoogte. En van de advocaten vernamen wij dat zij hun cliënten informeren en deze in het algemeen iets van de verruiming

weten. Maar een kanttekening is op zijn plaats. Gewezen verdachten krijgen de betekenis van de wettelijke wijziging volgens advocaten niet echt mee en zij ervaren het verschil en daarmee de meerwaarde – zo die er zou zijn – niet.

4.3.3 Omvang van de verruiming

Uit het voorgaande blijkt dat de meeste respondenten de wettelijke wijziging van het novumcriterium wel als een verruiming kwalificeren, maar dat de omvang van de verruiming als (zeer) beperkt wordt gezien. We hebben de geïnterviewden dan ook voorgelegd of het huidige novumcriterium voldoende verruiming biedt en of thans de juiste ‘omstandigheden’ onder het criterium vallen. Daar werd verschillend over gedacht.

Een aantal respondenten is zeer sceptisch. Zo betoogt Derksen stellig dat er door de verruiming niets of nauwelijks iets is veranderd. Het gewijzigd deskundigenoordeel is nauw omschreven, de wetwijziging maakt geen verschil en je kunt er alle kanten mee op. De insteek is voorts het nieuw aangebrachte te ‘immuniseren’ in het licht van de gehele uitspraak. Hij meent dat nog steeds zo veel mogelijk wordt geprobeerd om een uitspraak overeind te houden.

Er zijn meer respondenten die signaleren dat de Hoge Raad ook onder het nieuwe recht uiterst terughoudend blijft en de gegeven ruimte niet neemt, of dat het met de nieuwe wet maar een klein beetje meer is. Vanuit de advocatuur wordt voorts ervaren dat de herzieningspraktijk met het novumbegrip nog steeds te strikt is. Ook is het verwijt dat de Hoge Raad te veel vasthoudt aan de overwegingen van de feitenrechter (bijvoorbeeld over de betrouwbaarheid van de getuige) en onvoldoende oog heeft voor daadwerkelijk nieuwe aspecten. Knoops c.s. wijten dit vooral aan de omstandigheid dat de Hoge Raad pas van een novum spreekt als het gegeven het ernstige vermoeden wekt dat een andere uitspraak zou zijn gevolgd:

“Het inbrengen van deskundigenbewijs wordt nu gekoppeld aan hetzelfde novumbegrip. De wetgever heeft niet voorzien in een situatie waar – als je te maken hebt met rapportages die al eerder zijn ingediend, maar die worden aangesterkt door latere rapporten en feiten – herziening mogelijk is. Dan heb je toch niets in handen, want het is geen nieuwe grond. Hier bestaat onzekerheid over in de praktijk. Welk rapport wordt nu door de Hoge Raad wel of niet gezien als potentieel novum? Dat blijft heel arbitrair.”

Wat een ernstig vermoeden kan wekken, is voor hen vaag. De facto is de wet volgens hen dan geen verruiming, omdat een deskundige niet zo stellig kan zijn als het criterium vereist. Hier worden dus de elementen dat het gegeven nog niet aan de rechter bekend mocht zijn en het ernstige vermoeden op een vrijspraak etc. moet wekken, geproblematiseerd. Deze elementen zijn dempende factoren volgens deze advocaten die de werking van de beoogde verruiming teniet doen. Voor Knoops c.s. is de eis van het ernstige vermoeden dat moet worden gewekt één van de dingen waarvan zij de meeste hinder ondervinden. Het lijkt echter juist dat de Hoge Raad alle onderdelen van het novumbegrip voor ogen heeft bij de beoordeling of een zaak over moet. Van Dorst geeft aan dat de Hoge Raad alle onderdelen als een geheel, als communicerende vaten ziet.

Bij het ernstige vermoeden legt de Hoge Raad volgens hem de lat bewust hoog, conform het idee van de wetgever.

Dat het gegeven wordt gekoppeld aan de andere elementen zien we ook terug bij de ACAS. Ook zij kijkt naar de vraag of het gegeven nieuw is en of dit gegeven het ernstige vermoeden kan wekken. De ACAS kijkt volgens eigen zeggen in eerste instantie met een brede blik naar de zaak, maar ook met een schuin oog naar hoe hoog de lat door de Hoge Raad wordt gelegd voor wat betreft het novumcriterium. Daarbij komen ook de elementen nieuwheid en ernstig vermoeden aan de orde. De wijziging heeft volgens Posthumus wel tot andere uitkomsten geleid. In de zaken van de Butler moord en van Olaf H. heeft het verruimde begrip geleid tot een nader onderzoek. Dit wordt beaamd door Fokkens en Hofstee, die in dat verband ook naar de Butler moordzaak verwijzen. Kapsenberg verwijst naar de Hilversumse showbizzmoord.

Bij het parket is enerzijds duidelijk dat er ruimte is gekomen door de wetswijziging om via een gegeven tot een novum te komen. Hoeveel ruimte erbij is gekomen is voor Aben anderzijds echter nog steeds niet duidelijk. Het is kennelijk niet het geval bij een andere weging door de deskundige, maar wanneer die weging over gaat in een deskundigeninzicht dat een novum oplevert, is een grijs gebied.

4.3.4 Duiding van de verruiming door het deskundigeninzicht

In het voorgaande is herhaaldelijk het gewijzigd deskundigeninzicht aan de orde gekomen. Dat wordt door de respondenten hoofdzakelijk genoemd als het belangrijkste onderdeel van de verruiming. Een voldoende nadere duiding daarvan heeft volgens hen echter niet plaatsgevonden in de wetsgeschiedenis. Onduidelijk is wat de verruiming precies inhoudt, omdat nog steeds niet helder is welke gewijzigde deskundigeninzichten onder het nieuwe criterium vallen.

Geworsteld wordt met de vraag wanneer een andere weging van de zaak door de deskundige overgaat in een deskundigeninzicht dat een novum zou kunnen inhouden. Wat is de rol van de deskundige? Enkele advocaten vragen zich af welk rapport wel en welk rapport niet door de Hoge Raad als novum wordt gezien. De kracht van een deskundigenrapport is voor hen nog moeilijk in te schatten. Het blijkt ook een zeldzaamheid dat van een gewijzigd deskundigeninzicht sprake is volgens diverse respondenten. Het heeft zich amper of nooit voorgedaan. Dat horen we van meerdere respondenten. Van Dorst geeft in ieder geval aan dat een andere taxatie van het dossier niet voldoende is.

Dan is er de vraag naar de betekenis van het gebied van deskundigheid. Meerdere respondenten merken op dat het onvoldoende is dat een deskundige vermeldt dat 'iets kan'. Het lijkt er voorts op dat een onderscheid gemaakt moet worden tussen technisch onderzoek enerzijds en de waardering van verklaringen anderzijds. In die laatste categorie ontstaat vermoedelijk minder snel een novum. Het idee is dat bètawetenschappers veelal stelliger kunnen zijn in hun conclusies, alsmede dat er gegevens zijn die conclusies kunnen onderbouwen. Maar dat is niet

altijd het geval. Het is daarbij voor Posthumus zo, dat aan een deskundige die terugkomt van zijn eerdere oordeel, het meeste gewicht kan worden gehecht. Ook een nieuwe deskundige kan van groot belang zijn, maar dat een andere deskundige naar de zaak kijkt, hoeft niet per se doorslaggevend te zijn om een novum aan te nemen. Dat nieuwe gegeven moet gezien worden in de context van het dossier.

De discussie spitst zich ten aanzien van de duiding van de invulling van het begrip gegeven afgezet tegen de oude omstandigheid, voorts vooral toe op de vraag wie nu precies een deskundige is. Wat maakt een persoon deskundig op een bepaald gebied? De Hoge Raad heeft aan een deskundige eisen gesteld, omdat men volgens Van Dorst, voor wie de wetswijziging duidelijk was, niet iedereen als deskundige kan aanmerken. Van Koppen merkt op dat ook een buitenlandse deskundige kan worden ingeschakeld, maar dat niet zonder meer gezegd is dat die deskundige(r) is.

De ACAS stelt zich eveneens de vraag of zij te maken heeft met een deskundige. Dat is een lastig punt. In het verzoek tot een nader onderzoek zou dat meer aandacht mogen hebben. Het kan bij de inbreng van deskundigen resulteren in een *battle of the experts*. Dit wordt beaamd door diverse andere respondenten en dit geluid kwam ook terug uit de expertmeeting. Het is bij zo'n discussie tussen experts moeilijk inschatten welke deskundige nu gelijk heeft. Daarnaast bestaat vanuit de ACAS ook wel de indruk dat deskundigen soms (onbewust) buiten hun eigen deskundigheid treden. De ACAS blijft kritisch. Ook in de expertmeeting werd door een deelnemer naar voren gebracht dat de nieuwe deskundige helemaal niet deskundig hoeft te zijn.

4.3.5 Uitbreiding van het novumcriterium?

Wij hebben de respondenten de vraag voorgehouden of het criterium verruimd zou moeten worden, meer in het bijzonder of dat veranderd zou moeten worden in 'serieuze twijfel'. Aangaande het antwoord op die vraag valt een tweedeling te maken tussen de personen werkzaam bij de betrokken organen enerzijds en de personen die daarbuiten staan. De tweede categorie is zonder meer voorstander van een dergelijke verruiming, waarbij ook de Engelse maatstaf van een *unsafe conviction* wel wordt genoemd. Derksen meent dat de vraag naar een gerechtelijke dwaling niet juridisch, maar empirisch is (het zou er uiteindelijk om moeten gaan of de betreffende persoon het delict heeft begaan of niet) en dat in plaats van het (juridisch) novumbegrip de eis van goede argumenten voor een *unsafe conviction* zou moeten komen. Van Koppen opteert liever voor de maatstaf van een *unsafe conviction*, omdat je daarmee beter uit de voeten kunt als de feitenrechter er een potje van heeft gemaakt. Maar hij kan begrijpen dat voor de huidige oplossing is gekozen. Verruiming naar serieuze twijfel wordt door advocaten toegejuicht. Deze respondenten zijn wel van mening dat de sluisen niet wagenwijd open moeten worden gezet. Herziening moet namelijk geen vierde instantie worden.

De rest van de respondenten wijst een verdere verruiming echter categorisch af. Zo noemt Van Dorst het criterium van gereede twijfel een onmogelijk criterium; wat is gereede twijfel en wie moet

dat bepalen? Vanuit de rechtspleging is er ook de angst voor een toestroom van zaken en de vraag of die behapbaar is. Hoe breder het criterium wordt gemaakt, des te meer mensen nodig zijn om de aantallen aan te kunnen. Er moet ergens een grens worden getrokken zonder de deur wagenwijd open te zetten. Het is lastig het juiste ventiel voor het systeem aan te leggen, maar dat zaken eens afgelopen moeten zijn, wordt breed ondersteund. De tegenstelling tussen rechtszekerheid en gerechtigheid blijft, maar van herziening moet geen vierde instantie worden gemaakt. Dan worden waarschijnlijk de verkeerde zaken binnengehaald, te weten die waarin de veroordeling terecht is. Een grote toestroom van dergelijke herzieningsaanvragen zou bovendien veel onrust creëren omdat dan – ten onrechte – zou worden uitgestraald dat het systeem niet zou kloppen en het in het bijzonder commotie bij slachtoffers en nabestaanden zou veroorzaken. Tijdens de expertmeeting kwam voorts naar voren dat een ruimer novumbegrip niet past bij herziening als buitengewoon rechtsmiddel.

Silvis en Merckelbach geven aan dat dan beter kan worden ingezet op een versterking en verbetering van het strafrechtelijk systeem in de reguliere procedure. Ook in de expertmeeting was de verbetering van de eerste aanleg onderwerp van bespreking. Als probleem werd naar voren gebracht dat in feitelijke aanleg soms waarderingsfouten worden gemaakt en gebruik wordt gemaakt van een ‘deskundige’ die dat eigenlijk niet is (op het desbetreffende gebied). Dergelijke fouten kunnen in een herzieningsprocedure niet (gemakkelijk) worden opgelost.

4.4 Deelbevindingen

Allereerst kan op basis van de cijfers geconcludeerd worden dat de vrees voor een grotere toestroom van zaken door het verruimen van het novumbegrip geen werkelijkheid is geworden. Sterker nog, het aantal herzieningsaanvragen is sinds de wetswijziging fors gedaald. Het kan zijn dat in sommige zaken minder snel een aanvraag bij de Hoge Raad wordt ingediend, omdat eerst de gang bij de ACAS wordt bewandeld en – na het advies van de ACAS – niet alsnog naar de Hoge Raad wordt gestapt. Gelet op het geringe aantal onderzoeksverzoeken bij de ACAS (43 verzoeken), lijkt de oprichting van de ACAS op dit punt echter geen grote invloed te hebben op de daling van het aantal herzieningsaanvragen bij de Hoge Raad.

Van de 194 herzieningszaken waarin arrest is geweest, is in 21 zaken als grond gebruik gemaakt van het verruimde novumcriterium. Van die 21 zaken verklaarde de Hoge Raad de aanvraag enkel in drie zaken gegrond, dit betreft 14%. Dit percentage wijkt af van het gemiddelde percentage gegrondverklaringen. Van het totaal aantal ingediende herzieningsaanvragen over oktober 2012 tot en met december 2017 is namelijk 26% gegrond verklaard (hetgeen overeenkomt met het gemiddelde percentage gegrondverklaringen in de zes jaren voorafgaand aan de wetswijziging, te weten 27%). Waar advocaten dus kennelijk ruimte zien (of zagen) als gevolg van de verruiming van het novumbegrip, is de Hoge Raad minder scheutig in het aannemen van een novum.

Gemiddeld duurt het 201 dagen vanaf het moment van indienen van een herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad tot de datum van uitspraak door de Hoge Raad. De zaken waarin artikel 457, eerste lid, sub c, Sv wordt aangevoerd als grond, duren relatief het langste. De gemiddelde tijd bedraagt in die zaken 246 dagen. De aanvragen waarbij ongeldige gronden worden aangevoerd en die tot niet-ontvankelijkheid leiden en de aanvragen gebaseerd op sub a en b, worden relatief het snelst afgedaan, de gemiddelde duur ligt hier op 174 dagen. Advocaten vinden de procedure soms lang duren, maar begrijpen dat een herzieningszaak tijd nodig heeft. Geen van de geïnterviewde respondenten was voorstander van een wettelijk vastgestelde termijn waarbinnen herzieningszaken dienen te worden afgedaan.

Inhoudelijk geldt het volgende. De bevinding uit de gesprekken is dat per saldo de wettelijke wijziging van het novumbegrip voor de praktijk een meerwaarde heeft gehad. Die meerwaarde is erin gelegen dat de wetgever duidelijk heeft gemaakt het wettelijke novumbegrip te willen verruimen, ondanks dat hiervoor in de praktijk eigenlijk geen strikte noodzaak bestond. De algemene gedachte was dat de Hoge Raad, en daarvoor eventueel de procureur-generaal, ook onder de oude wettelijke formulering naar een novum kon toewerken als dat nodig was. In die zaken waarin duidelijk was dat de veroordeling geen stand kon houden, was de Hoge Raad uiteindelijk creatief met betrekking tot het oude criterium. Op zich kon de praktijk met het oude novumbegrip dus wel uit de voeten. Toch maakten met name de Puttense moordzaak en de zaak van Lucia de B. inzichtelijk dat hiervoor de juridische grenzen wel werden opgezocht, omdat de hoofdregel was dat het om een nieuwe omstandigheid moest gaan die feitelijk van aard was. De verandering van omstandigheid naar gegeven heeft in dat verband een einde gemaakt aan de discussie in hoeverre een nieuwe ontwikkeling in de zaak een omstandigheid van feitelijke aard moest betreffen. De wettelijke omschrijving van het novum als gegeven correspondeert nu beter met de uitleg die de omstandigheid als novumelement eerder in de praktijk had gekregen. De meerwaarde van de wetwijziging is daarmee bevestigd. Tot een verandering in de praktijk van de advocaten heeft dat echter nog niet geleid. Of er ook een door de gewezen verdachte gepercipieerde meerwaarde bestaat, moet worden betwijfeld.

De vraag is vervolgens of het begrip gegeven door de wetgever voldoende duidelijk is omlind voor de organen die daarmee moesten werken. Daarover verschilt men van mening. Aan de ene kant begrijpt men de verruiming zo dat daaronder vooreerst het gewijzigd inzicht van een deskundige valt. De wetgever heeft de wettelijke verruiming daartoe niet willen beperken, maar voorbeelden van wat de verruiming dan nog meer omvat kunnen niet genoemd worden. En aan de andere kant is voor veel respondenten niet helder wanneer van een gewijzigd deskundigeninzicht sprake is. Wanneer gaat een andere weging door de deskundige van de feiten in de zaak, dat geen novum oplevert, over in een deskundigeninzicht dat voldoende impact heeft om wel een novum in te kunnen houden? De Hoge Raad stelt wat dat betreft bewust hoge eisen voordat hij aanneemt dat sprake is van het ernstige vermoeden dat de rechter tot een andere uitspraak zou zijn gekomen als hij van het nieuwe gegeven had geweten. De onzekerheid over de vraag wanneer een deskundigeninzicht een novum oplevert, zien we bij meerdere

respondenten terug, zowel vanuit het parket als vanuit de advocatuur. In herzieningszaken zien verschillende respondenten het gevaar dat het wederom een *battle of the experts* wordt, waarbij het lastig is vast te stellen welke deskundige het nu bij het juiste eind heeft. Daarbij speelt ook de vraag wanneer iemand deskundig is een rol. De Hoge Raad heeft daarvoor bewust eisen opgesteld.

Een eventuele verruiming van het novumbegrip in de zin dat serieuze twijfel voldoende zou moeten zijn, wordt grotendeels slecht ontvangen door de respondenten. Een aantal wetenschappers en advocaten die wij spraken zijn voor een dergelijke verruiming, waarbij ook de Engelse maatstaf van een *unsafe conviction* zou kunnen worden gebruikt. Er zouden dan meer zaken herzien kunnen worden. De rest van de ondervraagden meent echter dat de sluizen voor herziening dan te ver open zouden worden gezet. Aan strafzaken komt dan nooit een einde, omdat in behoorlijk wat zaken er altijd discussie kan en zal blijven bestaan. Deze meerderheid van de respondenten meent dat men dan wel bezig kan blijven. Herziening is geen vierde instantie. De voorgestelde verruiming past volgens hen niet bij ons systeem van rechtsmiddelen. Dat levert problemen op met het gezag van rechterlijke uitspraken, capaciteit bij de betrokken organen en onrust bij slachtoffers en nabestaanden. Een verdere verruiming lijkt aldus volgens hen niet wenselijk.

Hoofdstuk 5 Overige onderdelen van de wetswijziging

5.1 Inleiding

Naast het uitgangspunt dat het novum moest worden geherdefinieerd en de mogelijkheden tot correctie van achteraf onjuist gebleken uitspraken moest worden verbeterd, zijn bij de wetswijziging nog enkele andere onderdelen veranderd. Ingevoerd is de verplichte procesvertegenwoordiging, in de wet is voorts het overleggen van bewijsmiddelen veranderd in het overleggen van bescheiden, de herzieningsgrond van een geslaagde klacht bij het EHRM is verruimd, er is een wettelijke mogelijkheid gecreëerd tot het opleggen van een lagere straf na verwijzing, de positie van de slachtoffers is gereguleerd en er is een regeling getroffen over betaalde schadevergoeding en proceskosten door de gewezen verdachte. Hierna wordt ingegaan op de ervaring van betrokkenen met deze wetswijzigingen.

5.2 Verplichte procesvertegenwoordiging en financiering daarvan

In de wet is gekozen voor verplichte procesvertegenwoordiging voor de gewezen verdachte (artikel 460, tweede lid, Sv), net zoals dat in cassatie het geval is (artikelen 437, tweede lid, en 447, vijfde lid, Sv). Dit was nadrukkelijk bedoeld om een toestroom van zaken te voorkomen. De mogelijkheden voor een herzieningsaanvraag, dan wel verzoek tot een nader onderzoek, werden verruimd, maar om te zorgen dat hiervan slechts spaarzaam gebruik van zou worden gemaakt, is het voorgeschreven dat de gewezen verdachte een raadsman het verzoek of de herzieningsaanvraag laat indienen. Overbelasting moest worden voorkomen.¹⁸⁹ Wel werd opgemerkt dat de procesvertegenwoordiging geen onneembare, financiële drempel zou moeten opleveren voor (onvermogende) gewezen verdachten. In het bijzonder zou de vergoeding van de raadsman voldoende moeten zijn om hem in staat te stellen een potentiële herzieningsaanvraag op (on)waarde te schatten.¹⁹⁰ De regeling is op basis van artikel 15 Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000 als volgt.¹⁹¹ Strafzaken betreffende herziening zijn 'andere strafzaken' met code Z250. Voor de werkzaamheden in het kader van de mogelijkheden een verzoek tot een nader onderzoek in te dienen bij de procureur-generaal kan een toevoeging worden verleend. Als vervolgens een herzieningsaanvraag wordt ingediend, bedraagt de vergoeding zes punten.¹⁹² Komt het niet tot een herzieningsaanvraag, dan wordt het aantal punten gehalveerd tot drie. Als

¹⁸⁹ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 31-32.*

¹⁹⁰ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 31-32.*

¹⁹¹ *Kamerstukken II 2011/12, 32045, C, p. 10-11.* Zie ook de Kenniswijzer, meer in het bijzonder de werkinstructie, te vinden via kenniswijzerrvr.org.

¹⁹² Een punt staat thans voor € 105,61 excl. BTW.

sprake is van een bewerkelijke zaak kunnen extra punten worden toegekend.¹⁹³ De procedure bij de procureur-generaal wordt dus niet als een losstaande procedure gezien waarvoor een aparte toevoeging wordt verleend, maar als het voorportaal van de herzieningsaanvraag zelf. Als direct wordt overwogen een herzieningsaanvraag in te dienen, is de vergoeding ook zes punten, welk aantal met de helft wordt verminderd als indiening uiteindelijk uitblijft. De toevoegingsaanvraag wordt getoetst. Volgens de Kenniswijzer van de Raad voor Rechtsbijstand wordt voor 'substantiële werkzaamheden' een toevoeging verstrekt als er sprake is van concrete aanwijzingen dat mogelijk sprake is van een novum in combinatie met een onherroepelijk vonnis of een verzoek aan de procureur-generaal om een onderzoek in te stellen op grond van artikel 457, eerste lid, sub c, Sv.

De verplichte procesvertegenwoordiging is een belangrijke wijziging omdat deze beoogt een aanzuigende werking van de verruiming van de mogelijkheden voor herziening en een nader onderzoek tegen te gaan. De wet is doeltreffend als door de verplichte vertegenwoordiging de advocatuur hier inderdaad ervaart een filterfunctie te hebben en daadwerkelijk gewezen verdachten afhoudt van het indienen van een bij voorbaat kansloze herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad of verzoek tot een nader onderzoek bij de procureur-generaal.

Veel respondenten geven aan dat de verplichte procesvertegenwoordiging positief is voor de kwaliteit van herzieningsaanvragen. Dit wordt zo ervaren door leden van de ACAS, het parket, de Hoge Raad, maar ook door de geïnterviewde advocaten. Serrarens merkt daarbij op dat de meeste gewezen verdachten zelf niet in staat zijn een behoorlijke aanvraag op te stellen. Van der Plas stelt dat, zolang de herzieningsprocedure bij de Hoge Raad is neergelegd, een advocaat nodig is. Als de herziening binnen een ander instituut zou plaatsvinden en de procedure anders zou zijn ingericht, zou een raadsman wellicht niet noodzakelijk zijn geweest. Binnen de huidige situatie is het volgens de meeste respondenten nodig, net zoals bij een cassatieprocedure.

Tegelijkertijd is Van Dorst sceptisch over de kwaliteit van herzieningsaanvragen:

"Soms zijn verzoeken niet goed. De aanvraag noemen we dan 'te vaag'. Dan wordt er iets over de schutting gegooid. In een aanvraag moet je precies formuleren wat het probleem is. We hebben laatst bijvoorbeeld uitspraak gedaan in een zaak waarin van alles was aangehecht. We wisten niet eens in wat voor een strafzaak herziening werd aangevraagd. Die advocaat had überhaupt geen verstand van strafzaken. We werken aan een strafcassatiebalie. Misschien moeten we ook iets doen met een strafherzieningsbalie. Het is een aparte tak van sport. Het zijn dus niet altijd specialisten die een aanvraag indienen. Ik heb het idee dat advocaten soms iets indienen om hun cliënt ter wille te zijn en zelf ook begrijpen dat het niet lukt, maar dan de Hoge Raad dat laten zeggen."

¹⁹³ Die situatie doet zich voor indien in de tijdsbesteding aan de verlening van rechtsbijstand uitgaat boven het aantal uren dat gelijk is aan drie maal het aantal punten, zie artikel 22, eerste lid, sub a, Besluit vergoeding rechtsbijstand 2000.

Dat de vereiste inschakeling van een raadsman ook een filterfunctie heeft, wordt door de leden van de ACAS, het parket en de Hoge Raad vermoed en door de geïnterviewde advocaten bevestigd.

De leden van het parket, de Hoge Raad en de ACAS zijn positief over de filterfunctie als gevolg van de verplichte procesvertegenwoordiging en denken dat veel kansloze aanvragen worden tegengehouden. Zij vermoeden dat er anders veel meer aanvragen en verzoeken zouden worden ingediend die weer zouden moeten worden afgewezen. Silvis is wat voorzichtiger. Volgens hem zou een advocaat eigenlijk geen poortwachter moeten zijn. Een advocaat moet wel professionele normen in acht nemen en volgens die normen, alsook zijn juridisch inzicht, aangeven wat als behoorlijk kan worden gepresenteerd.

Dat advocaten verzoeken niet indienen die niet of onvoldoende voor herziening in aanmerking komen, wordt in ieder geval door Serrarens beaamd:

“Wat vaak het geval is, is dat informatie waarmee iemand komt al bekend was bij de rechter, het zat al in het dossier. Er is dan verontwaardiging over het feit dat deze informatie niet gehonoreerd is, maar dit betreft geen novum. Soms is er wel een nieuw gegeven, maar heeft dat een te minimale rol. Je maakt een afweging: is er iets schokkend nieuws?”

Advocaten wijzen zaken echter niet alleen af vanwege inhoudelijke gronden. Alle geïnterviewde advocaten betogen dat de financiële vergoeding voor herzieningszaken niet in verhouding staat tot de noodzakelijke inspanning bij dergelijke zaken.

Serrarens:

“Je kunt een toevoeging vragen, maar bij ingewikkelde zaken red je het daar niet mee. Alleen al het dossier bestuderen kost veel tijd. Collega’s geven ook aan dat ze alleen herzieningszaken doen op betalende basis. Ik probeer al snel met een cliënt te bespreken wat de nieuwe informatie zou zijn en al vroeg een inschatting te maken. Bovendien krijg je van de rechtsbijstand niet zomaar een toevoeging. Je moet al min of meer een novum specificeren.”

Knoops c.s.:

“Zaken waar wij iets in zien, blijven nu soms op de plank liggen, omdat we het niet kunnen financieren. (...) Er zijn weinig collega’s die herzieningszaken indienen omdat je er niets mee kunt verdienen. Er is niet voldoende geld van de rechtsbijstand voor herzieningen.”

Drie advocaten geven aan dat zij in principe geen herzieningszaken (meer) aannemen op basis van een toevoeging, omdat zij de vergoeding van gefinancierde rechtsbijstand te bescheiden vinden terwijl er werk is bijgekomen.

De Doelder kan zich voorstellen dat het voor een gedetineerde soms moeilijk is een raadsman te interesseren voor zijn zaak. Dat kan ten onrechte zijn. Een gedetineerde kan bijvoorbeeld bij een advocaat die veel herzieningszaken doet, langsaan met een herzieningsverzoek. De advocaat kan het verzoek om verschillende redenen niet aannemen. Dat kan terecht, maar ook ten onrechte zijn. Wellicht stapt een gedetineerde na de afwijzing niet snel naar een andere advocaat toe of

begint de andere advocaat er vervolgens ook niet aan omdat de eerdere advocaat de zaak evenmin heeft aangenomen.

Merkelbach verwacht niet dat het voor een gewezen verdachte onmogelijk is een advocaat te vinden om zijn zaak te bepleiten. Er is volgens hem in Nederland een aantal strafrechtadvocaten dat goed is in herzieningszaken. Nederland bevindt zich wat dat betreft in een heel goede positie.

Tijdens de expertmeeting wordt door een deelnemer benadrukt dat een advocaat financiering nodig heeft. Een toevoeging krijgt een advocaat niet zomaar. De advocaat moet eigenlijk de juiste mensen weten te vinden om onderzoek te doen, anders krijgt hij weinig voor elkaar in een herzieningsprocedure. Als voorbeeld wordt genoemd de zaak van Ina Post. Een advocaat heeft in deze zaak een liefhebber zover gekregen om er goed naar te gaan kijken, daar is de veroordeling op omgevallen. De ACAS kan volgens deze expert niet alles oplossen.

Daar wordt gedurende de expertmeeting door een andere deelnemer tegen in gebracht dat een herzieningsprocedure op die manier ook niet volledig open dient te zijn. Het ligt voor de hand dat de gewezen verdachte met een onderbouwd standpunt moet komen waarom hij het niet heeft gedaan en waarom herziening nodig is. Herziening betreft een uitzondering.

Baumgardt oppert dat het goed zou zijn als een zoekstelsel wordt ontworpen met gespecialiseerde herzieningsadvocaten waar mensen naar kunnen worden verwezen, misschien via de Orde van Advocaten. Voor de 40 herzieningszaken die er zijn per jaar, hoeft geen speciale balie te worden opgericht, maar advocaten zouden het bij de Orde zelf kunnen melden als zij herzieningszaken in behandeling nemen. Toch is hij geen voorstander van de verplichte procesvertegenwoordiging:

“Een justitiabele moet het idee kunnen hebben dat hij er zelf alles aan kan doen om herziening voor elkaar te krijgen, ook als een advocaat er geen heil in ziet. Dat de kwaliteit van herzieningsaanvragen dan wellicht minder goed is, neem ik daarbij voor lief. Het is aan te bevelen dat een rechtszoekende een advocaat inschakelt, maar het zou niet verplicht moeten zijn.”

Alle respondenten denken dat de verplichte procesvertegenwoordiging inderdaad de beoogde filterfunctie heeft. Daarnaast verwachten zij ook dat de advocaat kwalitatief betere herzieningsaanvragen bij de Hoge Raad en verzoeken tot een nader onderzoek bij de procureur-generaal indient, hetgeen eveneens tegemoet komt aan de doelen van de wetswijziging (hoewel de kwaliteit van de aanvragen en verzoeken varieert). Een neveneffect is echter dat gewezen verdachten (mogelijk ook ten onrechte) van een gang naar de rechter worden afgehouden. Veel advocaten geven namelijk aan dat ze zeer terughoudend zijn in het aannemen van herzieningszaken. De beperkte financiering van deze (vaak bewerkelijke en niet zeer kansrijke) zaken blijkt voor hen een probleem te vormen.

5.3 Overleggen bescheiden in plaats van bewijsmiddelen

Niet langer wordt verlangd dat de gewezen verdachte ‘de bewijsmiddelen’ overlegt waarop zijn aanvraag is gegrond. De formulering van de oude wettekst op dit punt wekte ten onrechte de suggestie dat het moest gaan om stukken die voldeden aan de eisen van artikelen 338-344a Sv.¹⁹⁴ Nu dient de herzieningsaanvraag de gronden waarop deze berust te vermelden, met bijvoeging van de bescheiden waaruit van die gronden kan blijken, alsmede van een kopie van de uitspraak waarvan herziening wordt gevraagd (artikel 460, tweede lid, tweede volzin, Sv). De onderbouwing met bescheiden is in die zin verder ‘vormvrij’.¹⁹⁵ De wet is op dit punt doeltreffend als hierover inderdaad onduidelijkheid heeft bestaan, welke door de gewijzigde wet is weggenomen.

Geen van de respondenten geeft te kennen ooit problemen te hebben ervaren met betrekking tot de term ‘bewijsmiddelen’. De verandering maakt volgens veel respondenten in de praktijk geen verschil. Buruma, Peters en Fijnaut merken wel nog op dat de wetswijziging op theoretisch niveau een verbetering is. Volgens Fijnaut past het beter bij de manier van werken binnen de ACAS. Er mogen bescheiden worden overgelegd. Of er ook bewijs is, dat vraagstuk komt pas later aan de orde.

5.4 Geslaagde klacht EHRM

De herzieningsgrond van een geslaagde klacht bij het EHRM is veranderd om een knelpunt weg te nemen. In de memorie van toelichting staat het als volgt:

“Kenmerk van de huidige regeling is namelijk, dat alleen een beperkte categorie personen een beroep kan doen op deze herzieningsgrond, te weten degenen die zelf een geslaagde klacht bij het EHRM hebben ingediend en de medeverdachten van deze klagers, de zogenaamde medeplegers-derden. Tot deze laatste groep behoren slechts die personen die wegens hetzelfde feit als de klager zijn veroordeeld. Bovendien moeten dezelfde bewijsmiddelen zijn gebruikt (vgl. artikel 457, eerste lid, onder 3° Sv). In de praktijk is zelden aan dit vereiste voldaan, omdat het nauwelijks voorkomt dat medeplegers op precies dezelfde bewijsmiddelen worden veroordeeld.”¹⁹⁶

Als de slagende klacht zag op de partijdigheid van de strafrechter, had dat verder niet met de bewijsconstructie van doen. De herzieningsmogelijkheid na een geslaagde klacht in Straatsburg is evenwel ruimer dan alleen kwesties die zien op het bewijs.¹⁹⁷ Daarbij hoeft het niet zo te zijn

¹⁹⁴ Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 32.

¹⁹⁵ Zie ook M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., *Het wetboek van strafvoordering*, artikel 460 Sv, aant. 5, (online, actueel tot en met 20 april 2015).

¹⁹⁶ Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 12.

¹⁹⁷ Zie verder ook M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., *Het wetboek van strafvoordering*, artikel 457 Sv, aant. 6.5 (online, actueel tot en met 15 juni 2014).

dat alle medeplegers van hetzelfde feit op basis van dezelfde de bewijsmiddelen veroordeeld zijn. Herziening kan nu worden aangevraagd (artikel 457, eerste lid, sub b, Sv):

“Op grond van een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens waarin is vastgesteld dat het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden of een protocol bij dit verdrag is geschonden in de procedure die tot de veroordeling of een veroordeling wegens hetzelfde feit heeft geleid, indien herziening noodzakelijk is met het oog op rechtsherstel als bedoeld in artikel 41 van dat verdrag.”

De kring van medeplegers-derden is dus verruimd in die zin dat niet dezelfde bewijsmiddelen hoeven te zijn gebruikt.¹⁹⁸ De wetgever ging echter niet zover dat herziening mogelijk is als alleen maar duidelijk is dat een klacht gegrond is. Van een extrapolatie is nog steeds geen sprake, omdat onzeker is wat de uitkomst in het gegeven geval daadwerkelijk zou zijn.¹⁹⁹

De wet is in dit verband doeltreffend als meer medeverdachten (de medeplegers-derden dus) dan voorheen zouden kunnen ‘profiteren’ van deze herzieningsgrond.

Meerdere respondenten geven aan dat zij de wetswijziging op dit punt positief waarderen. Tegelijkertijd heeft zich in de praktijk nog geen situatie voorgedaan waarin de wetswijziging van toepassing was, waardoor niets kan worden gezegd over de uitwerking.

5.5 Lagere straf na verwijzing

In de memorie van toelichting wordt aangegeven dat het onwenselijk is dat de feitenrechter naar wie de zaak wordt verwezen de verdachte bij een veroordeling voor hetzelfde feit geen lichtere sanctie kan opleggen.²⁰⁰ De bewezenverklaring en/of de bewijsvoering kan anders zijn²⁰¹ en de persoonlijke omstandigheden kunnen zijn gewijzigd. De beslissingsruimte van de nieuwe feitenrechter werd dus verruimd om daarmee rekening te kunnen houden.²⁰²

De wet is op dit punt doeltreffend als – aangenomen dat deze mogelijkheid in de praktijk door de hoven inderdaad werd gemist – de rechter naar wie de zaak wordt verwezen aanleiding heeft gezien om op grond van een andere waardering van de bewezenverklaring (inclusief

¹⁹⁸ Opgemerkt moet worden dat het enkele feit dat medeverdachten in de zaak zijn vrijgesproken, nog altijd geen novum oplevert. Een andere afweging door de strafrechter is geen grond voor herziening (HR 10 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:673, NJ 2014/373, m.nt. B.F. Keulen).

¹⁹⁹ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 12-13.*

²⁰⁰ Uitdrukkelijk wordt niet de mogelijkheid gecreëerd om voor een lagere straf herziening aan te kunnen vragen, *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 24.* Het opleggen van een hogere straf blijft uitgesloten (artikel 476, eerste lid, (oud) Sv en artikel 478 Sv).

²⁰¹ Denk aan de situatie dat wel sprake blijft van een bewezenverklarde mishandeling, maar veel minder of minder zware geweldshandelingen bewezen worden verklaard dan voordat de zaak was herzien. Het neerwaarts aanpassen van de op te leggen straf behoort dan tot de mogelijkheden.

²⁰² *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 24.*

bewijsvoering) en/of gewijzigde persoonlijke omstandigheden van de 'herveroordeelde' verdachte tot een lagere straf te zijn gekomen.

De respondenten waarderen de wetswijziging op dit onderdeel in overwegende mate positief. Er heeft zich nog geen praktijksituatie voorgedaan waarin gebruik is gemaakt van deze mogelijkheid.

Aben merkt op dat de enige zaak die zich hiervoor leende de zaak Zes van Breda was, maar de zes herzieningsaanvragers hebben allen dezelfde straf gekregen als voor herziening is opgelegd.

Knoops c.s. laat in eerste instantie weten weinig toegevoegde waarde te zien in deze wetswijziging. Het gaat bij een herziening niet om een lagere straf, het gaat om eerherstel en vrijspraak. Bovendien krijgt de gewezen verdachte bij een lagere straf geen schadevergoeding. Hij ziet die toegevoegde waarde wel als iemand bijvoorbeeld is veroordeeld voor doodslag en het betreft eigenlijk dood door schuld. Bij dood door schuld mag namelijk geen TBS worden opgelegd.

Franken laat tot slot nog weten dat de mogelijkheid vaak een doekje na het bloeden zal zijn. De straf is dikwijls al uitgezeten. Als dat niet zo is, dan is het natuurlijk goed dat de straf kan worden verminderd.

5.6 Informatie voor slachtoffers en nabestaanden

In de oude regeling was de positie van het slachtoffer en van de nabestaanden niet geregeld. Inmiddels is dat anders door artikelen 481 en 482 Sv. Artikel 481 Sv schrijft voor dat het openbaar ministerie zo mogelijk aan het slachtoffer of diens nabestaanden vraagt of hij op de hoogte wenst te worden gehouden 'van de voortgang van de herzieningsprocedure'. In dat geval worden zij in ieder geval bericht over de beslissing van de Hoge Raad inzake de herzieningsaanvraag en (eventueel) de einduitspraak tegen de verdachte.²⁰³ Deze keuze over de informatievoorziening laat de wetgever nadrukkelijk bij deze personen zelf, waarbij contact natuurlijk nog wel mogelijk moet zijn.²⁰⁴

De wet is op dit punt doeltreffend als het slachtoffer of diens nabestaande door het openbaar ministerie inderdaad steeds gevraagd wordt of hij op de hoogte wenst te worden gehouden en door het openbaar ministerie naar dat antwoord vervolgens wordt gehandeld (alleen informatie naar degenen die dat wensen). Door de respondenten wordt het grote belang van informatievoorziening onderkend.

Buruma merkt op dat de informatievoorziening aan slachtoffers en nabestaanden ingewikkeld is, met name in de fase waarin een nader onderzoek wordt verzocht. Het is niet helemaal duidelijk

²⁰³ En in geval van bepaalde (zedes)delicten ook van de invrijheidstelling van de gewezen verdachte.

²⁰⁴ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 42-43.*

wanneer het nodig is personen te informeren en het is vaak heel belastend. Dient men ook personen te informeren in geval van een onzinnig verzoek? Misschien zou men niet bij elk verzoek informatie moeten doorspelen. Van Koppen bevestigt de impact van een herzieningsprocedure bij de nabestaanden. Het is een zwaar emotioneel proces waarbij het 'circus' opnieuw begint. In het verlengde daarvan laat Peters weten dat slachtoffers en nabestaanden soms contact met hem opnemen en rare dingen op internet jegens hem ventileren als hij optreedt als advocaat in een herzieningszaak.

Van der Bijl heeft aangegeven dat zij, zodra zij namens het openbaar ministerie bij een nader onderzoek in herzieningszaken werd betrokken, direct liet nagaan of er nog nabestaanden van de om het leven gekomen slachtoffers waren en als die er waren, werd direct contact gelegd. Zij acht het van belang dat de nabestaanden de herzieningsprocedure niet uit de krant vernemen. Vervolgens vond dan een gesprek met hen plaats en daarbij konden de nabestaanden aangeven of zij desgewenst op de hoogte wilden worden gehouden. Ook konden tijdens dat gesprek direct vragen worden gesteld over bijvoorbeeld het eventueel afstaan van DNA-materiaal. Van der Bijl informeerde de nabestaanden dan altijd samen met de teamleider van de politie.

Navraag bij het parket-generaal leert dat voor de vraag of ook bij iedere herzieningsaanvraag de nabestaanden en slachtoffers worden geïnformeerd, dit ad hoc gebeurt. Hiervoor is geen beleid. Per zaak wordt gekeken wie er geïnformeerd zou kunnen moeten worden. Andere organisaties informeren deze groepen soms.

De Hoge Raad vraagt bij een herzieningsaanvraag het strafdossier op bij de vorige instantie en controleert vervolgens of er eventuele slachtoffers zijn. Om slachtoffers niet onnodig te verontrusten, worden zij conform een interne beleidsafpraak, alleen als de Hoge Raad de herzieningsaanvraag gegrond acht, hiervan op de hoogte gebracht. Dit is tot nu toe nog niet voorgekomen. Als er persbelangstelling is voor de zaak of als de Hoge Raad met een persbericht komt, worden alle betrokkenen hier van tevoren op de hoogte gesteld (voor zover mogelijk). Indien een slachtoffer zelf contact opneemt met de Hoge Raad (schriftelijk of telefonisch), wordt de herzieningsprocedure (mondeling of schriftelijk) toegelicht en wordt het slachtoffer, als het dat wenst, op de hoogte gehouden van de voortgang de herzieningsprocedure.²⁰⁵ Aan het slachtoffer wordt dezelfde informatie verstrekt als aan de advocaat die de herzieningsaanvraag

²⁰⁵ Het komt overigens voor dat een advocaat de publiciteit zoekt en aankondigt een herzieningsaanvraag te zullen indienen (wat het slachtoffer dan via de pers verneemt), maar dat die aangekondigde aanvraag vervolgens niet wordt ingediend (wat het slachtoffer niet weet en de Hoge Raad ook niet op het moment waarop de advocaat zijn aankondiging doet). Het is ook weleens voorgekomen dat een slachtoffer de afwijzing van een herzieningsaanvraag via de pers heeft moeten vernemen en hierover vervolgens contact heeft opgenomen met de Hoge Raad. In dat geval ging het echter om een afwijzing van de aanvraag, had het slachtoffer niet verzocht om op de hoogte te worden gehouden van de gang van zaken en waren bovendien geen gegevens van hem bekend.

heeft ingediend. Vanuit de Hoge Raad wordt eveneens gesignaleerd dat het in oude strafzaken vaak lastig is om slachtoffers te achterhalen (volledige namen, huidige adressen etc.).

Vanuit de ACAS wordt in beginsel geen contact opgenomen met slachtoffers en nabestaanden. De Doelder laat weten dat in één zaak die bij de ACAS loopt wel contact wordt gehouden met de nabestaanden, nadat laatstgenoemden hier zelf om hebben gevraagd. Informatievoorziening kan volgens hem voorts lastig zijn omdat – zeker in oude dossiers – niet altijd duidelijk is wie de nabestaanden zijn.

5.7 *Schadevergoeding en proceskosten toegewezen aan de benadeelde partij*

In artikel 482 Sv is nieuw geregeld dat bij de uitspraak in herziening een eventueel door de gewezen verdachte aan de benadeelde partij betaalde schadevergoeding en proceskosten op basis van het eerdere, vernietigde vonnis of arrest, op kosten van de Staat aan de gewezen verdachte worden vergoed. De benadeelde partij hoeft de ontvangen bedragen dan niet zelf terug te betalen, zodat hij niet benadeeld wordt door de in eerste instantie onjuiste beslissing. Deze discretionaire bevoegdheid van de rechter is volgens de wetgever niet aangewezen als het slachtoffer zelf verwijtbaar heeft gehandeld (bijvoorbeeld via een valse aangifte).²⁰⁶ Het effect hiervan is overigens dat de gewezen verdachte/gewezen veroordeelde dan zelf civielrechtelijke stappen moet ondernemen om de door hem – naar achteraf blijkt – onverschuldigd betaalde (schade- en kosten)vergoeding terug te halen bij de benadeelde partij (die hem bijvoorbeeld valselijk heeft beschuldigd). Of dat als billijk kan worden ervaren, is de vraag.

De wet is op dit punt doeltreffend als in de uitspraak na herziening de rechter reden ziet te bepalen dat de door de gewezen verdachte aan het slachtoffer vergoede schade en kosten, op kosten van 's Rijks kas te vergoeden aan de gewezen verdachte.

De wetswijziging wordt in elk geval positief gewaardeerd door de respondenten. Het wordt als rechtvaardig gezien dat de gewezen verdachte onterecht betaalde schadevergoeding en proceskosten terug kan vorderen indien hij door de staat ten onrechte is veroordeeld, maar er is geen ervaring met de toepassing van de wet.

Knoops c.s. merkt nog op dat een eventuele ontneming eigenlijk ook terugbetaald moet worden, maar daar is nu geen wettelijke regeling voor. Men is op dit punt afhankelijk van de welwillendheid van het Rijk.²⁰⁷

²⁰⁶ *Kamerstukken II 2008/09, 32045, 3, p. 25.*

²⁰⁷ In dit kader kan worden gewezen op artikel 511i Sv, waaruit volgt dat de uitspraak inzake de vordering tot ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel van rechtswege vervalt, doordat de hoofdzaak waarin de op basis van artikel 36e Sr vereiste veroordeling achterwege blijft, in kracht van gewijsde gaat. In dat geval kan het reeds voldane bedrag als onverschuldigd betaald worden teruggevorderd.

5.8 *Deelbevindingen*

Ten aanzien van de verplichte procesvertegenwoordiging kan worden geconcludeerd dat de wetswijziging deels het beoogde effect heeft: advocaten selecteren vooraf de zaken die zij geschikt achten als herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad of als verzoek tot een nader onderzoek bij de procureur-generaal. Er is dus een zekere filterfunctie. Bovendien oordelen de respondenten dat de aanvragen en verzoeken tot een nader onderzoek beter van kwaliteit zijn. Er kan evenwel niet met zekerheid worden gesteld dat alleen de 'kansloze' zaken worden uitgeselecteerd. Diverse advocaten geven aan geen herzieningszaken meer te doen op basis van een toevoeging, omdat de financiële vergoeding voor herzieningszaken niet altijd in verhouding staat tot de noodzakelijke inspanning. De verplichte procesvertegenwoordiging lijkt daarmee eveneens een financiële drempel op te werpen voor (onvermogene) gewezen verdachten, hetgeen uitdrukkelijk niet de bedoeling was van de wetgever.

Het voorgaande leidt tot een opmerkelijk resultaat: door de wetswijziging wordt de Hoge Raad werk bespaard, daar de herzieningsaanvragen beter van kwaliteit zijn en zaken voorafgaand worden geselecteerd op haalbaarheid door advocaten. Tegelijkertijd geven advocaten aan dat zij daar onvoldoende (extra) vergoeding voor krijgen.

De overige wijzigingen – te weten: het overleggen van bescheiden in plaats van bewijsmiddelen, de verruiming van de herzieningsgrond na een geslaagde klacht bij het EHRM, de wettelijke mogelijkheid tot het opleggen van een lagere straf na verwijzing en de regeling over (terug)betaling van schadevergoeding en proceskosten door de gewezen verdachte – worden door de respondenten allemaal positief gewaardeerd. Tegelijkertijd zijn er geen praktijkvoorbeelden waarbij deze onderdelen van de nieuwe wettelijke regelingen zijn toegepast.

Tot slot, ten aanzien van de informatievoorziening aan slachtoffers en nabestaanden is duidelijk dat contact wordt opgenomen met slachtoffers en nabestaanden door het openbaar ministerie als een verzoek tot een nader onderzoek wordt ingediend bij de procureur-generaal. De informatievoorziening aan nabestaanden en slachtoffers bij een herzieningsaanvraag gebeurt ad hoc en hiervoor is geen beleid. Het belang hiervan wordt onderkend door alle respondenten, maar enig beleid omtrent de communicatie met slachtoffer en nabestaanden lijkt geïndiceerd.

Hoofdstuk 6 Conclusies

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de conclusies van het onderzoek geformuleerd en worden de onderzoeksvragen beantwoord. De kwantitatieve onderzoeksvragen 1 tot en met 3 worden in paragraaf 6.2 afzonderlijk beantwoord, steeds eerst verkort en daarna uitgebreid. Daarna volgt een gezamenlijke beantwoording van de kwalitatieve onderzoeksvragen 4 tot en met 6. Dat geschiedt vanwege de samenhang in een concluderende beschouwing. Daarin wordt de doeltreffendheid van de diverse onderdelen van de wet beoordeeld. In paragraaf 6.3 komt de nieuwe mogelijkheid van het verzoek van de gewezen verdachte aan de procureur-generaal om een nader onderzoek in te stellen naar de mogelijke aanwezigheid van een novum aan de orde. In paragraaf 6.4 volgt de wijziging van het novumbegrip. De overige wijzigingen uit de wet worden behandeld in paragraaf 6.5. In paragraaf 6.6 wordt een eindoordeel over de doeltreffendheid van de Wet hervorming herziening ten voordele gegeven. Afgesloten wordt met enkele aanbevelingen in paragraaf 6.7.

6.2 Beantwoording deelvragen 1, 2 en 3

In deze paragraaf volgt allereerst een verkort antwoord op de deelvragen 1 tot en met 3. Vervolgens vindt uitgebreidere beantwoording plaats verdeeld over twee thema's: de verzoeken tot nader onderzoek en de herzieningsaanvragen.

Vraag 1:

Wat is de aard en omvang van het gebruik van de nieuwe mogelijkheden/elementen van de Wet hervorming herziening ten voordele? Om welk type zaken gaat het daarbij?

Verkort antwoord 1:

In de periode oktober 2012 tot en met december 2017 zijn in totaal 42 verzoeken tot nader onderzoek ingediend bij de procureur-generaal. Het betreft hierbij met name levensdelicten. In vier gevallen is het verzoek om nader onderzoek toegewezen (de Hilversumse showbizzmoordzaak, de Butler moordzaak, de zaak Olaf H. en de Deventer moordzaak). Voorts zijn in dezelfde periode 194 herzieningsaanvragen door de Hoge Raad behandeld waarvan in 21 aanvragen als herzieningsgrond gebruik is gemaakt van het verruimde novumcriterium. Drie van die 21 ingediende aanvragen zijn gegrond verklaard (de Hilversumse showbizzmoordzaak en twee zaken waarin de categorisering van wapens centraal stonden).

Uitgebreid antwoord 1:

Verzoeken tot nader onderzoek

In de periode oktober 2012 tot en met december 2017 zijn in totaal 42 verzoeken tot nader onderzoek ingediend bij de procureur-generaal. De aantallen fluctueren per jaar (zie tabel 6.1). Vergeleken met de periode waarin zaken konden worden aangebracht bij de CEAS zijn dit gemiddeld genomen niet meer zaken dan voorheen. Onder de huidige wetgeving werden gemiddeld 8 verzoeken per jaar ingediend. Bij de CEAS werden gemiddeld 9,8 verzoeken per jaar ingediend. Het aantal verzoeken dat ontvankelijk is, en dus inhoudelijk wordt beoordeeld, is wel toegenomen (van 2,1 per jaar tijdens de CEAS-periode, naar 6,8 per jaar na de wetswijziging). Vier van de ingediende verzoeken werden niet-ontvankelijk verklaard, de rest werd inhoudelijk beoordeeld. Op één zaak na (Hilversumse showbizzmoord) werden alle ontvankelijke verzoeken voor advies aan de ACAS voorgelegd.

Tabel 6.1 Ingediende verzoeken nader onderzoek bij de procureur-generaal en de ACAS

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Totaal
Aantal ingediende verzoeken	2	10	10	8*	9	3	42
Waarvan:							
Verzoeken die voldoen aan ontvankelijkheidscriteria	2	10	10	5	7	2	36
Voorgelegd aan ACAS	2	9	10	6	7	2	36
Verzoeken waarin sprake is van een verzoek waarin het nieuwe novumcriterium (mogelijk) een rol speelt	1	5	5	3	5	1	20
ACAS en P-G							
Aantal positieve adviezen ACAS	-	-	3	-	-	-	3
Tussenadviezen door ACAS	-	-	-	-	3**	-	3
Aantal beslissingen procureur-generaal tot nader onderzoek	-	1	2	1	-	-	4

* In 2015 zijn twee verzoeken ingediend aangaande gewezen veroordeelden in dezelfde zaak waarin in 2014 ook een verzoek werd ingediend. Deze verzoeken lopen nog.

** Het betreft hier drie samenhangende tussenadviezen met betrekking tot één zaak.

Het grootste deel van de ingediende verzoeken betreft levensdelicten. In een aantal verzoeken gaat het om andere delicten zoals diefstal met geweld, brandstichting en handel in verdovende middelen.

Vaak wordt op verschillende punten in de zaken nader onderzoek verzocht. Bij twintig verzoeken is ook om onderzoek verzocht dat zou kunnen leiden tot het aantonen van een novum dat onder het oude criterium (nog) potentieel niet zonder meer als novum kwalificeerde, maar onder het nieuwe criterium wel. Verder zijn er verschillende verzoeken waarin een alternatief scenario wordt geschetst, waarin een afwijkend of nieuw deskundigeninzicht wordt gepresenteerd, waarin wordt verwezen naar nieuwe of gewijzigde verklaringen van getuigen, (mede)verdachten en/of slachtoffers en waarin een beroep wordt gedaan op de stelling dat inmiddels nieuwe technieken ontwikkeld zijn, die ten tijde van de eerdere berechting niet bestonden of niet (in die mate) konden worden toegepast.²⁰⁸

In de afgelopen (ruim) vijf jaar is in vier van de 33 afgeronde procedures²⁰⁹ het verzoek om nader onderzoek toegewezen (de Hilversumse showbizzmoord-zaak, de Butler moordzaak, de zaak Olaf H. en de Deventer moordzaak). Al deze zaken betroffen levensdelicten. Naast deze verzoeken is op basis van de nieuwe wettelijke regeling ook onderzoek uitgevoerd in de zaak Baybasin en in het kader van drie samenhangende tussenadviezen (met betrekking tot de Arnhemse villamoord-zaak).

In drie van de zaken waarin een verzoek om nader onderzoek werd toegewezen (de Hilversumse showbizzmoord-zaak, de Butler moordzaak en de zaak Olaf H.) is als vervolg hierop een herzieningsaanvraag ingediend. In de Deventer moordzaak is (nog) geen herziening ingediend op basis van verkregen onderzoeksmateriaal omdat het onderzoek nog loopt.

Herzieningsaanvragen

Van de 194 ingediende herzieningsaanvragen bij de Hoge Raad in de periode oktober 2012 tot en met december 2017, is in 21 aanvragen als herzieningsgrond gebruik gemaakt van het verruimde novumcriterium. Dit betreft een percentage van 11% van het totaal aantal ingediende aanvragen. Slechts drie van die 21 ingediende aanvragen zijn gegrond verklaard, hetgeen neerkomt op 14%. Van de in totaal 194 ingediende herzieningsaanvragen zijn er 50 gegrond verklaard, dit betreft 26%. Het gemiddelde percentage dat gegrond is verklaard, ligt bij de ingediende aanvragen waarbij het verruimde novumbegrip wordt aangevoerd daarmee lager dan het gemiddelde percentage gegrondverklaringen van alle herzieningsaanvragen. Opgemerkt zij evenwel dat de 21 aanvragen slechts een klein aantal betreffen en dat één zaak meer of minder het gemiddelde percentage gegrondverklaringen al enigszins kan doen veranderen. De cijfers zijn niettemin interessant omdat het lagere slagingspercentage zou kunnen indiceren dat advocaten meer

²⁰⁸ Zie ook de opsomming in het jaarverslag van de ACAS over 2017.

²⁰⁹ Waarvan één verzoek dat niet tot een beslissing van de procureur-generaal leidde omdat het feitelijk een verzoek om inzage in een strafdossier betrof.

ruimte zagen in de mogelijkheden van de verruiming van het novumcriterium dan de Hoge Raad.

In dit onderzoek zijn de herzieningsaanvragen gecategoriseerd in onder meer ‘novum 1’, ‘novum 2’ en ‘novum 1+2’ zaken. Daarbij is uitgegaan van de oorspronkelijke opvatting van het oude novumbegrip van de wetgever en wordt ten opzichte van deze opvatting de verruiming beoordeeld. ‘Novum 1’ betreft een herzieningsaanvraag die inhoudelijk is gebaseerd op het oude wettelijke novumbegrip. In de aanvraag wordt dus ‘een omstandigheid’ van feitelijke aard naar voren gebracht. De aangevoerde grond valt onder artikel 457, eerste lid, sub c, Sv en viel daar vóór de wetswijziging ook onder. ‘Novum 2’ behelst een herzieningsaanvraag die is gebaseerd op de verruiming van het novumbegrip, in ons onderzoek aangeduid als ‘gegeven minus omstandigheid’. Het betreft aldus een (gewijzigd) deskundigenoordeel met bevindingen van niet-feitelijke aard. Dit valt sinds de wetswijziging eveneens onder artikel 457, eerste lid, sub c, Sv. Hierbij wordt aldus een gegeven aangevoerd, dat geen omstandigheid betreft. De aangevoerde grond valt sinds de wetswijziging onder artikel 457, eerste lid, sub c, Sv, maar viel daar vóór de wetswijziging niet onder. ‘Novum 1+2’ verwijst naar een herzieningsaanvraag die zowel op het oude als het nieuwe novumbegrip is gebaseerd. De herzieningsaanvraag is aldus gebaseerd op meerdere argumenten die ofwel als ‘novum 1’ ofwel als ‘novum 2’ kunnen worden aangemerkt. Hieronder is het slagingspercentage van de aanvragen waarbij gebruik is gemaakt van het verruimde novumbegrip schematisch weergegeven. Het betreft dan de zaken ‘novum 2’ en ‘novum 1+2’.

Tabel 6.2 Herzieningsaanvragen

Herzieningsaanvragen	Herzieningsaanvragen gebaseerd op novum 2 en novum 1+2	Percentage
194	21	11%
Herzieningsaanvragen gebaseerd op novum 2 en novum 1+2	Herzieningsaanvragen novum 2 en novum 1+2 gegrondverklaard	Percentage
21	3	14%
Percentage gegrondverklaringen van alle herzieningsaanvragen	Percentage gegrondverklaringen herzieningsaanvragen novum 2 en novum 1+2	
26%	14%	

In de ongegrond verklaarde herzieningsaanvragen waarbij getracht is het verruimde novumcriterium te benutten, wordt veelal vermeend een ‘nieuw’ of ‘gewijzigd’ deskundigeninzicht als novum aangevoerd. De ongegrondverklaring kan in het ene geval te maken hebben met het feit dat het deskundigenbewijs de rechter niet onbekend was.²¹⁰ In het andere geval betreft het wel degelijk ‘nieuw’ materiaal, maar oordeelt de Hoge Raad dat het nieuwe materiaal niet het ernstige vermoeden wekt dat indien de rechter daarmee bekend zou zijn geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid tot een andere uitspraak.²¹¹ Soms acht de Hoge Raad de deskundigheid van de aangevoerde deskundige onvoldoende onderbouwd.²¹²

De drie zaken waarin een geslaagd beroep is gedaan op het verruimde novumbegrip betreffen twee veroordelingen op basis van de Wet wapens en munitie (HR 24 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:712, NJ 2015/189 en HR 18 februari 2018, ECLI:NL:HR:2014:365) en de Hilversumse showbizzmoord-zaak (ECLI:NL:HR:2015:1326). In de wapenzaken wordt deskundigenbewijs aangevoerd waaruit zou blijken dat de categorisering c.q. kwalificatie van de wapens niet zou kloppen. Deze omstandigheden waren ten tijde van de terechtzitting niet bekend en leidden volgens de Hoge Raad tot het ernstige vermoeden dat de rechter, indien hij hiermee bekend was geweest, tot een andere uitspraak zou zijn gekomen. Het gaat in de beide wapenzaken om een herbeoordeling van *dezelfde* wapens waarbij *deskundigen* tot een ander oordeel komen dan de rechter omtrent de classificatie van de betreffende wapens. Er wordt aldus geen nieuwe omstandigheid van feitelijke aard aangevoerd (dat zou nodig zijn voor herziening onder het oude criterium), maar de herziening heeft betrekking op het gewijzigd deskundigeninzicht ten aanzien van de *kwalificatie* van de wapens. In de zaak van de Hilversumse showbizzmoord (ECLI:NL:HR:2015:1326) wordt het persoonlijkheidsonderzoek van de gewezen verdachte ingebracht en wordt aangevoerd dat op basis van de persoonlijkheidskenmerken die in het onderzoek naar voren komen, ernstig moet worden getwijfeld aan de betrouwbaarheid van de bekennende verklaringen. De Hoge Raad oordeelt dat het deskundigenoordeel inderdaad grond geeft aan de stelling dat zodanig ernstige twijfel bestaat omtrent de geloofwaardigheid van de bekentenissen die de gewezen verdachte destijds heeft afgelegd, dat het Gerechtshof ware het daarmee bekend geweest, de (later ingetrokken) bekentenissen, anders dan het klaarblijkelijk heeft gedaan, niet voor het bewijs zou hebben gebezigd en de gewezen verdachte zou hebben vrijgesproken van het hem tenlastegelegde. Ook in deze zaak gaat het dus níet om ‘een omstandigheid of gegeven van feitelijke aard’, maar levert het later ingediende deskundigenoordeel grond op voor herziening. De basis van deze herzieningsaanvraag is gemakkelijker onder het nieuwe novumcriterium te plaatsen. Het is in deze zaak evenwel niet uit te sluiten dat de Hoge Raad creatief zou zijn omgegaan met de oude regeling en eveneens tot

²¹⁰ Zie bijvoorbeeld HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736, NJ 2016/305, m.nt. J.M. Reijntjes.

²¹¹ Zie bijvoorbeeld HR 15 oktober 2013, ECLI:NL:HR:2013:957 en HR 26 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1427.

²¹² Zie bijvoorbeeld HR 23 juni 2016, ECLI:NL:HR:2015:1707.

gegrondverklaring van de herzieningsaanvraag zou zijn gekomen als deze zou zijn behandeld vóór de wetwijziging.

In deze drie zaken zijn alle gewezen verdachten na verwijzing door de Hoge Raad alsnog vrijgesproken door het Gerechtshof.²¹³

Vraag 2:

Wat zijn – onder de nieuwe wet – de aantallen en doorlooptijden per type zaken en per fase van:

- verzoeken tot nader onderzoek;
- adviesaanvragen aan de ACAS;
- adviezen van de ACAS;
- nader onderzoeken door de procureur-generaal bij de Hoge Raad, onder te verdelen in onderzoek door:
 - de procureur-generaal zelf;
 - de rechter-commissaris;
 - het onderzoeksteam;
- herzieningsaanvragen onder te verdelen in:
 - aanvragen op grond van een gegeven dat valt onder het nieuwe novumbegrip;
 - aanvragen waarbij gebruik was gemaakt van de nieuwe onderzoeksmogelijkheden;
 - overige herzieningsaanvragen.

Verkort antwoord 2:

In de 28 afgeronde verzoeken waarin de ACAS om advies werd gevraagd, had de ACAS gemiddeld 274 dagen nodig om tot een advies te komen en de procureur-generaal vervolgens gemiddeld 186 dagen om op basis van het ACAS advies (en de eventuele reactie van de advocaat op het advies) tot een beslissing te komen.

De gemiddelde duur vanaf het moment dat een herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad wordt ingediend tot de datum van uitspraak door de Hoge Raad – ten aanzien van de 194 behandelde aanvragen in de onderzochte periode oktober 2012 tot en met december 2017 – bedraagt 233 dagen. In de 21 zaken waarin gebruik is gemaakt van het verruimde novumcriterium duurde de procedure gemiddeld 238 dagen. In drie door de Hoge Raad behandelde aanvragen is gebruik gemaakt van de nieuwe onderzoeksmogelijkheden. Het betreft de zaken Hilversumse

²¹³ Zie Hof Amsterdam 19 november 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:5095 en Hof Den Haag 25 mei 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:1926 (Wapenzaken) en ECLI:NL:GHDHA:2016:1686 (Hilversumse showbizzmoord).

showbizzmoord-zaak, de Butler moordzaak en Olaf H. In deze zaken duurde de procedure bij de Hoge Raad respectievelijk 798 dagen, 158 dagen en 141 dagen.

Uitgebreid antwoord 2:

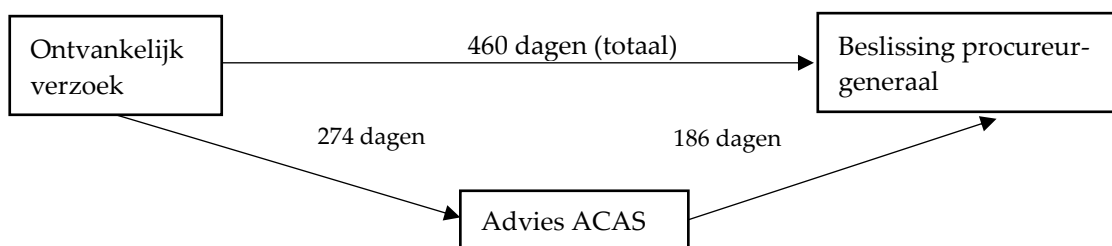
Verzoeken tot nader onderzoek en adviezen van de ACAS

De tijd die het kost vanaf het indienen van het verzoek tot nader onderzoek door de raadsman tot de procureur-generaal een beslissing neemt, varieert van ruim een week (negen dagen) in geval van een niet-ontvankelijk verklaard verzoek tot twee en een half jaar (946 dagen) in de zaak Bouterse. Daarnaast duren de lopende verzoeken in de Arnhemse villamoord-zaak, waarin de procureur-generaal onderzoek uitvoert op verzoek van de ACAS, op dit moment zo'n drie jaar.

In de enige ontvankelijk verklaarde zaak waarvoor de ACAS niet werd geraadpleegd (de Showbizzmoord-zaak) duurde het een jaar en een kleine vier maanden (476 dagen) voordat een beslissing werd genomen. De drie direct niet-ontvankelijk verklaarde verzoeken waarin de procureur-generaal een beslissing heeft genomen, duurden gemiddeld minder dan vijf maanden (142 dagen).

In de 28 reeds afgeronde verzoeken waarin de ACAS om advies werd gevraagd, duurde het gemiddeld één jaar en ruim drie maanden (460 dagen) voordat er een beslissing is genomen door de procureur-generaal. Dit proces kan worden ingedeeld in de periode die de ACAS nodig heeft om tot een advies te komen (gemiddeld 274 dagen) en de periode die de procureur-generaal daaropvolgend nodig heeft om op basis van dit advies – en de eventuele reactie van de advocaat op het advies – tot een beslissing te komen (gemiddeld 186 dagen).

Schema 6.1 Gemiddelde tijdsduur verschillende fasen bij ontvankelijke verzoeken

Duur verricht nader onderzoek

In drie van de zaken waarin nader onderzoek werd uitgevoerd, duurde het uitvoeren daarvan enkele maanden meer of minder dan een jaar. In de zaak Baybasin was de duur van het onderzoek vier en een half jaar. Vooral omdat er vaak een advies-traject bij de ACAS aan voorafgaat, kunnen voorgenoemde periodes als lang worden ervaren.

Herzieningsaanvragen

De gemiddelde duur vanaf het moment dat een herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad wordt ingediend tot de datum van uitspraak door de Hoge Raad – ten aanzien van de onderzochte periode oktober 2012 tot en met december 2017 – bedraagt 233 dagen. De zaken die betrekking hebben op onderdeel a en onderdeel b uit artikel 457, eerste lid, sub a en sub b, Sv en de zaken waarbij geen sprake is van een novum of een andere geldige herzieningsgrond en die leiden tot niet-ontvankelijkheid, worden relatief het snelste afgedaan door de Hoge Raad. De zaken waarbij een novum (onder de oude dan wel nieuwe wet, ‘novum 1’, ‘novum 2’ of ‘novum 1+2’) als grond wordt aangevoerd, duren relatief het langst, gemiddeld 240 dagen. In de zaken waarin gebruik wordt gemaakt van het verruimde novumcriterium (‘novum 2’ en ‘novum 1+2’) duurt de procedure gemiddeld 238 dagen.

Hieronder is de gemiddelde doorlooptijd van de herzieningsaanvragen per type zaak schematisch weergegeven. De ‘Novum 0’-zaken duiden daarbij op een herzieningsaanvraag waarbij gepoogd is gebruik te maken van artikel 457, eerste lid, sub c, Sv, maar waarbij gronden zijn aangevoerd die niet aansluiten bij deze categorie. Dit omdat de aangevoerde gronden niet kunnen leiden tot de aanname dat de gewezen verdachte zou zijn vrijgesproken, ontslagen van alle rechtsvervolgning, het openbaar ministerie niet-ontvankelijk zou zijn verklaard, of een minder zware strafbepaling zou zijn toegepast. De ‘novum 0’-aanvragen leiden dan ook altijd tot een niet-ontvankelijk verklaring van de aanvraag. De herzieningszaken die zijn aangeduid als ‘niet voor herziening vatbaar rechterlijke beslissing’ (NVHVB), gaan over de zaken waarin wordt geklaagd over rechterlijke beslissingen die niet voor herziening vatbaar zijn of hebben betrekking op zaken waarin onvrede is over niet onherroepelijke beslissingen. De ‘sub a’-aanvragen verwijzen zoals de naam al suggereert naar artikel 457, eerste lid, sub a, Sv. De ‘sub b’-aanvragen zijn gebaseerd op artikel 457, eerste lid, sub b, Sv.

Tabel 6.3 Gemiddelde doorlooptijd herzieningsaanvragen

Type zaak	Aantal zaken	Doorlooptijd in dagen
Novum 0	5	172
Novum 1	152	241
Novum 2	13	203
Novum 1+2	8	295
Sub a	2	169
Sub a + novum 1	3	178
Sub b	2	178
NVHVB	9	174
Gemiddelde duur		233
Mediaan²¹⁴		164

²¹⁴ De mediaan geeft de centrale tendens weer. Het is het middelste getal van een groep getallen; de helft van de getallen heeft een waarde die groter is dan de mediaan en de helft van de getallen heeft een waarde die kleiner

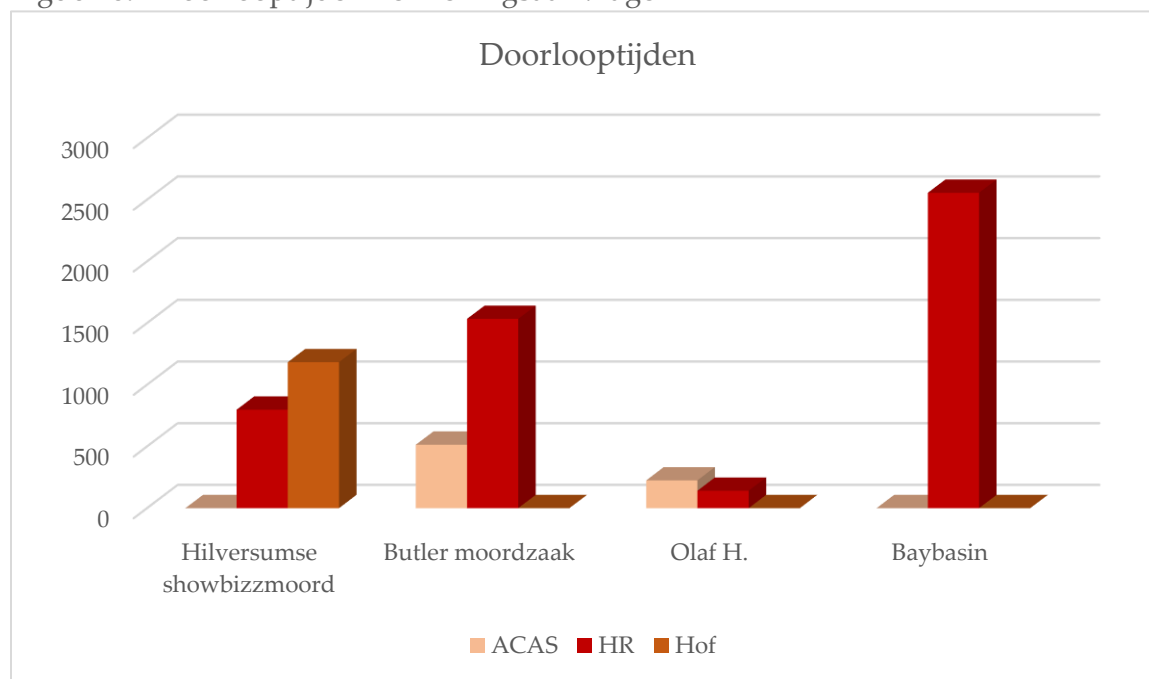
In de onderzoeksperiode oktober 2012 tot en met december 2017 zijn drie aanvragen door de Hoge Raad behandeld waarbij gebruik is gemaakt van de nieuwe onderzoeksmogelijkheden. Het betreft de zaken Hilversumse showbizzmoord, Olaf H. en de Butler moordzaak. In de zaak Baybasin is eveneens gebruik gemaakt van de nieuwe onderzoeksmogelijkheden, maar de uitspraak van de Hoge Raad inzake die aanvraag valt buiten de onderzoeksperiode. Voor de volledigheid is de doorlooptijd van deze zaak eveneens meegenomen.²¹⁵

Vanaf het moment van het indienen van de herzieningsaanvraag tot de uitspraak van de Hoge Raad betreft het aantal dagen in de Hilversumse showbizzmoord-zaak, de Butler moordzaak, de zaak Olaf H. en de zaak Baybasin respectievelijk 798 dagen, 158 dagen, 141 dagen en 2556 dagen. De doorlooptijden in de Hilversumse showbizzmoord-zaak en de zaak Baybasin zijn dus veel langer dan de gemiddelde doorlooptijd van de behandeling van herzieningsaanvragen door de Hoge Raad. Opmerking verdient evenwel dat in beide zaken nog nader onderzoek is verricht nádat de herzieningsaanvragen zijn ingediend. In de Hilversumse showbizzmoord-zaak heeft de Hoge Raad middels een raadsheer-commissaris onderzoek laten verrichten. In de zaak Baybasin is op grote schaal onderzoek uitgevoerd door de advocaat-generaal. De doorlooptijd in de zaak Baybasin spant de kroon en bedraagt bijna elf keer zoveel als de gemiddelde doorlooptijd van herzieningsaanvragen in de periode 2012 - 2017.

is dan de mediaan. In dit overzicht is te zien dat de gemiddelde doorlooptijd sterk wordt beïnvloed door een aantal zaken met een lange doorlooptijd. De helft van de 194 herzieningszaken heeft namelijk een doorlooptijd lager dan 164 dagen.

²¹⁵ In de Arnhemse villamoord-zaak en de Deventer moordzaak zijn overigens ook verzoeken tot nader onderzoek gedaan. In deze zaken zijn echter (nog) geen herzieningsaanvragen ingediend. Ten aanzien van de Arnhemse villamoord-zaak heeft de ACAS, alvorens haar advies te geven, de procureur-generaal eerst in drie samenhangende tussenadviezen gevraagd onderzoek uit te voeren dat noodzakelijk is voor het uitbrengen van het advies. Dit onderzoek heeft de procureur-generaal in 2017 laten uitvoeren. In de Deventer moordzaak is een verzoek tot nader onderzoek gedaan en wordt dit onderzoek door de procureur-generaal zelf uitgevoerd. De doorlooptijden van deze twee zaken kunnen dan ook niet worden gegeven.

Figuur 6.1 Doorlooptijden herzieningsaanvragen

Vraag 3:

Wat zijn de redenen voor niet-ontvankelijkverklaring, afwijzing of toewijzing van:

- verzoeken tot nader onderzoek;
- herzieningsaanvragen die zijn gedaan na een nader onderzoek;
- herzieningsaanvragen die zijn gedaan na afwijzing van nader onderzoek?

Verkort antwoord 3:

Er zijn diverse redenen voor het afwijzen van verzoeken tot nader onderzoek: de punten waar nader onderzoek naar wordt gevraagd zijn bij de behandeling van de zaak reeds aan de orde gekomen en kunnen daarom geen grond zijn voor een aanbeveling tot nader onderzoek, het aangevoerde is speculatief of bevat te veel veronderstellingen, de feiten worden anders gewaardeerd, het verzoek is niet of onvoldoende onderbouwd, nader onderzoek is op juridische gronden niet noodzakelijk, er bestaat twijfel ten aanzien van een gepresenteerd gewijzigd deskundigeninzicht, omdat in de zaken waarin een bepaald nieuw gegeven, inzicht of alternatief scenario, de overige bewijsmiddelen ook zonder het ter discussie staand bewijsmiddel toereikend waren of de nieuwe gegevens kunnen geen (potentieel) novum opleveren.

Wat betreft de herzieningsaanvragen die zijn gedaan na een nader onderzoek, leidde alleen de aanvraag in de Hilversumse showbizzmoord-zaak tot een gegrondverklaring door de Hoge Raad. Het novum dat hier werd aangevoerd wekte in voldoende mate het ernstige vermoeden dat het onderzoek van de zaak zou hebben geleid tot een andere uitspraak, indien de rechter met

dit novum bekend zou zijn geweest. In de andere twee aanvragen volgden ongegrondverklaringen omdat de nieuwe gegevens over de doodsoorzaak van het slachtoffer onvoldoende twijfel opriepen over de eerdere, rechterlijke bewezenverklaring (de Butler moordzaak) of omdat de eerder oordelende rechter ook al wist van de mogelijke onbetrouwbaarheid van de herinneringen van de getuige door hersenletsel (Olaf H.).

Twee herzieningsaanvragen zijn ingediend na niet-ontvankelijkheid verklaring van het verzoek tot nader onderzoek (de zaak-B. en de zaak-M.). In de zaak-B. zijn in de periode van onderzoek twee herzieningsaanvragen ingediend bij de Hoge Raad, maar deze zijn niet-ontvankelijk verklaard omdat de aanvragen gebaseerd waren op dezelfde gronden als eerder ingediende herzieningsaanvragen die reeds zijn afgewezen. In de zaak-M. is de herzieningsaanvraag ongegrond verklaard omdat geen nieuw gegeven is aangevoerd.

Uitgebreid antwoord 3:

Verzoeken tot nader onderzoek

In zijn beslissing om een verzoek tot nader onderzoek toe of af te wijzen sluit de procureur-generaal zich zonder uitzondering aan bij het advies van de ACAS en de redenen die in het advies worden genoemd. Een enkele keer geeft hij enkele aanvullende redenen of wijkt hij net iets af van het advies van de ACAS. De redenen om een afwijzend advies te geven zijn gevarieerd. ACAS categoriseert in verschillende jaarverslagen verscheidene redenen voor het afwijzen van verzoeken tot nader onderzoek:

- de punten waar nader onderzoek naar wordt gevraagd zijn bij de behandeling van de zaak reeds aan de orde gekomen en kunnen daarom geen grond zijn voor een aanbeveling tot nader onderzoek;
- het aangevoerde is speculatief of bevat te veel veronderstellingen;
- de commissie komt tot een andere waardering van de feiten;
- het verzoek is niet of onvoldoende onderbouwd;
- nader onderzoek is op juridische gronden niet noodzakelijk;
- er bestaat twijfel ten aanzien van een gepresenteerd gewijzigd deskundigeninzicht;
- omdat in de zaken waarin een bepaald nieuw gegeven, inzicht of alternatief scenario wordt aangevoerd, de overige bewijsmiddelen ook zonder het ter discussie staand bewijsmiddel toereikend waren;
- omdat de nieuwe gegevens niet een (potentieel) novum konden opleveren.

In veel zaken gaat het om een combinatie van deze redenen.

Van de vier niet-ontvankelijk verklaarde verzoeken zijn er twee afgewezen omdat niet aan het vereiste dat sprake moet zijn van een ernstig geschokte rechtsorde werd voldaan. Eén verzoek

werd afgewezen omdat de rechter moest worden verondersteld bekend te zijn geweest met het aangevoerde ‘gegeven’. In een laatste verzoek werd als reden gegeven dat het verzoek niet voldoet aan de vereisten van artikel 461 Sv zonder dat voor dat oordeel een nadere toelichting wordt gegeven.

Herzieningsaanvragen

In drie van de zaken waarin onderzoek werd uitgevoerd, is na afronding van het onderzoek een herzieningsaanvraag ingediend door de gewezen verdachte (de Hilversumse showbizzmoordzaak, de Butler moordzaak en de zaak Olaf H.). Eén van deze aanvragen, van de Hilversumse showbizzmoord, is gegrond verklaard door de Hoge Raad. De voorheen gewezen veroordeelde is vervolgens door Gerechtshof Den Haag vrijgesproken.²¹⁶ In de andere twee zaken werd de herzieningsaanvraag ongegrond verklaard.²¹⁷ In de zaak Baybasin is eerst een herzieningsaanvraag ingediend en daarna onderzoek verricht. Ook deze aanvraag is uiteindelijk ongegrond verklaard.²¹⁸

In de zaak Olaf H. oordeelt de Hoge Raad weliswaar dat de neuropsychologische en (gedrags)neurologische deskundigenrapporten niet eerder zijn overgelegd en in zoverre een nieuw gegeven vormen, maar deze leiden niet tot het ernstige vermoeden dat de rechter tot een andere uitspraak zou zijn gekomen – ware hij met de inhoud bekend geweest. De Hoge Raad neemt daarbij in aanmerking dat het Gerechtshof ermee bekend was dat het slachtoffer als gevolg van het schietincident ernstig hersenletsel had opgelopen en dat zij pas in een zeer laat stadium verklaringen heeft afgelegd over wat zij zich na verloop van tijd is gaan herinneren over dit schietincident, alsmede dat in het dossier van verschillende zijden kritische opvattingen zijn opgetekend over de vraag in hoeverre aannemelijk is dat het slachtoffer na verloop van tijd alsnog authentieke herinneringen zou krijgen aan het gebeurde. Desondanks heeft het Gerechtshof volgens de Hoge Raad gemotiveerd geoordeeld dat het de verklaringen van het slachtoffer als geloofwaardig aanmerkt. Daarbij komt dat ook voor zover de conclusies van de deskundigen – erop neerkomend dat zij het onwaarschijnlijk achten dat de herinneringen van het slachtoffer volledig berusten op een authentieke weergave van het gebeurde – als een nieuw gegeven kunnen worden aangemerkt, daarvan niet kan worden gezegd dat zij van voldoende gewicht zijn om de aanvraag gegrond te verklaren. Wat er zij van de waarde die het Gerechtshof aan de verklaring van het slachtoffer heeft toegekend, ook zonder die verklaring kan volgens de Hoge Raad uit het beschikbare bewijsmateriaal – waaruit onder meer blijkt van de aanwezigheid van de aanvrager op de plaats van het delict en van verdachte omstandigheden waaronder hij het huis heeft verlaten – redelijkerwijs worden afgeleid dat de aanvrager zich schuldig heeft gemaakt

²¹⁶ Zie Hof Den Haag 14 juni 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:1686.

²¹⁷ Zie HR 12 september 2017, ECLI:NL:HR:2017:2317 (Butler moordzaak) en HR 25 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2412, NJ 2017/206 (Olaf H.).

²¹⁸ Zie HR 17 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:605.

aan de bewezenverklaarde feiten, mede gelet op de diverse gronden waarop het Gerechtshof de ontkenning van de aanvrager ongeloofwaardig heeft geacht.

Voorts oordeelt de Hoge Raad in de Butler moordzaak dat de in de aanvraag aangevoerde gegevens noch afzonderlijk, noch in samenhang beschouwd, een ernstig vermoeden wekken als bedoeld in artikel 457, eerste lid, aanhef en onder c, Sv. Tot slot overweegt de Hoge Raad in de zaak Baybasin dat noch de gegevens die door de raadvrouw zijn aangedragen, noch de gegevens die zijn vergaard in het kader van het door de advocaat-generaal ingestelde onderzoek de slotsom wettigen dat sprake is geweest van samenspanning tussen Turkse en Nederlandse autoriteiten teneinde een Nederlandse strafzaak tegen de aanvrager te fabriceren met gemanipuleerd geluidsmateriaal en ander vervalst bewijsmateriaal. De stelling van de raadvrouw dat niettemin sprake is geweest van zo een complot, berust naar de kern bezien uitsluitend op niet-verifieerbaar bronnenmateriaal. Dat is ontoereikend voor de inwilliging van de herzieningsaanvraag en het leidt derhalve tot een ongegrondverklaring.

In de zaak-B. (15/04412H) is nader onderzoek verzocht, maar dit verzoek is niet-ontvankelijk verklaard. In de periode van onderzoek zijn in deze zaak eveneens twee herzieningsaanvragen ingediend bij de Hoge Raad, maar deze zijn eveneens niet-ontvankelijk verklaard omdat de aanvragen gebaseerd waren op dezelfde gronden als eerder ingediende herzieningsaanvragen die reeds zijn afgewezen.²¹⁹

In de zaak-M. (16/000548H) is nader onderzoek verzocht, maar ook dit verzoek is niet-ontvankelijk verklaard. Er is eveneens een herzieningsaanvraag ingediend en die is ongegrond verklaard.²²⁰ De Hoge Raad overweegt dat de enkele omstandigheid dat de aangeefster in het kader van de in hoger beroep gevoerde strafprocedures tegen medeverdachten mogelijk anders heeft verklaard dan in eerste aanleg, niet kan worden aangemerkt als een nieuw gegeven. De overweging van het Gerechtshof biedt daartoe geen enkele indicatie. Hoe die verklaring luidde, staat bovendien volgens de Hoge Raad niet vast, terwijl de aanvraagster omtrent de inhoud van die verklaring ook niet over eigen wetenschap beschikt. De aanvraagster heeft voorts een beroep gedaan op een anonieme brief, afkomstig van een 'niet' van de aangeefster, waaruit valt af te leiden dat de overval door de aangeefster is geënceneerd, zodat de wederrechtelijkheid van de gedraging van de aanvraagster ontbreekt. Ook deze brief kan niet het ernstig vermoeden zoals bedoeld in artikel 457, eerste lid, sub c, Sv wekken. Daarvoor is de juistheid van de inhoud van de brief naar de opvatting van de Hoge Raad onvoldoende onderbouwd en controleerbaar. Bovendien kan niet worden gezegd dat de enkele bewering dat van een geënceneerde overval sprake was, een nieuw gegeven oplevert. Het verweer dat de overval zou zijn geënceneerd was immers ook reeds bij de rechtbank gevoerd en is door de rechtbank gemotiveerd verworpen.

²¹⁹ Zie HR 28 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1344 en HR 29 augustus 2017, ECLI:NL:HR:2017:2230.

²²⁰ Zie HR 14 februari 2017, ECLI:NL:HR:2017:246.

6.3 *De nieuwe mogelijkheid voor een nader onderzoek*

In deze en de volgende paragrafen worden de onderzoeksvragen 4 tot en met 6 beantwoord, dit voor de drie onderdelen waarin wij de wijzigingen die de wet teweeg heeft gebracht hebben onderverdeeld (verzoeken tot een nader onderzoek, het wettelijk verruimde novumcriterium en de overige wetswijzigingen). De onderzoeksvragen luiden:

Vraag 4:

Wat zijn de effecten van de wet, zijn er onbedoelde effecten van de wet en welke belemmeringen treden op bij de uitvoering (bijv. ten aanzien van novumcriterium, de drempel voor de mogelijkheid van nader onderzoek, termijnen/doorlooptijden, verplichte procesvertegenwoordiging, financiële drempels/claims, aanzuigende werking of andere)?

Vraag 5:

Hoe worden de mogelijkheden van de wet en de uitvoering daarvan door betrokkenen gewaardeerd en welke criteria leggen zij daarbij aan?

Vraag 6:

Worden, naar oordeel van de onderzoekers, door de uitvoering van de wet in de praktijk de doelen van de wet behaald? Wat is de onderbouwing voor dit oordeel?

Anders dan de kwantitatieve onderzoeksvragen 1 tot en met 3, lenen deze vragen zich niet voor afzonderlijke bespreking en beantwoording. De antwoorden volgen uit het kwalitatieve onderzoek door middel van de interviews met respondenten en de expertmeeting. Vanwege de samenhang worden zij in een gezamenlijke beschouwing aan de orde gesteld. De doeltreffendheid van de diverse wijzigingen, zoals in dit onderzoek in drie delen onderverdeeld, wordt daarbij per onderwerp besproken. In de onderhavige paragraaf komt de nieuwe mogelijkheid van een nader onderzoek aan de orde. In paragraaf 6.4 wordt het nieuwe novumcriterium behandeld en in paragraaf 6.5 de overige wetswijzigingen. Deze beschouwingen monden uit in een eindoordeel over de doeltreffendheid van de kernelementen van de Wet hervorming herziening ten voordele in het algemeen in paragraaf 6.6.

6.3.1 *Algemene waardering*

In het algemeen wordt de door de wet geïntroduceerde nieuwe mogelijkheid voor de procureur-generaal om ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag over te gaan tot een nader onderzoek naar een novum als grond voor herziening, als een wenselijke verruiming gezien. Dat geldt in het bijzonder omdat in deze regeling het de gewezen verdachte is die, via zijn raadsman, de procureur-generaal zelf kan benaderen met het verzoek om een dergelijk onderzoek te verrichten. Het was echter alleen aan wetenschappers en klokkenluiders gegeven om destijds bij de CEAS een afgesloten strafzaak voor onderzoek aan te dragen. Uit het onderzoek is naar voren gekomen

dat de meeste verzoeken die waren gericht aan de CEAS niet-ontvankelijk werden verklaard, omdat zij toch door de gewezen verdachte zelf of diens pleitbezorger waren aangebracht en dus niet voldeden aan het formele toegangscriterium. In zoverre is met de nieuwe wettelijke regeling in een behoefte voorzien, zij het dat de gewezen verdachte alleen via een raadsman een verzoek kan indienen. Op basis van de resultaten van een nader onderzoek kan beter afgewogen worden besloten al dan niet een herzieningsaanvraag in te dienen en kan, als een herzieningsaanvraag wordt ingediend, deze beter worden onderbouwd.

6.3.2 Tot op heden spaarzaam gebruik

Gewezen verdachten weten op zich hun weg naar de procureur-generaal te vinden, maar van die mogelijkheid wordt, anders dan bij gelegenheid van de wetswijziging werd verwacht, maar spaarzaam gebruik gemaakt. Eén van de voornaamste oorzaken voor het achterblijven van het aantal ingediende verzoeken bij de verwachting lijkt te liggen in de verplichte procesvertegenwoordiging. Er is een sterke indicatie dat advocaten niet zomaar op verzoek van gewezen verdachten een verzoek tot nader onderzoek indienen. Zij denken niet dat een zaak nu gemakkelijker herzien wordt. Een andere factor die als drempel lijkt te werken, is het vereiste dat het moet gaan om een afgesloten strafzaak waarin de gewezen verdachte is veroordeeld voor een strafbaar feit waarop naar de wettelijke omschrijving minimaal een gevangenisstraf van twaalf jaren staat *en* door welk strafbaar feit de rechtsorde ernstig is geschokt. Daarbij geldt dat de eis van een geschokte rechtsorde, te meten op het moment dat het feit werd begaan, ook als een filter achter de voordeur heeft gewerkt, omdat diverse verzoeken door de procureur-generaal op die eis niet-ontvankelijk zijn verklaard. Zulks al of niet op advies van de ACAS (waarover hieronder meer). Ten aanzien van deze eis dat alleen ernstige strafzaken in aanmerking komen voor een nader onderzoek, kan uit het onderzoek worden geconcludeerd dat daarvoor bij de respondenten begrip bestaat. Al zou de grens volgens sommige respondenten wel iets lager kunnen worden gelegd.

Bij het bescheiden *blijven* van het aantal verzoeken, dus ook nadat de wet al enige tijd is werking was getreden, kan (in zoverre 'gaandeweg') ook de lage kans dat een verzoek wordt ingewilligd een rol zijn gaan spelen. De kans dat een verzoek wordt toegewezen, wordt door de advocaten daadwerkelijk als laag gepercipieerd. De verdere onderzoekscijfers geven hen daarin gelijk. Met name de advocaten (maar ook de wetenschappers) benadrukken dat de drempel voor het indienen van een succesvol verzoek (te) hoog ligt. Hoewel een nader onderzoek door de wet mogelijk is gemaakt – *juist omdat* er nog schakels missen in de onderbouwing van een herzieningsaanvraag – geven de raadsliden aan dat zij menen eigenlijk al met sterke indicaties te moeten komen dat er sprake is van een novum. En zulks zowel op het moment dat zij vergoeding voor hun te verrichten werkzaamheden vragen bij de Raad voor Rechtsbijstand, als wanneer zij het verzoek tot nader onderzoek indienen bij de procureur-generaal. Advocaten laten daarom soms voorafgaand aan het verzoek al (veelal kostbaar) onderzoek zelf uitvoeren. Voor zover het daarbij niet gaat om het doen uitvoeren van een voorproef op de mogelijke uitkomst, staat dat

haaks op de idee van de wetgever dat de geïntroduceerde mogelijkheid van het verzoek tot nader onderzoek door de procureur-generaal de gewezen verdachte juist ontlast van het eigenhandig laten verrichten van onderzoek naar een mogelijke herzieningsgrond.

De advocatuur en de wetenschappers menen dat het adriëren van de procureur-generaal veelal weinig tot niets extra's oplevert, terwijl het lang duurt voordat een beslissing wordt verkregen. Men is sceptisch over de meerwaarde van het verzoeken van een nader onderzoek. In het bijzonder wordt met enige argwaan gekeken naar de ACAS, die volgens een aantal respondenten op de stoel van de Hoge Raad gaat zitten en anticipeert of de vraag of er sprake is van een novum, in plaats van breed te kijken of een veroordeling klopt. De regeling wordt volgens hen te streng toegepast door de ACAS en de procureur-generaal. Door de in hun ogen veelal slechte ervaringen zien zij in sommige zaken dan af van een verzoek om een nader onderzoek en dienen soms liever direct een herzieningsaanvraag in.

Vanuit het parket, de Hoge Raad en binnen de ACAS hebben wij deze kritiek niet gehoord. De geschetste situatie kan niettemin afbreuk doen aan de doeltreffendheid van de regeling. Immers, de negatieve beoordeling van advocaten over deze mogelijkheid en de rol van de ACAS daarin, zou de werking van de mogelijkheid van het verrichten van een nader onderzoek naar de aanwezigheid van een novum kunnen frustreren als verzoeken daartoe om dergelijke redenen uitblijven. Dit is dus een punt van zorg omdat een van de doelstellingen van de wet was om zaken die daartoe aanleiding geven ook inderdaad te doen onderzoeken, ook al staat nog niet vast dat zich een novum als grond voor herziening voordoet.

Naast het voorgaande zijn in het onderzoek overigens ook geheel andere redenen genoemd die het uitblijven het grote aantal verwachte verzoeken voor een nader onderzoek volgens de respondenten mede kunnen verklaren. Een aantal daarvan staat niet in verband met de in dit onderzoek betrokken Wet hervorming herziening ten voordele. Zo werd als mogelijke verklaring geopperd de verbeterde opsporing sinds de commotie rondom de fouten inzake de Schiedammer Parkmoord en het rapport van de Commissie Posthumus. Daardoor wordt meer op alternatieve scenario's en daders doorgezocht, zodat tunnelvisie en fouten zo veel als mogelijk worden voorkomen voor het tot een onherroepelijke bewezenverklaring komt. Ook het aantal vrijspraken zou zijn gestegen. Rechters zijn kennelijk voorzichtiger geworden, zo werd in het onderzoek geopperd. Al maakt onderzoek naar deze stellingen geen deel uit van het onderzoek, deze redenen komen ons wel valide voor.

6.3.3 De ACAS

(On)verplicht advies

Als aan de gewezen verdachte een gevangenisstraf van zes jaar of meer is opgelegd, is de procureur-generaal verplicht het advies in te winnen van de ACAS over de wenselijkheid van het verrichten van een nader onderzoek. In het onderzoek zijn geen gevallen aangetroffen waarin het

vragen van het advies ten onrechte achterwege is gebleven. Dat niet in elke zaak ACAS-advies verplicht is, wordt in de praktijk, blijkens het onderzoek, als redelijk gezien.

De procureur-generaal kan ook in zaken waarin dit niet verplicht is de ACAS inschakelen om zich te laten voorlichten. Hij maakt daarvan in zo goed als alle zaken gebruik. Hiervoor is geen beleid ontwikkeld. De ACAS wordt steevast om advies gevraagd omdat het verzoek, vanwege de samenstelling van de ACAS, aldus van alle kanten wordt belicht. Dat kan het parket tijd besparen. De adviezen hebben een grote waarde voor de advocaten-generaal. De beslissing op het verzoek komt met de handelswijze in alle gevallen niet alleen bij de procureur-generaal te liggen. In slechts één zaak, te weten de Hilversumse showbizzmoord-zaak, werd door de procureur-generaal geen advies gevraagd. Dat vond zijn grond in het feit dat het verzoek door hem direct is toegewezen. Aldus werd tijd bespaard.

Het valt te appreciëren dat de procureur-generaal in alle gevallen waarin hij niet direct van mening is het verzoek in te kunnen willigen, de ACAS toch om advies vraagt. Hoewel de afdoening van het verzoek daardoor kan worden vertraagd, is het een voordeel dat met een ruime(re) blik naar de wenselijkheid van een nader onderzoek wordt gekeken. Ondanks dat het oordeel van de ACAS veelal is dat er geen reden voor een nader onderzoek bestaat, kan deze wijze van het stelselmatig aanwenden van de wettelijke mogelijkheid naar buiten toe leiden tot meer draagvlak voor de (daaropvolgende) afwijzende beslissing van de procureur-generaal. Uit het bovenstaande volgt dat deze meerwaarde door de meeste benaderde advocaten en de wetenschappers niet altijd herkend of zo beleefd wordt. Zij menen dat de ACAS een te strenge toets aanlegt en te veel een voorschot op de zaak neemt.

Het effect van de wettelijke positie van de ACAS als verplichte – en in de praktijk ook onverplichte – adviseur is vanuit dit perspectief en gelet op de voor de gewezen verdachten tot op heden teleurstellende resultaten, dat de ACAS deels als bliksemafleider fungeert voor de procureur-generaal. Formeel is en blijft de ACAS in alle gevallen immers slechts adviseur van de procureur-generaal.

Wettelijke taak en bevoegdheden; het verschil met de CEAS

De ACAS heeft de (thans wettelijke vastgelegde) taak de procureur-generaal te adviseren over de wenselijkheid van het verrichten van een nader onderzoek naar het bestaan van een novum. In enkele gevallen heeft de ACAS zich ook uitgelaten over de (niet-)ontvankelijkheid van de gewezen verdachte in diens verzoek, omdat door het desbetreffende strafbare feit de rechtsorde volgens haar niet zou zijn geschokt (zie par. 3.2.2). Gelet op artikel 462, tweede lid, Sv lijkt het echter aan de procureur-generaal voorbehouden eerst op dit punt een oordeel te vellen, waarna hij vervolgens de ACAS om (inhoudelijk) advies over de wenselijkheid van het verzochte vraagt. De ACAS komt zo bezien aan de ontvankelijkheidsvraag niet toe.

De ACAS heeft bij het uitvoeren van haar taak enkele onderzoeksbevoegdheden, zoals het inschakelen van een deskundige, maar zij is niet in het leven geroepen om zelf het nader

onderzoek te verrichten. De ACAS heeft aangegeven goed uit de voeten te kunnen met de bevoegdheden die zij heeft onder de nieuwe wet.

De ACAS moet wel onderscheiden worden van de CEAS en kan niet als de opvolger daarvan worden gezien. Dit ondanks dat veel leden van de CEAS ook lid zijn (geweest) van de ACAS en ondanks dat door respondenten wel wordt aangegeven dat er feitelijk niet veel veranderd is in de manier waarop de ACAS haar werkzaamheden uitoefent. De CEAS verrichtte het onderzoek zelf en zocht daarbij naar ernstige manco's in de opsporing, waarna zij rapporteerde aan het College van procureurs-generaal. De ACAS is, zoals gezegd, een adviesorgaan van de procureur-generaal en dient zich enerzijds 'alleen' uit te laten over de wenselijkheid van een nader onderzoek naar het bestaan van een novum, waarbij hooguit bescheiden onderzoek door de ACAS zelf wordt uitgezet. Anderzijds betreft het advies wel mogelijk onderzoek naar een novum als herzieningsgrond; in zoverre is het object van het advies directer met de (mogelijke aangewezen) herziening van een strafzaak verbonden dan het object van werken van de CEAS. Dat de op ad hoc basis bestaande CEAS nu een formele status heeft gekregen in de vorm van de ACAS met de taakstelling die de ACAS gekregen heeft, wordt door vertegenwoordigers van alle relevante actoren als een verbetering gezien. Wij kunnen dat alleen maar onderschrijven. De wet voorziet op dit punt uitdrukkelijk in een behoefte, niet alleen aan een wettelijke verankering van de mogelijkheid van onderzoek, maar ook meer naar de aard van de ACAS dan van de CEAS.

Samenstelling en adviezen

Verscheidene respondenten benadrukken het belang van de ACAS als een commissie die uit leden van verschillend 'pluimage' bestaat en waarin dus nadrukkelijk ook niet-juristen, zoals een rechtspsycholoog en een forensisch arts, zitting hebben. Het aantal niet-juristen mag volgens enkele respondenten nog wel toenemen. Dat zou mogelijk zijn als een aantal leden in 2020 aftreedt. Het verdient overigens aanbeveling dat leden gefaseerd toe- en uittreden uit de ACAS.

Verwacht wordt dat een aldus samengestelde commissie met andere ogen naar verzoeken kijkt en daardoor een meerwaarde heeft binnen het geheel van de herziening als buitengewoon rechtsmiddel van soms noodzakelijke correctie van een eerder onherroepelijk rechterlijk oordeel c.q. van onderzoek of die noodzaak zich voordoet. De procureur-generaal en advocaten-generaal bij het parket benadrukken tevreden te zijn met de rapporten die zij ontvangen van de ACAS. Er wordt in alle gevallen in hoofdzaak overeenkomstig het advies beslist. Bovendien wordt de ACAS, zoals gezegd, ook om advies gevraagd wanneer hiertoe wettelijk niet de verplichting bestaat.

Werkwijze

De geïnterviewde leden van de ACAS geven aan 'breed' naar de zaak te kijken om te zien of er mogelijkwijs aanknopingspunten zijn om aan te nemen dat de zaak inderdaad niet klopt, zoals de gewezen verdachte beweert. Deze respondenten geven aan dat de ACAS niet vanaf het begin voorsorteert op de wettelijke vraag of uiteindelijk sprake kan zijn van een novum en of

een nader onderzoek daarnaar wenselijk is. De advocaten en wetenschappers die in dit onderzoek zijn geïnterviewd zien dat, zoals hiervoor gerelateerd, evenwel anders. Zij denken voornamelijk dat de ACAS al op de stoel van de Hoge Raad gaat zitten om te bezien of er een novum is.

Op dit punt komt het beeld naar voren dat de ACAS bij de beoordeling van de zaak met een brede blik kijkt en zoekt naar ‘touwtjes’ om een zaak op een mogelijk novum te laten onderzoeken als daarvoor een reden zou bestaan. Zulks eerst nog los van de wettelijke eis van een novum. Het kan vervolgens in het rapport – naar mening van de advocaten en wetenschappers – niet voldoende tot uiting komen, omdat in het uiteindelijke advies dan (toch) wordt aangesloten bij de wettelijke vereisten om tot een nader onderzoek te adviseren. Gelet op de wettelijke taak van de ACAS bevreemdt die uiteindelijke opstelling niet. De ACAS is immers in het leven geroepen om de procureur-generaal te adviseren over de wenselijkheid van een nader onderzoek naar een grond voor herziening in de vorm van een novum, zodat het uiteindelijke advies bij dat criterium zal aansluiten. Het lijkt meer inhoudelijk ook niet opportuun nader onderzoek te adviseren als de resultaten daarvan zo’n grond niet zouden kunnen opleveren. Voor een nader onderzoek moet bij aanvang al voldoende aanleiding bestaan. Die aanleiding mag niet eerst in de (eventuele) resultaten van een nader onderzoek gevonden worden.

6.3.4 Werklast

Ten aanzien van de werklast is de ervaring voor het parket en de ACAS dat het werk ‘te doen’ is. Hierbij wordt wel gerekend op het grote arbeidsethos van betrokkenen. Een grote zaak als die van Baybasin heeft voor de desbetreffende advocaat-generaal wel een enorme belasting opgeleverd. Van dat soort zaken kan het parket er niet veel hebben, zo is begrijpelijkerwijze aangegeven. Ook vanuit de ACAS is het signaal gekomen dat het aantal zaken bij de huidige bezetting niet zou moeten toenemen. Het komt voor de leden van de ACAS al grotendeels neer op vrijwilligerswerk, wanneer het grote aantal uren dat zij in de ACAS stoppen wordt afgezet tegen de bescheiden vergoeding daarvoor. Aangegeven wordt dat indien in de nabije toekomst in enkele grote/spraakmakende zaken nader onderzoek zou moeten worden verricht, dit voor een toename en aldus voor overbelasting zou kunnen zorgen. Ook dit is een punt van zorg, zij het dat in 2017 maar drie verzoeken zijn ingediend.

Voor het afhandelen van verzoeken tot een nader onderzoek en het verrichten van het nader onderzoek zelf is binnen de strafrechtsketen ter uitvoering van de onderzochte wetwijziging maar mondjesmaat extra geld beschikbaar gesteld. De vereiste capaciteit voor onderzoek dat onder de nieuwe wet als noodzakelijk wordt gezien, moet door degenen die dit onderzoek moeten uitvoeren grotendeels vrijgemaakt worden binnen het bestaande budget en mankracht van de betreffende instituties. Dat betekent dat verrichtingen voor herzieningskwesaties bijna onvermijdelijk ten koste gaan van lopende strafzaken. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat als voor een afgesloten strafzaak een DNA-onderzoek moet worden verricht door het NFI, een ander onderzoek pas later voor onderzoek kan worden ingezonden. Als nader onderzoek te veel

concurrereert met lopende strafzaken kan dit een punt van zorg worden, als niet meer capaciteit wordt gegenereerd.

6.3.5 Na het verzoek en het eventuele nader onderzoek

Een rechtsmiddel tegen een negatieve beslissing van de procureur-generaal op het verzoek tot een nader onderzoek (niet-ontvankelijkheidsverklaring of afwijzing), wordt niet echt gemist. Respondenten geven aan dat de gewezen verdachte altijd nog naar de Hoge Raad kan gaan met een herzieningsaanvraag en dat dan alsnog een nader onderzoek kan worden verricht. Er is niet gebleken van enige behoefte aan een rechtsmiddel. Wij hebben geen gronden gevonden het daarmee niet eens te zijn.

Nadat een nader onderzoek is verricht, is er voor de onmiddellijke fase daarna, (men zou kunnen spreken van de 'afsluiting') wettelijk niets geregeld over de berichtgeving vanuit de procureur-generaal naar de gewezen verdachte of, en zo ja, binnen welke termijn, eventueel een herzieningsaanvraag door de procureur-generaal zal worden ingediend. Hoewel er geen officieel beleid is binnen het parket, neemt de procureur-generaal intern wel een beslissing. Dat ligt voor de hand gezien zijn uit artikel 457, eerste lid, Sv voortvloeiende zelfstandige bevoegdheid om zich voor herziening tot de Hoge Raad te wenden. Dit terwijl het voor de gewezen verdachte, die overigens wel van het resultaat van het nader onderzoek op de hoogte wordt gesteld, van belang kan zijn te vernemen of (ook) de procureur-generaal een herzieningsaanvraag overweegt c.q. gaat doen. Ons komt een dergelijke informatievoorziening ter afsluiting van de procedure gewenst voor, ook uit een oogpunt van adequate bejegening van de gewezen verdachte. Het voert te ver om een dergelijke voorziening in de wet op te nemen.

6.3.6 Beoordeling doeltreffendheid van een nader onderzoek

Het doel van de wetgever met de introductie van de mogelijkheid van het verzoeken van nader onderzoek als onderdeel van de wettelijke regeling van het rechtsmiddel van herziening (ten voordele) in het Wetboek van Strafvordering is geweest om de bewijsnood van de gewezen verdachte (iets) te verlichten, nu deze bepaald onderzoek niet zelf kan (laten) verrichten. De wet is op dit punt doeltreffend als nieuwe gegevens worden gegenereerd en op hun bruikbaarheid als grondslag voor mogelijke herziening op basis van een novum ten minste worden gezien, waar zij onder de oude wet niet zouden zijn gegenereerd. De doeltreffendheid kan dan blijken uit het feit dat de nieuwe onderzoeksmogelijkheid inderdaad meer dan voorheen een betere onderbouwing van een herzieningsaanvraag biedt, dan wel een beter onderbouwde reden om hiervan af te zien, zonder dat het uitzonderlijke karakter van het rechtsmiddel herziening verloren gaat (zie eerder paragraaf 2.5).

De aldus geformuleerde vraag naar de doeltreffendheid van dit onderdeel van de wetswijzing kan als volgt worden beantwoord. In algemene zin heeft te gelden dat in de periode van de ruim vijf jaar dat het nu, na de inwerkingtreding van de wet, mogelijk is een nader onderzoek aan de

procureur-generaal te verzoeken (2012-2017), 42 verzoeken zijn ingediend. Daarvan waren er 36 ontvankelijk en zijn in totaal vier verzoeken toegewezen waarin een nader onderzoek is ingesteld. Daarnaast heeft de procureur-generaal eenmaal ambtshalve tot een nader onderzoek besloten. Het resultaat daarvan is tot op heden dat in één zaak dit tot een herziening en vrijspraak van de gewezen verdachte heeft geleid. Ook is in één zaak het daderschap van de gewezen verdachte in zekere zin bevestigd doordat nieuw DNA-materiaal van de gewezen verdachte werd aangetroffen naar aanleiding van onderzoek verricht door het NFI in opdracht van de ACAS. Hoewel de mogelijkheid van nader onderzoek dus bestaat en zulks op zichzelf, aangezien er gebruik van wordt gemaakt, doeltreffend is, worden maar weinig verzoeken ingediend en worden nog minder verzoeken toegewezen. Nu slechts in een handjevol zaken een nader onderzoek is ingesteld, worden maar in weinig afgesloten strafzaken gegevens gegeneerd op basis waarvan een herzieningsaanvraag beter onderbouwd kan worden ingediend, dan wel beter beredeneerd daarvan kan worden afgezien. In de tijd van de CEAS (2006-2012) werden vier van de vijftien ontvankelijke zaken onderzocht. In zoverre komt de nieuwe mogelijkheid om de bewijsnood van de gewezen verdachte te verlichten, maar mondjesmaat uit de verf. Het onderhavig onderzoek strekt er niet toe de vraag te beantwoorden of in andere gevallen het verzoek terecht is afgewezen

De voorheen, onder de oude regeling reeds gesignaleerde 'bewijsnood' lijkt te zijn verschoven van het moment van het indienen van een herzieningsaanvraag naar het moment van het indienen van een verzoek tot een nader onderzoek. Hoewel naar het systeem van de (nieuwe) wet dan minder hoeft te worden aangevoerd, blijft sprake van een zekere bewijsdrempel waarbij zich het fenomeen van een zekere bewijsnood voor kan doen. Zoals gezegd vinden enkele ervaren (herzienings)advocaten en wetenschappers dat met name de ACAS te streng is om voldoende aanwijzingen aanwezig te achten om een nader onderzoek te initiëren.

Advocaten ervaren met name de ACAS daarom soms eerder als een obstakel dan als een extra paar ogen dat breed naar de zaak kijkt. Door de raadsman wordt bij deze stand van zaken ook wel van een verzoek aan de procureur-generaal afgezien en direct een herzieningsaanvraag ingediend. In dat verband kan worden opgemerkt dat, ook al gaat het in dit onderzoek om kleine aantallen, het aantal verzoeken na een initiële piek in 2013 en 2014, in de jaren daarna uiteindelijk is gedaald tot slechts drie in 2017.

Voor zover deze effecten optreden als belemmering voor het effectief gebruiken van de door de gewijzigde modaliteiten, zijn dit effecten die niet door de wet zijn beoogd. Zij doen afbreuk, of kunnen dat doen, aan de doeltreffendheid van de wet op dit punt. Tegelijk moet worden bedacht dat een zekere bewijsnood bij het aandragen van gronden om gebruik te maken van het mechanisme van herziening, inherent samenhangt met het karakter van de herziening als buitengewoon rechtsmiddel. Daarvoor gelden terecht drempels. Ook bewijsdrempels in de vorm van een stel- en onderbouwingsplicht van verzoeken. (Ook) in een verzoek tot een nader onderzoek moet in zoverre een valide aanleiding kunnen worden gevonden om een nader

onderzoek te verrichten. Het karakter van het rechtsmiddel verzet zich ertegen dat de gewezen verdachte ter zake met een niet, maar ook met een te weinig onderbouwd verzoek zou kunnen volstaan. De wetgever beoogde niet dat karakter van herziening als een uitzondering aan te tasten en het onderzoek geeft aanleiding te concluderen dat de wet op dit punt van het handhaven van het uitzonderlijk karakter van herziening of zichzelf doeltreffend is gebleken. In zoverre is sprake van verschuiving van de bewijsnood als aspect van de herziening als buitengewoon rechtsmiddel. Voor een nader onderzoek zijn voldoende aanwijzingen voor het mogelijke bestaan van een novum nodig. Het nader onderzoek is er niet om die aanwijzingen te genereren.

6.4 Verruimde novumbegrip

6.4.1 Algemene waardering, noodzaak en omvang van de wijziging van het novumcriterium

Ten aanzien van de wijziging van het wettelijke novumcriterium, van 'eenige omstandigheid' naar 'een gegeven', geldt dat dit op basis van de wetsgeschiedenis in de eerste plaats kan worden gezien als een codificatie van de reeds bestaande jurisprudentie van de Hoge Raad. Niet dat de Hoge Raad al categoriaal over 'gegeven' sprak, maar duidelijk was wel dat hij in concrete zaken de 'eenige omstandigheid' reeds zeer ruim uitlegde als hij dat nodig vond. Zo wordt de wetwijziging in de praktijk ook beoordeeld, waarbij vooral de Puttense moordzaak en de zaak van Lucia de B. worden genoemd. Als er voor de Hoge Raad onder de oude wet reden was om een dubieuze zaak te laten herzien, dan werd zo nodig een uitzondering gemaakt op de eis dat een nieuwe omstandigheid van feitelijke aard moest zijn. Voor de praktijk is duidelijk dat het de wetgever ten aanzien van de verruiming vooral was te doen om ervoor te zorgen dat de Hoge Raad zich niet meer in allerlei bochten hoefde te wringen om tot de gewenste uitkomst te komen dat zich een novum voordeed als in de wet bedoeld en de afgesloten strafzaak deswege moest worden herzien. De gewezen verdachte is thans niet afhankelijk van de Hoge Raad om een uitzonderingsgeval aan te nemen. De wet dwingt de Hoge Raad daartoe nu meer.

In de parlementaire geschiedenis is de verandering als een 'significante' verruiming aangemerkt. Daarvan is sprake als de nieuwe wettelijke formulering wordt afgezet tegen de oorspronkelijke wettelijke invulling en de oude rechtspraak van de Hoge Raad met de eis dat een omstandigheid van feitelijke aard moest zijn. Zo opgevat betreft de wijziging inderdaad een aanzienlijke verruiming. Ten opzichte van de meer recente jurisprudentie van voor de wijziging wordt, het ligt in het voorgaande reeds besloten, echter in de praktijk weinig tot geen verschil ervaren. Het wordt wel positief gewaardeerd dat de wet nu aansluit bij die latere rechtspraak van de Hoge Raad en dat aan de Hoge Raad voor zijn rechtspraak een wettelijke basis is verschaft en daarmee de jurisprudentie ook door de wetgever is gelegitimeerd en gecodificeerd.

Dat door de wetwijziging van de benaming van het novum in elk geval een nieuw of gewijzigd deskundigeninzicht een novum kan opleveren is voor de gebruikers duidelijk. Onduidelijk blijft evenwel of daarnaast nog andere ontwikkelingen of omstandigheden als zijnde (eveneens) een 'gegeven' onder het nieuwe, verruimde begrip zouden kunnen vallen. Hiervan kunnen geen

voorbeelden worden genoemd. Wat in ieder geval (nog steeds) niet onder een gegeven valt, is rechtsdwaling c.q. een na een onherroepelijke bewezenverklaring ingetreden, gewijzigde juridische opvatting. Datzelfde geldt voor een wijziging van de maatschappelijke opvattingen omtrent de strafwaardigheid van de bewezenverklaarde gedraging na het onherroepelijk worden van de veroordeling.

Voor de praktijk is voorts nog onduidelijk wanneer een nieuw of gewijzigd deskundigeninzicht daadwerkelijk een novum oplevert. Conform de bedoeling van de wetgever heeft de Hoge Raad vastgehouden aan de eis dat het gegeven 'nieuw' moet zijn ('bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was', zegt de wet) en het ernstige vermoeden moet wekken dat een vrijspraak etc. zou zijn gevolgd als de rechter dit gegeven wel zou hebben gekend. De wetgever heeft aan die twee elementen naast het nieuwe novumbegrip vastgehouden (deze elementen staan separaat in artikel 457, eerste lid, sub c, Sv) om het uitzonderlijke karakter van herziening als buitengewoon rechtsmiddel te behouden. Het verruimde novumbegrip moet binnen deze twee nadere elementen blijven. De wetgever heeft daarbij opgemerkt dat een andere afweging van het dossier door de deskundige nog geen novum inhoudt. In de rechtspraak is die opvatting expliciet terug te vinden. Die rechtspraak sluit aan bij de woorden en eisen van de wet.

De Hoge Raad houdt aan deze benadering vast. De Hoge Raad legt de lat wat dat betreft bewust hoog. Die eisen worden als hindernis gezien door de advocaten, maar de ACAS, de procureur-generaal en de Hoge Raad wijzen op basis van deze elementen de nodige verzoeken en aanvragen af. Dat laatste is naar ons oordeel juist. Met name het vereiste van het ernstig vermoeden van vrijspraak verwoordt zowel de noodzaak bij een dergelijk vermoeden de herziening te bevelen als de eis die gesteld moet worden om het buitengewone karakter van het rechtsmiddel te formuleren. De door de Hoge Raad gehanteerde 'lat' en de hoogte daarvan liggen in de wet en in het systeem van de herziening besloten. De wetgever beoogde ook niet de wet op dit punt te wijzigen. De doeltreffendheid van de wet schuilt er eerder in dat de inhoudelijke verruiming van het novum er niet toe heeft geleid dat de twee hier besproken andere elementen zijn 'geërodeerd' op een wijze waarop aan het buitengewoon karakter van de herziening als rechtsmiddel afbreuk zou worden gedaan.

Daarbij ziet het er naar uit dat advocaten de kans van slagen op grond van het nieuwe wettelijke novumcriterium te rooskleurig inschatten. Er zijn drie zaken aan te wijzen waarin naar mening van de onderzoekers aangenomen kan worden dat een (gewijzigd) deskundigeninzicht tot het aannemen van een novum heeft geleid. Dat betekent dat slechts één op de zeven zaken op grond van het nieuwe novumcriterium tot 'succes' heeft geleid. Het lijkt erop dat in deze zaak het novum in het nieuwe, verruimde novumbegrip is gevonden. Deze cijfers laten aan de andere kant zien dat het effect van de wetswijziging op dit punt is, dat wel wordt geprobeerd van de wettelijke verruiming gebruik te maken nu er in totaal in 21 zaken een beroep op is gedaan. Niet uitgesloten kan echter worden dat de Hoge Raad ook onder het oude recht in voormelde drie zaken in ultimo

zou hebben aangenomen dat van 'eenige omstandigheid' als bedoeld in artikel 457, eerste lid, (oud) Sv sprake zou zijn geweest.

Een punt van aandacht is nog de vraag wanneer sprake is van een deskundige. De praktijk heeft er begrip voor dat de Hoge Raad dienaangaande eisen heeft gesteld en worstelt soms zelf ook met de vraag of de 'deskundige' wel deskundig is (op het gebied waarover hij rapporteert). Dat deed hij de facto onder de oude regeling ook (reeds). Het oordeel moet zijn dat hij daarmee aansluit bij de bedoeling en de strekking van de wet op dit punt.

De daadwerkelijke verruiming via een gegeven kan eigenlijk nog niet voldoende worden geduid in de praktijk. Wel is het zo dat de Hoge Raad sturing kan geven aan het reikwijdte van het novumbegrip, niet zozeer via het element 'gegeven', maar via de elementen 'niet aan de rechter gebleken' (nieuw gegeven) en de eis van genoemd ernstig vermoeden dat het gegeven moet wekken.

6.4.2 Verdere verruiming gewenst?

Ten aanzien van het novumcriterium zouden de geïnterviewde advocaten en de wetenschappers liever zien dat het gegeven 'slechts' ervoor hoeft te zorgen dat er redelijke twijfel over de juistheid van de beslissing ontstaat, dan wel dat daardoor sprake is van een *unsafe conviction*. Alle andere respondenten zien hier evenwel niets in, omdat dit niet zou passen bij het uitzonderlijke karakter van herziening. Het zou volgens hen leiden tot een ongewenste toename van zaken, omdat in diverse zaken ook na de onherroepelijke afdoening daarvan discussie kan blijven bestaan. Bij een lagere maatstaf zou aan die zaken nooit een eind komen, terwijl de rechtszekerheid dat wel vereist. Ook wordt aangegeven dat de voorgestelde, lagere maatstaf de verkeerde zaken zou aantrekken, namelijk die waarin de gewezen verdachte juist terecht is veroordeeld.

Naar ons oordeel is er geen reden een (verdere) verruiming of verandering van het novumbegrip of de omschrijving daarvan in de wet te bepleiten. Er zijn goede redenen het uitzonderlijk karakter van de herziening te behouden. Als de kans te klein is dat een novum tot vrijspraak etc. leidt, is er geen noodzaak zodanig aan het onherroepelijk gewijsde te twijfelen dat nieuw onderzoek van de zaak in herziening noodzakelijk is. Zo'n nieuw onderzoek in herziening is dan ook niet aangewezen, schept ten onrechte verwachtingen en getuigt in zoverre ook niet van adequate inzet van rechterlijke en andere capaciteit. Deze stelling valt te meer te verdedigen aangezien de Hoge Raad in het verleden de weg heeft gekozen om in zaken waarin herziening bepaald aangewezen lijkt, zich in ultimo niet door de te formele wettelijke kaders te laten weerhouden. Bovendien spreekt artikel 457, eerste lid, sub c, Sv voor wat betreft de bewijsbeslissing van een vermoeden van vrijspraak. Meer niet. In de voorstellen tot Modernisering Wetboek van Strafvordering wordt het bewijscriterium aangepast en wordt de maatstaf geïntroduceerd dat het bewijs dat de verdachte het hem tenlastegelegde moet hebben begaan 'buiten redelijke twijfel' staat. Wat men van dat voorstel vindt, als dat een verandering van de bewijsmaatstaf inhoudt, verschuift daarmee ook (de inhoud van) het 'ernstig vermoeden' in artikel 457, eerste lid, sub c, Sv. Wel

biedt het criterium in het conceptwetsvoorstel meer handvat voor discussie of (ook voor derden) het bewijs wel ‘buiten twijfel’ staat. Zo’n discussie is in het kader van de herziening niet onmiddellijk en steeds wenselijk.

6.4.3 Beoordeling doeltreffendheid van het verruimde novumbegrip

Het doel van de wet is geweest om een betere balans te vinden tussen aan de ene kant (alsnog) adequate waarheidsvinding, ook als rechtsbescherming van de gewezen verdachte, en aan de andere kant rechtszekerheid, in welk kader van belang is dat uitgegaan mag en moet worden van de juistheid van de uitkomst van onherroepelijke oordelen in strafzaken. Daartoe is het wettelijke novumcriterium geherformuleerd en inhoudelijk verruimd, zodat de Hoge Raad geen gebruik meer hoeft te maken van ‘constructies’ om in voorkomende gevallen met name nieuwe (forensische) expertise als een novum te kunnen aannemen. De wet is op dit punt doeltreffend als de reeds voorheen bestaande, ruimere jurisprudentie van de Hoge Raad op het niveau van de wet is bestendigd door middel van een duidelijk novumcriterium en als sindsdien meer zaken in aanmerking (kunnen) komen om te worden herzien, zonder dat het uitzonderlijke karakter van het rechtsmiddel herziening verloren is gegaan (zie paragraaf 2.5).

De vraag naar de doeltreffendheid van dit onderdeel van de wetswijzing kan als volgt worden beantwoord. Met de wettelijke wijziging van het novumcriterium heeft de ruimere toepassing van het oude criterium door de Hoge Raad in enkele zaken, een permanent karakter gekregen. Hierdoor is de gewezen verdachten in geval van een omstandigheid die niet van feitelijke aard is, niet langer afhankelijk van een door de Hoge Raad in een concrete zaak al dan niet toe te passen ruime interpretatie van de oude terminologie, tenderend in de richting van het maken van een ‘uitzondering’ op de wet. De wet schrijft nu voor dat ook gegevens die niet feitelijk van aard zijn, een novum kunnen opleveren.

Voor de praktijk is duidelijk geworden dat de Hoge Raad onder het ‘gegeven’ als novumelement in plaats van ‘omstandigheid’, zonder meer een nieuw of gewijzigd deskundigeninzicht kan en moet scharen (al is niet gezegd dat hij dat onder het oude recht zo nodig niet eveneens zou hebben gedaan). De nieuwe terminologie schept in zoverre duidelijkheid in de door de wetgever gewenste richting.

Van alle 194 sinds de wetswijziging genomen beslissingen die in dit onderzoek zijn betrokken, is in 21 zaken een beroep gedaan op deze wettelijke verruiming. Drie daarvan kunnen worden aangemerkt als zaken waarin onder het oude recht de Hoge Raad eigenlijk alleen met een uitzondering op het vereiste van een omstandigheid van feitelijke aard, tot een novum had kunnen concluderen. Aldus kan worden gezegd dat onder de nieuwe wet daadwerkelijk meer zaken in aanmerking komen om te worden herzien dan onder de oude. Dit ondanks de onduidelijkheid die in de praktijk bestaat over de precieze omvang van de verruiming. In navolging van de wetgever heeft de Hoge Raad immers aangegeven dat louter een andere weging van de deskundige van het bewijsmateriaal dan die van de rechter, nog niet voldoende is om van

een novum te kunnen spreken. Het is nog de vraag wanneer een deskundigeninzicht meer is dan een andere weging en overgaat in een novum. Daarnaast is onduidelijk wat naast een deskundigeninzicht nog meer een gegeven kan opleveren, waar dat onder de oude wet niet al een omstandigheid zou betreffen.

Uit het onderzoek komt naar voren dat de door de wetgever bedoelde verruiming van de omschrijving van het novum in de toepassing ervan niet ten koste is gegaan van het behoud van het uitzonderlijke karakter van herziening als buitengewoon rechtsmiddel. Zulks omdat niet *elk* gegeven – hoe ruim(er) dat element thans ook in de wet omschreven is – tot de beslissing leidt dat een uitspraak moet worden herzien. Als sprake is van een gegeven blijft immers vereist dat dit gegeven de rechter niet bekend is geweest bij de behandeling van de zaak op het onderzoek ter terechtzitting en dat het gegeven het ernstige vermoeden moet wekken dat, ware het aan de rechter wel bekend geweest, het onderzoek van de zaak tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, tot diens ontslag van alle rechtsvervolging, tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie of tot de toepassing van een minder zware strafbepaling, zou hebben geleid gekomen.

Het uitzonderlijke karakter van het rechtsmiddel wilde de wetgever ook niet veranderen en ook in zoverre is de wet doeltreffend geweest. De Hoge Raad houdt de eisen wat dat betreft bewust hoog. Het gegeven moet nieuw zijn en echt een ander licht op de zaak werpen. Mede daarom is een enkele andere weging van de (zelfde) feiten dan die van de rechter in een bepaalde strafzaak een eerder niet gehoorde deskundige wellicht wel een ‘gegeven’ in de zin van artikel 457, eerste lid, sub c, Sv, maar leidt zulks nog niet tot de beslissing dat herziening noodzakelijk is omdat daarmee nog niet het ernstig vermoeden als bedoeld in dat artikellid ontstaan is.

Voor het door de wetgever aldus bewust gehandhaafde uitzonderlijk karakter van de herziening als buitengewoon rechtsmiddel, bestaan, goede, breed geaccepteerde gronden. Er zijn geen signalen naar voren gekomen die er op duiden dat deze beperkingen afbreuk doen aan het realiseren van de door de wetgever met de wijziging van de woorden van de wet van ‘eenige omstandigheid’ in ‘gegeven’ beoogde verruiming van wat voortaan als ‘gegeven’ kan worden aangemerkt en dus van wat mogelijk (als aan de andere voorwaarden en bestanddelen van artikel 457, eerste lid, sub c, Sv voldaan) is, grond kan zijn de herziening te bevelen. Integendeel; in het feit dat alle respondenten het behoud van het uitzonderlijk karakter onderschrijven en dat door de wetwijziging ook niet aangetast zien, ligt een van de grootste, zo niet de belangrijkste gronden waarom de wetwijziging op dit kernpunt als doeltreffend kan worden aangemerkt. Het lijkt immers te zijn gelukt om met de wijziging van de bewoordingen van de wet enerzijds te realiseren dat, zoals de bedoeling was, (meer) ‘gegevens’ (in plaats van ‘eenige omstandigheid’) als potentiële grond voor mogelijke herziening kunnen worden geaccepteerd. Tegelijkertijd is anderzijds deze verruiming gerealiseerd binnen en met behoud van de beperkingen van ‘nieuw’ en ‘ernstig vermoeden’ die het uitzonderlijk karakter van de herziening (des te meer) bewaken, welk behoud eveneens de bedoeling van de wetgever was. Precies in deze combinatie van onze

bevindingen ter zake van dit kernonderdeel van de wetswijziging, ligt, naar ons oordeel, de grond voor onze conclusie dat de Wet hervorming herziening ten voordele eerst en vooral als doeltreffend kan worden aangemerkt.

Het lijkt voorts onmogelijk om alle gevallen die zouden moeten worden herzien te vangen in een wettelijke regeling. Met name voor de categorie zaken waarin het er zeer sterk op lijkt dat de rechter gewoonweg de verkeerde beslissing op basis van het bestaande bewijsmateriaal heeft gemaakt, valt geen oplossing te vinden waardoor het buitengewone karakter van herziening niet wordt losgelaten.

6.5 Overige wijzigingen

6.5.1 Verplichte procesvertegenwoordiging

Het verruimen van de mogelijkheden om op grond van een novum uiteindelijk tot herziening te kunnen komen, zou tot een te grote toestroom kunnen leiden als niet de raadsman moest beoordelen of het indienen van een verzoek of aanvraag opportuun was. De raadsman moet nodeloos procederen voorkomen en heeft dus een filterfunctie. Volgens de wetgever zou de verplichte procesvertegenwoordiging daarnaast ook een gunstige invloed op de kwaliteit van ingediende verzoeken en aanvragen moeten hebben, omdat een raadsman beter dan de gewezen verdachte zelf in staat werd geacht om de zaak goed voor het voetlicht te brengen bij de procureur-generaal en de Hoge Raad.

De wet is op dit punt doeltreffend als door de verplichte vertegenwoordiging de raadsman enerzijds gewezen verdachten daadwerkelijk afhoudt van het indienen van een bij voorbaat kansloos te achten herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad of het indienen van verzoek tot nader onderzoek bij de procureur-generaal en anderzijds de verzoeken aan de procureur-generaal om een nader onderzoek in te stellen en de herzieningsaanvragen van betere kwaliteit dan voorheen zijn (zie par. 2.5).

Gelet op de aantallen en de respons van de advocaten, is de opzet om de toestroom beperkt te houden, geslaagd te noemen. De advocaten filteren naar eigen zeggen zaken als zij menen dat een verzoek of aanvraag geen kans van slagen heeft. Voorts kwam naar voren dat advocaten niet denken dat het herzien krijgen van afgesloten strafzaken nu gemakkelijker gaat dan voorheen. Het is dus niet zo dat zij onder de nieuwe wet sneller voor een gewezen verdachte een herzieningsaanvraag indienen. Wat betreft de kwaliteit van de verzoeken en aanvragen is de respons uit de praktijk gemengd. Door de bank genomen zijn de verzoeken en aanvragen van (hoge) kwaliteit, maar er worden ook verzoeken en aanvragen ingediend die volgens de respondenten ondermaats zijn. Opvallend is wel, vooral gelet op de verplichte procesvertegenwoordiging, dat het slagingspercentage van de herzieningsaanvragen sinds de Wet hervorming herziening ten voordele zo goed als onveranderd is gebleven.

Een rol bij dit aspect zou kunnen spelen dat slechts een beperkt aantal advocaten gespecialiseerd is in dit soort zaken en de vergoeding op basis van gefinancierde rechtsbijstand voor het geval de gewezen verdachte onvermogen is, (te) laag is, gelet op het aantal uren dat aan zo'n zaak wordt besteed. Dat trekt mogelijk minder gespecialiseerde advocaten aan. Sommige advocaten die deelnamen aan dit onderzoek hebben aangegeven daarom niet meer op basis van een toevoeging een herzieningszaak te willen behandelen, omdat het financieel niet uit kan. In ieder geval kan gezegd worden dat het zorgvuldig behandelen van herzieningszaken een zware wissel trekt op de praktijk c.q. het kantoor van de advocaat.

Dit is een punt dat zorgen baart, omdat de werking van de wet hierdoor aangetast zou kunnen worden. Als er geen capabele, ervaren advocaten meer te vinden zijn die op basis van een toevoeging herzieningszaken behandelen, zouden gewezen verdachten niet goed in staat zijn de procureur-generaal en/of de Hoge Raad te bereiken met zaken die ertoe doen. Een gevaar zou ook kunnen zijn dat advocaten onvoldoende tijd steken in herzieningszaken, maar toch verzoeken en aanvragen indienen. In dat geval is het effect van gebrek aan financiering dat de kwaliteit van de verzoeken omlaag gaat. Dit laatste lijkt evenwel (nog) niet het geval te zijn.

Hierbij aansluitend geldt ook, zoals hiervoor al aan de orde kwam, dat het voor gewezen verdachten moeilijk is om bij hun verzoek aan de procureur-generaal voldoende materiaal aan te leveren om tot een nader onderzoek over te gaan. Conform de wens van de wetgever, moet er wel een aanleiding zijn om tot het noodzakelijk te achten nader onderzoek over te gaan. Advocaten ervaren echter dat om een kans daarop te maken, men al aan moet komen met het onderzoek van, in het bijzonder, een deskundige. Dat brengt evenwel voorafgaand aan het indienen van het verzoek al aanzienlijke kosten voor de gewezen verdachte met zich. Zeker de onvermogende gewezen verdachte kan die kosten lang niet in alle gevallen dragen. Advocaten hebben op zich wel hun ingangen om deskundigen bereid te vinden om voor een gematigd of uitgesteld honorarium naar de zaak te kijken, maar er blijven reeds in dit stadium ook zaken liggen. De opzet van de wettelijke mogelijkheid van een nader onderzoek om de bewijsdrempel te halen en de bewijsnood van de gewezen verdachte te verlichten (en de kosten van het nader onderzoek te dragen), komt hierdoor in gevaar. Zaken waarin mogelijk een novum zou kunnen bestaan, bereiken daardoor de procureur-generaal niet – en (dus) evenmin de Hoge Raad.

6.5.2 Bescheiden

Dat de wet nu voorschrijft dat bescheiden moeten worden overgelegd bij de herzieningsaanvraag in plaats van dat een opgave van de bewijsmiddelen dient te worden gedaan, heeft voor de praktijk geen verschil gebracht. De wet zou op dit punt doeltreffend geweest zijn als hierover onduidelijkheid bestond, welke door de gewijzigde wet is weggenomen. Hoewel er in de praktijk geen onduidelijkheid heeft bestaan en de wijziging in zoverre niet nodig was en niet doeltreffend genoemd kan worden, sluit de wet nu wel beter aan bij de praktijk.

6.5.3 Kring medeplegers-derden

De verruiming van de kring van medeplegers-derden in geval van een geslaagde klacht bij het EHRM – heeft in de praktijk evenmin een verandering gebracht. De wet zou in dit verband doeltreffend zijn als meer medeverdachten (de medeplegers-derden dus) dan voorheen zouden kunnen ‘profiteren’ van deze herzieningsgrond. Op zich waarderen de respondenten de mogelijkheid dat potentieel meer medeverdachten dan voorheen kunnen profiteren van een geslaagde klacht van een medepleger, maar een dergelijk geval heeft zich nog niet voorgedaan. De wijziging heeft een knelpunt willen oplossen dat zich tot op heden niet heeft voorgedaan. Nu de wet op dit punt nog niet is toegepast, kan over de doeltreffendheid op dit moment nog niets worden gezegd. De wijziging sluit inhoudelijk wel aan bij het typische van deze herzieningsgrond.

6.5.4 Lagere straf in herziening

Ook de mogelijkheid voor de rechter, naar wie de zaak na een geslaagde herziening wordt verwezen, om een lagere straf op te leggen als deze toch wederom tot een veroordeling komt, wordt in overwegende mate positief gewaardeerd door de respondenten. Hier geldt echter wederom dat deze situatie zich in de praktijk nog niet heeft voorgedaan. De wet zou op dit punt doeltreffend zijn als – aangenomen dat deze mogelijkheid in de praktijk door de hoven inderdaad werd gemist – de rechter naar wie de zaak wordt verwezen aanleiding heeft gezien om op grond van een andere waardering van de bewezenverklaring (inclusief bewijsvoering) en/of gewijzigde persoonlijke omstandigheden van de ‘herveroordeelde’ verdachte tot een lagere straf te zijn gekomen. Nu de wet op dit punt nog niet is toegepast, kan over de doeltreffendheid op dit moment nog niets worden gezegd. Wel is het positief dat de rechter nu rekening kan houden met een ‘lichter’ te beschouwen bewezenverklaring en de gewijzigde persoonlijke omstandigheden van de veroordeelde.

6.5.5 Schadevergoeding benadeelde partij

De nieuw ingevoerde wettelijke regeling over de schadevergoeding en proceskosten die door de gewezen verdachte aan de benadeelde zouden zijn vergoed, wordt positief gewaardeerd, maar ook hier zijn er geen praktijkvoorbeelden te noemen waarbij van deze nieuwe wettelijke regeling gebruik is gemaakt. De wet zou op dit punt doeltreffend zijn als in uitspraken na herziening de rechter reden ziet te bepalen dat de door de gewezen verdachte aan het slachtoffer vergoede schade en kosten, op kosten van ‘s Rijks kas te vergoeden aan de gewezen verdachte. Tot op heden is dit niet aan de orde geweest. Nu de wet op dit punt nog niet is toegepast, kan over de doeltreffendheid op dit moment nog niets worden gezegd. De voorziening ligt inhoudelijk voor de hand.

Overigens wordt door de regeling de situatie niet bestreken dat de benadeelde partij er zelf de oorzaak van is geweest dat de gewezen verdachte ten onrechte is veroordeeld en de benadeelde partij dus ten onrechte schadevergoeding en vergoeding van de proceskosten heeft verkregen. In

een dergelijk geval moet de gewezen verdachte de betaalde bedragen zelf terughalen bij de gewezen benadeelde partij.

6.5.6 Informatieverschaffing

De wet heeft de wettelijke verplichting opgenomen voor het openbaar ministerie om te vragen bij slachtoffers en nabestaanden of er behoefte bestaat op informatievoorziening ten aanzien van een herzieningszaak. De wet is op dit punt doeltreffend als het slachtoffer of diens nabestaande door het openbaar ministerie inderdaad steeds gevraagd wordt of hij op de hoogte wenst te worden gehouden en door het openbaar ministerie naar dat antwoord vervolgens wordt gehandeld (alleen informatie naar degenen die dat wensen). Door het openbaar ministerie is hiervoor geen beleid geformuleerd. Per geval wordt bezien met wie contact opgenomen zou kunnen worden. Door het openbaar ministerie wordt naar eigen zeggen maatwerk nagestreefd. De vraag is dan telkens welke informatie dan precies wordt gedeeld en hoe en op welk moment dat gebeurt. De Hoge Raad neemt alleen bij gegrondverklaring van de herzieningsaanvraag zelf contact op met het slachtoffer of houdt het slachtoffer op de hoogte indien het slachtoffer zelf contact opneemt met de Hoge Raad met de wens om informatieverschaffing. Vanuit de ACAS vindt in beginsel geen informatieverstrekking plaats, waarop in enkele gevallen uitzondering is gemaakt als zij door derden worden benaderd. Enig beleid omtrent de (uniformiteit van de) communicatie met slachtoffers en nabestaanden vanuit het openbaar ministerie, al of niet in samenspraak met de andere betrokken organisaties, lijkt geïndiceerd en de wet is bij gebrek aan informatie op dit punt niet zonder meer doeltreffend.

6.5.7 Varia

Uit het onderzoek komt naar voren dat er geen brede steun bestaat om een fonds op te zetten om twijfelachtige veroordelingen te onderzoeken. Vooral de advocaten zien er wel iets in. De meerwaarde van het fonds zou zijn dat op basis van het verrichte onderzoek beter kan worden beoordeeld of een aanvraag of een verzoek tot een nader onderzoek zin heeft. Vanuit het parket en de ACAS worden echter ook kanttekeningen geplaatst. De nieuwe wettelijke regeling is namelijk juist in het leven geroepen om de financiële en praktische barrières om een nader onderzoek naar een potentieel novum te laten doen te overbruggen. Ook een dergelijk fonds kan niet alle onderzoekswensen die gewezen verdachten hebben, toestaan. Het fonds zou ook criteria moeten aanleggen, waardoor de discussie over welk onderzoek wel of niet zou moeten worden uitgevoerd alsnog moet worden gevoerd, maar dan in een eerdere fase. De vraag is dan wat de toegevoegde waarde van een fonds zou zijn. Wij menen dat bij deze stand van zaken een fonds niet opportuun is. Dit mede omdat anders in een te vroeg stadium al een hele regeling opgetuigd moet worden die slechts is bedoeld ter voorbereiding van een verzoek tot een nader onderzoek, terwijl die mogelijkheid van een nader onderzoek juist al bestaat ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag.

Voor het instellen van wettelijke termijnen waarbinnen een herzieningszaak moet worden afgedaan is bijna geen voorstander te vinden. De ervaring is dat een herzieningsprocedure nu eenmaal lang kan duren. Dat is inherent aan de aard van de zaak. Deze was immers onherroepelijk afgesloten. Welke sanctie zou ook op overschrijding van de wettelijke termijnen gezet moeten worden? Het verbinden van termijnen aan de afdoening van herzieningszaken is naar onze mening evenmin opportuun. Het zou hooguit een symbolische waarde hebben dat herzieningszaken snel moeten worden afgehandeld, maar dat geldt waarschijnlijk nog sterker voor reguliere strafzaken en de daarbij aangewende rechtsmiddelen. Die laatste zijn immers nog niet onherroepelijk afgedaan.

6.6 Algemeen oordeel over de doeltreffendheid van de Wet hervorming herziening ten voordele

Het algemene doel van de Wet hervorming herziening ten voordele is geweest om de drempel voor herziening in strafzaken te verlagen en de mogelijkheden tot correctie van achteraf onjuist gebleken uitspraken te verbeteren (rechtsbescherming). Het uitzonderlijke karakter van het buitengewone rechtsmiddel herziening moest daarbij wel bewaard blijven omdat van de gelding van een onherroepelijke veroordeling moet worden uitgegaan (rechtszekerheid). De wet is in het algemeen doeltreffend als de mogelijkheden om een afgesloten strafzaak te (kunnen) herzien voldoende zijn toegenomen zonder dat de bijzondere aard van herziening verloren is gegaan (zie paragraaf 2.5).

In dit algemene eindoordeel concentreren wij ons op de onderdelen van de wijziging die deze hoofddoelstellingen betreffen.²²¹ Wij beantwoorden de uiteindelijke vraag naar de algemene doeltreffendheid op de hoofdlijn van de Wet hervorming herziening ten voordele als volgt. Met de mogelijkheid voor de gewezen verdachte om op basis van een wettelijke regeling aan de procureur-generaal te verzoeken een nader onderzoek in te stellen naar het bestaan van een novum als grond voor herziening, is de positie van de gewezen verdachte in een ernstige strafzaak versterkt. De ACAS wordt door de procureur-generaal stevast, dus ook onverplicht, ingeschakeld om hem over de wenselijkheid dienaangaande te adviseren. Daarom kan worden gezegd dat eerder en door meer instanties dan voorheen naar mogelijke aanknopingspunten voor

²²¹ De wet bracht voorts enkele kleinere wijzigingen die de doeltreffendheid van de wet in haar geheel niet of nauwelijks regaderen. Een daarvan is de informatieverschaffing aan slachtoffers en nabestaanden die daaraan behoefte hebben. Het gaat voorts om de verplichte bijvoeging van bescheiden waaruit de gronden voor herziening kunnen blijken in plaats van een opgave van bewijsmiddelen, de verruiming van de kring van medeplegers-derden in geval van een geslaagde klacht bij het EHRM van een mededader en de voldoening door de Staat der Nederlanden van eventueel eerder door de gewezen verdachte aan de benadeelde partij betaalde schadevergoeding en kosten. Ondanks dat deze kwesties in de praktijk niet speelden, is de wettelijke herzieningsregeling door deze aanvullingen en wijziging nu wel completer, mochten de genoemde aspecten zich in enige zaak in de toekomst toch voordoen.

herziening kan worden gezocht. De samenstelling en werkwijze van de ACAS kunnen positief worden gewaardeerd.

Met het nieuw geformuleerde wettelijke novumcriterium is door de wetgever duidelijk gemaakt dat elk 'gegeven', waaronder naast een omstandigheid van feitelijke aard in ieder geval een nieuw of gewijzigd deskundigeninzicht kan worden verstaan, een novum kan opleveren. Daarbij gelden nog steeds en onverkort als voorwaarden dat het gegeven bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend is geweest én dat het gegeven het ernstige vermoeden moet wekken dat, ware het hem bekend geweest, het tot vrijspraak etc. zou hebben geleid. De Hoge Raad hoeft door deze wetswijziging nu geen ruime uitleg meer te geven aan c.q. uitzonderingen meer te maken op de oude, wettelijke eis dat sprake moet zijn van een omstandigheid van feitelijke aard. De wettelijke verankering van een ruimer novumbegrip kan worden gezien als een codificatie van die ruimere toepassing van het novumcriterium. Daarmee ligt die verruiming thans ook wettelijk vast. Dat is een verbetering, omdat de wet deze verruiming weerspiegelt en daarmee is de wet op dit punt doeltreffend.

Om met de voormelde veranderingen de herzieningspoorten niet te wijd open te zetten, heeft de wetgever drempels willen inbouwen. De belangrijkste is dat een verzoek aan de procureur-generaal en een herzieningsaanvraag nog slechts door middel van een raadsman kan worden ingediend. Deze verplichte procesvertegenwoordiging heeft een filter aangebracht tussen de gewezen verdachte als 'afnemers' van de herzieningsproducten enerzijds en de procureur-generaal en de Hoge Raad als 'leveranciers' daarvan anderzijds. Het filter werkt naar behoren. Voorts lijkt met de wetswijziging op dit punt een zekere kwaliteitsslag gemaakt te zijn in de herzieningsaanvragen, terwijl ook de kwaliteit van de verzoeken tot een nader onderzoek door de bank genomen is toegenomen. Deze stukken worden door de ontvangende instanties doorgaans als van voldoende kwaliteit beoordeeld, hoewel ook aanvragen worden ingediend die volgens de respondenten ondermaats zijn.

Herziening heeft het karakter van een strikte uitzondering op het uitgangspunt dat aan de uitkomst van een onherroepelijk afgedane strafzaak niet meer kan worden getornd. Als een zaak toch wordt herzien, wordt aan de kracht en ook aan het gezag van gewijsde van de eerdere uitspraak afbreuk gedaan. Dat kan dus alleen als daarvoor een goede reden bestaat en aan de inhoud van de uitkomst van de oorspronkelijke berechting zo zeer moet worden getwijfeld dat een nieuw onderzoek in de zaak op basis van het novum aangewezen is. Zoals gezegd heeft de wetgever hierin geen verandering willen brengen. Dat komt tot uiting in de volgende facetten van de wet. Een nader onderzoek wordt, positief gesteld, door de procureur-generaal alleen ingesteld als er voldoende aanwijzingen zijn dat er mogelijk sprake is van een novum als grond voor herziening en het verzochte onderzoek noodzakelijk is. Voor een nader onderzoek moet dus een concreet aanknopingspunt worden gevonden en aangedragen. Van toewijzing van een verzoek met het karakter van een *fishing expedition* kan geen sprake zijn. Daarbij past de terughoudende opstelling van de ACAS en de procureur-generaal.

Ten aanzien van het novumcriterium is de eis behouden dat het gegeven nieuw moet zijn en het ernstige vermoeden als voormeld moet wekken. Dat betekent dat nog steeds niet elke nieuwe ontwikkeling in de zaak of elke nieuwe deskundigenopinie tot gegroundverklaring van een herzieningsaanvraag op grond van een novum leidt. Het aangevoerde gegeven moet echt nieuw licht op de zaak doen schijnen en de oorspronkelijke uitkomst onhoudbaar laten lijken. Daarbij past ook het bescheiden aantal geslaagde herzieningsaanvragen op grond van een gegeven dat onder de oude wet niet als een omstandigheid (van feitelijke aard) had kunnen worden aangemerkt.

Dat brengt ons bij de hoofdconclusie van het onderzoek. Van deze twee kernonderdelen van de in dit onderzoek te evalueren wet wordt geregeld gebruikt gemaakt. Dat betekent dat de wetgever er aldus in is geslaagd meer ruimte te bieden voor de gewezen verdachte om hun veroordeling, al dan niet na nader onderzoek als door de wet geïntroduceerd, herzien te krijgen of althans de noodzaak daarvan te doen onderzoeken, zonder dat door de wetswijziging op deze twee punten aan die veroordeling te snel en te zeer wordt of kan worden – getornd. Er bestaat thans een betere balans tussen rechtsbescherming tegen – in het licht van een novum – een mogelijk onjuiste veroordeling enerzijds en het idee van rechtszekerheid door een rechtsgang die eindig is anderzijds. In de combinatie van deze bevindingen ligt het oordeel besloten dat de wet op zich als doeltreffend kan worden aangemerkt.

Dat neemt niet weg dat in dit onderzoek wel enige knelpunten naar boven zijn gekomen die een doeltreffende werking van de wet (kunnen) frustreren. Daarmee doelen wij niet op ‘drempels’ die zowel in de nieuwe wet als in de voorheen bestaande wetgeving zijn c.q. waren opgenomen om het uitzonderlijke karakter van de herziening te bewaken. Het gaat om knelpunten binnen het systeem van de nieuwe wettelijke regeling en de daarmee beoogde doelen die de werking ervan minder doeltreffend kunnen maken.

Het belangrijkste knelpunt is het volgende. Door de verplichte procesvertegenwoordiging van de gewezen verdachte voor zowel het indienen van een verzoek aan de procureur-generaal tot het instellen van een nader onderzoek naar een novum, als voor het indienen van een herzieningsaanvraag, is diens raadsman een zeer belangrijke schakel. Uit het onderzoek blijkt dat met name bij de advocaten die als ‘hofleveranciers’ van herzieningszaken fungeren, een zekere onvrede leeft over de resultaten die zij voor gewezen verdachten behalen als zij voor de gewezen verdachte aan de procureur-generaal vragen een nader onderzoek in te stellen. De regeling wordt volgens hen te strikt toegepast, evidente aanknopingspunten voor onderzoek worden niet opgepakt. Voor de doeltreffendheid van de wet is van belang dat deze advocaten daarom niet zelden zelf eerst al onderzoek verrichten alvorens enige aanvraag of verzoek te doen. Voorts mijden zij soms de ingang bij de procureur-generaal voor een nader onderzoek. Zo werpt de regeling een drempel op die niet strookt met de bedoeling ervan. Een voorzichtige aanwijzing voor het ‘haperen’ van het systeem op dit punt zou de geconstateerde daling van het aantal verzoeken kunnen zijn.

In verband hiermee is de lage vergoeding voor advocaten die op basis van gefinancierde rechtsbijstand een gewezen verdachte bijstaan, een punt van zorg. Als (ervaren) advocaten daardoor inderdaad geen (of minder) zaken meer zouden doen voor onvermogende gewezen verdachten, geldt voor deze veroordeelden dat voor hen ook om deze reden de toegang tot de hervormde herzieningsregeling in het gedrang komt.

Meer in het algemeen geldt dat niet of nauwelijks is voorzien in het creëren van extra capaciteit (c.q. financiële vergoeding) voor alle bij herzieningsprocedures betrokken partijen. Voor een groot gedeelte is het adequaat functioneren van de herziene wettelijke mogelijkheden daarom afhankelijk van de individuele welwillendheid en inzet van de betrokken personen van eigenlijk alle instanties die in dit onderzoek zijn betrokken. Mocht de betrokkenheid die deze personen tonen in de toekomst afnemen, dan kan dat de werking van de wet hinderen.

Deze punten van zorg omtrent de doeltreffendheid van de wettelijke regeling zijn niet gelegen in de nieuwe wettelijke regeling zelf, zoals deze in het Wetboek van Strafvordering is verwoord. Wijziging van de wet is naar onze mening daarom niet geïndiceerd. Wel is het aangewezen de verdere werking van de wet op de genoemde zorgpunten te blijven volgen. Mocht inderdaad sprake zijn van een te grote kwetsbaarheid, dan zal nader moeten worden bezien op welke wijze die het best kunnen worden geadresseerd. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ligt daarbij, zoals gezegd, niet voor de hand.

6.7 Aanbevelingen

Uit het onderzoek vloeien naar ons oordeel geen aanbevelingen voort die strekken tot wijziging van de wettelijke regeling zoals deze thans in het Wetboek van Strafvordering is opgenomen. Uit het onderzoek vloeien wel enige aandachtspunten voort die mogelijk reeds door een zekere bijstelling van de praktijk kunnen worden gerealiseerd. Een ervan betreft de voorziening dat de procureur-generaal de gewezen verdachte na afloop van een verricht nader onderzoek bericht of hij voornemens is om ambtshalve een herzieningsaanvraag in te dienen (en binnen welke termijn).

Een praktisch punt is de compleetheid en beschikbaarheid van het dossier en overige stukken c.q. materiaal, voor zowel de gewezen verdachte als degene die betrokken zijn bij (het verzoek tot) een nader onderzoek. Dit zorgt voor problemen en vertraging in het opstarten en afhandelen van herzieningszaken. Het lijkt aangewezen de toegang tot de stukken centraal te beleggen bij bijvoorbeeld één ressortsparket en uniform beleid te hanteren wanneer stukken ter beschikking aan de gewezen verdachte worden gesteld.

Omdat leden van de ACAS min of meer tegelijkertijd kunnen afzwaaien (in 2020 lijkt dat het geval te zijn) kan de ervaring en het 'geheugen' van de commissie verminderen. Het verdient daarom aanbeveling de (plaatsvervangend-)leden gefaseerd te laten toe- en uittreden.

Er is bij het openbaar ministerie geen beleid over de informatievoorziening aan slachtoffers en nabestaanden. De vraag is welke informatie desgewenst precies wordt doorgegeven. Voorts is er tussen de betrokken organisaties geen afstemming over de informatieverschaffing aan slachtoffers en nabestaanden. Enig beleid lijkt hier geïndiceerd om een eenvormige aanpak te bereiken.

Samenvatting

Aanleiding voor het onderzoek

Het buitengewone rechtsmiddel herziening ten voordele van een gewezen verdachte is geregeld in artikel 457 e.v. Sv. De regeling van dit rechtsmiddel heeft met de Wet hervorming herziening ten voordele, in werking getreden per 1 oktober 2012, een aantal belangrijke wijzigingen ondergaan. Het doel was om met deze wet de mogelijkheden voor herziening te verruimen in gevallen waarin herziening inhoudelijk aangewezen kan zijn, met behoud van het buitengewone karakter van het rechtsmiddel. In de kern is daartoe in de eerste plaats een nieuwe procedure in het leven geroepen die de gewezen verdachte de mogelijkheid geeft om voorafgaand aan een herzieningsaanvraag de procureur-generaal bij de Hoge Raad in ernstige zaken te verzoeken om een nader onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van een novum. Dit ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag. Een tweede belangrijk onderdeel betreft de wijziging van het novumcriterium (van 'eenige omstandigheid' naar 'een gegeven'). Daarnaast voorzagt de wet, ten derde, ook in enkele andere wijzigingen van minder structurele betekenis. De belangrijkste is de verplichte procesvertegenwoordiging van een gewezen verdachte ten aanzien van het indienen van een verzoek tot een nader onderzoek of een herzieningsaanvraag.

Wettelijk voorgeschreven evaluatie

In ARTIKEL IA van de Wet hervorming herziening ten voordele is een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de wet in de praktijk voorgeschreven. Het onderhavige onderzoek betreft deze evaluatie, uitgevoerd in opdracht van het WODC. Voor dit onderzoek is de wet in de drie voormelde thema's onderverdeeld. Het eerste en tweede deel betreffen de twee belangrijkste wijzigingen, en hebben aldus betrekking op de mogelijkheden van een verzoek van de gewezen verdachte tot een nader onderzoek door de procureur-generaal en het verruimde novumbegrip. De overige wijzigingen komen in het derde deel aan de orde. In dit onderzoek zijn aldus, conform de opdracht, de onderdelen van de wijzigingswet geëvalueerd en niet (de regeling van) het rechtsmiddel van herziening ten voordele als zodanig.

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Aan het onderzoek ligt de volgende probleemstelling ten grondslag:

In welke opzichten en in welke mate is de Wet hervorming herziening ten voordele doeltreffend en wat zijn eventuele neveneffecten van de wet?

Deze probleemstelling leidde tot de volgende zes onderzoeksvragen:

1. Wat is de aard en omvang van het gebruik van de nieuwe mogelijkheden/elementen van de Wet hervorming herziening ten voordele? Om welk type zaken gaat het daarbij?

2. Wat zijn – onder de nieuwe wet – de aantallen en doorlooptijden per type zaken en per fase van:
 - verzoeken tot een nader onderzoek;
 - adviesaanvragen aan de Adviescommissie afgesloten strafzaken (ACAS);
 - adviezen van de ACAS;
 - nadere onderzoeken door de procureur-generaal bij de Hoge Raad, onder te verdelen in onderzoek door:
 - de procureur-generaal zelf;
 - de rechter-commissaris;
 - het onderzoeksteam;
 - herzieningsaanvragen onder te verdelen in:
 - aanvragen op grond van een gegeven dat valt onder het nieuwe novumbegrip;
 - aanvragen waarbij gebruik was gemaakt van de nieuwe onderzoeksmogelijkheden;
 - overige herzieningsaanvragen?
3. Wat zijn de redenen voor niet-ontvankelijkverklaring, afwijzing of toewijzing van:
 - verzoeken tot een nader onderzoek;
 - herzieningsaanvragen die zijn gedaan na een nader onderzoek;
 - herzieningsaanvragen die zijn gedaan na afwijzing van een nader onderzoek?
4. Wat zijn de effecten van de wet, zijn er onbedoelde effecten van de wet en welke belemmeringen treden op bij de uitvoering (bijvoorbeeld ten aanzien van het novumcriterium, de drempel voor de mogelijkheid van een nader onderzoek, termijnen/doorlooptijden, verplichte procesvertegenwoordiging, financiële drempels/claims, aanzuigende werking of andere)?
5. Hoe worden de mogelijkheden van de wet en de uitvoering daarvan door betrokkenen gewaardeerd en welke criteria leggen zij daarbij aan?
6. Worden, door de uitvoering van de wet, in de praktijk de doelen van de wet behaald? Wat is de onderbouwing voor dit oordeel?

Opzet en methode

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is een literatuurstudie uitgevoerd en is een empirisch onderzoek verricht. Het empirisch onderzoek bevat een kwantitatief en een kwalitatief gedeelte. De kwantitatieve analyse had vooral ten doel verheldering te bieden over de aard en omvang van de gewijzigde mogelijkheden die de wet biedt en de beschrijving van hoe processen ter zake in de praktijk verlopen. Alle ingediende verzoeken tot een nader onderzoek en alle herzieningsaanvragen gedaan na inwerkingtreding van de wet in oktober 2012 en tot eind 2017 zijn geanalyseerd. Het kwalitatieve gedeelte beoogde vooral licht te werpen op de bedoelde en onbedoelde effecten van de wet en om te bezien hoe de wet wordt gewaardeerd door de betrokkenen bij de procedure. Voor het kwalitatieve deel zijn interviews gehouden met

vertegenwoordigers van alle bij herziening en verzoeken om een nader onderzoek betrokken organen. Ook is een gewezen verdachte geïnterviewd, alsmede twee wetenschappers die zich bezighouden met het doen van onderzoek naar potentiële herzieningszaken. In totaal zijn 25 interviews gehouden. Een lijst met de respondenten is opgenomen in bijlage 3. Teneinde te reflecteren op de bevindingen uit de kwantitatieve analyse en om de resultaten uit het kwalitatieve onderzoek te staven, is in de eindfase van het onderzoek een expertmeeting gehouden. Daarin zijn de voorlopige bevindingen besproken met een groep ervaren mensen uit de praktijk en de wetenschap. Dit bracht zowel een aanvulling op als een verdieping van de bevindingen. In totaal namen zeven experts deel aan deze bijeenkomst.

In de parlementaire geschiedenis zijn de doelen van de wet te vinden, te beginnen bij de tekst van het oorspronkelijke wetsvoorstel en de memorie van toelichting hierop. Hoofdstuk 2 schetst de achtergrond van de Wet hervorming herziening ten voordele, het juridisch kader van de doorgevoerde veranderingen en de doelstellingen van de hervorming. In hoofdstuk 3 worden de bevindingen uiteengezet over de nieuwe mogelijkheid van de gewezen verdachte om een verzoek tot een nader onderzoek te richten aan de procureur-generaal. In hoofdstuk 4 komen de bevindingen over de herzieningsaanvragen aan de orde, met in het bijzonder de wijziging van het novumbegrip. In deze beide hoofdstukken wordt eerst verslag gedaan van de cijfers en daarna van de resultaten uit de interviews, steeds met de deelbevindingen tot besluit. Hoofdstuk 5 beslaat de overige wijzigingen. De uiteindelijke conclusies worden getrokken in hoofdstuk 6.

Een verzoek tot een nader onderzoek door de procureur-generaal; het juridisch kader

In hoofdstuk 2 is onder meer het juridisch kader geschetst van de Wet hervorming herziening ten voordele. Onder de nieuwe regeling kan de gewezen verdachte zich tot de procureur-generaal wenden met het verzoek een nader onderzoek in te stellen 'ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag' (artikel 461, eerste lid, Sv). In het algemeen wilde de wetgever met deze nieuwe mogelijkheid de bewijsnood van de gewezen verdachte verlichten en breder dan voorheen onderzoek naar een potentieel novum mogelijk maken. Het betreft de situatie dat er gerede twijfel mogelijk is over de juistheid van de beslissing in de afgesloten strafzaak, maar er zonder een nader onderzoek nog niet voldoende informatie beschikbaar is om te kunnen beoordelen of een herzieningsaanvraag aangewezen is c.q. mogelijk zou zijn.

Er kan enkel onderzoek worden gedaan naar de aanwezigheid van een novum (de herzieningsgrond van artikel 457, eerste lid, sub c, Sv). Het verzoek tot een nader onderzoek naar een novum kan voorts niet voor elke veroordeling worden ingediend, maar alleen ten aanzien van een strafbaar feit waarop ten minste een wettelijk voorgeschreven maximale gevangenisstraf van twaalf jaren is gesteld. Cumulatief wordt voorts vereist dat het strafbare feit in kwestie de rechtsorde ernstig heeft geschokt.

De gewezen verdachte kan alleen via een raadsman deze procedure initiëren. Er gelden daarnaast formele en inhoudelijke eisen aan het verzoek. Deze eisen worden gesteld opdat het verzoek doelmatig kan worden afgehandeld. Zij vormen daarnaast een ontvankelijkheidsdrempel. De

procureur-generaal kan het verzoek alleen afwijzen als er onvoldoende aanwijzingen zijn datelijkerwijs sprake is van een novum of het verzochte onderzoek niet noodzakelijk is.

De procureur-generaal kan alvorens te beslissen, op grond van artikel 462, eerste lid, Sv, ambtshalve of op verzoek van de gewezen verdachte, het verzoek voorleggen aan 'een commissie belast met de advisering over de wenselijkheid van een nader onderzoek'. Die commissie is de Adviescommissie afgesloten strafzaken (ACAS), in het leven geroepen door het Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken. Als sprake is van een zaak waarin een gevangenisstraf van zes jaren of meer is opgelegd, dan is ingevolge het tweede lid het inwinnen van advies bij de ACAS voor de procureur-generaal verplicht. De verplichting bestaat niet indien het verzoek naar zijn mening niet-ontvankelijk of kennelijk ongegrond is, dan wel voor toewijzing vatbaar is.

De ACAS heeft tot taak 'de procureur-generaal te adviseren over de wenselijkheid van een nader onderzoek' als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv (artikel 462, eerste lid Sv, artikel 2 Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken en artikel 2.1 van het Huishoudelijk reglement van de Adviescommissie afgesloten strafzaken). Zij dient die taak op een onpartijdige en onafhankelijke wijze te verrichten, waarbij zij haar eigen werkwijze (en Huishoudelijk reglement) kan bepalen. De ACAS heeft bescheiden onderzoeksbevoegdheden om haar adviserende rol te vervullen. In de ACAS zitten zowel juristen als niet-juristen.

De ACAS kan niet simpelweg als de opvolger van de Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken (CEAS) worden gezien. De ACAS staat ten dienste van de procureur-generaal, waar de CEAS rapporteerde aan het College van procureurs-generaal. Anders dan de CEAS heeft de ACAS voorts niet tot taak zelf het nader onderzoek te verrichten. Bovendien zoekt zij, anders dan de CEAS, niet naar ernstige manco's in de opsporing, maar onderzoekt zij de wenselijkheid van een nader onderzoek naar de aanwezigheid van een novum en adviseert zij de procureur-generaal hierover.

Het nader onderzoek

Het uitvoeren van 'een nader onderzoek' wordt allereerst gereguleerd door artikel 463 Sv. Het bepaalt dat de procureur-generaal, in geval van toewijzing van het verzoek daartoe, het nader onderzoek instelt. De procureur-generaal kan daarbij bepaald onderzoek opdragen aan de rechter-commissaris in de rechtbank die nog geen kennis van de zaak heeft genomen. Daarnaast kan de procureur-generaal zich laten bijstaan door een onderzoeksteam. Hij kan de bijstand van het College van procureurs-generaal inroepen bij het instellen van het onderzoeksteam en bij de uitvoering van het onderzoek. Na voltooiing van de onderzoekshandelingen worden alle verkregen stukken bij de processtukken gevoegd; de gewezen verdachte als verzoeker krijgt daarvan een afschrift (artikel 463, zesde lid, Sv). Het is in beginsel aan de gewezen verdachte om bij de Hoge Raad een herzieningsaanvraag in te dienen. Het is daarnaast mogelijk dat de procureur-generaal een herzieningsaanvraag indient. Hij is daartoe bevoegd op grond van artikel 457, eerste lid, Sv. Onder de nieuwe regeling is daarvan gebruik gemaakt.

Novumcriterium; gegeven versus omstandigheid; het juridisch kader

Onder het huidige recht is voor een novum vereist dat sprake is van een 'gegeven' dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was en dat op zichzelf of in verband met de vroeger geleverde bewijzen met de uitspraak niet bestaanbaar schijnt, zodanig dat het ernstige vermoeden ontstaat dat indien dit gegeven bekend zou zijn geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid, hetzij tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, hetzij tot een ontslag van alle rechtsvervolging, hetzij tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, hetzij tot de toepassing van een minder zware strafbepaling (artikel 457, eerste lid, sub c, Sv). Eerder sprak de wet van 'eene omstandigheid'. Niet langer is vereist dat de nieuwe informatie feitelijk van aard moet zijn. Daarom is voor 'gegeven' als wettelijke omschrijving gekozen, boven bijvoorbeeld 'feit of omstandigheid'. Andere gegevens dan welke van feitelijke aard zijn, zoals een nieuw of gewijzigd deskundigeninzicht, kunnen onder omstandigheden een novum opleveren.

Het nieuwe novumbegrip kent nog steeds drie essentiële elementen, waarvan i) 'een gegeven' het hoofdelement is (was dus: 'eene omstandigheid'). Het moet evenwel nog steeds een gegeven zijn ii) waarmee de rechter niet bekend was en iii) waardoor het ernstige vermoeden ontstaat dat, ware dit gegeven wel bekend geweest, een andere, specifiek omschreven einduitspraak zou zijn gevolgd. De reikwijdte van het novumbegrip wordt aldus niet alleen door de verandering van het element 'gegeven' in plaats van 'omstandigheid' omlijnd, maar ook door de andere elementen en kan daarvan niet los worden gezien. Pas als een gegeven aan al deze vereisten voldoet, is sprake van een novum. De onderdelen ii) en iii) van het novum zijn bij de wetswijzing bewust *niet* veranderd.

Bij de interpretatie van wat een gegeven kan zijn, is vooral het deskundigenbewijs in de discussie centraal gesteld. Op basis van de parlementaire geschiedenis zijn vier situaties te onderscheiden waarin deskundigenbewijs in ieder geval een gegeven kan opleveren. Allereerst is er de situatie dat de desbetreffende, met de bewezenverklaring in rechtstreeks verband staande, kwestie nog niet aan een deskundige was voorgelegd. Ten tweede de situatie dat een nieuwe deskundige vanuit een ander vakgebied of op grond van andere onderzoeksmethoden komt tot nieuwe conclusies. Ten derde het geval dat een nieuwe deskundige op grond van dezelfde feiten tot andere inzichten komt, omdat het eerdere deskundigenoordeel is gebaseerd op onjuiste feitelijke veronderstellingen of omdat er nieuwe ontwikkelingen zijn op het desbetreffende vakgebied. En ten vierde de situatie dat de deskundige terugkomt van zijn eerdere oordeel omdat dit oordeel door het ontbreken van de juiste startinformatie op onjuiste premissen was gebaseerd.

Op 17 april 2018 (ECLI:NL:HR:2018:605) heeft de Hoge Raad in een overzichtsarrest enkele uitgangspunten uiteengezet die hij in herzieningszaken hanteert. Daarbij wordt nadrukkelijk aangeknoopt bij de wetsgeschiedenis voor de gevallen waarin een deskundigeninzicht een novum kan opleveren, al noemt hij de hiervoor geschetste vierde situatie niet. Er worden door de Hoge Raad aan de deskundige en aan diens oordeel bepaalde eisen gesteld. Het als nieuw en/of gewijzigd gepresenteerde deskundigeninzicht moet van voldoende kwaliteit en gewicht zijn om te kunnen leiden tot herziening van de uitspraak en de herzieningsaanvraag moet daarover

voldoende helderheid verschaffen, zodat de inhoud van dit inzicht en de nieuwheid daarvan op waarde kunnen worden geschat.

Overige wijzigingen in de regeling

Van de overige wijzigingen van de wet is de invoering van de verplichte procesvertegenwoordiging voor de gewezen verdachte verreweg de meest ingrijpende. De raadsman heeft daarbij een dubbelrol gekregen. Hij zou de gewezen verdachte die met recht een beroep zou kunnen doen op een nader onderzoek of behandeling van zijn herzieningsaanvraag (beter) van dienst kunnen zijn dan in geval de gewezen verdachte voor het gebruik van de wettelijke modaliteiten op zichzelf aangewezen zou zijn. Tegelijk was de gedachte dat met de verplichte procesvertegenwoordiging de raadsman door (vroegtijdige en adequate) filtering bijdraagt aan een doelmatige inzet van menskracht en middelen bij de organen belast met herziening.

De overige wijzigingen betreffen verder de omschrijving van de bij de aanvraag verplicht bij te voegen stukken waaruit de gronden voor herziening kunnen blijken ('bescheiden' in plaats van 'een opgave van bewijsmiddelen'), de verruiming van de kring van medeplegers-derden in geval van een herziening naar aanleiding van een geslaagde klacht bij het EHRM van een mededader, de voldoening door de Staat der Nederlanden van eventueel eerder door de gewezen verdachte aan de benadeelde partij betaalde schadevergoeding en kosten en informatieverschaffing aan slachtoffers en nabestaanden die aan zodanige informatie behoefte hebben.

Empirische bevindingen over de verzoeken tot een nader onderzoek

De empirische bevindingen over verzoeken tot een nader onderzoek zijn verantwoord in hoofdstuk 3. Hoewel respondenten de nieuwe mogelijkheid voor een nader onderzoek als een positieve wijziging zien, geven verscheidene van hen ook aan dat de uitwerking in de praktijk niet heeft geleid tot een grote verruiming van de mogelijkheden om herzieningsverzoeken te kunnen onderbouwen. Het overgrote deel van de verzoeken wordt afgewezen en ook het aantal ingediende verzoeken is redelijk beperkt. Het uitzonderlijke karakter van de herzieningswetgeving is daarmee overleefd. Tegelijkertijd vinden vooral advocaten dat hierdoor aan gewezen verdachten niet voldoende ruimte wordt geboden om effectief onterechte veroordelingen ter discussie te stellen.

Met de hervorming van de wet is ook de ACAS opgericht als adviesorgaan van de procureur-generaal. In de afgelopen ruim vijf jaar werden op één na alle ontvankelijke verzoeken tot een nader onderzoek aan de ACAS voorgelegd voor advies. De belangrijkste betrokkenen bij parket bij de Hoge Raad zijn tevreden over de rapportages van de ACAS. Het heeft nimmer een beslissing genomen die (op hoofdpunten) niet overeenkwam met het advies van de ACAS. De geïnterviewde betrokkenen vinden het goed dat een orgaan betrokken is bij de beoordeling van verzoeken tot een nader onderzoek, dat niet alleen uit juristen bestaat en dat breder dan alleen juridisch naar de zaken kijkt. Men is overwegend positief over de samenstelling van de ACAS. Een deel van de respondenten (enkele advocaten en wetenschappers) is minder positief over de wijze waarop de ACAS haar taak uitvoert. Deze respondenten vinden dat de ACAS te restrictief

is in het geven van adviezen tot een nader onderzoek en teveel vooruitloopt op het oordeel of sprake is van een potentieel novum. In de ogen van deze respondenten dient dit criterium in deze fase nog geen rol te spelen. Formeel heeft de ACAS echter tot taak 'de procureur-generaal te adviseren over de wenselijkheid van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv'. De meeste leden van ACAS geven aan dat zij, ondanks deze formele taak, met open vizier naar de zaken kijken en zich niet laten beperken tot bijvoorbeeld hetgeen is aangebracht door de advocaat.

Er wordt in de wettelijke regeling een aantal voorwaarden gesteld aan het indienen van verzoeken tot nader onderzoek. Alleen in zaken waarin sprake is van een twaalfjaarsfeit én een ernstig geschokte rechtsorde kan een verzoek worden ingediend. Vrijwel alle respondenten zijn van mening dat deze mogelijkheid van nader onderzoek inderdaad alleen moet open staan in de ernstigere zaken en dat het dus goed is dat bepaalde voorwaarden gesteld worden. Sommige respondenten zouden zich een iets lagere grens dan een twaalfjaarsfeit kunnen voorstellen. Er bestaat onder respondenten onduidelijkheid over wat precies moet worden verstaan onder 'ernstig geschokte rechtsorde'. Op dit moment is één verzoek afgewezen, omdat niet aan dit criterium werd voldaan.

Naast deze wettelijke grenzen, noemen advocaten een aantal andere belemmeringen die ervoor lijken te zorgen dat niet alle zaken, waarin een verzoek zou kunnen – en wellicht ook zou moeten – worden gedaan, worden voorgelegd aan de procureur-generaal. Allereerst geven zij aan dat ze het idee hebben dat ze met argumenten voor een nader onderzoek moeten komen die dermate sterk zijn dat deze alleen te maken zijn door voorafgaand aan het verzoek zelf al onderzoek te laten uitvoeren. Dat is financieel gezien echter in veel zaken lastig. Daarnaast geven verschillende advocaten aan geen herzieningszaken op toevoeging te doen, omdat de vergoeding die hier tegenover staat bij lange na de gemaakte uren niet dekt.

De duur van het proces van verzoeken tot een nader onderzoek en het eventueel uitvoeren van een nader onderzoek is lang. In complexe en omvangrijke zaken kan zowel het eerstgenoemde als het laatstgenoemde meerdere jaren duren. De meeste respondenten hebben er begrip voor dat dit langere tijd duurt. Een enkeling begrijpt dit (in sommige gevallen) minder goed. Met name de zaak Baybasin wordt in die context meerdere malen genoemd.

Er zijn maar beperkt extra financiële middelen beschikbaar gekomen voor de uitvoering van de wet. De werklast op het parket is toegenomen door deze extra taak waardoor deze aanzienlijk is. De leden van de ACAS hebben ook een flinke werklast, terwijl zij een zeer beperkte vergoeding krijgen voor hun werkzaamheden. Op dit moment is de werklast volgens de respondenten 'te doen', maar aangegeven is dat dit anders wordt als er in de nabije toekomst één of meerdere grote zaken zouden worden ingediend.

Empirische bevindingen over de herzieningsaanvragen en het gewijzigde novumcriterium

De empirische bevindingen aangaande de herzieningsaanvragen en het gewijzigde novumcriterium worden besproken in hoofdstuk 4. De bevinding op basis van het onderzoek is dat per saldo de wettelijke wijziging van het novumbegrip voor de praktijk een meerwaarde heeft

gehad. Die meerwaarde is erin gelegen dat de wetgever duidelijk heeft gemaakt het wettelijke novumbegrip te willen verruimen, ondanks dat hiervoor in de praktijk wellicht eigenlijk al geen strikte noodzaak meer bestond. De algemene gedachte was dat de Hoge Raad, en daarvoor eventueel de procureur-generaal, ook onder de oude wettelijke formulering naar een novum kon toewerken als dat nodig was. In die zaken waarin duidelijk was dat de veroordeling geen stand kon houden, was de Hoge Raad uiteindelijk creatief met betrekking tot het oude criterium. Op zich kon de praktijk met het oude novumbegrip dus wel uit de voeten. Toch maakten met name de Puttense moordzaak en de zaak van Lucia de B. inzichtelijk dat de juridische grenzen van de oude omschrijving wel werden genaderd, omdat de hoofdregel was dat het om een nieuwe omstandigheid moest gaan die feitelijk van aard was. De verandering in de wettelijke omschrijving van 'eenige omstandigheid' naar 'gegeven' heeft in dat verband een einde gemaakt aan de discussie in hoeverre een nieuwe ontwikkeling in de zaak een omstandigheid van feitelijke aard moest betreffen. De wettelijke omschrijving van het novum als gegeven correspondeert nu beter met de uitleg die de omstandigheid als novumelement eerder in de praktijk had gekregen. De meerwaarde van de wetwijziging is daarmee bevestigd. Tot een verandering in de praktijk van de advocaten heeft dat echter nog niet geleid.

De vraag is vervolgens of het begrip 'gegeven' door de wetgever voldoende duidelijk is omlind voor de organen die daarmee moesten werken. Daarover verschilt men van mening. Aan de ene kant begrijpt men de verruiming aldus, dat daaronder vooreerst het gewijzigd inzicht van een deskundige valt. De wetgever heeft de wettelijke verruiming daartoe niet willen beperken, maar voorbeelden van wat de verruiming dan nog meer omvat zijn niet genoemd en kunnen ook door de respondenten in het onderzoek niet genoemd worden. Voorts is voor veel respondenten niet helder wanneer van een gewijzigd deskundigeninzicht sprake is. Wanneer gaat een andere weging door de deskundige van de feiten in de zaak, hetgeen geen novum oplevert, over in een deskundigeninzicht dat voldoende impact heeft om wel een novum in te kunnen houden? De Hoge Raad stelt wat dat betreft bewust hoge eisen voordat hij aanneemt dat sprake is van het ernstige vermoeden dat de rechter tot een andere uitspraak zou zijn gekomen als hij van het nieuwe gegeven had geweten. De onzekerheid over de vraag wanneer een deskundigeninzicht een novum oplevert, zien we bij meerdere respondenten terug, zowel vanuit het parket als vanuit de advocatuur. In herzieningszaken zien verschillende respondenten het gevaar dat het wederom een *battle of the experts* wordt, waarbij het lastig is vast te stellen welke deskundige het nu bij het juiste eind heeft. Daarbij speelt ook de vraag wanneer iemand deskundig is een rol. De Hoge Raad heeft daarvoor bewust eisen geformuleerd.

Een eventuele verruiming van het novumbegrip in de zin dat 'serieuze twijfel' voldoende zou moeten zijn, wordt grotendeels slecht ontvangen door de respondenten. De wetenschappers en bepaalde advocaten zijn voor een dergelijke verruiming, waarbij ook de Engelse maatstaf van een *unsafe conviction* zou kunnen worden gebruikt. Er zouden dan meer zaken herzien kunnen worden. De rest van de ondervraagden meent echter dat de sluisen voor herziening dan te ver open zouden worden gezet. Aan strafzaken komt dan nooit een einde, omdat in een behoorlijk aantal zaken er altijd discussie kan en zal blijven bestaan. Herziening wordt dan een vierde instantie en dat vindt men onwenselijk. Een verdere verruiming in de richting van 'serieuze twijfel' past volgens hen niet bij ons systeem van rechtsmiddelen. Dat levert problemen op met

het gezag van rechterlijke uitspraken, met capaciteit bij de betrokken organen en kan tot onnodige onrust bij slachtoffers en nabestaanden leiden. Een verdere verruiming lijkt aldus volgens hen niet wenselijk.

Empirische bevindingen overige wetswijzigingen

De empirische bevindingen aangaande de overige wijzigingen zijn weergegeven in hoofdstuk 5. Ten aanzien van de verplichte procesvertegenwoordiging kan worden geconcludeerd dat de wetswijziging deels het beoogde effect heeft: advocaten bepalen vooraf de zaken die zij geschikt achten voor een herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad of voor een verzoek tot een nader onderzoek bij de procureur-generaal. De verplichte procesvertegenwoordiging vervult dus een zekere, door de wetgever bedoelde filterfunctie. Bovendien oordelen de respondenten dat de aanvragen en verzoeken tot een nader onderzoek over het algemeen van goede kwaliteit zijn. Er kan evenwel niet met zekerheid worden gesteld dat alleen de 'kansloze' zaken worden uitgeselecteerd in de zin van tegengehouden door de procesvertegenwoordiger. Diverse advocaten geven aan geen herzieningszaken meer te doen op basis van een toevoeging, omdat de financiële vergoeding voor herzieningszaken niet altijd in verhouding staat tot de noodzakelijke inspanning. De verplichte procesvertegenwoordiging lijkt daarmee eveneens een financiële drempel op te werpen voor (onvermogene) gewezen verdachten, hetgeen uitdrukkelijk niet de bedoeling was van de wetgever.

Het voorgaande leidt ertoe dat op dit punt door de wetswijziging de Hoge Raad werk wordt bespaard, daar de herzieningsaanvragen beter van kwaliteit zijn en zaken voorafgaand worden geselecteerd op haalbaarheid door advocaten. Tegelijkertijd geven advocaten aan dat zij onvoldoende (extra) vergoeding krijgen voor het indienen van herzieningsaanvragen en verzoeken tot een nader onderzoek. Daarmee kan het gebeuren dat in zaken die in aanmerking zouden kunnen (en wellicht ook zouden moeten) komen, een verzoek of aanvraag toch niet wordt ingediend.

De overige wijzigingen – te weten: het overleggen van bescheiden in plaats van bewijsmiddelen, de verruiming van de herzieningsgrond na een geslaagde klacht bij het EHRM, de wettelijke mogelijkheid tot het opleggen van een lagere straf na verwijzing en de regeling over (terug)betaling van schadevergoeding en proceskosten door de gewezen verdachte – worden door de respondenten allemaal positief gewaardeerd. Tegelijkertijd zijn er geen praktijkvoorbeelden waarbij deze onderdelen van de nieuwe wettelijke regelingen zijn toegepast zodat over de doeltreffendheid van de wet op dit punt geen onderzoeksresultaten kunnen worden vermeld.

Ten aanzien van de informatievoorziening aan slachtoffers en nabestaanden blijkt uit het onderzoek dat contact wordt opgenomen met slachtoffers en nabestaanden door het openbaar ministerie als een verzoek tot een nader onderzoek wordt ingediend bij de procureur-generaal. De informatievoorziening aan nabestaanden en slachtoffers bij een herzieningsaanvraag gebeurt ad hoc. Hiervoor bestaat geen beleid. Het belang hiervan wordt onderkend door alle

respondenten. Enig beleid omtrent de communicatie met slachtoffers en nabestaanden lijkt geïndiceerd.

Conclusies

De conclusies met uitgebreide beantwoording van de deelvragen en uiteindelijk van de hoofdvraag naar de doeltreffendheid en effecten van de Wet hervorming herziening ten voordele, heeft in hoofdstuk 6 plaatsgevonden. Voor het leesgemak zijn de deelvragen nogmaals opgenomen.

1. Wat is de aard en omvang van het gebruik van de nieuwe mogelijkheden/elementen van de Wet hervorming herziening ten voordele? Om welk type zaken gaat het daarbij?

In de periode oktober 2012 tot en met december 2017 zijn in totaal 42 verzoeken tot nader onderzoek ingediend bij de procureur-generaal. Het betreft hierbij vooral levensdelicten. In vier gevallen is het verzoek om nader onderzoek toegewezen (de Hilversumse showbizzmoord-zaak, de Butler moordzaak, de zaak Olaf H. en de Deventer moordzaak).²²² Voorts zijn in dezelfde periode 194 herzieningsaanvragen door de Hoge Raad behandeld waarvan in 21 aanvragen als herzieningsgrond gebruik is gemaakt van het verruimde novumcriterium. Drie van die 21 ingediende aanvragen zijn gegrond verklaard (de Hilversumse showbizzmoord-zaak en twee zaken waarin de categorisering van wapens centraal stond).

2. Wat zijn – onder de nieuwe wet – de aantallen en doorlooptijden per type zaken en per fase van:
 - verzoeken tot een nader onderzoek;
 - adviesaanvragen aan de ACAS;
 - adviezen van de ACAS;
 - nadere onderzoeken door de procureur-generaal bij de Hoge Raad, onder te verdelen in onderzoek door:
 - de procureur-generaal zelf;
 - de rechter-commissaris;
 - het onderzoeksteam;
 - herzieningsaanvragen onder te verdelen in:
 - aanvragen op grond van een gegeven dat valt onder het nieuwe novumbegrip;
 - aanvragen waarbij gebruik was gemaakt van de nieuwe onderzoeksmogelijkheden;
 - overige herzieningsaanvragen?

In de 28 afgeronde verzoeken waarin de ACAS om advies werd gevraagd, had de ACAS gemiddeld 274 dagen nodig om tot een advies te komen en de procureur-generaal vervolgens

²²² Daarnaast is in twee zaken, te weten de zaak Baybasin en de Arnhemse Villamoord-zaak, nader onderzoek verricht op basis van de nieuwe wetgeving. Zie par. 3.2.3.

gemiddeld 186 dagen om op basis van het ACAS advies (en de eventuele reactie van de advocaat op het advies) tot een beslissing te komen.

De gemiddelde duur vanaf het moment dat een herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad wordt ingediend tot de datum van uitspraak door de Hoge Raad – ten aanzien van de 194 behandelde aanvragen in de onderzochte periode oktober 2012 tot en met december 2017 – bedraagt 233 dagen. In de 21 zaken waarin gebruik is gemaakt van het verruimde novumcriterium duurde de procedure gemiddeld 238 dagen. In drie zaken is aansluitend op het verzoek tot een nader onderzoek een herzieningsaanvraag ingediend bij de Hoge Raad. Het betreft de zaken Hilversumse showbizzmoord, de Butler moordzaak en Olaf H. In deze zaken duurde de procedure bij de Hoge Raad respectievelijk 798 dagen, 158 dagen en 141 dagen.

3. Wat zijn de redenen voor niet-ontvankelijkverklaring, afwijzing of toewijzing van:
 - verzoeken tot een nader onderzoek;
 - herzieningsaanvragen die zijn gedaan na een nader onderzoek;
 - herzieningsaanvragen die zijn gedaan na afwijzing van een nader onderzoek?

Er zijn diverse redenen voor het afwijzen van verzoeken tot nader onderzoek: de punten waarnaar een nader onderzoek wordt gevraagd zijn bij de behandeling van de zaak reeds aan de orde gekomen en kunnen daarom geen grond zijn voor een aanbeveling tot nader onderzoek, het aangevoerde is speculatief of bevat te veel veronderstellingen, de feiten worden anders gewaardeerd, het verzoek is niet of onvoldoende onderbouwd, nader onderzoek is op juridische gronden niet noodzakelijk, er bestaat twijfel ten aanzien van een gepresenteerd gewijzigd deskundigeninzicht, omdat in de zaken waarin een bepaald nieuw gegeven, inzicht of alternatief scenario, de overige bewijsmiddelen ook zonder het ter discussie staand bewijsmiddel toereikend waren of de nieuwe gegevens kunnen geen (potentieel) novum opleveren.

Wat betreft de herzieningsaanvragen die zijn gedaan na een nader onderzoek (drie zaken), leidde één aanvraag tot een gegrondverklaring door de Hoge Raad (de Hilversumse showbizzmoord, na beoordeling door deskundigen voldoende twijfel aan juistheid bekende verklaringen van de gewezen verdachte). In de andere twee aanvragen volgden ongegrondverklaringen omdat de nieuwe gegevens over de doodsoorzaak van het slachtoffer onvoldoende twijfel oproepen over de eerdere, rechterlijke bewezenverklaring (de Butler moordzaak) of omdat de eerder oordelende rechter ook al wist van de mogelijke onbetrouwbaarheid van de herinneringen van de getuige door hersenletsel (Olaf H.).

Twee herzieningsaanvragen zijn ingediend na niet-ontvankelijkverklaring van het verzoek tot nader onderzoek. In de zaak-B. zijn in de periode van het onderhavige onderzoek twee herzieningsaanvragen ingediend bij de Hoge Raad, maar deze zijn niet-ontvankelijk verklaard omdat de aanvragen gebaseerd waren op dezelfde gronden als eerder ingediende herzieningsaanvragen die reeds waren afgewezen. In de zaak-M. is de herzieningsaanvraag ongegrond verklaard omdat geen nieuw gegeven is aangevoerd.

4. Effecten, waardering en beoordeling van de doeltreffendheid van een nader onderzoek.
Wat zijn de bedoelde en onbedoelde effecten van de wet en welke belemmeringen treden

op bij de uitvoering (bijv. ten aanzien van het novumcriterium, de drempel voor de mogelijkheid van een nader onderzoek, termijnen/doorlooptijden, verplichte procesvertegenwoordiging, financiële drempels/claims, aanzuigende werking of andere)?

5. Hoe worden de mogelijkheden van de wet en de uitvoering daarvan door betrokkenen gewaardeerd en welke criteria leggen zij daarbij aan?
6. Worden, door de uitvoering van de wet, in de praktijk de doelen van de wet behaald? Wat is de onderbouwing voor dit oordeel?

Anders dan de kwantitatieve onderzoeksvragen 1 tot en met 3 lenen de vragen 4, 5 en 6 zich minder goed voor afzonderlijke bespreking en beantwoording. Zij zijn gezamenlijk beantwoord.

In het algemeen wordt de door de wet geïntroduceerde nieuwe mogelijkheid voor de procureur-generaal om ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag over te gaan tot een nader onderzoek naar een novum als grond voor herziening, als een wenselijke verruiming gezien. Op basis van de resultaten van een nader onderzoek kan beter afgewogen worden besloten al dan niet een herzieningsaanvraag in te dienen en kan, als een herzieningsaanvraag wordt ingediend, deze beter worden onderbouwd.

Het doel van de wetgever met de introductie van de mogelijkheid van het verzoeken van nader onderzoek als onderdeel van de wettelijke regeling van het rechtsmiddel van herziening (ten voordele) in het Wetboek van Strafvordering is geweest om de bewijsnood van de gewezen verdachte (iets) te verlichten, nu deze bepaald onderzoek niet zelf kan (laten) verrichten. De wet is op dit punt doeltreffend als bij voldoende aanwijzingen dat mogelijkerwijs sprake is van een novum nieuwe gegevens worden gegenereerd en op hun bruikbaarheid als grondslag voor mogelijke herziening op basis van een novum ten minste worden gezien, waar zij onder de oude wet niet zouden zijn gegenereerd. De doeltreffendheid kan dan blijken uit het feit dat de nieuwe onderzoeksmogelijkheid inderdaad meer dan voorheen een betere onderbouwing van een herzieningsaanvraag biedt, dan wel een beter onderbouwde reden om hiervan af te zien, zonder dat het uitzonderlijke karakter van het rechtsmiddel herziening verloren gaat.

De aldus geformuleerde vraag naar de doeltreffendheid van dit onderdeel van de wetswijziging is als volgt beantwoord. Van de mogelijkheid om een nader onderzoek aan de procureur-generaal te verzoeken is geregeld gebruik gemaakt. Het resultaat daarvan is tot op heden dat dit in één zaak tot een herziening en vervolgens alsnog tot vrijspraak van de gewezen verdachte heeft geleid. In één andere zaak is het daderschap van de gewezen verdachte in zekere zin bevestigd doordat nieuw DNA-materiaal van de gewezen verdachte op de plaats van het delict werd aangetroffen. Van de mogelijkheid van nader onderzoek wordt gebruik gemaakt en deze is op zichzelf doeltreffend. Maar bijvoorbeeld in vergelijking met het aantal verzoeken ten tijde van de CEAS-voorziening en ook gelet op wel geuite verwachtingen, worden maar weinig verzoeken ingediend en worden nog minder verzoeken toegewezen. De voorheen, onder de oude regeling reeds gesignaleerde 'bewijsnood' lijkt te zijn verschoven van het moment van het indienen van een herzieningsaanvraag naar het moment van het indienen van een verzoek tot een nader onderzoek. Ondanks dat naar het systeem van de (nieuwe) wet dan minder hoeft te worden

aangevoerd, blijft sprake van een zekere bewijsdrempel waarbij zich het fenomeen van een zekere bewijsnood voor kan doen. Enkele ervaren (herzienings)advocaten en de wetenschappers vinden dat de ACAS te streng is in haar oordeel of er voldoende aanwijzingen zijn om een nader onderzoek te initiëren. Soms wordt om die reden de stap van de procureur-generaal overgeslagen en wordt direct een herzieningsaanvraag ingediend (al of niet met een subsidiair verzoek aan de Hoge Raad om een nader onderzoek te gelasten). Zo werpt de regeling een drempel op die niet strookt met de bedoeling ervan. Een voorzichtige aanwijzing voor het 'haperen' van het systeem op dit punt zou de geconstateerde daling van het aantal verzoeken kunnen zijn.

Voor zover deze effecten optreden als belemmering voor het effectief gebruiken van de door de gewijzigde modaliteiten, zijn dit effecten die niet door de wet zijn beoogd. Zij doen afbreuk, of zouden dat kunnen doen, aan de doeltreffendheid van de wet op dit punt. In zoverre is tegelijk wel sprake van verschuiving van de bewijsnood als een inherent aspect van de herziening als buitengewoon rechtsmiddel. Voor een nader onderzoek zijn immers, ook onder de nieuwe regeling, voldoende aanwijzingen voor het mogelijke bestaan van een novum nodig. Het nader onderzoek is door de wetgever niet geïntroduceerd om die aanwijzingen te genereren.

Het wettelijke novumcriterium is geherformuleerd en inhoudelijk verruimd, zodat de Hoge Raad geen gebruik meer hoeft te maken van 'constructies' om in voorkomende gevallen vooral nieuwe (forensische) expertise als een novum te kunnen aannemen. De wet is op dit punt doeltreffend als de reeds voorheen bestaande, ruimere jurisprudentie van de Hoge Raad op het niveau van de wet is bestendigd door middel van een duidelijk novumcriterium en als sindsdien meer zaken in aanmerking (kunnen) komen om te worden herzien, zonder dat het uitzonderlijke karakter van het rechtsmiddel herziening verloren is gegaan.

De vraag naar de doeltreffendheid van dit onderdeel van de wetswijziging kan als volgt worden beantwoord. Met de wettelijke wijziging van het novumcriterium heeft de ruimere toepassing van het oude criterium door de Hoge Raad in enkele zaken, een permanent karakter gekregen. Hierdoor is de gewezen verdachte in geval van een omstandigheid die niet van feitelijke aard is, niet langer afhankelijk van een door de Hoge Raad in een concrete zaak al dan niet toe te passen ruime interpretatie van de oude terminologie, tenderend in de richting van het maken van een 'uitzondering' op de wet. De wet schrijft nu voor dat ook gegevens die niet feitelijk van aard zijn, een novum kunnen opleveren. De nieuwe terminologie schept in zoverre duidelijkheid in de door de wetgever gewenste richting.

Gelet op de cijfers kan worden gezegd dat onder de nieuwe wet daadwerkelijk meer zaken in aanmerking komen om te worden herzien dan onder de oude. Dit ondanks de onduidelijkheid die in de praktijk bestaat over de precieze omvang van de verruiming. In navolging van de wetgever heeft de Hoge Raad immers aangegeven dat louter een andere weging van de deskundige van het bewijsmateriaal dan die van de rechter, nog niet voldoende is om van een novum te kunnen spreken. Het is nog de vraag wanneer een deskundigeninzicht meer is dan een andere weging en overgaat in een novum. Daarnaast is onduidelijk wat naast een deskundigeninzicht nog meer een gegeven kan opleveren, waar dat onder de oude wet niet al een omstandigheid zou betreffen.

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de door de wetgever bedoelde verruiming van de omschrijving van het novum in de toepassing ervan niet ten koste is gegaan van het behoud van het uitzonderlijke karakter van herziening ten voordele als buitengewoon rechtsmiddel. Zulks omdat niet *elk* gegeven – hoe ruim(er) dat element thans ook in de wet omschreven is – tot de beslissing leidt dat een uitspraak moet worden herzien. Als sprake is van een gegeven blijft immers vereist dat dit gegeven de rechter niet bekend is geweest bij de behandeling van de zaak op het onderzoek ter terechtzitting en dat het gegeven het ernstige vermoeden moet wekken dat, ware het aan de rechter wel bekend geweest, het onderzoek van de zaak tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, tot diens ontslag van alle rechtsvervolging, tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie of tot de toepassing van een minder zware strafbepaling, zou hebben geleid. Het uitzonderlijke karakter van het rechtsmiddel wilde de wetgever ook niet veranderen, waarvoor bij de respondenten begrip is. De Hoge Raad houdt de eisen wat dat betreft bewust hoog. In zoverre is de wet doeltreffend geweest.

Naar het oordeel van de onderzoekers is er geen reden voor een (verdere) verruiming of verandering van het novumbegrip naar redelijke twijfel over de juistheid van de beslissing, of dat sprake is van een *unsafe conviction*. Er zijn goede redenen het uitzonderlijke karakter van de herziening te behouden. Als de kans te klein is dat een novum tot vrijspraak etc. leidt, is er geen noodzaak zodanig aan het onherroepelijk gewijsde te twijfelen dat nieuw onderzoek van de zaak in herziening noodzakelijk is. Zo'n nieuw onderzoek in herziening is dan niet aangewezen, schept ten onrechte verwachtingen en getuigt in zoverre ook niet van adequate inzet van rechterlijke en andere capaciteit. Deze stelling valt te meer te verdedigen aangezien de Hoge Raad in het verleden de weg heeft gekozen om in zaken waarin herziening bepaald aangewezen lijkt, zich in ultimo niet door de te formele wettelijke kaders te laten weerhouden.

Wat betreft de verplichte procesvertegenwoordiging geldt het volgende. Het verruimen van de mogelijkheden om op grond van een novum uiteindelijk tot herziening te kunnen komen, zou tot een te grote toestroom kunnen leiden als niet de raadsman moest beoordelen of het indienen van een verzoek of aanvraag opportuun was. De raadsman moet nodeloos procederen voorkomen en heeft dus een filterfunctie. Volgens de wetgever zou de verplichte procesvertegenwoordiging daarnaast ook een gunstige invloed op de kwaliteit van ingediende verzoeken en aanvragen moeten hebben, omdat een raadsman beter dan de gewezen verdachte zelf in staat werd geacht om de zaak goed voor het voetlicht te brengen bij de procureur-generaal en de Hoge Raad.

De wet is op dit punt doeltreffend als door de verplichte vertegenwoordiging de raadsman enerzijds gewezen verdachten daadwerkelijk afhoudt van het indienen van een bij voorbaat kansloos te achten herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad of het indienen van verzoek tot nader onderzoek bij de procureur-generaal en anderzijds de verzoeken aan de procureur-generaal om een nader onderzoek in te stellen en de herzieningsaanvragen van betere kwaliteit zijn dan voorheen.

Gelet op de aantallen en de respons van de advocaten, is de opzet om de toestroom beperkt te houden, geslaagd te noemen. De advocaten filteren naar eigen zeggen zaken als zij menen dat een verzoek of aanvraag geen kans van slagen heeft. Voorts kwam naar voren dat advocaten niet denken dat het herzien krijgen van afgesloten strafzaken nu gemakkelijker gaat dan voorheen.

Het is dus niet zo dat zij onder de nieuwe wet sneller voor een gewezen verdachte een herzieningsaanvraag indienen. Wat betreft de kwaliteit van de verzoeken en aanvragen is de respons uit de praktijk gemengd. Door de bank genomen zijn de verzoeken en aanvragen van (voldoende) kwaliteit, maar er worden ook verzoeken en aanvragen ingediend die volgens de respondenten ondermaats zijn.

Bij dit onderdeel van het onderzoek kan een rol spelen dat slechts een beperkt aantal advocaten gespecialiseerd is in dit soort zaken en de vergoeding op basis van gefinancierde rechtsbijstand voor het geval de gewezen verdachte onvermogen is, (te) laag is, gelet op het aantal uren dat aan zo'n zaak wordt besteed. Dit is een punt dat zorgen baart, omdat de werking van de wet hierdoor aangetast zou kunnen worden. Als (ervaren) advocaten inderdaad geen (of minder) zaken meer zouden doen voor onvermogende gewezen verdachten, geldt voor deze veroordeelden dat voor hen ook om deze reden de toegang tot de hervormde herzieningsregeling in het gedrang komt.

Meer in het algemeen geldt dat niet of nauwelijks is voorzien in het creëren van extra capaciteit (c.q. financiële vergoeding) voor alle bij herzieningsprocedures betrokken partijen. Voor een groot gedeelte is het adequaat functioneren van de herziene wettelijke mogelijkheden daarom afhankelijk van de individuele welwillendheid en inzet van de betrokken personen van eigenlijk alle instanties die in dit onderzoek zijn betrokken. Mocht de betrokkenheid en welwillendheid die deze personen tonen in de toekomst afnemen, dan kan dat de werking van de wet hinderen.

Het algemene doel van de wet is geweest om een betere balans te vinden tussen aan de ene kant (alsnog) adequate waarheidsvinding, ook als rechtsbescherming van de gewezen verdachte, en aan de andere kant rechtszekerheid, in welk kader van belang is dat uitgegaan mag en moet worden van de juistheid van de uitkomst van onherroepelijke oordelen in strafzaken. Per saldo betekent het voorgaande dat de wetgever er in is geslaagd meer ruimte te bieden voor de gewezen verdachte om zijn of haar veroordeling, al dan niet na nader onderzoek als door de wet geïntroduceerd, herzien te krijgen of althans de noodzaak daarvan te doen onderzoeken, zonder dat door de wetswijziging aan de eerdere onherroepelijke veroordeling te snel en te zeer wordt of kan worden – getornd. Er bestaat thans een betere balans tussen rechtsbescherming tegen – in het licht van een novum – een mogelijk onjuiste veroordeling enerzijds en het idee van rechtszekerheid door een rechtsgang die eindig is anderzijds. In de combinatie van deze bevindingen ligt het oordeel besloten dat de wet op zich als doeltreffend kan worden aangemerkt. Wel bestaan enige, hiervoor besproken knelpunten.

Aanbevelingen

Uit het onderzoek vloeien, tot slot, naar het oordeel van de onderzoekers geen aanbevelingen voort die strekken tot wijziging van de wettelijke regeling zoals deze thans in het Wetboek van Strafvordering is opgenomen. Uit het onderzoek vloeien wel enige aandachtspunten voort die mogelijk reeds door een zekere bijstelling van de praktijk kunnen worden gerealiseerd. Een ervan betreft de voorziening dat de procureur-generaal de gewezen verdachte na afloop van een

verricht nader onderzoek bericht of hij voornemens is om ambtshalve een herzieningsaanvraag in te dienen (en binnen welke termijn).

Een praktisch punt is de compleetheid en beschikbaarheid van het dossier en overige stukken c.q. materiaal, voor zowel de gewezen verdachte als degene die betrokken zijn bij (het verzoek tot) een nader onderzoek. Dit zorgt voor problemen en vertraging in het opstarten en afhandelen van herzieningszaken. Het lijkt aangewezen de toegang tot de stukken centraal te beleggen bij bijvoorbeeld één ressortsparket en uniform beleid te hanteren wanneer stukken ter beschikking aan de gewezen verdachte worden gesteld.

Omdat leden van de ACAS min of meer tegelijkertijd hun functie (kunnen of moeten) gaan neerleggen (in 2020 lijkt dat het geval te zijn), kan zulks de ervaring en het 'geheugen' van de commissie verminderen. Het verdient daarom aanbeveling de (plaatsvervangend-)leden gefaseerd te laten toe- en uittreden.

Er is bij het openbaar ministerie geen beleid over de informatievoorziening aan slachtoffers en nabestaanden. Onduidelijk is welke informatie desgewenst precies wordt doorgegeven. Voorts is er tussen de betrokken organisaties geen afstemming over de informatieverschaffing aan slachtoffers en nabestaanden. Enig beleid lijkt hier geïndiceerd om een eenvormige aanpak te bereiken.

Summary

Background to the evaluation

The extraordinary remedy Review in favor of Former Suspects (*herziening ten voordele van een gewezen verdachte*) is provided for in article 457 et seq of the Dutch Code of Criminal Procedure. Because of the Reform of Review in favor of Former Suspects Act (*Wet hervorming herziening ten voordele*), which became effective on 1 October 2012, the provisions of this remedy underwent a number of important amendments. The objective was to ensure that this legislation widened the opportunities to initiate a review in situations in which a review could be substantively indicated, while retaining the extraordinary character of this remedy. In the first place, the essence is to create a new procedure which, in serious cases and prior to a review application, gives former suspects the opportunity to ask the procurator general to initiate further investigations into the existence of new evidence. This would be done in preparation of a review application. A second important section relates to the amendment of the new evidence criterion. Thirdly, the legislation provided for a number of other amendments, the significance of which was less structural. The most important is the compulsory legal representation of former suspects in respect of the submission of a request for a further investigation or a review application.

Statutorily prescribed evaluation

Article IA of the Reform of Review in favor of Former Suspects Act contains a report prescribing the effectiveness and effects of the legislation in practice. This research relates to this evaluation, and is being carried out on the instruction of the Research and Documentation Centre (WODC). For the purpose of this research, the legislation is divided into the three aforementioned themes. The first and second sections relate to the two most important amendments and, as such, relate to the opportunities former suspects have to submit a request for further investigation to be carried out by the procurator general and the widening of the new evidence concept (from 'a single circumstance' to 'a given'). The other amendments will be dealt with in the third section. Consequently, in accordance with the instructions, this research evaluates the sections of the amending act and not (the provisions governing) the remedy of review in favor of former suspects as such.

The definition of a problem and the research questions

The following definition of the problem underlies the research:

In which respect and to what degree is the Reform of Review in favor of Former Suspects Act effective and what are the possible secondary effects of this legislation?

This definition of the problem leads to the six following research questions:

1. What are the nature and scope of the use of the new opportunities/elements of the Reform of Review in favor of Former Suspects Act? Which type of cases does it involve?

2. Under the new legislation, what are the numbers and duration of each type of case and phase of:
 - requests for further investigation;
 - requests for advice submitted to ACAS, the Advisory Committee for concluded criminal cases (*de Adviescommissie afgesloten strafzaken*);
 - advice from ACAS;
 - further investigation by the procurator general at the Supreme Court, subdivided into investigations by:
 - the procurator general him/herself;
 - the investigating judge;
 - the investigating team;
 - review applications subdivided into:
 - applications on the grounds of a given that falls under the concept of new evidence;
 - applications in which use was made of the new investigation opportunities;
 - other review applications.
3. What are the reasons for deeming inadmissible, rejecting or upholding:
 - requests for further investigation;
 - review applications submitted after a further investigation;
 - review applications submitted after a further investigation has been rejected?
4. What are the effects of the legislation, are there any unintended effects and which impediments occur during its implementation (for example regarding the new evidence criterion, the opportunity threshold for initiating a further investigation, periods of time/duration, compulsory legal representation, financial thresholds/claims, magnetic effects or any other)?
5. How are the opportunities offered by the legislation and its implementation appreciated by those involved and what are their criteria in this respect?
6. When the legislation is implemented, are its objectives being fulfilled in practice? How is the opinion in this respect substantiated?

Structure and method

To answer the research questions, a study of the literature was carried out as well as empirical research. The empirical research consisted of both a quantitative and a qualitative section. The primary objective of the quantitative analysis was to offer clarity about the nature and scope of the amended opportunities provided by the legislation and a description of how procedures proceed in practice. All the requests for further investigation and all the review applications submitted between the date of effectiveness of the Act in October 2012 and the end of 2017 were analysed. The aim of the qualitative section was to shine light on the intended and unintended effects of the legislation and to consider the extent to which the legislation was appreciated by

those involved in the procedure. For the qualitative section, interviews were held with the representatives of all the organisations involved in reviews and requests for further investigations. A former suspect was also interviewed, as well as two scientists who are conducting research into potential retrials. In total, 25 interviews were held. A list of the respondents has been included in Appendix 3. In order to reflect on the findings of the quantitative analysis and to corroborate the results of the qualitative research, an expert meeting was carried out during the final phase of the research. During this meeting, the preliminary findings were discussed with a group of people who had both practical and scientific experience. This both supplemented and reinforced the findings. In total, seven experts took part in this meeting.

As the evaluation has been prescribed in the Act itself, it goes without saying that the objectives can be found in parliamentary history, starting with the text of the original legislative proposal and the explanatory memorandum to this. Chapter 2 sketches the background to the Reform of Review in favor of Former Suspects Act, the legal character of the amendments implemented and the objectives of the reform. Chapter 3 presents the findings about the new opportunity offered to former suspects to submit a request to the procurator general to initiate a further investigation. In Chapter 4, the findings in respect of the review applications are dealt with, in particular the amendment to the new evidence concept. Both these chapters start by reporting the figures followed by the results of the interviews, and conclude by presenting the findings of the section. Chapter 5 consists of the other amendments. Final conclusions are drawn in Chapter 6.

Requests for further investigation by the procurator general; the legal framework

Chapter 2 sketches the legal framework of the Reform of Review in favor of Former Suspects Act. Under the new provisions, former suspects may turn to the procurator general and request that further investigations are initiated 'in preparation of a review application' (article 461, paragraph 1 of the Dutch Code of Criminal Procedure). In general, the legislature intends this new opportunity to mitigate a former suspect's lack of evidence and to make it possible to have a broader investigation into potential new evidence carried out than was previously possible. This relates to a situation in which reasonable doubt exists about the correctness of the decision in a concluded criminal case, but without further investigation there is insufficient information available to assess whether a review application is indicated or would be possible.

The only thing that can be investigated is whether there is any new evidence (the grounds for a review laid down in article 457, paragraph 1c of the Dutch Code of Criminal Procedure). However, the request to have a further investigation into new evidence cannot be submitted for every conviction, but only for a criminal offence that is, at least, subject to a mandatory prison sentence of twelve years. Cumulatively, it is also a requirement that the criminal offence in question has seriously shocked the legal order.

The former suspect can only initiate this process via a defence counsel. In addition, both formal and substantive requirements are placed on the request. These requirements have been imposed so that the request can be handled efficiently. They also form an admissibility threshold. The

procurator general may only reject the request if there are insufficient indications of potential new evidence or if the requested investigation is unnecessary.

On the grounds of article 462, paragraph 1 of the Dutch Code of Criminal Procedure, the procurator general may, officially or at the request of the former suspect, decide in advance to submit a request to 'a committee charged with advising on the desirability of a further investigation'. This committee is ACAS, the Advisory Committee for concluded criminal cases, established by the Advisory Committee for Concluded Criminal Cases Decree. If there is a case in which a prison sentence of six or more years has been imposed, then, pursuant to the second paragraph, it is compulsory for the procurator general to obtain advice from ACAS. This obligation is not applicable if, in his or her opinion, the request is inadmissible or manifestly unfounded or, alternatively, could be upheld.

ACAS has the task 'of advising the procurator general of the desirability of a further investigation' as referred to in article 461, paragraph 1, of the Dutch Code of Criminal Procedure (article 462, paragraph 1 of the Dutch Code of Criminal Procedure, and article 2 of the Advisory Committee for Concluded Criminal Cases Decree and article 2.1 of the Internal Rules of the Advisory Committee for concluded criminal cases). ACAS should deal with the task in an impartial and independent way, whereby it can decide on its way of working itself (as well as its internal rules). ACAS has modest investigative powers in order for it to fulfil its advisory role, and consists of both lawyers and members who are not lawyers.

ACAS cannot simply be viewed as the successor to CEAS, the Committee for the Evaluation of Concluded Criminal Cases (*Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken*). ACAS serves the procurator general, while CEAS reported to the Board of Procurators General. Moreover, unlike CEAS, ACAS does not have the task of carrying out further investigations itself. A further difference between ACAS and CEAS is that ACAS does not look for serious shortcomings in the investigation, but considers the desirability of a further investigation on the basis of new evidence and advises the procurator general in this respect.

Further investigation

In the first instance, carrying out 'a further investigation' is regulated by article 463 of the Dutch Code of Criminal Procedure. In cases when a request for a further investigation is upheld, this article lays down that the procurator general initiates these further investigations. In this context, the procurator general can designate a specific investigation to the court's investigating judge who has not as yet taken cognisance of the case. In addition, the procurator general may be assisted by an investigation team. He or she can also call on assistance from the Board of Procurators General when instituting the investigation team and carrying out the investigation. After completing the investigation, all the documentation must be added to the court documents; as the applicant, the former suspect will be given a copy of all the documents (article 463, paragraph 6 of the Dutch Code of Criminal Procedure). In principle, it is up to the former suspect to submit a review application to the Supreme Court. However, it is also possible for the procurator general to submit a review application. He or she is accorded this authority on the

grounds of article 457, paragraph 1 of the Dutch Code of Criminal Procedure. Under the new provisions use has been made of this authority.

New evidence criterion; given versus circumstance; the legal framework

Under current legislation, new evidence requires that there is a question of a 'given' which was unknown to the judge during the court hearing and which, either on its own or in relation to the previously submitted evidence, seems incompatible with the judgement, to such an extent that serious suspicions arise that, should this given have been known, the investigation into the case would have resulted in the former suspect being acquitted, or discharged from prosecution, or the prosecution being barred or to the application of a lesser penal provision (article 457, paragraph 1c of the Dutch Code of Criminal Procedure). Previously the legislation referred to 'a single circumstance'. However, it is no longer necessary for the new information to be of a factual nature. Consequently, the word 'given' has been chosen as the legal definition, instead of for example 'fact or circumstance'. Under certain circumstances, other givens which are of a factual nature, such as new or revised expert opinions, can provide new evidence.

The new evidence concept still has three essential elements, of which i) 'a given' is the main element (was previously: 'a single circumstance'). However, it still has to be a given which ii) was unknown to the court, and which iii) gives rise to serious suspicions that, had this given been known, it would have resulted in another specifically described final judgement. Therefore, the scope of the new evidence concept is not only outlined by changing the element to a 'given' instead of a 'circumstance', but also by the other elements and cannot be viewed apart from these. Only when a given complies with all these requirements can it be considered new evidence. Sections ii) and iii) of the new evidence were consciously left *unchanged* in the legislative amendments.

In the interpretation of what a given can be, the expert evidence was particularly central to the discussion. On the basis of parliamentary history, four situations can be distinguished in which expert evidence will always provide a given. Firstly, the situation where the relevant question, which is directly related to proven charges, has not as yet been submitted to an expert. Secondly, the situation that a new expert, from another field of expertise or on the grounds of other investigative methods, arrives at new conclusions. Thirdly, the case that, on the grounds of the same facts, a new expert reaches another opinion because the previous expert opinion was based on incorrect factual assumptions or because there are new developments in the relevant field of expertise. Fourthly, the situation that the expert backtracks from his or her original opinion because this opinion was based on an incorrect premise due to the lack of correct initial information.

In a clarification ruling issued on 17 April 2018 (ECLI:NL:HR:2018:605), the Supreme Court set out some principles which it intended to observe in review cases. Hereby an explicit link was made to the legislative history for cases in which an expert opinion can provide new evidence, although the ruling did not specifically refer to the fourth situation. The Supreme Court imposed specific requirements on the expert and on his or her opinion. Any expert opinion/insight which

is presented as new and/or revised must be of sufficient quality and weight to lead to a review of the judgement and the review application must provide sufficient clarity, so that the content of this opinion and the novelty of it can be deemed to be of value.

Other amendments in the provisions

Regarding the other legislative amendments, the introduction of compulsory legal representation for the former suspect is by far the most significant. In this context, the defence counsel has acquired a double role. A defence counsel will provide a (better) service to a former suspect who is entitled to appeal for a further investigation or to have a review application handled than when the former suspect is left to use the legal arrangements available on his or her own. At the same time, the belief is that, given compulsory legal representation, the counsel will be able to select cases (early and adequately) and, in so doing, will help ensure that the people and resources of the organisations charged with the review are used efficiently.

The other amendments relate to the description of the documents which must be appended to the request and explain the grounds for the review ('documents' instead of 'a list of evidence'), the extension of the circle of co-perpetrators/third parties in the case of a review with reference to a successful complaint to the ECHR from a joint offender, the settlement by the State of the Netherlands of any compensation and costs previously paid by the former suspect to the disadvantaged party, and information provision to victims and their surviving dependants who require such information.

Empirical findings in respect of requests for further investigation

The empirical findings regarding requests for further investigation are accounted for in chapter 3. Although the respondents view the new opportunities as a positive amendment, a number of them also indicated that, in practice, its effect had not resulted in a sizeable widening of the opportunities to substantiate review applications. The majority of applications were rejected and the number of applications submitted was fairly limited. Consequently, the exceptional character of review legislation has remained intact. At the same time, lawyers believe that former suspects are not being offered sufficient scope to discuss wrongful convictions effectively.

The legislative reform also established ACAS as the procurator general's advisory body. In the past five years or so, with the exception of one, all admissible requests for further investigation have been submitted to ACAS for advice. The Procurator General's Office at the Supreme Court is satisfied with the reports from ACAS. It has never taken a decision that was not (in the main) in agreement with the advice from ACAS. Those interviewed approved of a body being involved in the assessment of requests for further investigation which did not consist only of lawyers and, therefore, viewed the cases from more than simply a legal perspective. Everyone was predominantly positive regarding the composition of ACAS. A few of the respondents (some lawyers and scientists) were less positive about the way ACAS undertook its work. These respondents felt that ACAS was too restrictive when giving advice about a further investigation and tended to act too much in anticipation of a judgement or whether there was any potential

new evidence. In the respondents' view, this criterion should not play a role in this phase. However, formally, ACAS has the task 'of advising the procurator general of the desirability of a further investigation as referred to in article 461, paragraph 1, of the Dutch Code of Criminal Procedure.' The majority of ACAS's members indicated that, despite this formal task, they view each case openly and do not allow themselves to be limited to, for example, what is put before them by the lawyers.

In the statutory provisions, a number of conditions are placed on the submission of requests for further investigation. Consequently, requests can only be submitted in cases where there is a question of a twelve-year fact and a seriously shocked legal system. Almost all the respondents are of the opinion that the opportunity of further investigation should only be available in the more serious cases and, therefore, believe it is good that certain conditions have been laid down. However, some of the respondents would prefer a slightly lower limit than the twelve-year fact. Moreover, there appeared to be a lack of clarity among the respondents as to what a 'seriously shocked legal system' actually means. Currently, only one request has been rejected, because it did not comply with this criterion.

In addition to these statutory limitations, lawyers also detailed a number of other impediments which appear to ensure that not all the cases, for which a request could - and probably should - be submitted, are actually being submitted to the procurator general. Firstly, they stated that they believed that the arguments they needed to present for a further investigation to be carried out had to be so strong that these could only be made if they themselves had an investigation carried out prior to submitting the request. However, in many cases this created financial problems. Furthermore, several lawyers indicated that they would not take on any legal aid review cases, because the remuneration paid for these cases in no way covered the hours they had to work on the cases.

The process of submitting a request for a further investigation and the eventual carrying out of the further investigation take a long time. In complex and extensive cases both these two stages can take several years. The majority of respondents understood that the process would take a long time. However, one person found that (in certain cases) it was hard to understand. In particular, the Baybasin case was mentioned several times in this context.

Only limited extra financial resources have been made available for the implementation of this legislation. The workload in the procurator general's office has increased, making the workload considerable. The members of ACAS also have a heavy workload, while they receive very limited remuneration for the work they undertake. Currently, the respondents said that they could 'cope' with the workload, but suggested this would change if one or more large cases were submitted in the near future.

Empirical findings in respect of review applications and the amended new evidence criterion

The empirical findings in respect of review applications and the amended new evidence criterion are discussed in chapter 4. On the basis of the research, the finding is that, on balance, the

legislative amendment of the new evidence concept has, in practice, added value. The added value lies in the fact that the legislature has made it clear that it wants to widen the legal concept of new evidence, despite that, in practice, there was almost no longer any strict necessity for this. The general idea was that the Supreme Court, and possibly the procurator general, could, if necessary, also work towards new evidence under the old legal formulation. In cases in which it was obvious that the conviction could not stand, the Supreme Court was, at the end of the day, creative in respect of the old criterion. Consequently, in practice the old new evidence concept was workable. However, the cases of the Putten murder and that of Lucia de B. in particular provided insight into the fact that the legal limits of the old definition were being reached, because the principal rule was that it must relate to a new circumstance of a factual nature. In that context, the amendment in the legal definition from 'a single circumstance' to a 'given' brought an end to the discussion as to how far a new development in the case had to relate to a circumstance of a factual nature. The legal definition of new evidence as a given now corresponds better with the explanation that the circumstance as a new evidence element had previously acquired in practice. This, therefore, confirms the added value of the legislative amendment. However, as yet, this has not led to any changes in the way lawyers practise.

Subsequently, the question is whether the legislature has imparted a sufficiently clear definition of a 'given' to the bodies that have to work with it. It appears that there is a difference of opinion in this respect. On the one hand, people understand the widened scope as such which, for the first time, includes the revised opinion of an expert. However, the legislature does not wish to limit the statutory widening to this, but examples of what else the widening includes have not been defined, nor could they be named by the respondents interviewed during the research. In addition, several of the respondents said they were not sure when there was a question of an expert revising his or her opinion. When does another weighting of the facts in a case by the expert, which fails to provide new evidence, become an expert opinion with sufficient impact to be able to be considered new evidence? In this respect, the Supreme Court has consciously set high requirements before it accepts that there are strong suspicions that the court would have come to another judgement if it had known about the new given. The lack of certainty about when an expert opinion constitutes new evidence was apparent among several of the respondents, both respondents from the procurator general's office and respondents who were lawyers. Various respondents are concerned that, once again, review cases will become a *battle of the experts*, whereby it will be difficult to establish which expert is correct. Hereby the question of when someone is an expert also plays a part. The Supreme Court has consciously formulated requirements in this respect.

A potential widening of the new evidence concept in the sense that 'serious doubt' should be sufficient was badly received by most of the respondents. The scientists and some lawyers were in favor of such a widening, whereby the English standard of an *unsafe conviction* could be used. This would enable more cases to be reviewed. However, the rest of those interviewed believed that this would, to too great an extent, open the floodgates to reviews. They believed there would be no end to criminal cases as, in a considerable number of cases, there has and will always be scope for discussion. Review would then be a fourth authority, a situation they deemed undesirable. In their opinion, a further widening in the direction of 'serious doubt' does not fit

into our system of legal remedies. It would create problems for the authority of court judgements, for the capacity of the organisations involved and could cause unnecessary disquiet among victims and their surviving dependants. In their view it would be undesirable to widen the scope of the new evidence concept any further.

Empirical findings other legislative amendments

The empirical findings in respect of other legislative amendments are presented in chapter 5. In respect of the compulsory legal representation, it can be concluded that the legislative amendment has partially had the intended effect: in advance, lawyers select the cases they deem suitable for a review application to the Supreme Court or for a request for further investigation by the procurator general. Consequently, compulsory legal representation fulfils a sort of filter function, as the legislature intended. Moreover, the respondents were of the opinion that the quality of the applications and requests for further investigation was generally good. However, it is impossible to be sure that only the cases that were 'certain to fail' were not selected, in the sense that they were held back by the legal representative. Various lawyers indicated they would not take on any more legal aid review cases, because the financial remuneration for these review cases was not always in proportion to the effort (and work) required. As a result, it appears that compulsory legal representation forms a financial threshold for any former suspect with limited means, which was explicitly not the intention of the legislature.

From the above, it can be concluded that this point of the legislative amendment saves the Supreme Court work, as the review applications are of a better quality and cases are selected in advance by lawyers on the basis of their feasibility. At the same time, the lawyers indicated that they receive insufficient (extra) remuneration for submitting review applications and requests for further investigation. As a result, it is possible that no application or request is submitted for cases that could be (and probably should be) considered.

The other amendments – being: submitting documents instead of a statement of the evidence, the widening of the review grounds after a successful complaint to the ECHR, the legal opportunity of imposing a lighter sentence after committal and the provisions about payment/repayment of compensation and legal costs by the former suspect – were all viewed positively by the respondents. At the same time, there were no practical examples of these elements of the new statutory provisions being applied, so that regarding this point no research results about the effectiveness of the legislation can be reported.

Regarding the information provision to victims and their surviving dependants, the research showed that the public prosecutor's office had sought contact with victims and their surviving dependants whenever a request for further investigation was submitted to the procurator general. When a review application is submitted, information is provided to victims and their surviving dependants on an ad hoc basis. There is no policy in this respect. However, the importance of this was acknowledged by all the respondents. Therefore, having a policy governing communication with victims and their surviving dependants would appear to be required.

Conclusions

Chapter 6 presents the conclusions with extensive answers to the sub-questions and, ultimately, to the principal question about the effectiveness and effects of the Reform of Criminal Cases Review Rules in favor of Former Suspects Act. For ease of reading, the sub-questions are presented again.

4. What are the nature and scope of the use of the new opportunities/elements of the Reform of Review in favor of Former Suspects Act? Which type of cases does it involve?

In the period October 2012 to the end of December 2017, a total of 42 requests for further investigation were presented to the procurator general. These primarily related to cases of murder. In four cases, the request for further investigation was allowed (the Hilversum showbiz murder case, the Butler murder case, the Olaf H. case and the Deventer murder case).²²³ Moreover, in the same period, 194 review applications were dealt with by the Supreme Court, and in 21 of these applications use was made of the widened scope of the new evidence criterion. Three of these 21 applications were upheld (the Hilversum showbiz murder case and two cases in which the main theme was the categorisation of weapons).

5. Under the new legislation, what are the numbers and duration of each type of case and phase of:
 - requests for further investigation;
 - requests for advice submitted to ACAS, the Advisory Committee for concluded criminal cases (*de Adviescommissie afgesloten strafzaken*);
 - advice from ACAS;
 - further investigation by the procurator general at the Supreme Court, subdivided into investigations by:
 - the procurator general him/herself;
 - the investigating judge;
 - the investigating team;
 - review applications subdivided into:
 - applications on the grounds of a given that falls under the concept of new evidence;
 - applications in which use was made of the new investigation opportunities;
 - other review applications.

In the 28 concluded requests for which ACAS was asked for advice, ACAS required an average of 274 days to furnish its advice, and the procurator general subsequently required an average of 186 days to reach a decision on the basis of the ACAS advice (and the potential reaction of the lawyer to the advice).

²²³ In two other cases some further investigation took place, based on the new legal possibilities. See para. 3.2.3.

In respect of the 194 applications dealt with in the research period October 2012 until the end of December 2017, the average duration from the moment that a review application was submitted to the Supreme Court until the date the Supreme Court passed judgement amounted to 233 days. In the 21 cases in which use was made of the wider new evidence concept, the procedure took an average of 238 days. In three cases, following on from a request for further investigation a review application was submitted to the Supreme Court. These cases were the Hilversum showbiz murder, the Butler murder and Olaf H. In these cases the Supreme Court procedure lasted 798 days, 158 days and 141 days, respectively. The duration of the Hilversum Showbiz murder case was therefore far longer than the average period within which the Supreme Court dealt with review applications, but in this case a further investigation was carried out by an examining justice after the review application had been submitted.

6. What are the reasons for deeming inadmissible, rejecting or upholding:
 - requests for further investigation;
 - review applications submitted after a further investigation;
 - review applications submitted after a further investigation has been rejected?

There are various reasons for rejecting requests for further investigations: the points on the basis of which a further investigation is requested were already considered when the case was dealt with and cannot, therefore, provide any grounds for a recommendation for further investigation, the assertions put forward are speculative or contain too many assumptions, the facts were assessed differently, the request is either not or insufficiently substantiated, further investigation is unnecessary on legal grounds, there are doubts regarding the revised expert opinion being presented, because in the cases in which there is a specific new given, insight or alternative scenario, the other evidence was sufficient even without the evidence under discussion or the new givens cannot provide any (potential) new evidence.

Regarding the review applications which were carried out after a further investigation (three cases), one application was upheld by the Supreme Court (the Hilversum showbiz murder, as - after an assessment by experts - sufficient doubt existed as to the correctness of the confession statements of the former suspect). The other two applications were deemed unfounded because the new givens about the cause of the victim's death summoned up insufficient doubt about the earlier, judicial ruling on the evidence of fact finding (the Butler murder case) or because the earlier court judgement also already knew of the potential unreliability of the witness's memory due to brain damage (Olaf H.).

Two review applications were submitted after a request for further investigation had been deemed inadmissible. In case B, two review applications were submitted to the Supreme Court during the period of the current research; however, these were declared inadmissible as the applications were based on the same grounds as the review applications which had previously been submitted and rejected. In case M, the review application was deemed unfounded as no new given was advanced.

7. The effects, appreciation and assessment of the effectiveness of a further investigation. What are the intended and unintended effects of the legislation, and which impediments occur during its implementation (for example regarding the new evidence criterion, the

opportunity threshold for initiating a further investigation, periods of time/duration, compulsory legal representation, financial thresholds/claims, magnetic effects or any other)?

8. How are the opportunities offered by the legislation and its implementation appreciated by those involved and what are their criteria in this respect?
9. When the legislation is implemented, are its objectives being fulfilled in practice? How is the opinion in this respect substantiated?

In contrast to the quantitative research questions 1 to 3, the questions 4, 5 and 6 are less suitable to be answered and discussed separately. They were therefore answered collectively.

In general, the new opportunity the legislation offered the procurator general, when preparing a review application, to initiate a further investigation into new evidence as grounds for a review was deemed a desirable widening of the law. The new statutory provisions have therefore fulfilled a need, despite the compulsory legal representation. On the basis of the results of a further investigation, it is easier to weigh up and decide whether or not to submit a review application; and, if a review application is submitted, it can be substantiated better.

The legislature's objective when introducing the opportunity of being able to request a further investigation as part of the statutory provisions of the remedy of review (in favor of former suspects) in the Dutch Code of Criminal Procedure was to (slightly) mitigate the former suspect's lack of evidence, given he or she could not undertake a specific investigation him or herself (or have one undertaken). In this respect the legislation is effective, as if sufficient indications generate new givens, their suitability will at least be considered as grounds for a potential review on the basis of new evidence while, under old legislation, these grounds would never have been generated. The effectiveness is illustrated by the fact that, more than was previously the case, the new investigation does indeed offer the opportunity to put forward a better substantiation of either a review application or the reasons for deciding not to proceed, without the exceptional character of the review remedy being lost.

The question formulated regarding the effectiveness of this part of the legislative amendment was answered as follows. Regular use was made of the opportunity to request the procurator general to initiate a further investigation. To date, the result of these requests is that one case led to a review and subsequently to the former suspect being acquitted. In another case, the guilt of the former suspect was confirmed. Use is being made of the opportunity to have a further investigation carried out and this alone is effective. However, for example, in comparison to the number of applications at the time of the CEAS arrangement and also given the expectations expressed, few requests are being submitted and even fewer are being deemed admissible. The 'lack of evidence', formerly highlighted under the old statutory provisions, appears to have simply been moved from the moment of submitting a review application to the moment of submitting a request for a further investigation. Despite the fact that the (new) legislative system means that less evidence needs to be advanced, there is still a certain evidence threshold whereby the phenomenon of a certain lack of evidence can arise. Some experienced (review) lawyers and

scientists believe ACAS is too strict when forming an opinion about whether there are sufficient indications to initiate a further investigation. For this reason, the stage of the procurator general is omitted and a review application submitted directly (whether or not with a subsidiary request to the Supreme Court to order a further investigation). Consequently, the provisions are raising a threshold that is inconsistent with their intention. The fact that a decline in the number of requests has been detected could be a cautious indication of the system 'faltering' in this respect.

To the extent these effects act as an impediment to the effective use of the amended arrangements, these are not effects which the legislation intended. They are, or could be, detrimental to the effectiveness of the law in this respect. To this extent, there is, at the same time, a question of shifting the lack of evidence as an inherent aspect of the review as an extraordinary remedy. Even under the new provisions, sufficient indications of the potential existence of new evidence are required for a further investigation. The legislature did not introduce the further investigation in order to generate these indications.

The statutory new evidence criterion has been reformulated and substantively widened, so that the Supreme Court no longer needs to make use of 'constructions' to be able to assume that new (forensic) expertise, in particular, is viewed as new evidence in relevant cases. In respect of this point the legislation is effective, as the previously established and more relaxed jurisprudence of the Supreme Court on the level of legislation is sustained by means of a clear new evidence criterion and as, since then, more cases are being considered for review, without the exceptional character of the revision remedy being lost.

The question that was formulated regarding the effectiveness of this part of the legislative amendment was answered as follows. Through the legislative amendment of the new evidence criterion, the wider application of the old criterion - by the Supreme Court in certain cases - has acquired a permanent character. Consequently, in a case when a circumstance is not of a factual nature, the former suspect is no longer dependant on whether or not, in a specific case, the Supreme Court applies a wider interpretation of the old terminology, leaning in the direction of making an 'exception' to the law. The Act now prescribes that even givens that are not of a factual nature can provide new evidence. To this extent, the new terminology creates clarity in the way the legislature intended.

Given the figures, it can be stated that under the new legislation more cases are actually being considered for a review than under the old legislation. This is despite the fact that there is, in practice, a lack of clarity about the exact scope of the wider law. Following on from the legislature, the Supreme Court has also indicated that if an expert merely weighs up evidence in a different way than the court, this will not, on its own, be deemed sufficient for it to be classified new evidence. It is still debatable when an expert's opinion is more than just another view and becomes new evidence. Furthermore, it is also unclear what, in addition to an expert opinion, can provide a given which would not have been considered a circumstance under the old legislation.

The research illustrated that when the legislature's intended widening of the new evidence definition has been applied, this has not been at the expense of the retention of the exceptional character of review in favor of former suspects as an extraordinary remedy. Because not *every*

given – however (more) widely the element is defined in the Act – results in a decision that a judgement must be reviewed. If there is a question of a given, it is still a requirement that this given was unknown to the court during the hearing and that the given gives rise to serious suspicions that, should this given have been known to the court, the investigation into the case would have resulted in the former suspect being acquitted, or discharged from prosecution, or the prosecution being barred, or to the application of a lesser penal provision. Nor did the legislature wish to change the exceptional character of the remedy, a fact with which the respondents sympathise. In that respect, the Supreme Court has consciously set high requirements. And, to that extent, the legislation has been effective.

In the opinion of the researchers, there is no reason to widen or change the new evidence concept (any further) to reasonable doubt about the correctness of the decision, or to a question of an *unsafe conviction*. There are good reasons for retaining the exceptional character of the review. If there is little chance that new evidence would result in an acquittal etc, there is no need to doubt the irrevocable final judgement such that a new investigation of the case under review is necessary. Having a new investigation during the review is not, therefore indicated; it could unfairly raise expectations and bear witness to inadequate effort on the part of both legal and other capacities. This assertion can also be defended given that, in the past, the Supreme Court has - in cases in which a review definitely appears to be indicated - eventually opted not to have the formal statutory framework hold it back.

As far as compulsory legal representation, the following applies. The widening of the opportunities to eventually arrive at a review on the grounds of new evidence could result in a huge influx if a defence counsel did not have to assess whether submitting a request or application was opportune. The counsel must be able to prevent needless procedures and therefore acts as a filter. According to the legislature, the compulsory representation should also have a beneficial influence on the quality of the requests and applications submitted, because a defence counsel will be better equipped than the former suspect to explain the case well to the procurator general and the Supreme Court.

In respect of this point, the legislation is effective if, due to the compulsory representation, a defence counsel can, on the one hand, actually dissuade a former suspect from submitting a futile review application to the Supreme Court or from submitting a request for further investigation to the procurator general while, on the other hand, the requests to the procurator general to initiate further investigations and the review applications are of a better quality than they were.

Given the number and the responses from the lawyers, the intention of limiting the influx has been successful. The lawyers acknowledge that they filter cases when they think a request or application has no chance of success. Moreover, it became apparent that the lawyers do not think that having a concluded criminal case reviewed is any easier now than it was previously. It is not, therefore, the case that, under the new legislation, former suspects are submitting review applications any faster than before. Regarding the quality of the applications and requests, the response from those practising was mixed. By and large, the applications and requests are of (satisfactory) quality, but applications and requests are also submitted which, according to the respondents, are below the expected standard.

In this section of the research it could be relevant that only a limited number of lawyers specialise in these types of cases and the remuneration, on the basis of financed legal aid, for any former suspects of limited means is (too) low, given the number of hours that have to be spent on such cases. This is a point that gives cause for concern, as this could impact the operation of the law. If (experienced) lawyers are no longer prepared to do any (or as many) cases for former suspects of limited means, this would put at risk the access these convicted persons have to the reformed review provisions.

More generally, no or very few provisions have been made to create extra capacity (or as the case may be financial remuneration) for all the parties involved in the review procedures. To a great extent the adequate functioning of the revised statutory opportunities are therefore dependent on the individual goodwill and efforts of those who work at all the organisations involved in this research. Should the goodwill and commitment shown by these people decline in future, this could hinder the operation of the legislation.

The general objective of the legislation was to find a better balance between, on the one hand, the adequate establishment of the truth, including the legal protection of former suspects, and, on the other hand, legal certainty, in which context it is essential that the starting point can and must be the correctness of the outcome of final judgements in criminal cases. On balance, the previous sentence means that the legislature has successfully offered more scope to former suspects to have their judgements reviewed whether or not after further investigation, as introduced by the legislation, or to investigate the need of having them reviewed, without the legislative amendment making it possible for previously irrevocable judgements being called into question too quickly or too often. There is now a better balance between legal protection – in the light of new evidence – against a possible unjust conviction on the one hand, and the idea of legal certainty through finite legal proceedings on the other. Combining these findings, the decided opinion is that the legislation can be deemed effective. Although, as mentioned above, there are a few problem areas.

Recommendations

Finally, in the researchers' opinion, no recommendations ensue from the research which entail amendments be made to the statutory provisions as these are currently laid down in the Dutch Code of Criminal Procedure. However, the research did reveal some points of attention which can possibly be realised by making a few practical changes. One of these relates to the provision that, after a further investigation has been carried out, the procurator general should inform the former suspect whether a formal review application is to be submitted (and within what period).

Another practical point is the completeness and accessibility of the file and other documents or, as the case may be, evidence to the former suspect and anyone else involved in (the request to have) a further investigation. This causes problems and delays in both starting and settling review cases. It seems appropriate to have access to the documents in a central place, for example in the procurator general's office at the Court of Appeal, and to adhere to a uniform policy when documents are made available to former suspects.

The fact that ACAS members (can or must) retire from their positions more or less simultaneously (this would appear to be the case in 2020) could negatively affect the committee's experience and 'memory'. Consequently, one recommendation is that a phased schedule is drawn up, on the basis of which members and deputy members would join and retire from the committee.

Currently the Public Prosecution Service has no policy governing the provision of information to victims and their surviving dependants. It is unclear precisely what information it is desirable to pass on. Moreover, between the organisations involved, there appears to be no agreement about the information provided to victims and their surviving dependants. To ensure a uniform approach, it would be better to have a policy established in this respect.

Literatuurlijst

Boeken

Blok & Besier (I) 1925

A.J. Blok & L. CH. Besier, *Het Nederlandsche strafprocesrecht, deel I* Haarlem: Tjeenk Willink 1925.

Corstens 2011

G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2011.

Corstens/Borgers 2014

G.J.M. Corstens/M.J. Borgers, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2014.

De Hullu 1989

J. De Hullu, *Over rechtsmiddelen in strafzaken* (diss. Groningen), Arnhem: Gouda Quint 1989.

De Ranitz 1977

R.E.P. de Ranitz, *Herziening van arresten en vonnissen* (diss. Leiden), Alphen aan den Rijn: H.D. Tjeenk Willink 1977.

Strijards 1989

G.A.M. Strijards, *Revisie. Inbreuken en executiegeschillen betreffende het strafgewijsde*, Arnhem: Gouda Quint 1989.

Artikelen in tijdschriften

Duker NJB 2010/1327

M. Duker, 'Het nieuwe novumbegrip in de herzieningsregeling verdient nadere toelichting', *NJB* 2010, 1327.

Duker, Het wetboek van strafvordering

M.J.A. Duker, in: A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., *Het wetboek van strafvordering*, commentaar op artikelen 457, 460, 465, 481 Sv.

Keulen Rechtsgeleerd Magazijn Themis 2007-1

B.F. van Keulen, 'Herziening van de herziening?', *Rechtsgeleerd Magazijn Themis* 2007-1, p. 3-14.

Kessler AA 2013/9

M. Kessler, 'Wijziging herzieningsprocedure in strafzaken', *AA* 2013/9.

Kooijmans DD 2007/33

T. Kooijmans, 'Het novum als ingang van herziening', *DD* 2007/33.

Mevis DD 2007/16

P.A.M. Mevis, 'Verruiming van de herzieningsregeling?', *DD* 2007/16.

Mevis 2011

P.A.M. Mevis, 'De bij de herzieningsprocedure betrokken autoriteiten', in: F.W. Bleichrodt (red.), *Herziening in strafzaken*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2011, p. 21-46.

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht verzoeken tot nader onderzoek

zaaksnummer	GS 6 jaar of meer	Datum verzoek door advocaat	Datum ACAS advies	Inhoud advies ACAS	Reactie advocaat op advies	Inhoud beslissing procureur-generaal	Datum beslissing procureur-generaal	Nieuw novum	Herzieningsaanvraag innoerland	Duur totaal (in dagen)	Duur verzoek tot ACAS advies (in dagen)	Duur ACAS advies tot beslissing	Delict
12/05365 H	JA	20-11-2012	20-9-2013	Afgewezen	NEE	Afgewezen	14-1-2014	JA		420	304	116	Doodslag, 287 Sr
12/04683 H	JA	3-10-2012	31-5-2013	Afgewezen, maar andere nadere onderzoekssuggesties gedaan	JA	Afgewezen (na aantal zaken te hebben nagevraagd/onderzocht)	7-4-2014	NEE		551	240	311	Moord, 289 Sr
13/00715 H	JA	8-2-2013	23-7-2013	Afgewezen	JA	Afgewezen	10-10-2013	NEE		244	165	79	Medeplegen moord, 289/48 Sr
13/00832 H	5 jaar en TBS	15-2-2013	17-1-2014	Afgewezen	JA	Afgewezen	21-7-2015	NEE		886	336	550	Moord, 289 Sr
13/01404H	2 jaar en TBS	19-3-2013	NVT			Toegewezen	8-7-2014	JA	JA	476			Doodslag, 287 Sr
13/01642 H	JA	20-3-2013	21-1-2014	Deels toegewezen	JA	Deels toegewezen	4-7-2014	JA		471	307	164	Moord, 289 Sr
13/02307 H	JA	23-4-2013	20-9-2013	Afgewezen	NEE	Afgewezen	14-1-2014	NEE		266	150	116	Medeplegen moord, 289/48 Sr
13/03480 H	JA	5-7-2013	19-12-2013	Afgewezen	JA	Afgewezen	13-2-2014	NEE		223	167	56	Poging tot moord, 289/45 Sr
13/03406 H	JA	1-7-2013	27-11-2014	Toegewezen	JA, advies op aangepast	Toegewezen	16-1-2015	JA	JA	564	514	50	Moord, 289 Sr
13/03154 H	JA	26-6-2013	6-2-2014	Toegewezen		Toegewezen	18-4-2014	JA	JA	296	225	71	Tweevoudige moord en poging doodslag, 289/287/45 Sr

13/03429 H	JA	11-7-2013	21-2-2014	Afgewezen	NEE	Afgewezen	23-6-2014	NEE	347	225	122	Moord, 289 Sr
13/05970H	JA	22-11-2013	1-5-2014	Afgewezen	JA	Afgewezen	26-8-2015	NEE	642	160	482	Doodslag en poging tot doodslag, 287/45 Sr
14/00487 H	2 jaar en TBS	21-1-2014	17-7-2014	Afgewezen	JA	Afgewezen	22-9-2014	NEE	244	177	67	Verkrachting, 242/243 Sr
14/00629 H	JA	27-1-2014	8-9-2014	Afgewezen	JA	Afgewezen	16-12-2014	NEE	323	224	99	Medeplegen doodslag (287/48 Sr) en afpersing, 317 Sr
14/00446 H	JA	30-1-2014	24-11-2014	Afgewezen	NEE	Afgewezen	28-8-2015	NEE	575	298	277	Medeplegen moord (289/48 Sr) en diefstal met geweld, 312 Sr
14/01863 H	JA	7-4-2014	5-12-2014	Afgewezen	NIET INHOUDELIJK (Handhaaft verzoeken)	Afgewezen	15-12-2015	JA	617	242	375	Medeplegen moord, 289/48 Sr
14/02469 H	JA	9-5-2014	4-9-2014	Afgewezen	JA	Afgewezen	22-6-2015	NEE	409	118	291	Moord, 289 Sr
14/03158 H	3 jaar en TBS	11-6-2014	15-1-2015	Afgewezen	JA	Afgewezen	15-12-2015	JA	552	218	334	Poging tot moord (289/45 Sr) en brandstichting, 157 Sr
14/02995 H	JA	12-6-2014	7-11-2014	Afgewezen	NEE	Afgewezen	23-3-2015	JA	284	148	136	Moord (289 Sr), wederrechtelijke vrijheidsberoving (282 Sr), verkrachting (242 Sr) en wegmaken lijk, 151 Sr
14 04275 H	JA	14-8-2014	10-4-2015	Afgewezen	JA	Afgewezen	21-9-2015	JA	403	239	164	Moord, 289 Sr
14/04273 H	JA	13-8-2014	19-6-2015	Afgewezen	JA	Afgewezen	31-8-2015	NEE	383	310	73	Moord, 289 Sr

14/06145 H	JA	3-12-2014	12-06-2018	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	JA	1266			Diefstal met geweld, met de dood tot gevolg hebbend, 312 Sr
15/01330 H	30 maanden gs (wv 10 voorw)	16-3-2015	15-12-2015	Afgewezen	NEE	Afgewezen	13-7-2016	NEE	485	274	211	Medeplegen opzettelijke brandstichting, 157/48 Sr
15/01505 H	21 maanden gs	9-3-2015	15-12-2015	Afgewezen/NO	NEE	Afgewezen/NO	13-7-2016	NEE	492	281	211	Medeplegen van poging tot afpersing, 317/48/45 Sr
15/01507 H	JA	23-3-2015	20-12-2016	Afgewezen	JA	Afgewezen	24-10-2017	NEE	946	638	308	Medeplegen van opzettelijk handelen in strijd met art. 2 lid 1 sub a Opw (48 Sr/2 Opw)
15/01665 H	JA	2-4-2015	12-06-2018	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	JA	1146			Medeplegen van opzettelijk handelen in strijd met art. 2 lid 1 sub a Opw (48 Sr/2 Opw)
15/02477 H	JA	21-5-2015	15-3-2016	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	JA	1097	299		Moord (289 Sr) en wegmaken lijk, 151 Sr
15/03722 H	JA	31-7-2015	12-06-2018	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	JA	1026			Diefstal met geweld, met de dood tot gevolg hebbend, 312 Sr
13/03009 H	JA	17-5-2013	21-1-2016	Afgewezen	JA	Afgewezen	8-1-2018	JA	1697	979	718	Brandstichting met dood tot gevolg, 157 Sr
16/02640 H	JA	19-5-2016	23-6-2017	Afgewezen	NEE	Afgewezen	21-9-2017	JA	490	400	90	Moord, 289 Sr
15/03984 H	Onbekend	25-8-2015	NVT			NO	3-9-2015		9			

16/03156 H	JA	8-6-2016	27-3-2017	Afgewezen	NEE	Afgewezen	26-9-2017	JA		475	292	183	Gekwalificeerde doodslag, 288 Sr
16/02722H	TBS met dwangverpleging	24-5-2016	26-10-2016	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	JA		728	155		
16/03960 H	JA	2-8-2016	9-6-2017	Afgewezen	JA	Afgewezen	26-9-2017	NEE		420	311	109	Moord, 289 Sr
16/05392 H	JA	3-11-2016	22-12-2017	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	JA			414		Tweevoudige moord, 289 Sr
15/04412 H	JA, maar kennelijk OG	28-8-2015	NVT		NVT	NO	15-12-2015	NEE	JA	109			Moord (289 Sr), poging tot moord (289/45 Sr), bedreiging met misdrijf tegen het leven gericht (285 Sr) en belaging, 285b Sr
16/00548H	Onbekend	4-1-2016	NVT			NO/onderhands toegewezen	n.v.t. - geen officiële beslissing						
17/02063 H	Onbekend	17-7-2017	NVT			NO	14-11-2017			309			
16/05286	JA	20-10-2016	23-10-2017	Afgewezen	JA	Afgewezen	19-12-2017	NEE		425	368	57	Moord (289 Sr) en poging tot doodslag, 287/45 Sr
16/05284H	48 maanden (wv 6 voorw)	6-10-2016	19-9-2017	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	JA		593	348		
17/04051H	5 jaar gs	11-7-2017	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	JA		315			
17/06107	JA	20-12-2017	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	LOPEND	Nee					

Bijlage 2: Overzicht aanvragen Hoge Raad

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2012:BX9478	12/02375	29-4-2010	9-10-2012		Overtreding 41 lid 1 WVV	Novum 1: persoonsverwisseling met broer	Niet aannemelijk dat sprake was van een persoonsverwisseling
ECLI:NL:HR:2012:BX9493	12/03140	19-9-2011	9-10-2012		Bedreiging met zware mishandeling (285 Sr)	Novum 1: verdachte heeft geen bedreigingen geuit, er waren geen getuigen en getuigenverklaring is ongeloofwaardig	Geen novum: verdachte had het aangevoerde reeds vermeld op zitting
ECLI:NL:HR:2012:BX9496	11/05584	8-10-2009	9-10-2012		Medeplegen poging tot doodslag (287 jo 45 jo 47 Sr), mishandeling (300 Sr)	Novum 1: uit verklaringen slachtoffer en betrokkenen zou blijken dat verdachte vechtpartij juist wilde sussen + tegenstrijdigheid rechterlijk oordeel verdachte en mededader (mededader kreeg lagere straf)	Geen novum: verklaringen wekken niet het vermoeden dat het Hof tot een ander oordeel zou zijn gekomen + opleggen van een minder zware sanctie is niet "een minder zware strafbepaling" uit 457 lid 1 sub c
ECLI:NL:HR:2012:BX1508	09/05108	20-4-2004	9-10-2012		Afpersing met geweld (318 Sr)	Novum 1: er was niet duidelijk dat er sprake was van gereede twijfel aan de betrouwbaarheid en de wijze van uitvoering van de geuridentificatieproef	Geen novum: het bewezenverklaarde kan ook zonder geuridentificatieproef worden afgeleid
ECLI:NL:HR:2012:BX6948	12/01962	17-5-2010	23-10-2012		Openbaar dronkenschap, valse naam (435 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Geen novum: uit stukken blijkt niet dat de foto niet overeenkwam met het rijbewijs, overige bijlagen behelzen geen novum
ECLI:NL:HR:2012:BX6938	12/00208	16-12-2010	23-10-2012		Overtreding 30 lid 2 WAM	Novum 1: motorrijtuig is wel verzekerd	Motorrijtuig is wel verzekerd
ECLI:NL:HR:2012:BX6939	12/00367	8-4-2008	23-10-2012		Overtreding 30 lid 2 WAM	Novum 1: motorrijtuig is wel verzekerd	Motorrijtuig is wel verzekerd

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2012:BY0789	12/02630	9-11-2005	23-10-2012		Oplichting (326a Sr)	Novum 0: verdachte kon niet aanwezig zijn bij zitting en zichzelf daardoor niet verdedigen, omdat hij gedetineerd was en niet was aangevoerd door de parketpolitie + politierechter heeft geen rekening kunnen houden met persoonlijke omstandigheden van veroordeelde (en dus mogelijk lagere straf)	Valt niet onder 457 Sv. Geen gegeven a.b.i. 457 en onder "een minder zware strafbepaling" i.d.z.v. 457 lid 1 sub c Sv moet worden verstaan een strafbepaling die een minder zware straf bedreigt, daaronder valt niet de oplegging door de rechter van een andere (minder zware) sanctie
ECLI:NL:HR:2012:BY0791	12/02575	2-3-2001	23-10-2012		Ontnemingsmaatregel (36e Sr)	Onvrede ontnemingsmaatregel	Oplegging ontnemingsmaatregel is niet een uitspraak houdende veroordeling i.d.z.v. 457 Sv
ECLI:NL:HR:2012:BY1499	12/00375	10-8-2011	30-10-2012		Mishandeling (300 Sr), belediging ambtenaar in functie (266 jo 267 Sr), diefstal (311 lid 1 sub 4 Sr)	Novum 0: verdachte is het recht om rechtsmiddelen uit te putten ontnomen	Valt niet onder 457 Sv
ECLI:NL:HR:2012:BY1572	12/02537	29-7-2010	30-10-2012		Vernieling (350 Sr), diefstal (310 Sr), huisvredebreuk (138 Sr)	Novum 1: louter feitelijke beschrijving, gebeurtenissen volgens gewezen verdachte	Aangevoerde valt niet onder novumbegrip
ECLI:NL:HR:2012:BY1575	12/02643	27-2-2009	30-10-2012		Belaging (285b Sr)	Novum 1: betrokkene heeft nooit kenbaar gemaakt dat hij politiefunctionaris en toneelspeler was	Geen novum: leidt niet tot het vermoeden dat het Hof tot een ander oordeel zou zijn gekomen
ECLI:NL:HR:2012:BY1577	12/01869	2-10-2009	30-10-2012		Vernieling (350 Sr), misdrijf tegen openbare orde (141 Sr)	Novum 1: verdachte heeft een alibi + beroep op Salduz-jurisprudentie	Geen novum: kan niet gezegd worden dat kinderrechter niet van alibi op de hoogte was + Salduz slaagt niet, nu dat betrekking heeft op aangehouden verdachten. Verdachte was destijds niet aangehouden.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2012:BY1579	12/03308	19-3-2004	30-10-2012		Diefstal (311 lid 1 sub 5), overtreding OW (3A)	Novum 1	N-O: grond is reeds bij eerdere aanvraag ongenoegzaam geoordeeld
ECLI:NL:HR:2012:BY2325	12/01447	12-7-2007	6-11-2012		Medeplegen overtreden OW (2A)	Sub a: bewezenverklaring van het plegen van strafbaar feit in de ene zaak sluit het medeplegen van dat feit in een andere zaak uit	Basis herzieningsaanvraag berust op een onjuiste opvatting, dit valt niet onder 457 Sv
ECLI:NL:HR:2012:BY2327	12/02576	28-6-2011	6-11-2012		Overtreding 30 lid 2 WAM	Novum 0: als kantonrechter op de hoogte was geweest van drie veroordelingen in hoger beroep zou hij minder zware (of geen) straf opgelegd hebben	Geen novum: opleggen van minder zware straf is niet "een minder zware strafbepaling" uit 457 lid 1 sub c
ECLI:NL:HR:2012:BY3537	12/03892	7-8-2012	20-11-2012		Poging tot zware mishandeling (302 jo 45 Sr)	Novum 1: taalproblemen aangeefster	Geen novum: er kan niet gezegd worden dat de rechter niet op de hoogte was van de in de aanvraag vermelde gegevens
ECLI:NL:HR:2012:BY4271	12/04167	4-6-2010	27-11-2012		Als ambtenaar belofte aannemen (362 Sr), valsheid in geschrift (225 Sr), oplichting (326 Sr)	Novum I: (I) Aanvrager kon pas te laat zijn raadsman raadplegen. (II) R-C opzettelijk misleid door de CIE-chef. (III) Getuige heeft dubbelrol gespeeld en leugenachtige verklaringen afgelegd. (IV) Onvoldoende fiscale verdenking om woning aanvrager te doorzoeken.	Geen novum: (I) Gemotiveerd verworpen door hof. (II) en (III) moeten buiten beschouwing blijven omdat niet kan worden vastgesteld om welke persoon het gaat. (IV) Er was wel voldoende verdenking voor doorzoeking.
ECLI:NL:HR:2012:BY5685	12/03811	23-6-2011	11-12-2012		Medeplegen gijzeling (282 jo 47 Sr)	Novum 1: verklaring van betrokkene 2 + aanvulling daarop	Geen novum: er kan niet gezegd worden dat de rechter niet bekend was met het aangevoerde

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2012:BY5726	12/03044	21-3-2008	11-12-2012		Moord (289 Sr)	Novum 1: bekende verklaring is volgens gewezen verdachte onder druk afgelegd, vals proces-verbaal R-C voorgeleiding	Geen novum: er kan niet gezegd worden dat de rechter niet op de hoogte was van de in de aanvraag vermelde gegevens
ECLI:NL:HR:2012:BW7190	12/01629	26-6-2012	18-12-2012		Medeplegen doodslag (287 jo 47 Sr), medeplichtigheid doodslag (287 jo 48 Sr)	Novum 1: getuigenverklaringen die wel in het politiedossier maar niet in het justitiedossier opgenomen waren	Novum: ernstig vermoeden dat rechter tot andere beslissing was gekomen
-	12/01630		18-12-2012				
-	12/01631		18-12-2012				
-	12/01632		18-12-2012				
-	12/01633		18-12-2012				
-	12/01634		18-12-2012				
ECLI:NL:HR:2012:BY6520	12/05453	7-5-2012	18-12-2012			Onvrede wrakingsbeslissing	N-O: beslissing Hof omtrent verzoek tot wraking is geen veroordeling i.d.z.v. 457 lid 1 Sv
ECLI:NL:HR:2013:BY8985	11/03616	3-4-2007	22-1-2013		2A en 3A OW	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk
ECLI:NL:HR:2013:BY9131	11/02076		22-1-2013			Onvrede niet onherroepelijke beslissing	Aantal uitspraken betreffen geen onherroepelijke veroordeling; verder geen nieuwe gegevens
ECLI:NL:HR:2013:BZ0508	12/02216		5-2-2013		Ontucht minderjarig kind (249 Sr)	Novum 1: dochter heeft bij gesprekken met psycholoog verteld zich niets te herinneren van gepleegde ontucht; gedateerd handgeschreven briefje waarop zij dat bevestigt	Geen novum: wekt geen ernstig vermoeden dat rechter tot andere beslissing zou zijn gekomen
ECLI:NL:HR:2013:BZ1963	12/03045	26-7-2007	12-2-2013		Overtreding 34 lid 3 WAM	Novum 1: motorrijtuig is wel verzekerd	Geen novum: motorrijtuig was inderdaad verzekerd, maar termijn uit 34 lid 1 WAM is alsnog overschreden

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2013:BZ3630	12/02342	22-4-2011	12-3-2013		Belediging (266 Sr), vernieling (350 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Geen novum: zie conclusie A-G
ECLI:NL:HR:2013:BZ3631	12/02587	30-10-2009	12-3-2013		Diefstal (312 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk
ECLI:NL:HR:2013:BZ4669	12/01391		19-3-2013		Wederspanningheid (180 Sr), niet voldoen aan identificatieplicht (447e Sr)	Onvrede: o.a. ten onrechte woord ontnomen aan verdachte, zaak niet openbaar, ontoereikende motivering Hof	Aantal uitspraken betreffen geen onherroepelijke veroordeling, voor de rest zijn er geen nieuwe gegevens
ECLI:NL:HR:2013:BZ4496	01692/07	6-2-2004	19-3-2013		Medeplegen poging tot doodslag (287 jo 45 jo 47 Sr), diefstal (312 Sr), overtreding 26 lid 1 WWM	Novum 1: twijfel aan betrouwbaarheid en wijze van uitvoering van geuridentificatieproef	Geen novum: bewezenverklarde kan ook zonder geuridentificatieproef worden afgeleid uit het bewijsmateriaal
ECLI:NL:HR:2013:BZ5568	12/01266	14-10-2008	26-3-2013		Poging tot doodslag (287 jo 45 Sr), diefstal (312 Sr)	Novum 1: nieuwe verklaringen waardoor het Hof niet tot het oordeel was gekomen dat het slachtoffer de Nederlandse taal voldoende machtig was	Geen novum: geen ernstig vermoeden dat Hof tot ander oordeel gekomen zou zijn
ECLI:NL:HR:2013:BZ6610	12/03671	28-5-2003	9-4-2013		Medeplegen moord (289 jo 47 Sr), diefstal (312 Sr)	Novum 1: aanvrager geen wetenschap (en kon deze ook niet hebben) van voornemen slachtoffers te doden; hiertoe aantal verklaringen aangevoerd	Geen novum: onvoldoende om ernstig vermoeden te wekken dat rechter tot andere beslissing zou zijn gekomen
ECLI:NL:HR:2013:BX3619	10/03925	15-9-2008	21-5-2013		Diefstal (311 lid 1 sub 4 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk
ECLI:NL:HR:2013:CA1190	12/03296	19-3-2010	28-5-2013		Mensenhandel (273f lid 1 sub 8 jo lid 4 Sr)	Novum 1: verklaringen van betrokkenen	Geen novum: geen ernstig vermoeden dat hof tot ander oordeel gekomen zou zijn
ECLI:NL:HR:2013:CA1203	12/03290	19-3-2010	28-5-2013		Mensenhandel (273f lid 1 sub 8 jo lid 4 Sr)	Novum 1: verklaringen van betrokkenen	Geen novum: geen ernstig vermoeden dat Hof tot ander oordeel gekomen zou zijn
ECLI:NL:HR:2013:CA1782	12/05222	13-12-2004	4-6-2013		Overtreding 2A OW	Sub b: EHRM-uitspraak (schending artikel 6 EVRM)	EHRM-uitspraak

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2013:CA2549	12/01127	7-5-2008	11-6-2013		Overtreding 3C OW	Novum 1: zoon is vrijgesproken door kadastrale kaarten en satellietfoto's aangevoerd door raadsman	Geen novum: geen geval waarbij uitspraak zoon niet overeen te brengen is met uitspraak aanvrager; verder volgt uit aangevoerde niet dat aanvrager geen beschikking of zeggenschap had over hennep
ECLI:NL:HR:2013:CA3388	13/01104	29-4-2010	18-6-2013		Valsheid in geschrift (225 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Geen novum: persoonsverwisseling niet aannemelijk
ECLI:NL:HR:2013:75	13/01986	29-7-2010	25-6-2013		Vernieling, diefstal besloten erf (311 Sr)	Novum 1: (I) Vordering tot verwijderen niet gegeven (II) waterbedrijf heeft bij weghalen watermeter procedure niet gevolgd, aanvrager heeft rekening alsnog betaald, noodzaak om water af te tappen (III) aan getuigen is verzuimd te vragen waaraan zij verdachte hebben herkend	Geen novum: aanvraag steunt op zelfde gronden als eerdere herzieningsaanvraag
ECLI:NL:HR:2013:73	13/00067	1-9-1951	25-6-2013		Desertie gepleegd in tijd van oorlog (100 WMSr)	Novum 1: nieuwe historische gegevens over aard Nederlands militair ingrijpen in voormalig Nederlands-Indië. Ware Rechtbank op de hoogte geweest, dan was strafuitsluitingsgrond aangenomen o.g.v. gewetensbezwaren	Geen novum: er was een regeling voor gewetensbezwaren, deze kunnen dus niet meer als strafuitsluitingsgrond gebruikt worden
ECLI:NL:HR:2013:74	13/00068	5-3-1950	25-6-2013		Opzettelijke ongehoorzaamheid gepleegd in tijden van oorlog (114 WMSr)	Novum 1: nieuwe historische gegevens over aard Nederlands militair ingrijpen in voormalig Nederlands-Indië. Ware Rechtbank op de hoogte geweest, dan was strafuitsluitingsgrond aangenomen o.g.v. gewetensbezwaren	Geen novum: er was een regeling voor gewetensbezwaren, deze kunnen dus niet meer als strafuitsluitingsgrond gebruikt worden

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2013:488	12/02488	21-9-2010	27-8-2013		Poging tot doodslag (287 jo 45 Sr)	Novum 1: feiten i.v.m. beroep op noodweer, nieuwe getuigenverklaringen	Verwijzing naar conclusie A-G: nieuwe verklaringen irrelevant of indien juist niet van voldoende gewicht gelet op overig gebezigd bewijs
ECLI:NL:HR:2013:492	11/00201	2-4-2005	27-8-2013		Diefstal (311 lid 1 sub 4 en 5 Sr)	Novum 1: fouten bij geuridentificatieproef	Geen novum: bewezenverklaarde kan ook afgeleid worden uit overige bewijsmateriaal
ECLI:NL:HR:2013:581	13/03131	30-11-2010	3-9-2013	Wel aangevraagd, HR ziet geen grond om het in te willigen	Poging tot doodslag (287 jo 45 Sr)	Novum 1: uit verklaringen getuigen blijkt dat verdachte verwondingen al voor confrontatie met aanvrager had opgelopen	Geen novum: er wordt door aanvraag geen ander licht geworpen op uiteengezette motivering Hof
ECLI:NL:HR:2013:671	12/01496	15-5-2009	9-10-2013		Bezit vervalst reisdocument (231 lid 2 Sr)	Novum 1: Politierechter was niet bekend met beschikking van minister	Novum: politierechter zou OM N-O hebben verklaard als hij op de hoogte was geweest van beschikking minister en ECLI:NL:HR:2013:BY4310
ECLI:NL:HR:2013:672	12/01461	11-11-2009	9-10-2013		Vervalsing (225 Sr), overtreding 69 lid 1 AWR	Novum 1: nieuwe verklaringen betrokkenen	Geen novum: leidt niet tot het vermoeden dat het Hof tot een ander oordeel zou zijn gekomen
ECLI:NL:HR:2013:673	12/03940	28-9-2010	9-10-2013		Verkrachting (242 Sr), Aanranding eerbaarheid (246 Sr)	Novum 1: nieuwe verklaring so waaruit inconsistentie in haar verklaringen zou blijken	Geen novum: leidt niet tot het vermoeden dat het Hof tot een ander oordeel zou zijn gekomen
ECLI:NL:HR:2013:889	13/02580	16-11-2011	10-8-2013		Mensensmokkel (197a lid 4 Sr), witwassen (429bis Sr), bezit vervalst reisdocument (231 Sr)	Novum 1: tolk heeft verkeerd vertaald en er zou geen sprake zijn van een vals reisdocument	Geen novum: leidt niet tot het vermoeden dat het Hof tot een ander oordeel zou zijn gekomen
ECLI:NL:HR:2013:957	13/03153	26-3-1998	15-10-2013	Verzoek tot nader onderzoek blijkt uit rapport	Verkrachting (242 Sr)	Novum 2: overgelegd rapport 'forensisch linguïstische rapportage' van VU adviseert nader onderzoek + geloofwaardigheid getuigenverklaring	Geen novum: HR 28 mei 2013 (ECLI:NL:HR:2013:CA1203)

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2013:958	13/02958	18-4-2012	15-10-2013	Verzoek tot nader onderzoek blijkt uit rapport	Moord (289 Sr), bedreiging (285 Sr), belaging (285b Sr), vernieling (350 Sr)	Novum 2: overgelegd rapport adviseert nader onderzoek interpretatie van het DNA-mengprofiel	Geen novum: HR 28 mei 2013 (ECLI:NL:HR:2013:CA1203)
ECLI:NL:HR:2013:1070	13/03718	31-7-2012	29-10-2013		Brandstichting (157 Sr)	Novum 1: aanvrager verkeerde in psychose tijdens afleggen verklaring over strafbare feit; had niet gebruikt mogen worden voor bewijs	Geen novum: leidt niet tot het vermoeden dat het Hof tot een ander oordeel zou zijn gekomen
ECLI:NL:HR:2013:1115	13/04227	20-8-2007	5-11-2013		Overtreding 3C OW	Novum 1: nieuwe foto's en gespreksverslagen	Geen novum: leidt niet tot het vermoeden dat het Hof tot een ander oordeel zou zijn gekomen
ECLI:NL:HR:2013:1116	13/04229	20-8-2007	5-11-2013		Overtreding 3C OW	Novum 1: nieuwe foto's en gespreksverslagen	Geen novum: leidt niet tot het vermoeden dat het Hof tot een ander oordeel zou zijn gekomen
	13/03934	24-5-2012	19-11-2013		Verduistering en diefstal met braak (311 Sr)	Onvrede met uitspraak Gemeenschappelijk Hof	N-O: HR onbevoegd
ECLI:NL:HR:2013:1357	12/03186	27-5-2004	19-11-2013		Vervalsing (225 Sr), overtreding 69 lid 1 AWR	Novum 1: OM in strijd met una via-beginsel gehandeld + nieuwe gegevens uit belastingaangifte. Basis aanvraag omvat fiscale aangelegenheden en nieuwe feitelijke gegevens met fiscale gevolgen. Juridische omstandigheid niet onpartijdige rechter.	Geen novum: leidt niet tot het vermoeden dat het Hof tot een ander oordeel zou zijn gekomen. O.a. door aanvrager gegeven interpretatie van het reeds bekende feitenmateriaal (afwijkend van de rechtbank). Rechter niet onpartijdig.
ECLI:NL:HR:2013:1427	13/03299	8-6-2008	26-11-2013		Overtreding 69 lid 1 AWR	Novum 2: uit conclusies van bijgevoegde rapportage kan worden opgemaakt dat verklaring van deskundige ten onrechte is gebruikt als essentieel steunbewijs	Geen novum: Hof heeft oordeel ook doen steunen op overig bewijsmateriaal

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2013:1428	13/03296	8-6-2008	26-11-2013		Overtreding 69 lid 1 AWR	Novum 2: uit conclusies van bijgevoegde rapportage kan worden opgemaakt dat verklaring van deskundige ten onrechte is gebruikt als essentieel steunbewijs	Geen novum: Hof heeft oordeel ook doen steunen op overig bewijsmateriaal
ECLI:NL:HR:2013:1429	13/03936	28-6-2007	26-11-2013		Overtreding 3B OW, deelname criminele organisatie (140 Sr)	Novum 1: uit Zwitsers politiedocument blijkt dat sprake is geweest van vormverzuim dat tot N-O van het OM zou hebben geleid	Geen novum: ingevolge ECLI:NL:HR:2012:BW9301 geen sprake van vormverzuim dat leidt tot N-O van het OM
ECLI:NL:HR:2013:2034	13/03746	3-11-2010	17-12-2013		Vervalsing (232 lid 1 Sr), oplichting (326 Sr)	Novum 1: omstandigheden die wijzen op mensenhandel en dwang	NO: onvoldoende motivering
ECLI:NL:HR:2013:2040	12/00849	22-1-2002	17-12-2013		Poging diefstal (311 lid 1 sub 5 jo 45 Sr)	Novum 1: twijfel aan geuridentificatieproef	Novum: aannemelijk dat zonder geuridentificatieproef Hof evt. tot een ander oordeel gekomen zou zijn
ECLI:NL:HR:2013:2041	12/00851	21-2-2003	17-12-2013		Poging diefstal (311 lid 1 sub 5 jo 45 Sr)	Novum 1: twijfel aan geuridentificatieproef	Novum: aannemelijk dat zonder geuridentificatieproef Hof evt. tot ander oordeel gekomen zou zijn
ECLI:NL:HR:2014:20	13/04943		7-1-2014		Valsheid in geschrift (225 Sr)	Novum 1: verklaring van betrokkene	Geen novum: geen ernstig vermoeden dat rechter tot andere uitspraak gekomen zou zijn
ECLI:NL:HR:2014:58	13/03382	26-10-2010	14-1-2014		Overtreding 30 lid 4 WAM	Novum 1: motorrijtuig was wel verzekerd	Novum: motorrijtuig inderdaad verzekerd

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2014:182	13/05850	23-9-2011	28-1-2014		Overtreding 8 lid 2 sub a WWV (alcoholgebruik bij rijden)	Novum 1: uit document blijkt dat politieambtenaar niet over het certificaat van bekwaamheid voor het uitvoeren van ademanalyse beschikte	Geen novum: niet over certificaat beschikken leidt niet z.m. tot omstandigheid dat de politieambtenaar ademanalyse-apparaat niet kon bedienen (HR 2 oktober 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA7952, NJ 2008/247)
ECLI:NL:HR:2014:287	13/00058	22-7-2005	11-2-2014		Moord (289 Sr)	Novum 1: nieuwe verklaringen van getuigen en transcriptie van gesprek tussen getuige en betrokkene die strijdig zijn met het bewijsmateriaal	Geen novum: voldoende bewijsmateriaal om zonder bewijsmateriaal waar nova op zijn gericht tot bewezenverklaring te komen
ECLI:NL:HR:2014:365	13/03028	22-3-2011	18-2-2014		Handelen in strijd met 26 lid 1 WWM	Novum 2: deskundigenrapport	Novum: rapport wekt ernstig vermoeden dat Hof, ware het daarmee bekend geweest, had geoordeeld dat in de tll genoemde revolver (merk Hopkins & Allen, model Ranger no. 2) onder de vrijstelling van artikel 18 lid 1, onder c, sub 2, RWM valt en verdachte had vrijgesproken van hem tenlastegelegde voorhanden hebben van wapen categorie III van artikel 2 lid 1 WWM. Geen novum: verkeerde interpretatie "minder zware strafbepaling"

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2014:539	13/06257	9-3-2009	11-3-2014		Als ongewenste vreemdeling in NL verblijven (197 Sr)	Novum 1: beschikking staatssecretaris V&J: op grond van thans bekende f&o bestaat aanleiding ongewenstverklaring van betrokkene op te heffen en verblijfsvergunning niet in te trekken. Immers, thans is geen sprake meer van actuele, werkelijke en ernstige bedreiging voor fundamenteel belang van samenleving door de persoonlijke gedragingen van betrokkene.	Geen novum: beschikking werkt niet met terugwerkende gekracht; arrest is gewezen voor bekendmaking beschikking
ECLI:NL:HR:2014:640	13/05451	25-1-2007	18-3-2014		Overtreding 30 lid 4 WAM	Novum 1: aanvrager was niet meer aansprakelijk voor de verplichtingen die horen bij voertuig aangezien deze gestolen was (brief bijgevoegd van Dienst Wegverkeer met verklaring dat hij sinds datum diefstal niet meer aansprakelijk was)	Geen novum: voor verval van verzekeringsplicht o.g.v. destijds geldende regelgeving is datum van aangifte bepalend. Brief van Dienst Wegverkeer was rechtens onjuist en pas ontvangen na verzaking verzekeringsplicht; aanvrager kon dus niet vertrouwen verlenen dat hij niet verzekeringsplichtig was.
ECLI:NL:HR:2014:641	13/05452	6-5-2008	18-3-2014		Overtreding 30 lid 4 WAM	Novum 1: aanvrager was niet meer aansprakelijk voor de verplichtingen die horen bij voertuig aangezien deze gestolen was (brief bijgevoegd van Dienst Wegverkeer met verklaring dat hij sinds datum diefstal niet meer aansprakelijk was)	Geen novum: voor verval van verzekeringsplicht o.g.v. destijds geldende regelgeving is datum van aangifte bepalend. Brief van Dienst Wegverkeer was rechtens onjuist en pas ontvangen na verzaking verzekeringsplicht; aanvrager kon dus niet vertrouwen verlenen dat hij niet verzekeringsplichtig was.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2014:643	13/05453	22-8-2007	18-3-2014		Overtreding 30 lid 4 WAM	Novum 1: aanvrager was niet meer aansprakelijk voor de verplichtingen die horen bij voertuig aangezien deze gestolen was (brief bijgevoegd van Dienst Wegverkeer met verklaring dat hij sinds datum diefstal niet meer aansprakelijk was)	Geen novum: voor verval van verzekeringsplicht o.g.v. destijds geldende regelgeving is datum van aangifte bepalend. Brief van Dienst Wegverkeer was rechtens onjuist en pas ontvangen na verzaking verzekeringsplicht; aanvrager kon dus niet vertrouwen verlenen dat hij niet verzekeringsplichtig was.
ECLI:NL:HR:2014:644	13/05454	22-8-2007	18-3-2014		Overtreding 30 lid 4 WAM	Novum 1: aanvrager was niet meer aansprakelijk voor de verplichtingen die horen bij voertuig aangezien deze gestolen was (brief bijgevoegd van Dienst Wegverkeer met verklaring dat hij sinds datum diefstal niet meer aansprakelijk was)	Geen novum: voor verval van verzekeringsplicht o.g.v. destijds geldende regelgeving is datum van aangifte bepalend. Brief van Dienst Wegverkeer was rechtens onjuist en pas ontvangen na verzaking verzekeringsplicht; aanvrager kon dus niet vertrouwen verlenen dat hij niet verzekeringsplichtig was.
ECLI:NL:HR:2014:645	13/05455	30-1-2008	18-3-2014		Overtreding 30 lid 4 WAM	Novum 1: aanvrager was niet meer aansprakelijk voor de verplichtingen die horen bij voertuig aangezien deze gestolen was (brief bijgevoegd van Dienst Wegverkeer met verklaring dat hij sinds datum diefstal niet meer aansprakelijk was)	Geen novum: voor verval van verzekeringsplicht o.g.v. destijds geldende regelgeving is datum van aangifte bepalend. Brief van Dienst Wegverkeer was rechtens onjuist en pas ontvangen na verzaking verzekeringsplicht; aanvrager kon dus niet vertrouwen verlenen dat hij niet verzekeringsplichtig was.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2014:646	13/05456	3-4-2007	18-3-2014		Overtreding 30 lid 4 WAM	Novum 1: aanvrager was niet meer aansprakelijk voor de verplichtingen die horen bij voertuig aangezien deze gestolen was (brief bijgevoegd van Dienst Wegverkeer met verklaring dat hij sinds datum diefstal niet meer aansprakelijk was)	Geen novum: voor verval van verzekeringsplicht o.g.v. destijds geldende regelgeving is datum van aangifte bepalend. Brief van Dienst Wegverkeer was rechtens onjuist en pas ontvangen na verzaking verzekeringsplicht; aanvrager kon dus niet vertrouwen verlenen dat hij niet verzekeringsplichtig was.
ECLI:NL:HR:2014:922	13/05728	28-7-2005	15-4-2014		Oplichting (326 Sr)	Novum 1: uit bijlagen blijkt dat er toch een machtiging tot uitbetaling was, dus geen oplichting	N-O: aanvraag voldoet niet aan motiveringseis
ECLI:NL:HR:2014:923	13/06310	29-5-2001	15-4-2014		Overtreding 2A OW, deelname aan criminele organisatie (140 Sr)	Novum 1: uitwerkingen van een afgetapt telefoongesprek verschillen op een "essentieel punt" van elkaar, volgens aanvrager hebben opsporingsambtenaren dit opzettelijk gedaan wat leidt tot valsheid in geschrift en NO-verklaring van het OM (blijkt uit bescheiden)	Geen novum: aanvrager maakt onvoldoende aannemelijk dat de uitwerkingen van het tapgesprek valselijk zijn opgesteld
ECLI:NL:HR:2014:924	13/06401	17-8-2009	15-4-2014	Verzoek tot benoemen van deskundige. HR achtte geen grond aanwezig voor inwilligen verzoek.	Diefstal (310 Sr)	Novum 1: in de aanvraag wordt aangevoerd dat de aanvrager het bewezenverklaarde feit heeft gepleegd als gevolg van een posttraumatische stressstoornis en een obsessieve compulsieve stoornis	Geen novum: verdediging heeft tijdens het oetz brief van sociaal psychiatrisch verpleegkundige aangevoerd waarin staat dat aanvrager lijdt aan de genoemde stoornissen
ECLI:NL:HR:2014:925	14/01527	20-3-2014	15-4-2014			Onvrede met beslissing omzetting taakstraf	N-O: beslissing van het Hof van 20-03-2014 is niet een uitspraak houdende een veroordeling in de zin van 457 lid 1 Sv

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2014:962	13/05216	23-6-2011	22-4-2014		Medeplegen gijzeling (282 jo 47 Sr)	Novum 1: broer van aanvrager verklaart dat aanvrager niet betrokken was bij gijzeling	N-O: aanvraag berust op zelfde gegevens als eerdere herzieningsaanvraag
	13/05245	31-3-2008	3-6-2014		Diefstal in vereniging met braak (311)	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum 1: persoonsverwisseling aannemelijk
ECLI:NL:HR:2014:1440	14/01618	2-3-2010	17-6-2014		Verkrachting (242 Sr), mishandeling levensgezel (300 jo 304 Sr)	Novum 1: verklaring moeder slachtoffer en briefje man van moeder waaruit zou blijken dat man van de moeder slachtoffer via de moeder de dochter onder druk heeft gezet om valselijk aangifte te doen	Geen novum: niet aannemelijk, bewijs onvoldoende
ECLI:NL:HR:2014:1501	14/01878	2-4-2013	24-6-2014		Belediging ambtenaar in functie (266 jo 267 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	N-O: aanvraag voldoet niet aan motiveringseis
ECLI:NL:HR:2014:1694	13/02837	6-8-2001	8-7-2014		Poging brandstichting (157 sub 1 en 2 jo 45 Sr), diefstal (311 lid 1 sub 5 Sr), Vernieling (350 Sr)	Novum 1: fouten bij geuridentificatieproef	Geen novum: bewezenverklaarde kan ook afgeleid worden uit overige bewijsmateriaal
ECLI:NL:HR:2014:2575	14/03140	1-2-2011	2-9-2014		Ontnemingsmaatregel (36e Sr)	Onvrede met ontnemingsbeslissing	N-O: oplegging van een ontnemingsmaatregel niet is een uitspraak houdende een veroordeling i.d.z.v. 457 lid 1 Sv
ECLI:NL:HR:2014:2794	13/04850	26-8-2010	16-9-2014	Onderzoek ingesteld door regiopolitie op verzoek A-G (468 Sv), resultaten geven onvoldoende steun aan aanvraag.	Diefstal (311 lid 1 sub 4 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling (jongere zus zou naam aanvragerster hebben opgegeven omdat zij illegaal in NL verbleef en geen uitzetting wilde riskeren; schriftelijke verklaring bijgevoegd van betrokkene 2 (mededader) en paspoortkopie waaruit zou blijken dat aanvragerster niet in NL was)	Geen novum: aangevoerde en resultaten onderzoek geven onvoldoende steun aan aanvraag. Daarnaast heeft aanvrager bij hoger beroep in strafzaak niets aangevoerd over een mogelijke persoonsverwisseling.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2014:2914	13/04819	20-4-2010	7-10-2014		Overtreding 3B OW	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk (conclusie A-G)
ECLI:NL:HR:2014:2961	14/02557	23-10-2008	14-10-2014		Moord (289 Sr), vrijheidsberoving (282 Sr), diefstal (311 lid 1 sub 4 Sr), poging diefstal (311 lid 1 sub 5 jo 45 Sr), poging afpersing (318 jo 45 Sr), lijk verbergen (151 Sr)	Novum 1: betrokkene komt terug op zijn eerdere verklaring	Geen novum: door [betrokkene] opgegeven reden "gewetenswroeging" voor het terugkomen op zijn eerder afgelegde verklaring, zoals die voor het bewijs is gebezigd, levert echter onvoldoende grond op om aan te nemen dat deze - zeer gedetailleerde - verklaring onjuist is, aangezien enkele redenen onvoldoende ondersteund en aannemelijk is. Daarbij wordt in aanmerking genomen dat Hofverklaring van [betrokkene], die op meeste punten overeenkomt met overigens door het Hof gebezigde bewijsmateriaal, uitvoerig heeft getoetst op betrouwbaarheid a.d.h.v. verklaringen van anderen en van resultaten van technisch onderzoek.
ECLI:NL:HR:2014:3049	14/03048	9-7-2007	28-10-2014		Overtreding OW 2B	Novum 0: gebreken in dagvaarding of oproeping in eerste aanleg en bij hoger beroep	Geen novum: dergelijke gebreken, indien feitelijk juist, hadden echter uitsluitend kunnen leiden tot nietigverklaring van bedoelde dagvaarding onderscheidenlijk oproeping maar niet tot een van de in 457, lid 1, aanhef en onder c, Sv genoemde beslissingen

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2014:3050	14/02360	3-8-2012	28-10-2014		Als ongewenste vreemdeling in NL verblijven (197 Sr)	Novum 1: beschikking van de Minister voor Immigratie en Asiel van 1 augustus 2011 waarbij de aanvrager op de voet van art. 67 van de Vreemdelingenwet 2000 ongewenst is verklaard, door de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie bij beschikking van 1 april 2014 per 1 augustus 2011 is opgeheven	Novum.
ECLI:NL:HR:2014:3098	13/03671	18-2-2011	4-11-2014	Art. 468 Sv: A-G heeft nader onderzoek ingesteld en de betrokkenen genoemd in aanvraag verder gehoord.	Poging doodslag (287 jo 45 Sr)	Novum 1: nieuwe verklaringen van betrokkenen die tot de conclusie zouden kunnen leiden dat niet aanvrager, maar [betrokkene 4], de feiten zou hebben gepleegd	Geen novum: weergegeven verklaringen houden niet in dat in aanvraag genoemde personen hebben gehoord dat [betrokkene 4] onmiskenbaar heeft erkend dat niet aanvrager, maar hij de ten laste van aanvrager bewezenverklarde feiten heeft gepleegd. Ook bij aanvraag overgelegde verklaringen houden zulks niet in. Deze verklaringen noch de overige resultaten van door A-G o.g.v. 468 Sv ingestelde nader onderzoek geven daarmee steun aan stelling waarop aanvraag berust.
ECLI:NL:HR:2014:3295	14/04391	24-6-2011	18-11-2014		Oplichting (326 Sr), bedreiging (285 Sr), belaging (285b Sr)	Novum 1: verschil tussen de door de aangever, [betrokkene], bij zijn aangifte bij de politie opgegeven geboortedatum en –plaats en de door hem als getuige opgegeven geboortedatum en –plaats. Uit emailberichten zou blijken dat betrokkene een relatie wilde met de aanvragerster.	Geen novum: niet kan echter worden gezegd dat de rechter die de veroordeling heeft uitgesproken met dat verschil niet bekend was. Emailberichten leiden niet tot novum.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2014:3542	14/04529	7-8-2012	9-12-2014		Poging tot zware mishandeling (302 jo 45 Sr)	Novum 2: indien het Hof met verklaringen bekend zou zijn geweest zou het niet geleid hebben tot OVAR en TBS. Verklaringen psycholoog en psychiater tijdens tz in kader van Bopz: geen aanwijzingen zijn van schizofrenie.	Geen novum: in aanvraag wordt miskend dat rechtbank niet heeft geoordeeld dat veroordeelde lijdende was aan schizofrenie en het aangevoerde wekt niet het ernstige vermoeden dat het Hof anders zou hebben beslist
ECLI:NL:HR:2014:3545	14/03561	24-5-2006	9-12-2014		Overtreding 2C OW	Novum 1: onderzoek van de zaak zou hebben geleid tot vrijspraak indien Hof bekend zou zijn geweest met bij aanvraag gevoegde, tegenover politie afgelegde verklaring van [getuige 1] van 22 juli 2009 (houdt - kort samengevat – in dat [getuige 1] terugkomt op passage in eerdere tot bewijs gebezigde verklaring van 27 februari 2004 v.z.v. inhoudende dat hij de man heeft herkend "als zijnde de man die ik op de foto had gezien", met welke man [getuige 1] aanvrager bedoelde).	Geen novum: uit bewijsvoering van het Hof blijkt dat de bewezenverklaring op meer bewijsmiddelen rust dan enkel de verklaring van getuige 1 en het is niet aannemelijk dat het Hof een andere uitspraak had gedaan indien de aangevoerde gegevens bekend waren geweest
ECLI:NL:HR:2015:46	14/02438	30-6-2000	13-1-2015		Overtreding 2A OW	Novum 1: (I) getuige komt terug op zijn eerdere belastende verklaring voor aanvrager (II) OM heeft afspraken gemaakt met getuige en heeft Hof hier geen inzicht in gegeven (III) schending 6 EVRM (geen integer onderzoek, onbetrouwbaar onderzoeksmateriaal, schending onschuldpresumptie en ondervragingsrecht)	Geen novum: (I) getuige geeft geen reden waarom hij terugkomt op eerdere verklaring (II) omstandigheden waar dit uit zou blijken zijn ongenoegzaam (III) stukken waarnaar verwezen wordt waren bekend bij rechter, overige documenten missen (geen motivering)

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2015:269	14/06078	29-6-2011	10-2-2015		Mensenhandel (273f lid 1 jo lid 3 Sr), mensensmokkel (197a lid 1 jo lid 4 Sr), deelname aan criminele organisatie (140 Sr)	Novum 1: Geen uitbuiting volgens nieuwe getuigenverklaring, aanvrager behandelde zijn personeel altijd netjes	N-O: aanvraag voldoet niet aan motiveringseis
ECLI:NL:HR:2015:351	14/04701	17-3-2006	17-2-2015		Overtreding 26 lid 1 WWM	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk (conclusie A-G)
ECLI:NL:HR:2015:641	14/04524	21-3-2014	17-3-2015		Deelname aan criminele organisatie (140 Sr), overtreding 13 lid 1 Flora- en Faunawet	Sub a (vrijspraak in een andere zaak, gelijke kwestie. Joost: maar dat is dus niet wat onder sub a valt) en Novum 1: getuige heeft onjuist verklaard (over trek van vogels, heel spannend) + rapport van deskundige (volgens mij uit die andere zaak)	N-O: aanvraag voldoet niet aan motiveringseis
ECLI:NL:HR:2015:712	14/02596	4-11-2011	24-3-2015		Overtreding 13 lid 1 WWM	Novum 2: gewijzigd deskundigenoordeel betreffende de vraag in welke categorie van de Wet wapens en munitie het in de bewezenverklaring omschreven voorwerp valt	Novum: uit deskundigenrapport blijkt dat het wapen niet in categorie I maar in IV van de WWM valt
ECLI:NL:HR:2015:945	14/05106	9-8-2010	14-4-2015		Belastingfraude: Eigen goed onttrekken aan pandrecht (361 Sr), Overtreding art 69 lid 1 AWR	Novum 1: brief van Finanzamt Bad Bentheim	Geen novum: de aanvraag behelst in wezen een herhaling van verweer gevoerd bij het Hof. Brief behelst niets wat als een novum kan worden aangemerkt.
ECLI:NL:HR:2015:1106	14/02074	16-12-2010	21-4-2015		Medeplegen moord (289 jo 47 Sr)	Novum 1: Door het Hof verworpen verweer dat ne bis in idem geschonden zou zijn is gebaseerd op valselijk opgemaakte brief	Geen novum: aanvraag mist feitelijke grondslag blijkt uit brief van OvJ

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2015:1101	14/04152	8-7-2008	21-4-2015		Poging diefstal (311 lid 1 sub 5 jo 45 Sr), poging diefstal (310 jo 45 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk (conclusie A-G)
ECLI:NL:HR:2015:1101	14/04155		21-4-2015		Poging diefstal (311 lid 1 sub 5 jo 45 Sr), poging diefstal (310 jo 45 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	
ECLI:NL:HR:2015:1101	14/04156		21-4-2015		Poging diefstal (311 lid 1 sub 5 jo 45 Sr), poging diefstal (310 jo 45 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	
ECLI:NL:HR:2015:1230	14/05251	1-3-2013	12-5-2015		Opruien tot genocide (art. 1 Uitvoeringswet genocideverdrag in verbinding met 57 en 131 Sr)	Novum 1: intrekking Nederlandschap, uitspraak niet meer geldig	Geen novum: gelet hierop houdt de HR het ervoor dat 14 lid 1 RWN niet ertoe strekt of leidt dat het met terugwerkende kracht intrekken van het Nederlandschap van een veroordeelde tot gevolg heeft dat de ten tijde van de beslissing in een Nederlandse strafzaak tegen de betrokkene bestaande rechtsmacht alsnog, met terugwerkende kracht, vervalt.
ECLI:NL:HR:2015:1231	15/00468	10-4-2013	12-5-2015		9kg qat in bezit (OW)	Novum 1: OM gedooft bezit van kleine hoeveelheden qat, zie krantenbericht 15 april 2013	Geen novum: een krantenbericht als hier bedoeld kan niet het in rechte te honoreren vertrouwen wekken dat ten tijde van het plegen van het feit het bezit van de aanmerkelijke hoeveelheid qat waarmee de aanvrager door de politie is aangetroffen - ongeveer 9 kg - door het OM werd gedooft

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2015:1326	13/01404	16-8-1984	26-5-2015	HR in tussenarrest van 02-12- 2014: nader onderzoek noodzakelijk omtrent in de aanvragen aangevoerde m.b.t. geloofwaardigheid van bekentenissen die betrokkene destijds heeft afgelegd (469 lid 2 Sv onderzoek)	Doodslag (287 Sr)	Novum 1: nieuwe verklaringen getuigen & novum 2: betrokkenes verklaringen zijn ongeloofwaardig op basis van persoonlijksonderzoek	Novum: volgens deskundigen die onderzoek hebben verricht, o.g.v. betrokkenes "verhoogde suggestibiliteit en neiging tot het verdraaien en verfraaien van de waarheid, en het zelfs verzinnen van fantasieverhalen, passend bij de theatrale persoonlijkheidskenmerken" moet worden aangenomen dat verband bestaat tussen door hen vastgestelde psychopathologie en het afleggen door de betrokkene van zijn klaarblijkelijk voor het bewijs gebezigde verklaringen.
ECLI:NL:HR:2015:1337	15/00336	25-11-2013	26-5-2015		Nalaten verstrekken verplichte gegevens (227b Sr)	Sub a + novum 1: andere weging bewijsmateriaal door andere rechter (bestuursrechter en college van B&W)	Geen novum: aangevoerde valt niet onder herzieningsgronden. Geen geval dat bij onderscheidene uitspraken bewezenverklaringen zijn uitgesproken die niet zijn overeen te brengen. Andere waardering van bewijsmateriaal, geen novum.
ECLI:NL:HR:2015:1445	15/00274	8-10-2012	2-6-2015		Eenvoudige bankbreuk, leiding rechtspersoon (342 sub 3 Sr)	Novum 1: administratie van [C] BV door een medewerker van de Belastingdienst na de inbeslagneming van de computer waarop die administratie stond, op een CD-ROM is gezet, dat deze CD-ROM geen deel uitmaakte van het strafdossier maar wel van het opsporingsdossier en dat het Hof, OM had NO verklaard moeten worden	Geen novum: mist gronden want CD-ROM is niet bijgevoegd. Daarnaast zou de aanvrager niet gebaat zijn bij het alsnog produceren van de CD-ROM.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2015:1446	15/00399	8-1-2008	2-6-2015		Mishandeling (300 Sr), verzuim identificatieplicht (447e Sr)	Onvrede met verlofprocedure	Afgewezen reeds omdat buiten behandeling laten van hoger beroep (410a Sv), geen extensieve uitleg van 457 Sv. Verwijzing conclusie A-G Spronken.
ECLI:NL:HR:2015:1659	15/01424	12-2-2013	16-6-2015		Diefstal (312 Sr)	Novum 1: In aanvraag wordt aangevoerd dat eigen waarneming van Hof in zaak [betrokkene 5], te weten dat deze niet voldoet aan door getuige opgegeven signalement van [betrokkene 5], een gegeven vormt. Betoogd wordt dat die waarneming de door het Hof als bewijsmiddelen 9 en 10 opgenomen fotoherkenning door [betrokkene 2] van [betrokkene 5] diskwalificeert.	Geen novum: ook zonder de fotoherkenning kan de aanwezigheid van de aanvrager bij het tll als aannemelijk worden beschouwd
ECLI:NL:HR:2015:1707	14/04282	20-2-2001	23-6-2015		Moord (289 Sr)	Novum 2: (I) deskundigenrapport waaruit blijkt dat er geen brandstichting is geweest (II) deskundige komt terug op rapport (III) Hof heeft gegevens omtrent test bij onderzoek miskend (IV) + (V) Hof heeft getuigenverklaringen miskend (VI) + (VII) verzoek aan HR om andere arresten te bekijken	Geen nova: (I) onvoldoende onderbouwing en deskundigheid deskundige blijkt niet uit enig verifieerbaar document (II) onvoldoende aannemelijk waarom deskundige terugkomt op rapport en rapport was van ondergeschikte betekenis in bewijvoering (III) + (IV) + (V) er kan niet gezegd worden dat Hof hiervan niet op de hoogte was (VI) + (VII) voldoen niet aan motiveringseis
ECLI:NL:HR:2015:1802	15/01010	2-4-2013	7-7-2015		Mishandeling (300 Sr)	Novum 1: uit bij aanvraag gevoegde verklaring van [betrokkene 1] blijkt dat [betrokkene 2] is teruggekomen op eerder afgelegde verklaring	Geen novum: [betrokkene 2] heeft geen redenen aangegeven waarom [betrokkene 2] is teruggekomen op zijn/haar verklaring

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2015:1803	15/01615	11-2-2014	7-7-2015		Overtreding 62 jo. bord A1 Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990	Novum 1: persoonsverwisseling (+ ondertekende schriftelijke verklaring van betrokkene)	Geen novum: schriftelijke verklaring is onvoldoende en in schriftelijke verklaring is niet genoemd dat betrokkene staande is gehouden door politie (blijkt wel uit p-v)
ECLI:NL:HR:2015:2432	15/00123	17-10-2013	1-9-2015		Overtreding 26 LPW	Novum 1: beschikking van leerplichtambtenaar met vrijstelling van geregeld schoolbezoek voor de tll periode	Novum.
ECLI:NL:HR:2015:2471	15/01947	14-11-2012	8-9-2015		Mishandeling (300 Sr), verkrachting (242 Sr)	Novum 1: uit verklaringen van betrokken 2 en 3 blijkt dat betrokkene 4 is teruggekomen op haar eerdere verklaring	Geen novum: geen reden aangegeven waarom betrokkene 4 zou zijn teruggekomen op haar eerdere verklaring
ECLI:NL:HR:2015:2755	15/02453	2-4-2015	22-9-2015		Overtreding 21 sub a RVV 1990 (cat 1), 22 lid 1 sub a en b RVV 1990 (cat 2), 22 lid 2 RVV 1990 (cat 2), 22a RVV 1990 (cat 2 T 100 bussen)	Novum 1: persoonsverwisseling	N-O: niet voldaan aan motiveringseis (Bij de aanvraag zijn geen bescheiden gevoegd waaruit kan blijken van de gronden waarop de aanvraag berust)
ECLI:NL:HR:2015:2924	15/03817	5-2-2014	6-10-2015		Diefstal (311 lid 1 sub 5 Sr)	Novum 1: aangever komt terug op zijn eerder gedane belastende verklaring bij aangifte (d.m.v. brief)	Geen novum: onvoldoende aannemelijk dat en waarom aangever terugkomt op zijn eerdere verklaring
ECLI:NL:HR:2015:3272	15/03366	20-1-2014	10-11-2015		Overtreding 8 lid 2 onder a, WVV 1994 (alcoholgebruik bij rijden)	Novum 1: uit de bijgevoegde (kopie van de) keuringsverklaring volgt dat het ademanalyseapparaat dat is gebruikt voor het ademonderzoek bij de aanvrager, niet was voorzien van een keuringsverklaring die nog geldig was	Geen novum: van het aangevoerde kan niet worden gezegd dat de rechter die de veroordeling heeft uitgesproken, daarmee niet bekend was. Immers bevindt de bedoelde verklaring zich in het strafdossier en was de inhoud daarvan aan de politierechter bekend.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2015:3246	15/00463	31-3-2011	10-11-2015		Verduistering (321 Sr), diefstal (311 lid 1 sub 4 Sr), diefstal (310 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk (conclusie A-G)
-	15/00464		10-11-2015			Novum 1: persoonsverwisseling	
ECLI:NL:HR:2015:4086	15/03361	30-9-2011	17-11-2015		Diefstal (312 Sr), afpersing (317 Sr), poging afpersing (317 jo 45 Sr), Overtreding 8 lid 1 WWV	Novum 2: rapport van deskundige waaruit blijkt dat aanvrager een laag begaafd intelligentieniveau heeft, maar niet lijdt aan autisme	Geen novum: uitkomst van dat rapport niet ertoe zou hebben geleid dat het Hof tot een van de in 3.1 genoemde beslissingen zou zijn gekomen, maar hooguit zou hebben afgezien van het opleggen van de maatregel van terbeschikkingstelling
ECLI:NL:HR:2015:4087	15/03558	10-6-2014	17-11-2015		Aanranding eerbaarheid (246 Sr)	Novum 0: er kleven gebreken aan wijze waarop aanvrager gedagvaard is	Geen novum: een dergelijk gebrek, indien feitelijk juist, had echter uitsluitend kunnen leiden tot nietigverklaring van dagvaarding maar niet tot een van de in 457 lid 1 aanhef en onder c, Sv genoemde beslissingen
ECLI:NL:HR:2015:3352	15/02099	2-7-2010	24-11-2015		Overtreding 2A OW	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk (conclusie A-G)
ECLI:NL:HR:2015:3435	15/02761	4-4-2011	1-12-2015		Bevel weigeren (184 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk (conclusie A-G)
ECLI:NL:HR:2015:3717	15/04280	8-10-2012	22-12-2015		Eenvoudige bankbreuk, leiding rechtspersoon (342 sub 3 Sr)	Novum 1: (I) CD-ROM met gegevens maakte deel uit van opsporingsdossier, dus gegevens waren wel verstrekt (II) uit p-v zou blijken dat Hof heeft gedwaald omtrent de verblijfplaats van de computers en servers waarop de administraties van de failliete rechtspersonen stond	Geen novum: (I) N-O: niet voldaan aan motiveringseis bij bescheiden (II) p-v zat in dossier, dus geen nieuw gegeven

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:10	15/02554	7-11-2014	5-1-2016	468 sv: Op verzoek A-G is door politie Limburg onderzoek ingesteld	Overtreden 2C en 2B OW	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: uit resultaten onderzoek blijkt dat inderdaad sprake is van persoonsverwisseling (met tweelingbroer)
ECLI:NL:HR:2016:20	15/04446	13-11-2012	12-1-2016		Poging doodslag (287 jo 45 Sr), mishandeling (300 Sr)	Novum 1: nieuwe verklaring van betrokkene	Geen novum: gelet op de door het Hof aan zijn verwerping van de gevoerde verweren ten grondslag gelegde feiten en omstandigheden, kan de bij de aanvraag overgelegde verklaring niet het ernstige vermoeden wekken dat het Hof, indien het daarmee bekend zou zijn geweest, tot een andere beslissing zou zijn gekomen ten aanzien van de gevoerde verweren.
ECLI:NL:HR:2016:21	15/04503	23-1-2015	12-1-2016		Nalaten verstrekken verplichte gegevens (227b Sr)	Novum 1: in de aanvraag wordt aangevoerd dat de A-G bij Hof Amsterdam n.a.v. door de aanvrager op de voet van art. 12 Sv gedaan beklag over niet vervolgen van [betrokkene] wegens diens betrokkenheid bij de bijstandsfraude ter zake waarvan de aanvrager is veroordeeld, het Hof in overweging heeft gegeven het beklag gegrond te verklaren	Geen novum: een enkele omstandigheid dat een A-G een beklag in de zin van art. 12 Sv ondersteunt, kan niet een ernstig vermoeden wekken als hiervoor onder 3.1 vermeld
ECLI:NL:HR:2016:103	15/04362	29-7-2010	26-1-2016		Vernieling (350 Sr), diefstal (310 Sr), huisvredebreuk (138 Sr)	Novum 1: onjuiste waardering van het Hof, van verschillende feiten/omstandigheden	N-O: niet voldaan aan motiveringseis (Bij de aanvraag zijn geen bescheiden gevoegd waaruit kan blijken van de gronden waarop de aanvraag berust)

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:104	15/03116	3-1-2007	26-1-2016		Diefstal (311 lid 1 sub 5 Sr)	Novum 1: aanvraag berust op de stelling dat uit nieuwe gegevens (nova) is gebleken dat in bewijsvoering vermelde geldbedrag (€ 11.900,-) dat volgens de bewezenverklaring door aanvrager van [A] is gestolen, deel uitmaakt van door de toenmalige penningmeester [betrokkene 1] van [A] geleend of verduisterd geldbedrag (€ 23.000,-). Door het Hof voor het bewijs gebezigde verklaring van [betrokkene 1] is daarom onjuist, waardoor de bewijsconstructie niet langer stand kan houden	Geen novum: het enkele feit dat [betrokkene 1] op onregelmatige wijze een bedrag van € 23.000,- dat aan [A] toebehoorde, onder zich had, betekent niet dat de aanvrager daarnaast niet een bedrag van € 11.900,- kan hebben gestolen
	15/05897	14-11-2012	16-2-2016		Mishandeling (300 Sr), verkrachting (242 Sr)	Novum 1	N-O: rust op zelfde gronden als eerdere herzieningsaanvraag
ECLI:NL:HR:2016:1256	15/04761	1-10-2014	8-3-2016		Overtreding 69 lid 1 AWR	Novum 1: belastinginspecteur heeft bij beschikking de aanslag tot nihil verminderd	Geen novum: betoog kan niet slagen omdat aanvrager eraan voorbij ziet dat hij niet is veroordeeld omdat hij te weinig belasting heeft betaald maar omdat hij onjuiste en/of onvolledige aangifte heeft gedaan
ECLI:NL:HR:2016:1257	16/00702	2-2-2015	8-3-2016		Wederrechtelijk verkregen voordeel (36e Sr)	Onvrede met ontnemingsbeslissing	N-O: De aanvraag zal niet tot herziening kunnen leiden, reeds omdat de oplegging van een ontnemingsmaatregel niet is een uitspraak houdende een veroordeling i.d.z.v. 457 lid Sv
ECLI:NL:HR:2016:410	14/03350	28-7-2008	15-3-2016		Overtreding 3A OW, bevel/vordering weigeren (184 Sr), overtreding 107 lid 1 WVV	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk (conclusie A-G)

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:461	15/02552	27-3-2002	22-3-2016		Overtreding 107 lid 1 WVV, overtreding 30 lid 1 WAM	Novum 1: aanvrager was wel in bezit van rijbewijs, brief van de Divisie Registratie en Informatie van 23 augustus 2013 die inhoudt dat op 6 januari 1999 een rijbewijs dat geldt voor motorrijtuigen van categorie B, is afgegeven aan [aanvrager]	Novum.
ECLI:NL:HR:2016:462	15/02633	17-6-2004	22-3-2016		Overtreding 107 lid 1 WVV	Novum 1: aanvrager was wel in bezit van rijbewijs, brief van de Divisie Registratie en Informatie van 23 augustus 2013 die inhoudt dat op 6 januari 1999 een rijbewijs dat geldt voor motorrijtuigen van categorie B, is afgegeven aan [aanvrager]	Novum.
ECLI:NL:HR:2016:463	15/02635	2-5-2007	22-3-2016		Overtreding 107 lid 1 WVV	Novum 1: aanvrager was wel in bezit van rijbewijs, brief van de Divisie Registratie en Informatie van 23 augustus 2013 die inhoudt dat op 6 januari 1999 een rijbewijs dat geldt voor motorrijtuigen van categorie B, is afgegeven aan [aanvrager]	Novum.
ECLI:NL:HR:2016:3471	16/00167	8-10-2012	22-3-2016		Gegevensdragers overdragen (343 Sr)	Novum 1: aanvraag strekt ten betoge dat het Hof heeft gedwaald omtrent de verblijfplaats van de in de bewezenverklaring bedoelde administratie en dat het Openbaar Ministerie aan die administratie te ontlenen - potentieel ontlastende - gegevens niet in het strafdossier heeft doen opnemen	Geen novum: aanvrager kon er niet mee volstaan de curator enkel te verwijzen naar het bedrijfsgebouw en kan zich niet blijven verschuilen achter de wijze waarop de Belastingdienst/FIOD de in dat bedrijfsgebouw inbeslaggenomen computers heeft onderzocht en van dat onderzoek verslag heeft gedaan

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:513	15/01001	17-12-2009	29-3-2016		Doodslag (287 Sr), brandstichting (157 Sr)	Novum 1+2: (I) betrokkene is teruggekomen op verklaring en (II) uit onderzoek zou blijken dat de reconstructie door de politie van het alibi van de aanvrager op onjuiste gegevens berust N2: (III) uit onderzoek en deskundigenrapport blijkt dat er ernstige tekortkomingen waren in het destijds uitgevoerde forensisch-technische onderzoek (IV) uit een rapport van het Brand Technisch Bureau zou blijken dat de brand op 11 december 1996 op of omstreeks 23:24 uur moet zijn ontstaan en dat dit hetgeen in de tweede en de derde grond is aangevoerd, ondersteunt	Geen nova: (I) redenen die betrokkene geeft om terug te komen op verklaring zijn niet aannemelijk (II) reconstructie uit onderzoek heeft slechts betrekking op scenario's die mogelijk kunnen zijn indien wordt uitgegaan van de waarheidsgetrouwheid van de verklaringen van de aanvrager over zijn alibi (III) resultaten van die brandreconstructies door het Hof niet in de bewijsvoering betrokken (IV) De bevinding dat de brand op of omstreeks 23.24 uur moet zijn ontstaan, doet niets af aan het oordeel van het Hof dat de aanvrager tijd en gelegenheid heeft gehad om de bewezenverklarde misdrijven te plegen.
ECLI:NL:HR:2016:520	15/05143	5-12-2014	29-3-2016		Overtreden 26 lid 1 WWM, overtreden 2C OW	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk (zie conclusie A-G)
ECLI:NL:HR:2016:523	14/06236	14-9-2007	29-3-2016	Nader onderzoek HR --> P-G	Overtreding 8 WVV	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk. Verbalisant die ooggetuige was, opnieuw gevraagd (nader onderzoek) te bevestigen dat indiener niet persoon was die strafbare feit pleegde.
ECLI:NL:HR:2016:578	15/03782	9-4-2014	5-4-2016		Overtreding 8 lid 2 sub a WVV (alcoholgebruik bij rijden)	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:563	15/03385	25-4-2000	5-4-2016		Op grond van bij of krachtens de Werkloosheidwet inlichtingen of gegevens verstrekken opzettelijk in strijd met de waarheid, meermalen gepleegd	Novum 1: (I) rapport van Nationale ombudsman van 09-02-2010; (II) advies van Bezwaaradviescommissie ZZP van 15-03-2012 aan UWV om aan aanvrager opgelegde herziening en terugvordering van WW-uitkering ongedaan te maken; (III) beslissing op bezwaar van Raad van Bestuur van UWV van 16-03-2012, nl. het besluit om advies te volgen; (IV) besluit van minister V&J van 29-07-2013 om justitiële gegevens van veroordeling van aanvrager uit JuD te verwijderen. In aanvraag wordt betoogd dat dit samenstel van oordelen en beslissingen een gegeven oplevert.	Geen nova: (I) Het onderzoeksrapport van de Nationale ombudsman ziet niet op de periode waarin de aanvrager de strafbare feiten pleegde (II), (III) en (IV) behelzen een normatief oordeel en vormen geen gegeven.
ECLI:NL:HR:2016:735	15/01942	22-9-2011	26-4-2016		Doodslag (287 Sr), poging moord (289 jo 45 Sr), overtreding 26 lid 1 WWM	Novum 2: Hof zou aanvrager hebben vrijgesproken, indien het bekend was geweest met het bij de aanvraag overgelegde rapport van A. De Villiers Horne van 15 januari 2015 en de in dat rapport gepresenteerde schotbaanreconstructie. Immers, de door het Hof voor het bewijs gebezigde getuigenverklaringen, waarop 's Hof's bewijsvoering in overwegende mate is gebaseerd, zouden gelet op genoemde resultaten niet kunnen kloppen, zodat deze buiten beschouwing moeten blijven	Geen novum: betreft rapportage van Horne stelt HR voorop dat Horne in rapport niet heeft uiteengezet in welke mate schotbaanreconstructie en resultaten daarvan betrouwbaar kunnen worden geacht. Daarbij komt dat in rapport onderbouwing ontbreekt van diens bevinding dat wel door hem maar niet door politie opgemerkte sporen aan de onderzochte panden hoogst kenmerkend (<i>highly characteristic</i>) zijn voor kogelinslagen (<i>bullet strike marks</i>). Geen gegeven. (+ conclusie A-G onder 66 tm 72: extra redenen)

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:736	15/02555	15-2-1994	26-4-2016		Poging zware mishandeling (302 jo 45 Sr), verkrachting (242 Sr), ontucht meisje < 12jr (245 Sr)	Novum 2: Hof zou verklaringen van aangeefster niet tot bewijs van bewezenverklaring van feit 3 hebben gebezigd, indien het bekend was geweest met de bij de aanvraag overgelegde rapporten van dr. E. Geraerts van 7 december 2014 en van dr. N. Draijer van 31 januari 2002 en de in die rapporten gepresenteerde constatering ten aanzien van de betrouwbaarheid van de verklaringen van de aangeefster.	Geen novum: aangevoerde van onvoldoende gewicht. Waar in rapport uit stukken van geding en daaruit blijkende f&o wordt afgeleid dat "opmerkelijk" is dat verklaringen van aangeefster weinig details bevatten en dat "niet [is] uit te sluiten" dat die verklaringen geïnspireerd zijn door andere bronnen, bevat het rapport geen gegeven in vorenbedoelde zin, nu ook het Hof met de stukken van het geding en de daaruit blijkende f&o bekend was. Voorts bevat het rapport van dr. Geraerts naar aanleiding van voornoemd diagnostisch onderzoek van dr. Draijer slechts de in algemene bewoordingen geformuleerde conclusie dat "denkbaar [is] dat de aangeefster omwille van haar verhoogde dissociatieve neigingen eerder vatbaar is voor vervormingen in haar geheugen".
ECLI:NL:HR:2016:868	16/01024	13-8-2015	17-5-2016		Nalaten verstrekken verplichte gegevens (227b Sr)	Novum 1: het onderzoek van de zaak zou hebben geleid tot vrijspraak indien de Politierechter bekend zou zijn geweest met de motivering van de op 4 november 2015 door het Hof Den Haag uitgesproken vrijspraak van de medeverdachte [betrokkene].	Geen novum: enkele vrijspraak van de medeverdachte van de aanvraagster vormt niet een gegeven. In de tekst noch de geschiedenis van de totstandkoming van de herzieningsregeling zijn aanknopingspunten te vinden voor een dergelijke uitleg van art. 457, lid 1 aanhef en onder c, Sv

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:1241	16/01859	9-6-1981	21-6-2016	Aanvrager doet hiertoe verzoek, HR wijst af.	Doodslag (287 Sr)	Novum 1+2: (I) destijds verrichte onderzoeken bij PBC hebben geen aanwijzingen opgeleverd die gestelde diagnose bevestigden of rechtvaardigden, verklaring van aanvrager tegenover R-C zou buiten bewijs moeten blijven N1 (II) gang van zaken bij politie, geestelijke toestand aanvrager, verklaring van aanvrager ttz en brief van oud-politiewaardcommissaris + resultaten onderzoek van project Gereede Twijfel (III) uit dossier blijkt dat er hele reeks gegevens waren die eerder [betrokkene 2] als verdachte aanwezen dan verzoeker	Geen novum: (I) volgens het rapport kan ook zonder de genoemde aanwijzingen dezelfde diagnose gesteld worden, het Hof zou dus niet tot een andere beslissing zijn gekomen (II) kan niet gezegd worden dat Hof hiermee niet bekend was + boek voldoet niet aan eisen van deskundigenrapportage (III) Hof was hiermee bekend
ECLI:NL:HR:2016:1241	16/01860	5-6-1996	21-6-2016	Aanvrager doet hiertoe verzoek, HR wijst af.	Doodslag (287 Sr)	Novum 1+2: N1 (I) videoband is niet meer beschikbaar en DNA-onderzoek heeft geen bewijs tegen aanvrager opgeleverd (II) N2: innerlijke tegenstrijdigheid van het arrest zou blijken uit de verschillende rapporten van PBC en psychiater N1 (III) alternatieve dader (zelfde gronden als eerdere herzieningsaanvraag)	Geen novum: (I) levert geen novum op (II) aangevoerde zou (indien juist) enkel twijfel doen kunnen rijzen over de maatregel die door het Hof is opgelegd, maar niet kunnen leiden tot vrijspraak/OVAR/N-O van OM/minder zware strafbepaling (III) zelfde afwijzing als bij eerdere herzieningsaanvraag
ECLI:NL:HR:2016:1344	16/01332	25-10-2007	28-6-2016		Poging tot moord, bedreiging met misdrijf tegen leven gericht en belaging	Novum 1: Dood is niet ingetreden als gevolg van de door aanvrager in buik geschoten kogel, maar door metaalsplinters afkomstig van kogel. Die metaalsplinters kunnen afkomstig zijn van een door de kogel geraakt voorwerp.	N-O: aanvraag steunt op zelfde grond als eerdere herzieningsaanvraag

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:1332	15/03364	24-10-2000	28-6-2016		Doodslag (287 Sr)	Novum 1+2: (I) uit rapport blijkt dat het voor de aanvrager niet voorzienbaar was dat het luik zo gemakkelijk naar beneden zou vallen, zodat niet langer kan worden aangenomen dat de aanvrager de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat het luik naar beneden zou vallen en daarmee een persoon dodelijk zou treffen en dat de Rechtbank, ware zij hiermee bekend geweest, de aanvrager zou hebben vrijgesproken van de tenlastegelegde doodslag. N2 (II) hoofdstuk "Het luik van de Helpoort: bedacht bewijs" uit het boek van prof. dr. P.J. van Koppen "Gerede Twijfel: Over bewijs in strafzaken" (Amsterdam, 2013), inhoudende een analyse van de door de aanvrager gestelde (alternatieve) lezing van de gebeurtenissen. Hoewel de auteur in zijn boek geen specifiek nieuw gegeven presenteert, diens analyse is aan te merken als een deskundigenopinie die de Rechtbank niet bekend was en dat de Rechtbank bij bekendheid daarmee de aanvrager zou hebben vrijgesproken van de tenlastegelegde doodslag wegens het ontbreken van (voorwaardelijk) opzet bij de aanvrager.	Geen nova: (I) Geen van de bevindingen van de onderzoekers doet af aan de bewijsvoering van de Rechtbank, terwijl hetgeen voormeld rapport inhoudt met betrekking tot de voorzienbaarheid van het losschieten van het luik, het naar beneden vallen daarvan en de daarbij optredende risico's voor personen die rondom het gebouw aanwezig waren, door de Rechtbank in haar afwegingen is betrokken. (II) Vooropgesteld moet worden dat voormeld boek niet een rapportage vormt die voldoet aan de eisen die in de genoemde arresten van de HR van 26 april 2016 aan deskundigenrapport zijn gesteld. Voorts zijn de feiten en omstandigheden waarvan de auteur is uitgegaan en die hebben geleid tot de hiervoor weergegeven conclusie, naar de kern bezien ontleend aan de stukken van het geding, welke stukken aan de Rechtbank ten tijde van haar uitspraak bekend waren. In zoverre is dus geen sprake van een voor herziening vereist novum maar van een van het oordeel van de Rechtbank afwijkende mening of gevolgtrekking.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:1345	16/01900	10-11-2014	28-6-2016		Witwassen (420bis Sr)	Novum 1: 2 nieuwe schriftelijke verklaringen van betrokkenen	Geen novum: in algemene bewoordingen gestelde omstandigheid dat de aanvrager in de periode van 2003-2015 altijd geld had en wat geld had opgespaard, tast niet het oordeel van het Hof aan dat het, gelet op de omstandigheden waaronder op 14-02-2013 te Schiphol een geldbedrag van €88.500 onder de aanvrager is aangetroffen en op zijn wisselende verklaringen over de herkomst daarvan, niet anders kan zijn dan dat het geldbedrag middellijk of onmiddellijk van misdrijf afkomstig is en dat aanvrager dit wist
ECLI:NL:HR:2016:1523	16/00700	28-2-2014	5-7-2016		Storten van huisraad op het strand (Overtreding art. 10.2 Wet Milieubeheer)	Novum 1: verklaringen van verpleegkundige en psychiater, brief aan huisarts van betrokkenen, medisch dossier inhoudende dat aanvrager met inbewaringstelling is opgenomen in GGZ-instelling, geneeskundige verklaring van psychiater aan EMC	Novum: de genoemde stukken leveren ernstig vermoeden op dat de Economische Politie-rechter, ware deze hiermee bekend geweest, aanvrager het strafbare feit niet zou hebben toegerekend wegens een ziekelijke stoornis van zijn geestvermogens (OVAR).
ECLI:NL:HR:2016:2027	16/02546	14-12-2012	6-9-2016		Mensensmokkel (197a lid 4)	Novum 1: aanvrager stelt dat zijn zaak destijds niet zou hebben geleid tot een veroordeling indien de rechter bekend zou zijn geweest met een naderhand op schrift gestelde verklaring in combinatie met als betalingsbewijzen van tickets aangeduide geschriften	Geen novum: inhoud van stukken laat onverlet hetgeen het Hof niet onbegrijpelijk heeft overwogen t.a.v. de drie in de bagage van aanvrager aangetroffen tickets voor de reis op 24-12-2010 van Manchester, Verenigd Koninkrijk naar Abu Dhabi (VEA) zoals hiervoor onder 3.2 weergegeven.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:2134	16/03657	16-6-2000	20-9-2016		Diefstal (310 Sr)	Novum 1: (I) rapport onderzoeksbureau over jas van aanvrager (II) nieuwe verklaring omtrent de enveloppe met geld	N-O: voldoet niet aan motiveringseis
ECLI:NL:HR:2016:2140	15/05893	2-7-2002	20-9-2016		Diefstal (311 lid 1 sub 4 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Novum: persoonsverwisseling aannemelijk (zie conclusie AG)
ECLI:NL:HR:2016:2141	16/03204	12-2-2013	20-9-2016		Bedrieglijke bankbreuk (341 Sr)	Novum 1: (I) Hof was niet bekend met pv van faillissementsverhoor waarin aanvrager heeft verklaard dat betrokkene fraudeerde (deze betrokkene verklaarde tzt dat er geen sprake van fraude was). (II) Email van A-G waarin 2 Ov]'s werden aangespoord aanvrager te vervolgen heeft geleid tot onterechte vervolging van aanvrager, als Hof dit geweten had was OM niet-ontvankelijk verklaard.	Geen nova: (I) Verklaring wijkt in essentie niet af van hetgeen de aanvrager reeds t.tz. in hoger beroep heeft verklaard. In de kern behelzen die verklaringen het verwijt dat [betrokkene] het faillissement van [A] BV heeft veroorzaakt door te frauderen met facturen. Met dat standpunt was het Hof dus reeds bekend t.t.v. behandeling van de zaak. (II) Wekt de omstandigheid dat OM later daadwerkelijk is overgegaan tot een strafrechtelijke vervolging niet het ernstige vermoeden dat, als deze omstandigheid aan het Hof bekend was geweest, het onderzoek der zaak zou hebben geleid tot de N-O-verklaring van OM in de vervolging. Daarbij komt dat de stelling dat een strafrechtelijke vervolging "onterecht" is, slechts ter beoordeling voorligt in de met die vervolging samenhangende procedure.
ECLI:NL:HR:2016:2292	16/01841	11-6-2004	11-10-2016		Diefstal (311 Sr)	Novum 1: twijfel aan geuridentificatieproef	Novum: zie conclusie A-G

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2016:2296	16/00597	4-7-2014	11-10-2016		Diefstal (311 Sr)	Novum 1: aanvrager is eerder veroordeeld voor hetzelfde feit	Novum: OvJ wordt N-O verklaard om doelmatigheidsredenen
ECLI:NL:HR:2016:2412	16/02914	14-7-2005	25-10-2016	Verzoek Peters ex 461.	Moord (289 Sr), poging doodslag (287 jo 45 Sr), poging diefstal (311 jo 45 Sr)	Novum 1+2: (I) er zijn ernstige twijfels gerezen over de waarheid van de verklaringen van [slachtoffer 3] (de gronden onder de nummers 1, 6 en 10); (II) er is een alternatieve dader (de gronden onder de nummers 5, 7, 8, 11 tot en met 15); (III) er zijn ernstige twijfels gerezen omtrent de betrouwbaarheid van de verklaringen van [getuige 5] en [getuige 4] (de gronden onder de nummers 2, 3 en 4).	Geen nova: (I) nieuwe deskundigenrapporten wekken tegen de achtergrond van de gehele bewijsvoering van het Hof geen ernstig vermoeden. (II) Verklaringen en geschriften (brieven en e-mails) bevatten weliswaar niet eerder verstrekte informatie dat de genoemde [betrokkene 6] de eigenlijke dader is, doch dat is niet te herleiden tot objectieve en toetsbare informatie waar zij hoofdzakelijk is gebaseerd op niet uit eigen waarnemingen afkomstige gegevens en op veronderstellingen. (III)
ECLI:NL:HR:2016:2720	16/03896	25-11-2014	29-11-2016		Diefstal (312 lid 3 Sr), overtreding artikel 2B OW, overtreding 26 lid 1 WWM	Novum 1: uit onderzoek NFI zou blijken dat het wapen dat onder betrokkene 1 is aangetroffen gebruikt zou zijn bij het incident waarvoor aanvrager veroordeeld is	Geen novum: Hof was ermee bekend dat wapen in bezit is geweest van betrokkene 1 doordat zijn DNA hierop gevonden is
ECLI:NL:HR:2016:2854	16/02590	23-12-2015	13-12-2016		Diefstal (310 Sr), illegaal in NL verblijven (197 Sr)	Novum 1: beschikking inhoudende inreisverbod is vernietigd door bestuursrechter	
ECLI:NL:HR:2016:2929	16/04141	15-11-2000	20-12-2016		Medeplegen overtreding art. 1 sub a Wet op Kansspelen	Novum 1: verklaringen van betrokkenen waaruit zou blijken dat betrokkene 1 de eigenaar-exploitant was van het bedoelde casino	Geen novum: uit verklaringen kan niet worden afgeleid dat aanvrager ook geen medepleger was en er kan niet worden gezegd dat het Hof niet bekend was met het aangevoerde

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2017:25	16/00145	29-10-1996	10-1-2017	A-G heeft NFI verzocht om een 'review' v/h destijds door arts en patholoog bij het NFI opgemaakte rapport dat Hof mede tot bewijs heeft gebezigd	Doodslag en poging tot doodslag (287 en 287 jo 45 Sr)	Novum 1+2 N2: nieuw rapport forensich patholoog De Goot dat er geen bewijs is dat verstikking enig mglke doodsoorzaak is, hart- en longfunctieverlies kan als andere mglke doodsoorzaak niet worden uitgesloten. N1: aanvullende getuigenverklaringen	Oordeel deskundigen loopt uit-een over vraag of doodsoorzaak een andere kan zijn dan alleen verstikking. In review wordt andere oorzaak uitgesloten. Deskundige V/d Goot wijst op ziekelijke afwijkingen aan longen en hart die dood kunnen hebben veroorzaakt, maar sluit mogelijkheid verstikking niet uit. In aanmerking genomen dat deskundige V/d Goot dood door verstikking ook niet uitsluit, moet worden geoordeeld dat diens rapport niet ernstig vermoeden wekt. Van getuigen-verklaringen kan niet worden gezegd dat Hof daarmee niet bekend was.
ECLI:NL:HR:2017:31	16/02322	22-12-2011	10-1-2017	HR acht geen grond aanwezig tot inwilligen verzoek nader oz	gemeenschap met persoon beneden 12 jr (244 Sr)	Novum 2: nieuw, eerder ten onrechte buiten beschouwing gebleven, geïntroduceerd scenario (misinterpretatie en elaboratiescenario). Tegen achtergrond van aanwezige bewijsmateriaal is slo niet misbruikt, maar duidt zij handelingen van vo verkeerd als seksueel misbruik en heeft zij zich andere gevallen van seksueel misbruik ingebeeld / laten aanpraten. Dit scenario is, o.m. o.b.v. likelihood verhoudingen volgens Derksen veel waarschijnlijker dan seksueel misbruikscenario waarvan Hof o.b.v. Bullens' rapportage ten onrechte is uitgegaan.	Het rapport van Derksen komt erop neer dat hij de verklaring v/h slo anders weegt dan het Hof heeft gedaan. Die enkele omstandigheid is niet voldoende om het voor herziening vereiste "ernstige vermoeden" te wekken. Omstandigheid dat het misinterpretatie- en elaboratiescenario, naar opvatting van Derksen, buiten beschouwing is gebleven, kan niet worden opgevat als een nieuw of gewijzigd deskundigeninzicht.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2017:123	16/05385	22-8-2016	31-1-2017		Snelheidsovertreding (62 Rvv 1990)	Novum 1: persoonsverwisseling	Van het aangevoerde kan niet worden gezegd dat kantonrechter daarmee niet bekend was
ECLI:NL:HR:2017:179	16/03212	19-10-2005	7-2-2017		Diverse diefstallen. wv sommige met braak (310 en 311 Sr)	Novum 1: twijfel aan geuridentificatieproef	Op de door de A-G in conclusie vermelde gronden kan het aangevoerde niet worden aangemerkt als een gegeven a.b.i. art. 457, lid 1 onder c Sv
ECLI:NL:HR:2017:246	16/05238	29-1-2008	14-2-2017		Diefstal met geweld & in vereniging (312 Sr)	Novum 1: nieuwe verklaring aangeefster + anonieme brief niet (overval zou in scene zijn gezet)	De omstandigheid dat aangeefster in h.b. bij strafprocedures tegen medeverdachten mogelijk anders heeft verklaard dan in 1e aanleg, kan niet worden aangemerkt als een nieuw gegeven idzv art. 457 Sv. Hoe die verklaring luidde staat bovendien niet vast, terwijl aanvraagster omtrent de inhoud van die verklaring ook niet over eigen wetenschap beschikt. De juistheid van de inhoud van de anonieme brief – afkomstig v/e “nicht” v/d aangeefster, waaruit valt af te leiden dat de overval door de aangeefster is geënceneerd – is onvoldoende onderbouwd en controleerbaar. De enkele bewering dat van een geënceneerde overval sprake was, levert bovendien geen nieuw gegeven op, het verweer dat de overval zou zijn geënceneerd was ook bij de Rb. gevoerd en is gemotiveerd verworpen.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2017:244	16/04193	10-3-2010	14-2-2017		verduistering (art. 321 Sr)	Novum 1: vo reeds veroordeeld tzv zelfde feit door Rb, OM niet-ontvankelijk	Verdachte inderdaad reeds veroordeeld t.z.v. zelfde feit door Rb, OM niet-ontvankelijk
	16/06317	8-10-2012	11-4-2017		Feitelijk leidinggeven aan rp die failliet is verklaard en de administratie niet in ongeschonden staat overleveren	Novum 1	N-O: aanvraag steunt op zelfde grond al gronden uit 2016
ECLI:NL:HR:2017:891	17/00381	14-6-2012	16-5-2017		feitelijke aanranding van de eerbaarheid (246 Sr)	Novum 1: hetgeen aangever heeft verklaard is feitelijk onmogelijk + er waren meerdere DNA profielen	Geen novum: Hof was reeds bekend met stukken dossier waarnaar vo verwijst en ook bekend met aantreffen van meerdere DNA profielen
ECLI:NL:HR:2017:969	17/01649	11-2-2014	30-5-2017		sneldsovertreding (62 Rvv 1990)	Novum 1: persoonsverwisseling	Geen novum: enkele schriftelijke verklaring van iemand die stelt dat hij bestuurder is geweest onvoldoende. Bovendien proces verbaal politie voldoende w&o bewijs.
ECLI:NL:HR:2017:978	17/00715	24-12-2013	30-5-2017		Witwassen (art. 420bis Sr)	Novum 1: aanvrager zou zijn ontslagen v alle rechtsvervolging indien Rb bekend was geweest met omstandigheid dat 'niet-bestaand bedrijf' toch reeds in januari 1997 bestond	Geen novum: het in de aanvraag aangevoerde en de inhoud van de daarbij gevoegde stukken leveren niet een ernstig vermoeden op a.b.i. art. 457 lid 1 ahf.c Sv. HR neemt in aanmerking dat Rb niet alleen verwerven en voorhanden hebben van uit misdrijf afkomstige geldbedragen heeft bewezenverklaard maar ook het overdragen en omzetten van die geldbedragen

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2017:1088	17/01527	28-1-2010	13-6-2017		Gemeenschap met persoon beneden 16 jr (245 Sr)	Novum 1: bewezenverklaring minderjarigheid steunt enkel op leeftijdsoz o.b.v. door een deskundige ontworpen criteria, die door diezelfde deskundige in een brief uit 1999 zouden zijn bekritiseerd	Hof heeft bewezenverklaring mede heeft doen steunen op waarneming ops.ambt. dat het slo er jong uitziet en niet ouder kan zijn dan 12 à 13 jr en opmerkingen v aanvrager en slo. Inhoud van de bij de aanvraag overgelegde brief met daarin de in algemene termen verwoorde kritiek op de voornoemde criteria, brengt niet mee dat moet worden getwijfeld aan de betrouwbaarheid van de resultaten voor het in de onderhavige zaak uitgevoerde leeftijdsonderzoek.
ECLI:NL:HR:2017:1168	16/05665	3-6-2014	27-6-2017		In staat van dronkenschap belemmeren van het verkeer (426 lid 1 Sr) en openbare dronkenschap (453 Sr)	Sub a + novum 1: Verdachte is bij 2 vonnissen van dezelfde datum van de Kantonrechter veroordeeld voor respectievelijk het in staat van dronkenschap belemmeren van het verkeer en openbare dronkenschap. Hof heeft in 2 separate arresten verdachte in hoger beroep vrijgesproken van overtreding van art. 453 Sr en hem in de zaak betreffende overtreding van art. 426.1 Sr met toepassing van art. 416.2 Sv n-o verklaard. Herzieningsaanvraag strekt tot vernietiging van de uitspraak van de Kantonrechter in de zaak betreffende overtreding van art. art. 426 lid 1 Sr, gelet op de vrijspraak van het Hof ter zake van openbare dronkenschap.	Voor zover de aanvraag ertoe strekt een beroep te doen op art. 457 lid 1 ahf. onder a Sv, kan zij niet slagen omdat zich hier niet voordoet het geval dat bij onderscheidene uitspraken bewezenverklaringen zijn uitgesproken die niet zijn overeen te brengen. In één van beide zaken is aanvrager immers vrijgesproken. De aanvraag kan evenmin slagen voor zover een beroep wordt gedaan op art. 457 lid 1 aanhef onder c Sv. Als een gegeven i.d.z.v. die bepaling kan niet dienen een vrijspraak van verdachte in een andere strafzaak.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2017:1308	17/01816	18-2-2014	11-7-2017		Passieve omkoping niet-ambenaren (328ter Sr)	Novum 1: Er moet worden uitgegaan van het strafmaximum van art. 328ter Sr zoals dat gold ten tijde van het onder 3 tll en dat derhalve uiterlijk op 1 maart 2015 het recht tot strafvordering van dit feit aanwezig was, dus vóór het onherroepelijk worden van 's Hofs uitspraak door de niet-ontvankelijkverklaring van het cassatieberoep op 12 mei 2015, reeds was verjaard	Opvatting is onjuist. In geval van verandering van wetgeving met betrekking tot de verjaring geldt immers in strafzaken als uitgangspunt dat deze verandering direct van toepassing is, met dien verstande dat een reeds voltooide verjaring wordt geëerbiedigd (vgl. HR 29 januari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK1998, NJ 2010/231). Dit betekent dat, gelet op de genoemde wet van 19 november 2014, het recht tot strafvordering van het onder 3 tenlastegelegde t.t.v. de uitspraak van de HR van 12 mei 2015 niet was verjaard
ECLI:NL:HR:2017:1305	17/02824	25-10-2012	11-7-2017	Verzoek om nader onderzoek, verhoor door RC van medeverdachte wordt afgewezen.	Medeplegen doodslag en medeplegen diefstal de dood ten gevolge hebbende (287 en 312 Sr)	Novum 1: bewezenverklaring is uitsluitend gebaseerd op verklaring medeve, en medeverdachte heeft aangegeven dat zijn verklaring niet klopt	Geen novum: de aanvraag steunt op een door niets gestaafde stelling
ECLI:NL:HR:2017:2322	17/01717	27-12-2011	12-9-2017	Hoge Raad acht geen grond aanwezig tot inwilliging van het subsidiair gedane verzoek tot het (doen) instellen van een nader onderzoek	Bedreiging, poging doodslag, mishandeling (285, 289 jo 45, 300 Sr)	Novum 1: aangever had verdachte helemaal niet vanuit haar woning kunnen zien, verklaring getuige 2	Uit aangevoerde 'Google -streets map print' kan niet worden afgeleid dat de ramen van de woningen op de 1e etage geen zicht boden op de stoep op de begane grond. Daar komt bij dat de aanvrager tzt in hoger beroep heeft verklaard - zoals ook de buurman van de aangeefster, [getuige 1] heeft verklaard - dat de aanvrager bij zijn bezoek aan de woning een mes in zijn hand had.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2017:2321	17/01602	21-8-2014	12-9-2017		Gemeenschap met persoon beneden 12 jr (244 Sr)	Novum 1: Sprake is geweest v/e verkapte uitlevering v/d aanvrager door Thailand aan NL. Gesteld wordt dat, ware het Hof daarmee bekend geweest, dat tot N-O v/h OM zou hebben geleid dan wel tot toepassing van een minder zware strafbepaling.	Noch hetgeen in de aanvraag is aangevoerd noch de inhoud van daarbij gevoegde documenten kan leiden tot oordeel dat i.c. sprake is geweest van uitzonderlijk geval waarin N-O van het OM in aanmerking komt, nu in aanvraag niet wordt onderbouwd op welke wijze aan het recht op een eerlijke behandeling is tekortgedaan. Overigens bieden het geschrift van de Thaise immigratiedienst en de brief van het hoofd van de Dienst Landelijke Informatie Organisatie van de NL'se politie geen grond voor de stelling dat de NL'se autoriteiten de Thaise autoriteiten hebben verzocht om de uitlevering van aanvrager tot stand te brengen dan wel anderszins aan de Thaise autoriteiten de wens kenbaar hebben gemaakt dat aanvrager zou worden uitgezet.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeke-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2017:2317	17/01809	13-5-1985	12-9-2017	Op 1-7-2013 verzoek a.b.i. 461 lid 1 Sv ingediend voor nader onderzoek naar aanwezigheid van grond voor herziening. ACAS heeft op 27-11-2014 ex 462 lid 3 Sv geadviseerd tot nader onderzoek. P-G heeft advies overgenomen en nader onderzoek doen verrichten. A-G Hofstee heeft 4 deskundigen doen benoemen (dr. F.J.W. v/d Goot, prof. dr. W. v/d Voorde, prof. dr. W. Jacobs en prof. dr. M.J. Schalij) die hebben gerapporteerd. A-G heeft na afloop van onderzoek aan mr. Knoops laten weten geen reden te zien voor het vorderen van herziening in de onderhavige zaak, mede gelet op de inhoud van de uitgebrachte rapportages.	Butler moordzaak, moord (Art. 289 Sr)	Novum 1+2 N1: Aangevoerd wordt dat (I) twee getuigen onder druk zijn gezet door de politie om belastende verklaringen tegen aanvrager af te leggen waardoor ernstige twijfels zijn gerezen over de waarheid van die verklaringen, N2 (II) geen sprake is geweest van een niet-natuurlijk overlijden van het slachtoffer en N2: (III) voor aanvrager destijds niet voorzienbaar was dat medische hulp dringend geboden was en het tijdig inschakelen van medische hulp zou geen effect hebben gehad.	Voor zover de aanvraag steunt op gronden die in de eerdere beslissingen van de HR op aanvragen tot herziening van het arrest van het Hof ongenoegzaam zijn geoordeeld, zij niet kan worden ontvangen. De aangevoerde gegevens wekken noch afzonderlijk, noch in samenhang beschouwd, een ernstig vermoeden a.b.i. in art. 457 lid 1 sub c Sv

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2017:2320	16/05263	25-1-2006	12-9-2017		Deelnemen aan criminele organisatie (140 Sr)	Novum 1: uit overgelegde pv's van de met gesloten deuren gehouden tz'en waarop het hoger beroep van mededader X is behandeld, volgt dat X met medeweten van justitie aanvrager heeft uitgelokt tot het meedoen in de handel in cocaïne en hem heeft misleid	Hetgeen ten grondslag is gelegd aan de aanvraag is onvoldoende om aannemelijk te oordelen dat aanvrager door een opsporings-ambtenaar dan wel een persoon voor wiens handelen de politie of het OM verantwoordelijk is, is gebracht tot het begaan van de strafbare feiten waarvoor hij is vervolgd en veroordeeld.
ECLI:NL:HR:2017:2537	17/03025	3-7-2014	3-10-2017		Moord (289 Sr)	Novum 2: zaak zou hebben geleid tot OVAR (i.v.m. ontoerekeningsvatbaarheid) indien de rechtbank bekend was geweest met de inhoud van de bij de aanvraag in kopie overgelegde psychiatrische rapporten van X en Y van 22 april 201	De bij de aanvraag overgelegde rapporten van X en Y komen erop neer dat zij de voor het oordeel omtrent de (mate van de) toerekenbaarheid van aanvrager van belang zijnde f&o anders wegen dan de Rb. heeft gedaan. Die enkele omstandigheid is niet voldoende om het voor herziening vereiste "ernstige vermoeden" te wekken.
ECLI:NL:HR:2017:2647	16/00409	20-8-2015	17-10-2017		Terugkeer na uitzetting als vreemdeling (197 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Sprake van persoonsverwisseling
ECLI:NL:HR:2017:2646	15/01331	30-7-2014	17-10-2017		Mishandeling en terugkeer na uitzetting als vreemdeling (300 en 197 Sr)	Novum 1: persoonsverwisseling	Sprake van persoonsverwisseling
ECLI:NL:HR:2017:2230	17/02279	25-10-2007	29-8-2017		Moord en poging moord (289 Sr)	Novum 1: aangevoerd dat doodslachtoffer, anders dan bewezen-verklaard, niet is ingetreden a.g.v. door aanvrager in buik geschoten kogel maar door metalen gefragmenteerde splinters in buikwand van so.	Onderhavige aanvraag steunt op zelfde grond als in die beslissing ongenoegzaam is geoordeeld, kan, evenals HR 28-06-2016, ECLI:NL:HR:2016:1344, aanvrager niet in zijn aanvraag worden ontvangen.

ECLI	Zaaknr.	Datum uitspraak veroordeling	Datum uitspraak herziening	Nadere onderzoeks-handelingen	Feiten veroordeling	Basis herzieningsaanvraag	Reden (on)gegrond of niet-ontvankelijk
ECLI:NL:HR:2017:3063	17/04135	15-6-2015	5-12-2017		Deelnemen aan criminele organisatie(140 Sr)	Sub a: aanvraag strekt ten betoge dat twee medeverdachten in hoger beroep zijn vrijgesproken	Als grondslag voor een herziening kan krachtens art. 457 lid 1 aanhef en onder a Sv slechts dienen de omstandigheid dat bij onderscheidene arresten of vonnissen die onherroepelijk zijn geworden of bij verstek zijn gewezen, bewezenverklaringen zijn uitgesproken die niet overeen zijn te brengen. De aanvraag, die ertoe strekt een beroep te doen op deze herzieningsgrond, kan niet slagen omdat zich in casu niet zo'n geval voordoet.
ECLI:NL:HR:2017:3066	16/03957	22-9-2015 en 15-11-2015	5-12-2017		Feitelijke aanranding van de eerbaarheid en gekwalificeerde diefstal (246 en 312 Sr).	Novum 1: persoonsverwisseling	Persoonsverwisseling met tweelingbroer
ECLI:NL:HR:2017:3066	16/03958		5-12-2017			Novum 1: persoonsverwisseling	
ECLI:NL:HR:2017:3064	17/04344	18-1-2017	5-12-2017		Medeplegen diefstal met geweld (312 Sr)	Novum 1: schriftelijke verklaring van mededader	Van het in de aanvraag aangevoerde kan niet worden gezegd dat de rechter die de veroordeling heeft uitgesproken, daarmee niet bekend was
ECLI:NL:HR:2017:2412	17/02060	18-6-2010	19-9-2017		Medeplegen zware mishandeling met voorbedachten rade de dood tengevolge hebbende, medeplegen opzettelijke vrijheidsberoving, opzettelijk handelen in strijd met art. 3A en 3B OW	Sub b: herziening na EHRM uitspraak	EHRM heeft vastgesteld dat art. 6 lid 1 en lid 3 onder c EVRM zijn geschonden in de procedure die heeft geleid tot de veroordeling waarvan herziening wordt gevraagd en herziening is noodzakelijk met het oog op rechtsherstel.

Bijlage 3: Respondentenlijst

- D. Aben, advocaat-generaal
- R.J. Baumgardt, advocaat
- E. van der Bijl, officier van Justitie
- C. Boom, rechter-commissaris
- Y. Buruma, voorzitter commissie Posthumus II
- T. Derksen, onderzoeker afgesloten strafzaken
- H. de Doelder, voorzitter ACAS
- A.J.A. Van Dorst, raadsheer Hoge Raad
- C. Fijnaut, voormalig voorzitter ACAS
- J.W. Fokkens, procureur-generaal
- A.A. Franken, vast lid ACAS
- E. Hofstee, advocaat-generaal
- G. Kapsenberg, onderzoeksteam
- G.G.J. Knoops, advocaat
- C.J. Knoops-Hamburger, advocaat
- H.K. van den Doel, juridisch medewerker
- P.J. van Koppen, onderzoeker afgesloten strafzaken
- H. Merckelbach, plaatsvervangend voorzitter ACAS
- J.H.N. Peters, advocaat
- A. van der Plas, advocaat
- F. Posthumus, vast lid ACAS
- R. Scherpenhuijsen Rom, rechter-commissaris
- V. Sebel, secretaris ACAS
- J.J. Serrarens, advocaat
- J. Silvis, procureur-generaal
- B.R. Visser, vast lid ACAS
- Y. Wijnobel, rechter-commissaris
- Een gewezen verdachte

Bijlage 4: Topiclijst vragen onderzoek evaluatie Wet hervorming herziening ten voordele

Nader onderzoek

- Drempel/eisen (12-jaarsfeit, grond voor nader onderzoek en redelijkerwijs noodzakelijk)
- Rol/positie procureur-generaal
- ACAS (en afwijken hiervan?): taak en bevoegdheden
- Rol onderzoeksteam
- Rol rechter-commissaris
- Kosten
- Aanzuigende werking
- Wordt door de gewezen verdachte na nader onderzoek ook van het indienen van een herzieningsaanvraag afgezien?
- Bestaat er behoefte aan een rechtsmiddel als de procureur-generaal het verzoek afwijst?

Gewijzigd novumcriterium

- 'Omstandigheid' versus 'gegeven'
- Wat is nu een gewijzigd inzicht van een deskundige?
- Hoeveel ruimer?
- Aanzuigende werking?

(Motie) Van Nispen:

- Serieuze twijfel aan de veroordeling zou voldoende moeten zijn om een afgesloten strafzaak heropend te krijgen

Overleggen bescheiden in plaats van bewijsmiddelen

- Was er onduidelijkheid over eisen aan te overleggen 'bewijsmiddelen'?

Geslaagde klacht EHRM

- Ruimere kring medeplegers-derden?
- Schending EVRM + noodzaak herstel (ex art. 41 EVRM)

Verplichte procesvertegenwoordiging door raadsman

- Dempend effect?
- Financiële drempel?

Lagere straf na verwijzing

- Werd de mogelijkheid van een lagere straf gemist?
- Is een lagere straf na herziening uitgesproken?

Informatie voor slachtoffer of nabestaanden

- Worden deze personen gevraagd of zij op de hoogte willen worden gehouden?
- Bestaat daaraan bij hen behoefte?
- Welke informatie wordt dan doorgegeven?
- Zijn sommige personen nog bereikbaar?

Schadevergoeding en proceskosten toegewezen aan het slachtoffer

- Wordt deze regeling toegepast?
- En hoe?

Herzieningsaanvraag

- Doorlooptijden
- Formele eisen
- Kosten

(Motie) Van Nispen:

- een herziening van de justitiële dwaling mag geen jaren duren. Er moeten termijnen aan worden verbonden.

Conclusie advocaat-generaal

- (in hoeverre is de nieuwe mogelijkheid voor de raadsman om op conclusie te reageren een meerwaarde)

(Onvoorziene) effecten (aanzuigende werking)/bewuste en onbewuste drempels (dempend effect)²²⁴

- Novumcriterium (iig als *nieuw* gegeven)
- Mogelijkheden nader onderzoek
- Werklast procureur-generaal (incl. kosten)
- Termijnen/doorlooptijden
- Verplichte procesvertegenwoordiging
- Financiële drempels
- Aanzuigende werking van het aantal verzoeken nader onderzoek en herzieningsaanvragen
- Acceptatie uitkomst (beslissing op verzoek tot) nader onderzoek en/of uitspraak Hoge Raad
- Onderzoek door derden op eigen houtje?

²²⁴ Deels overlap.

Algemeen:

- Open vraag hoe de nieuwe wet en de uitvoering daarvan (*overall*) worden gewaardeerd?

(Motie) Van Nispen:

- de SP stelt voor dat er een fonds komt om twijfelachtige veroordelingen te onderzoeken. Geld mag nooit een reden zijn dat de ene persoon onschuldig vast blijft zitten en de ander niet.

Bijlage 5: Lijst met experts

Deelnemers expertmeeting

- prof. mr. T. Kooijmans (UvT)
- prof. mr. J.M. Reijntjes (em. OU)
- prof. dr. A.P.A. Broeders (Maastricht en Leiden)
- mr. dr. A.E. Harteveld (AG)
- drs. R. en S. Eikelenboom (IFS)
- dr. J.J. van der Kemp (VU)
- mr. H. Vreugenhil (PAG)
- drs. A. Slotboom (oud-secretaris CEAS en ACAS)

Bijlage 6: Samenstelling begeleidingscommissie

Prof. mr. G.P.M.F. (Gerard) Mols (Voorzitter)

- Emiteer hoogleraar Strafrecht en strafprocesrecht aan de Universiteit van Maastricht;
- Raadsheer-plaatsvervanger in het Gerechtshof Den Bosch.

Prof. mr. M. (Marc) Kessler

- Raadadviseur bij de Sector straf- en sanctierecht van de Directie Wetgeving en Juridische Zaken van het Ministerie van Justitie & Veiligheid;
- Hoogleraar strafwetgeving bij het Instituut voor Strafrecht & Criminologie aan de Universiteit Leiden;

Mr. dr. M. (Marijke) Malsch

- Senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR);
- Rechter-plaatsvervanger in de rechtbank Noord-Holland;
- Raadsheer-plaatsvervanger in het Gerechtshof Den Bosch;

Mr. dr. B. (Bas) de Wilde

- Universitair hoofddocent sectie Strafrecht van de Vrije Universiteit;
- Rechter-plaatsvervanger in de rechtbank Noord-Holland.

Dr. F.W. (Frans) Beijgaard

- Senior wetenschappelijk medewerker/projectmanager bij het WODC en waarnemend hoofd van de Afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen (EWB).

Bijlage 7: Samenstelling ACAS in 2017

Conform de artikelen 3-6 van het Besluit bestaat de ACAS uit vijf leden en vijf plaatsvervangend leden, onder wie twee wetenschappers, een deskundige op het terrein van de politiepraktijk, een advocaat en een lid van het openbaar ministerie, ondersteund door een secretaris. In 2017 zag de samenstelling van de ACAS er als volgt uit.

Vaste leden:

- prof. em. mr. H. de Doelder, tevens voorzitter, voormalig hoogleraar straf(proces)recht aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Erasmus Universiteit Rotterdam;
- prof. dr. H.L.G.J. Merckelbach, tevens plaatsvervangend voorzitter, hoogleraar rechtspsychologie aan de Faculteit der Psychologie en Neurowetenschappen van de Universiteit Maastricht;
- mr. F. Posthumus, senior advocaat-generaal bij het ressortsparket, vestiging Amsterdam;
- prof. mr. A.A. Franken, hoogleraar straf(proces)recht aan de Universiteit Utrecht, tevens advocaat;
- B.R. Visser MPA, voormalig hoofd School voor Politieleiderschap en voormalig korpschef Politie Kennemerland.

Plaatsvervangende leden:

- prof. mr. C.P.M. Cleiren, hoogleraar straf(proces)recht aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden;
- prof. dr. E.G.C. Rassin, bijzonder hoogleraar rechtspsychologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam;
- mr. M.J.M. Nieuwenhuis, senior officier van justitie bij het Landelijk Parket;
- mr. J.I.M.G. Jahae, advocaat;
- C.J. Heijnsman, voormalig hoofdcommissaris van politie, politiechef van de regionale eenheid Oost Nederland.

Secretaris:

- mr. drs. V.M.L. Sebel, wetenschappelijk medewerker bij de Hoge Raad der Nederlanden.

Bijlage 8: Lijst met vijf belangrijke herzieningszaken

Hilversumse showbizzmoord (Hunnik)

- Casus: Gewelddadig overlijden van een bekende producer van Nederlandse artiesten als gevolg van een kogel door het hoofd. Het zwaargewonde slachtoffer is op 10 november 1981 door een medebewoonster in zijn woning in Hilversum gevonden. Drie dagen later is het slachtoffer, zonder nog bij kennis te zijn geweest, aan zijn verwonding overleden.
- Op 16 augustus 1984 is de verdachte door Gerechtshof Amsterdam veroordeeld voor doodslag tot 2 jaren gevangenisstraf en terbeschikkingstelling met dwangverpleging.
- Op 19 maart 2013 wordt een herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad ingediend door mrs. G.G.J. Knoops en L. Vosman.
- Basis herzieningsaanvraag: Analyse van de persoon van de gewezen verdachte door gedragsdeskundigen, waardoor aan de betrouwbaarheid van de bekende verklaringen ernstig moet worden getwijfeld (novum 2).
- Naar aanleiding van herzieningsaanvraag: onderzoek op grond van art. 461 Sv op verzoek van advocaat-generaal Aben. Begin september 2013 onderzoeksteam samengesteld o.l.v. de landelijk forensisch officier van justitie, mw. mr. E.E. van der Bijl, de hoofdinspecteur G.J. Kapsenberg en inspecteur A.W.L. de Jonge.
- Vordering tot herziening door advocaat-generaal Aben: 8 juli 2014, ECLI:NL:PHR:2014:689.
- Conclusie advocaat-generaal Aben: 16 september 2014, ECLI:NL:PHR:2014:2208.
- Herziening door de Hoge Raad toegewezen op 26 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1326.
- Verdachte alsnog door het Gerechtshof vrijgesproken op 14 juni 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:1686.

Doorlooptijd indienen herzieningsaanvraag tot uitspraak Hoge Raad: 19 maart 2013 – 26 mei 2015 → 798 dagen.

Doorlooptijd indienen herzieningsaanvraag tot vrijspraak Gerechtshof: 19 maart 2013 – 14 juni 2016 → 1183 dagen.

Deventer moordzaak

- Casus: In september 1999 wordt een 60-jarige vrouw dood aangetroffen in haar woning in Deventer. Ze is door verstikking en messteken om het leven gebracht. Haar financieel adviseur, de 46-jarige Ernest L., wordt veroordeeld voor de moord. Veroordeelde zou op de ochtend van de dag waarop zij is vermoord voor een zakelijk bezoek bij het slachtoffer zijn geweest. Op de avond van de moord heeft hij een kort telefoongesprek met het slachtoffer gevoerd. Zijn mobiele telefoon straalde daarbij een GSM-mast in Deventer aan. Zelf gaf veroordeelde aan dit gesprek gevoerd te hebben vanaf de snelweg A28, globaal tussen Harderwijk en afslag 't Harde. Veroordeelde heeft altijd ontkend iets met de moord te maken te hebben.

- Op 22 december 2000 veroordeelt Gerechtshof Arnhem (na een vrijspraak door de rechtbank) veroordeelde tot twaalf jaar gevangenisstraf voor moord, Gerechtshof Arnhem 22 december 2000, ECLI:NL:GHARN:2000:AD8964. Het Gerechtshof ziet drie aanwijzingen voor het bewijs: 1) veroordeelde heeft vanuit Deventer een telefoongesprek met het slachtoffer gevoerd kort vóór het tijdstip waarop zij vermoedelijk is overleden; 2) bij een geuridentificatieproef zou zijn vastgesteld dat de lichaamsgeur van veroordeelde overeenkwam met een geurspoor op het mes dat in de buurt van de woning van het slachtoffer was gevonden en waarmee de moord gepleegd zou kunnen zijn; 3) veroordeelde zou een financieel motief voor de moord hebben.
- Op 20 november 2001 verwerpt de Hoge Raad het tegen de beslissing van het Gerechtshof gericht cassatieberoep, ECLI:NL:HR:2001:AD5148.
- Op 1 juli 2003 verklaart de Hoge Raad een eerste herzieningsaanvraag gegrond, HR 1 juli 2003, ECLI:NL:HR:2003:AE8165 en verwijst de zaak naar Gerechtshof Den Bosch. De Hoge Raad oordeelt dat: *“nu uit onderzoek blijkt dat op het mes geen enkel lichaamsspoor van het slachtoffer gevonden is, het ernstige vermoeden rijst dat het Gerechtshof Arnhem, indien het daarmee bekend was geweest, veroordeelde zou hebben vrijgesproken.”*
- Op 9 februari 2004 veroordeelt Gerechtshof Den Bosch veroordeelde opnieuw tot twaalf jaar gevangenisstraf, ECLI:NL:GHSHE:2004:AO3222. Het Gerechtshof baseert zijn oordeel op het feit dat DNA van veroordeelde op de blouse van het slachtoffer is aangetroffen en het telefoongesprek dat met het slachtoffer is gevoerd kort vóór het tijdstip waarop zij vermoedelijk is overleden, waarbij het door het Gerechtshof zeer onwaarschijnlijk wordt geacht dat dit gesprek van een locatie buiten Deventer is gevoerd. Het Gerechtshof laat het mes buiten beschouwing, omdat niet kon worden vastgesteld dat het iets met de moord heeft te maken.
- Op 22 februari 2005 verwerpt de Hoge Raad het cassatieberoep tegen de uitspraak van het Gerechtshof Den Bosch, ECLI:NL:HR:2005:AR5714. De Hoge Raad oordeelt: *“dat de klacht dat het Gerechtshof Den Bosch nieuw bewijsmateriaal [DNA op de blouse] niet bij zijn onderzoek had mogen betrekken, ongegrond is, want het staat de rechter die de zaak na een gegrond verklaard herzieningsverzoek moet beoordelen, vrij om al het relevante bewijsmateriaal te gebruiken, ongeacht of dit gunstig of nadelig is voor de verdachte.”*
- Eind januari 2006 start het OM een oriënterend vooronderzoek naar aanleiding van punten die opiniepeiler Maurice de Hond heeft aangedragen over mogelijke onvolkomenheden in het opsporingsonderzoek. Doel van het vooronderzoek was na te gaan of sprake is van relevante feiten en/of omstandigheden in het opsporingsonderzoek die, als ze aan het OM en de rechter bekend waren geweest, mogelijk tot een ander oordeel van de rechter hadden geleid. In het onderzoek is een groot aantal personen gehoord. Voorts is door het NFI en het Forensisch Laboratorium voor DNA-onderzoek van het Leids Universitair Medisch Centrum nader forensisch onderzoek verricht. Daarbij is DNA-materiaal van veroordeelde aangetroffen onder meer in het nagelvuil van het slachtoffer. De resultaten van de nadere onderzoeken geven het Om geen aanleiding tot verdere acties.
- Op 9 november 2006 gelast de rechtbank Den Haag op vordering van veroordeelde, het OM om onderzoek te doen aan het graf van het slachtoffer omdat daar mogelijk een

metalen voorwerp verborgen zou zijn, dat verband zou houden met de moord, ECLI:NL:RBSGR:2006:LJN:AZ1858. Het onderzoek levert niets op.

- Op 18 maart 2008 wijst de Hoge Raad een tweede herzieningsaanvraag af, ECLI:NL:HR:2010:BA1024.
- Bij brief van 20 maart 2013 heeft mr. G.J. Knoops namens veroordeelde een verzoek ex art. 461 Sv tot het doen verrichten van voorbereidend onderzoek ingediend bij de procureur-generaal bij de Hoge Raad. De raadsman van verzoeker heeft onderzoek ingesteld, gegevens achterhaald en nieuwe deskundigen geraadpleegd. Op basis daarvan wordt aangevoerd dat Gerechtshof Den Bosch van een aantal aannames is uitgegaan, die op grond van nieuwe forensisch-technische bewijsmiddelen en inzichten op het gebied van DNA-onderzoek en telecommunicatie in een ander daglicht komen te staan.
- Op de voet van artikel 462 Sv heeft de procureur-generaal bij brief van 17 april 2013 aan de ACAS advies gevraagd over de wenselijkheid van een nader onderzoek a.b.i. art. 461 lid 1 Sv.
- Op 21 januari 2014 heeft de ACAS advies uitgebracht, Link ACAS-rapport: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der-Nederlanden/Over-de-Hoge-Raad/Bijzondere-taken-HR-en-PG/Overzicht%20verzoeken%20nader%20onderzoek/Advies%20ACAS%2013%2001642.pdf>
- Op 4 juli 2014 heeft de advocaat-generaal gereageerd op het advies van de ACAS. De advocaat-generaal zal nader onderzoek doen naar kwesties die verband houden met de in die zaak aangetroffen biologische sporen, de interpretatie van verkeersgegevens van GSM-verkeer van de gewezen verdachte op de avond van 23 september 1999, en van kwesties rond het tijdstip van overlijden van het slachtoffer, een en ander met het oog op de beantwoording van de vraag of er gronden zijn voor een herziening van de onherroepelijke veroordeling. Link beslissing: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der-Nederlanden/Over-de-Hoge-Raad/Bijzondere-taken-HR-en-PG/Overzicht%20verzoeken%20nader%20onderzoek/Beslissing%20parket%2013%2001642.pdf>
- Huidige stand van zaken: In deze zaak vindt momenteel geen herzieningsverzoek plaats. Wel doet advocaat-generaal Aben onderzoek naar bepaalde aspecten van de zaak. Zie <https://www.rechtspraak.nl/Uitspraken-en-nieuws/Bekende-rechtszaken/Deventer-moordzaak>

Doorlooptijd verzoek tot nader onderzoek tot ACAS advies: 20 maart 2013 – 21 januari 2014
→ 307 dagen.

Butler moordzaak

- Casus: verdachte was medio 1982 in dienst getreden van het slachtoffer om haar echtgenoot te verzorgen. Toen die in een verzorgingstehuis werd opgenomen, bleef verdachte zorgen voor het slachtoffer. Op 29 september 1983 trouwde verdachte (ruim 30

jaar jonger) met het slachtoffer. Op 5 november 1983 werd het slachtoffer, die aan enige hartkwaal leed, een hoge bloeddruk had, medicijnen gebruikte en veel dronk, onwel. Verdachte zou haar daarop soep te eten hebben gegeven, met daarin rum met een alcoholpercentage van 90%. Ook gaf hij haar een mengsel van wijn, rum (90%) en gin te drinken. Toen slachtoffers toestand snel verslechterde, heeft hij nagelaten medische hulp in te roepen. Het slachtoffer is daarop overleden.

- Op 13 mei 1985 veroordeelt Gerechtshof Amsterdam verdachte voor moord tot twaalf jaar gevangenisstraf (na veroordeling door de rechtbank tot 2 jaar gevangenisstraf wegens “verwaarlozing met fatale gevolgen”). Het Gerechtshof overweegt dat een complex van opzettelijk handelen (toedienen van alcohol) en nalaten (niet inroepen van medische hulp) de dood van het slachtoffer tot gevolg heeft gehad.
- Op 24 juni 1986 heeft de Hoge Raad het cassatieberoep op uitspraak Gerechtshof verworpen, ECLI:NL:HR:1986:AC9437.
- De gewezen verdachte heeft 7,5 jaar van de opgelegde straf uitgezeten en kreeg in 1993 gratie.
- Sinds 1986 is eerder al zes keer herziening gevraagd van het arrest van Gerechtshof Amsterdam. Geen van deze aanvragen is door de Hoge Raad gehonoreerd. De Hoge Raad heeft de aanvragen niet-ontvankelijk verklaard bij beschikking van 2 december 1986 (nr. 4480 Herz.); bij arrest van 7 februari 1989 (nr. 4563 Herz.); bij beschikking van 29 september 1992 (nr. 2698 Herz.) en bij beschikking van 14 november 1995 (nr. 4926 Herz.). Daarna zijn nog twee herzieningsverzoeken ingediend, die bij uitspraak van 30 september 2003 (ECLI:NL:HR:2003: AL6140) en van 19 december 2006 (ECLI:NL:HR: 2006:AY9718) door de Hoge Raad zijn afgewezen.
- Op 1 juli 2013 wordt een zevende poging ondernomen en wordt een verzoek ingediend om een nader onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van een grond voor herziening als bedoeld in artikel 457, eerste lid onder c, Sv door de advocaten Knoops en Vosman.
- Op de voet van artikel 462 Sv heeft advocaat-generaal Hofstee bij brief van 14 augustus 2013 aan de ACAS advies gevraagd over de wenselijkheid van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461 lid 1 Sv.
- Op 5 juni 2014 heeft de ACAS een (negatief) advies uitgebracht over de wenselijkheid van een nader onderzoek zoals door de raadsliden verzocht. Link ACAS-rapport: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der-Nederlanden/Over-de-Hoge-Raad/Bijzondere-taken-HR-en-PG/Overzicht%20verzoeken%20nader%20onderzoek/Advies%20ACAS%2013%2003406%2005-06-2013.pdf>
- Op 19 september 2014 hebben de raadsliden gereageerd op het advies van de ACAS.
- Op 27 november 2014 heeft de ACAS gereageerd op de reactie van de raadsliden en geadviseerd tot nader onderzoek. Zie <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der-Nederlanden/Over-de-Hoge-Raad/Bijzondere-taken-HR-en-PG/Overzicht%20verzoeken%20nader%20onderzoek/Reactie%20ACAS%2013%2003406%2027-11-2014.pdf>

- Op 16 januari 2015 heeft advocaat-generaal Hofstee besloten het tweede ACAS advies te volgen en nader onderzoek te laten verrichten. Zie <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der-Nederlanden/Over-de-Hoge-Raad/Bijzondere-taken-HR-en-PG/Overzicht%20verzoeken%20nader%20onderzoek/Beslissing%20parket%2013%2003406.pdf>
- Op 7 april 2017 hebben advocaten Knoops en Vogelvang een herzieningsaanvraag ingediend bij de Hoge Raad.
- Op 12 september 2017 is het herzieningsverzoek door de Hoge Raad afgewezen, ECLI:NL:HR:2017:2317.

Doorlooptijd verzoek tot nader onderzoek tot 1^e ACAS advies: 1 juli 2013 – 5 juni 2014 → 339 dagen.

Doorlooptijd verzoek tot nader onderzoek tot 2^e ACAS advies: 1 juli 2013 – 27 november 2014 → 514 dagen.

Doorlooptijd verzoek tot nader onderzoek tot uitspraak Hoge Raad: 1 juli 2013 – 12 september 2017 → 1534 dagen.

Doorlooptijd indienen herzieningsaanvraag tot uitspraak Hoge Raad: 7 april 2017 – 12 september 2017 → 158 dagen

Zaak Olaf H.

- Casus: Op 12 juli 2003 werden een autohandelaar en zijn echtgenote doodgeschoten in resp. de naast hun woning gelegen kantoormruimte en hun huis. Ook hun negenjarige kleindochter was in het pand aanwezig en werd beschoten. Zij werd in het hoofd geraakt, maar overleefde, zij het met zwaar hersenletsel en daarmee samenhangende geheugenproblemen. Meer dan een jaar later begon de kleindochter spontaan te vertellen over de toedracht van de schietpartij op 12 juli 2003. Dat vormde de aanleiding voor een nader studioverhoor op 21 december 2004. Het verhoor leverde een voor verzoeker belastende verklaring op, die later een cruciale rol heeft gespeeld in de bewijsoverwegingen van het Gerechtshof.
- Op 14 juli 2005 is de verdachte door Gerechtshof Den Bosch veroordeeld wegens tweevoudige moord en poging tot doodslag tot een levenslange gevangenisstraf, ECLI:NL:GHSHE:2005:AT9335.
- Op 21 november 2006 wordt het door verzoeker ingestelde cassatieberoep door de Hoge Raad verworpen, ECLI:NL:HR:2006:AZ0216.
- In december 2009 heeft prof. dr. H.F.M. Crombag de zaak voorgelegd aan de CEAS.
- Bij brief van 21 april 2010 heeft de voorzitter van de Toegangscommissie van de CEAS aan het College van procureur-generaal geadviseerd geen onderzoek in te stellen.
- Op 26 juni 2013 wordt een verzoek ingediend om een nader onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van een grond voor herziening.
- Op 6 februari 2014 heeft de ACAS geadviseerd tot het verrichten van nader onderzoek. Zie: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der->

[Nederlanden/Over-de-Hoge-Raad/Bijzondere-taken-HR-en-PG/Overzicht%20verzoeken%20nader%20onderzoek/Advies%20ACAS%2013%2003154.pdf](https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der-Nederlanden/Over-de-Hoge-Raad/Bijzondere-taken-HR-en-PG/Overzicht%20verzoeken%20nader%20onderzoek/Advies%20ACAS%2013%2003154.pdf)

- Op 18 april 2014 laat advocaat-generaal Hofstee weten het advies van de ACAS te volgen en nader onderzoek te verrichten. Zie: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Hoge-Raad-der-Nederlanden/Over-de-Hoge-Raad/Bijzondere-taken-HR-en-PG/Overzicht%20verzoeken%20nader%20onderzoek/beslissing%20parket%2013%20001354.pdf>
- Op 6 juni 2016 heeft advocaat J.W.H. Peters een herzieningsaanvraag ingediend bij de Hoge Raad.
- Op 25 oktober 2016 is de herzieningsaanvraag door de Hoge Raad afgewezen, ECLI:NL:HR:2016:2412.

Doorlooptijd verzoek tot nader onderzoek tot CEAS advies: 1 (?) december 2009 – 21 april 2010 → 141 dagen.

Doorlooptijd verzoek tot nader onderzoek tot ACAS advies: 26 juni 2013 – 6 februari 2014 → 225 dagen.

Doorlooptijd bericht advocaat-generaal dat nader onderzoek wordt verricht tot indienen herzieningsaanvraag Hoge Raad: 18 april 2014 – 6 juni 2016 → 780 dagen

Doorlooptijd indienen herzieningsaanvraag tot uitspraak Hoge Raad: 6 juni 2016 – 25 oktober 2016 → 141 dagen.

Baybasin

- Casus: Baybasin wordt gehouden voor de leider van een misdaadsyndicaat dat op grote schaal handelde in verdovende middelen. Daarbij werden liquidaties en gijzelingen niet geschuwd. De bewijsvoering tegen Baybasin is voor een belangrijk deel gefundeerd op een schriftelijke weergave van de vertolking van de Koerdische, Turkse en Engelse telefoongesprekken die zijn onderschept. De verweren die ten overstaan van het Gerechtshof zijn gevoerd omtrent (onder meer) de authenticiteit en integriteit van het geluidsmateriaal van de tapgesprekken, alsmede de vertolkingen van tapgesprekken, hebben het Gerechtshof gebracht tot het doen verrichten van nader onderzoek, onder meer door NFI-deskundige Broeders. Daarvan zijn de resultaten uitdrukkelijk in 's Gerechtshofs overwegingen betrokken.
- Op 30 juli 2002 veroordeelt Gerechtshof Den Bosch Baybasin voor huurmoorden, gijzelingen en drugshandel tot levenslang, ECLI:NL:GHSHE:2002:AE5920.
- Op 21 oktober 2003 verwerpt de Hoge Raad het cassatieberoep, ECLI:NL:HR:2003:AH9922.
- Op 4 september 2009 adviseert advocaat-generaal Aben de Hoge Raad naar aanleiding van het herzieningsverzoek van Baybasins raadvrouw mr. Van der Plas tot nader onderzoek naar met name de mogelijkheid van onregelmatigheden in de telefoontaps waarop het bewijs tegen Baybasin mede is gebaseerd en het opsporingsonderzoek dat

indertijd tegen Baybasin is verricht en hem daartoe opdracht te geven, ECLI:NL:HR:2012:BX6402.

- Op 18 april 2011 dient mr. Van der Plas namens de gewezen verdachte opnieuw een herzieningsverzoek in bij de Hoge Raad.
- Op 2 oktober 2012 vraagt de Hoge Raad de advocaat-generaal Aben zich uit te laten over het herzieningsverzoek in de zaak Baybasin. De Hoge Raad oordeelt voorts dat de advocaat-generaal dit onderzoek zelf kan instellen voor zover hij dat noodzakelijk acht. De wet hervorming herziening ten voordele die per 1 oktober 2012 in werking is getreden, geeft hem hiervoor de bevoegdheid. In afwachting van een aanvullende conclusie in deze zaak, houdt de Hoge Raad de beslissing aan.
- In 2015 wordt één aanvullend herzieningsverzoek ingediend, in 2016 drie en in 2017 volgen twee aanvullende herzieningsverzoeken.
- Op 4 juli 2017 concludeert advocaat-generaal Aben dat er geen gronden voor herziening aanwezig zijn, ECLI:NL:PHR:2017:579.
- Op 17 april 2018 wordt de herzieningsaanvraag door de Hoge Raad afgewezen, ECLI:NL:HR:2018:605.

Zie de link naar de chronologische volgorde van de juridische stappen in de zaak Baybasin op: <https://www.rechtspraak.nl/Uitspraken-en-nieuws/Bekende-rechtszaken/Levenslang-veroordeelde-Huseyin-B>.

Doorlooptijd indienen herzieningsaanvraag tot uitspraak Hoge Raad: 18 april 2011 – 17 april 2018 → 2556 dagen.